

సంపాదకుడు
డాక్టరు. కే. యన్. కేసరి

సంపుటము 2.]

సెప్టెంబరు 1984

[సంచిక 2

Printed at Lodhra Press, Egmore, Madras.

గృహలక్ష్మి

సాలుచందా మొదలగునవి

ఈసంచిక్రమాసపుత్రిక సాలుచందా రు. 4. అర్థ సంవత్సరపుచందా రు. 2. అంతకుతక్కువకాలపరి మితికి చందాపద్ధతిలేదు. విడికాపీ రు. 0-8-0 అణాలు. చందాదారులు ఏమాసమునుండియైన ప్రారంభము చేయవచ్చును. విడికాపీలు వలయువారు వానివిలువ మేరకు తపాలబిళ్లలు పంపవలయును. పీ. పీ. పద్ధతి వ్యయమూలకము.

ప్రకటనరేట్లు

ముఖ్యముగా స్త్రీలకందీయవలసినవస్తువులనుగూర్చి ప్రకటించుట కీప్రతికాంతయు అనువైనది. ఉంచ బడినరేట్లుఇవి: ఒకేతారానికి పూర్తిపుటకు రు. 15 0 0 అరపుటకు రు. 10 0 0 కాలుపుటకు రు. 7 0 0. ప్రకటనఛార్జీలు ప్రతిమాసము ముందుగానే చెల్లించ వలయును. అర్థసంవత్సరము అంతకుపైబడినకాలము లకు కంట్రాక్టుతీసికొనుచో నూటికి 12½ తోసివేత. కాలుపుటకు తక్కువయైనప్రకటనలు చేకొనజాలము. ప్రత్యేకస్థలములరేట్లకొనుట వ్రాయునది.

ఏజెంట్లు

వేటొకపుటయందు మాకు ఏజెన్సీలుగలతావులు ప్రకటించబడినవి. ఇతరతావులయందు మాకు ఏజెంట్లు కావలయును. వివరములకువ్రాయునది.

వ్యాసములువ్రాయువారికి

వ్యాసములు స్త్రీజనములకు సంబంధించియుండ వలయును. సంగ్రహముగనుండిన శీఘ్రప్రచురణకు వీలగును. కాగితమునకు ఒకేతట్టు సిరాతోవ్రాయవల యును. ప్రచురింపబడనివ్యాసములు తపాలాబిళ్లల పంపిన వాపసుచేయబడును. వీనిగిగూర్చి ప్రత్యుత్తర ములు పెంచకుండుటలెస్స. విమర్శనాగ్రంథము పంపబడు గ్రంథములను, ప్రచురణార్థము పంపబడువ్యాసము లను అందుకొనుచు ఈవఱకు వ్రాయుచుండినరీతిని

ఇక కార్డులువ్రాయజాలము. రిప్లయికార్డువాసిననే జబాబుఈయబడును.

సంచికలుచేరనిచో

సంచికలుచేరనిచో ఆయామాసములందు వెంటనే మాకు తెలుపవలయును. ప్రతిమాసము 7-వ తేదీతరు వాత చేరలేదనివ్రాయుచోతిరుగకాపీలుపంపజాలము. చిరునామామార్పును తెలుపకుండుటచే కాపీలుచేరని వారికిని తిరుగ పంపజాలము. సంచికలు చేరనివారు తమతమ పోస్టాఫీసులలో కంప్లెయింటునుచేయునది.

చిరునామామార్పు

చిరునామాయందుమార్పుఉండుచో 1-వ తేదీకి 10 దినములుముందుగానే తెలుపవలయును. ఇట్లుతెలు పమిని కాపీలు. చేరనిచో తిరుగ పంపజాలము.

చందాముగిసిన

చందా ముగిసినతోడనే ఆవిషయము వారికి ఆయామాసములయందు తెలుపబడును. ఈనూచన చూచి తమచందాధనమునుపంపి గృహలక్ష్మిని యధా రీతిని పోషింప చందాదారులనుప్రార్థింతుము. చందా దారులుగనుండ ఇష్టములేనిచో ఆసంగతి వెంటనే తెలుపగలరు. మనియార్డరుపంపుటగాని, చందాదారు లుగఉండ ఇచ్చగించమని లేఖాముఖమున తెలుపుట గాని చేయనిచో తరువాతసంచిక పీ. పీ. గా పంప గలము.

ముఖ్యమైనగమనింపు

చందాదారులుగచేర్చుకొనుమని వ్రాయుఉత్తర ములు, బ్యాంకుచెక్కులు, మనియార్డరు, పోస్టలు అర్డరు, గృహలక్ష్మికిసంబంధించిన ఇతర మైన యావత్తు ఉత్తరములు డాక్టరు కే. యన్. కేసరి, ఎడిటరు, గృహలక్ష్మి, పోస్టుబాక్సు 752, ఎగూర్తు, మదరాసు అను చిరునామాకేవ్రాయవలయునుగాని ఇతరవ్యక్తుల పేర ఎంతమాత్రము పంపకూడదు.

TELEPHONE: 3723

Ladies Love Style, Fashion, Smartness in DRESS

They get these with
sure satisfaction at

Chellaram's ESTABLISHED 1890. **SILK**
THE OLDEST AND MOST PROGRESSIVE HOUSE **PALACE**
CHELLARAM GANCHAND

45, RATTAN BAZAAR, MADRAS

స్త్రీలకు మేల్తైనది కొనుటకు తెలుసును

వారికి రకమును, వెలను తెలుసును

సంసారమునకు ఉడుపులు కావలసి
నప్పుడు, ఎక్కడ, ఏమి, ఎప్పుడు ఖరీదు
చేయవలనని స్త్రీలకు తెలుసును.

అందుకు గాను వారు నేరుగా

చెలారామ్స్
చెలారామ్స్
కెయూఐచ్ఛెడ్

సి ల్యూ స్వా లెన్ కు
పోవుచున్నారు.

వారికి ఇక్కడ హేరాళిమైన పట్టు,
నూలు, కంబళి త్రుములు మంచి
ఏర్పరచిన రఖములు చాలా తక్కువ
ధరలుకు దొరుకును.

విధమైన చీరలు
ఎల్లప్పుడు యున్నది.

Chellaram's ESTABLISHED 1890.
THE OLDEST AND MOST PROGRESSIVE HOUSE **CHELLARAM GANCHAND**

45, రత్తన్ బజారు రోడు,

మద్రాసు.

దక్షిణ ఇండియాలో 44 సంవత్సరముల అనుభవము.

మఱియు 86, వాలాజా రోడు, మాంబూరోడు పోస్టు, మద్రాసు.

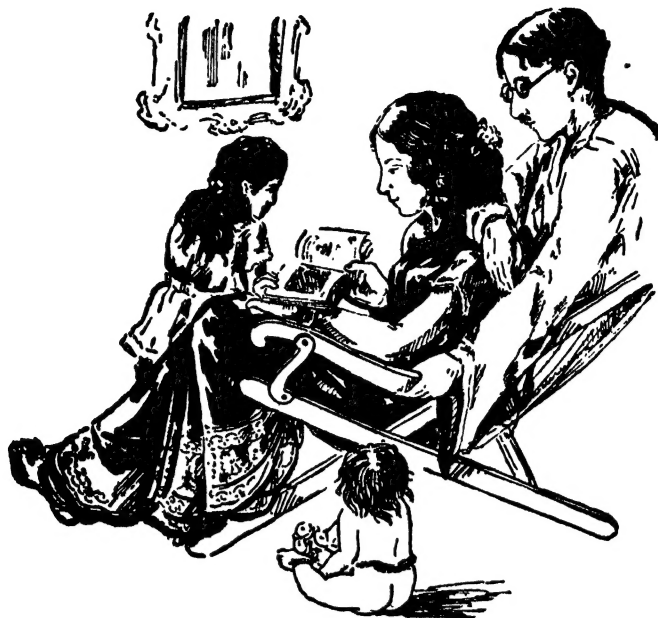

గృహలక్ష్మి ఏజెంట్లు

తెనాలి:	కొమ్మూరి కాశీవిశ్వనాథంగారు, సోల్ రిప్రజంటేటివ్ ఆఫీస్.
మచిలీపట్టణము:	పి. సత్యనారాయణగారు, C/o తాడేపల్లి సుబ్బారావు బ్రదర్లు.
హైదరాబాదు:	ఎన్. లక్ష్మీబాయిగారు, పెద్దచావిడి, ఆంజనేయలగుడి దగ్గర, 168, సుల్తాన్ బజారు. (మన ప్రాంతపు 1 రూడెస్సానియా రూ 1-3-0 అగును)
నిడదవోలు:	తాడిమేటి కుటుంబశాస్త్రీగారు.
తాడేపల్లిగూడెం:	కాశీరాజు శ్రీరాములుగారు. [లిమిటెడ్.
జెమ్-షెడ్ పూర్:	టి.వి. రమణయ్యగారు, C/o ది ఇండియన్ హ్యూమన్ రిసోర్సెస్, బరంపురం:
గుంటూరు:	ఎన్. కె. మూర్తి అండ్ సన్స్.
సామర్లకోట:	వెల్ కం అండ్ కంపెనీ.
పితాపురం:	ఆరాధ్యుల మూటయ్యగారు, మర్చంట్లు
రాజమండ్రి, విశాఖపట్టణం:	ఎం. నూకరాజు, ఆంధ్ర న్యూస్ ఏజెన్సీ.
మదరాసు:	ఎ. కృష్ణమూర్తి బ్రదర్లు.
తణుకు:	వి. నారాయణగారు, 364 ఎస్.ఎల్.ఎస్. ఆకుండి వేంకటేశాస్త్రిగారు.
బెజవాడ:	నడింపల్లి సూర్యనారాయణగారు, న్యూసువజంట్లు.
పాలకొల్లు:	ఆంధ్రా ఇన్ డస్ట్రీయల్ స్టోర్సు, బకింగుహామ్ పేట.
ఒంగోలు:	లోల్లా వెంకటరావుగారు.
రంగూను:	తాతా జాలయ్య శెట్టిగారు, వర్తకులు.
చిత్తూరు:	వి. భగవతిశాస్త్రిగారు, న్యూసువజంట్లు 244 ఫేర్ వీధి.
సెకందరాబాదు:	వాటంబాటి. వెంకటరమణయ్య శెట్టిగారు 163 బజారురోడ్డు.
ఏలూరు:	కె. సుందరరావుగారు Cloth Mills Agent. పొగాకుబజారు.
విజయనగరం:	బి. విశ్వనాథంగారు.
తిరుపతి:	ఇవటూరి సుందరశివరావుగారు.
నరసాపురం:	వై. వి. సుబ్బయ్య & కంపెనీ.
కాకినాడ:	వై. సత్యనారాయణగారు.
	పడిమి సూర్యనారాయణగారు.

హిగిన్ బాతమ్ స్టాల్లులవద్ద దొరకును.

ఇతరచోట్లకు ఏజెంట్లు కావలెను. వివరములకు దరఖాస్తు పంపుకొనుడు.

బాలపాపలే దంపతుల ప్రేమబంధము

స్త్రీకి మాతృస్థానము గౌరవప్రదము. ఆమెకు గృహయాజ మాన్యము లభించును. ఆత్మానందము కలిగించును. భర్తకు తనయెకల భక్తి ప్రేమ భావములు దినదిన మభివృద్ధిపొందును. దీని కంతటికిని కారణము?

మా తృప్త్య మే!

మాతృత్వమునకే ప్రతి స్త్రీయును ఆసగొనును. ముద్దుబిడ్డను కర కమలములం దిసుకొని ఆడించు తలంపుస్త్రీకి యెక్కుడు.

స్త్రీకి లభించవలసిన యీ మహోన్నత స్థానమునకు ఆటంకములను కల్పించు గర్భాశయ రోగములను దూరముచేయవలయును. ఇందులకు లోద్ర సేవనమే రాజమార్గము.

లోద్ర

వనితల ఋతువోషాది రోగములకు వజ్రాయుధము.

లోద్ర యెల్లెడల దొరకును.

కేసరీకుటీరం, ఎగ్మూరు, మదరాసు.

WHAT LODHRA IS AND WHAT IT IS FOR

లోధ్ర

ఋతుదోషాది
జనిత రోగములకు
వజ్రాయుధము.

గర్భాశయదోషజనితవ్యాధులగు మట్టు
కుట్టు, క్రమముతప్పి ఋతువగుట, ఋతు
స్రావము జాస్తి తక్కువ లగుట, స్రావము
అనేకరంగులతో వెడలుట, మాతికగడ్డ,
గర్భాశయమున విషప్రణములుకలుగుట,
మంట, వాపు మొదలగునాటిని పోగొట్టును.
చిరకాలముగ బహిష్టు నిలిచినవారికి క్రమ

ముగ బహిష్టుగుడలు చేయుటలో అసమా
నశక్తి కలిగినది. సంతానములేక తపించు
చుండు వారీమణులకు పుత్రపుత్రికా భిక్ష
నుపెట్టి వారిని సంతోషపెట్టగలమును
చున్నది.

చీకటింటిని ప్రకాశింపజేయు ఈ దివ్య
జ్యోతిమహిమను యెల్లరు గుర్తెరుగుదురు
గాక!

12 జె. రు 3.

6 జె. రు 1—10 అణాలు.

లోధ్ర యెల్లెడలను దొరకును.

కేసరికుటీరం,

ఎగ్మూరు,

మద్రాసు.

పరానుల బలపరా క్రమము

కాశీరపుకిళ మీకు కావలయును

మానవులందఱును బలిష్ఠముగను దార్శము గను జన్మింపరు. కాని శరీరమునుపట్టి పీడించే నిస్సత్తువను నిర్మూలించి నిగనిగలాడు దేహముతో నిండు ఉత్సాహముతో అవయవముల పుష్టితో హాయిగానుండు టవసరము. అది మానవుని జన్మహక్కు. అందులకై ప్రతి ప్రాణియు ప్రయత్నింపవలయును.

దేహమందు రక్తము—నిష్కళంకమగు ఉష్ణ రక్తము ప్రవహించుచో దేహమునకు ఆరోగ్యము, ప్రాణికి ఆనందము, జీవితముయెడల ఉత్సాహము ఉండగలదు. జీవాధారమగు ఉష్ణరక్తమును వృద్ధిచేయుటకు సాధనము అమృతకంటె వేరులేదని చెప్పకతప్పదు. శుష్కించిపోయిన మానవుని మన్మథునిగ చేయును. పిరికివానిని పరాక్రమునిగ మార్చును. మందబుద్ధిని బుద్ధిమంతుని చేయును.

అమృత

రక్తశుద్ధి ద్రావకము

రక్తహీనత, మలబద్ధము, అజీర్ణము, కీళ్ళ నొప్పులు, సోమరితనము, మేహవ్రణములు, నుఖసంకటములు, నిస్సత్తువ, కడుపులో మంట మొదలగు వ్యాధులను నివారించి శరీరమునకు కాంతిని, ముఖమునకు లేజన్నును ఇచ్చును. ఈ మేలైన యాపగముపలన నెందరో ఆరోగ్యవంతులైనారు.

12 డి. రు 3. 6 డి. రు 1—10 ల.

అమృత యెల్లెడల దొరకును.

కేసరికుటీరం, ఎగ్నూరు, మద్రాసు.

జీవచ్ఛవములను చేయు ఆ పిశాచి !

జ్వరము—మానవుల శక్తిని, జీవనమును పీల్చివేయును. కనుక జ్వరము మిమ్ము ఆవహించినదనగానే దానిని పారద్రోలవలయును. అట్లుచేయుచో

మి మ్మాపిశాచి జీర్ణించి పిప్పి చేయదు. జ్వరమునచ్చినదనగానే అర్కను ప్రయోగించుము.

అర్క

సర్వ జ్వర నివారిణి

ఆహార, విహారములు భేద దోషంబుల వలన అన్నాశయమునందు క్రిమికూటముచేరి పలువిధములైన జ్వరములు సంభవించుచున్నవి. వాతజ్వరము, పిత్తజ్వరము, కఫజ్వరము, సన్నిపాతజ్వరము, మరియుతర విషమజ్వరములు, కడుపులో స్త్రీహమను జ్వరగడ్డను, అర్కకుదుర్చును. ఈ ఔషధమును చుసిదిడ్డలకుగూడ యివ్వవచ్చును.

6 ఔ. దు 2-8.

3 ఔ. 1-8

1 ఔ. 8 అణాలు.

అర్క యెల్లెడల దొరకును.

కేశరి కుటీరం,
ఎగ్గూరు, మదరాసు.

మా ధ వి

ఇది పుష్పసారములతో నిండియుండు ఒక నాజూకైన మంచువంటి పరిమళపదార్థము. ఈ మంచును కొద్దిగ వ్రేలితో తీసుకొని ముఖమునకు లేపనమును చేసికొనిన వెంటనే అది చర్మములో మాయమై ముఖమునకు కళ, కాంతి నిచ్చును. ముఖము స్ఫటికమువలె నిర్మల మగును. ముఖమున లేచు సోబి, మచ్చలు, మొటి మలు మొదలగువానిని మాన్పును. మరియు దీనిని ముఖమునకు పట్టించుకొనిన వెంటనే ముఖము చల్లగ నుండి మంచు రాచుకొనినట్లేయుండును.

వెల బుడ్డి 1.కి 8 అణాలు.

నే స రి కు టీ రం, ఎ గ్నూరు, మద్రాసు.

మాలతి

ఇది బాదంపప్పుపాలనుండి తయారుచేయబడిన యొక శ్రేష్ఠ సువాసనగల నవనీతమువంటిది. దీనిని స్త్రీపురుషులు తలదువ్వకొనుటకు ముందుకొద్దిగ రాచుకొని దువ్వకొనిన, వెంట్రుకలు రేగక పట్టుకుచ్చవలె మిన మినలాడుచుండును. మెదడు చల్లవడి సుఖముగ నిద్ర వచ్చును. ఇందు ముఖ్యముగ మాలతీపుష్పముల అత్తరు చేరియున్నది. ఈయత్తరు సొగసునకు సొంపునకు సుఖ మైన సువాసనకు పేరు గాంచినది.

వెల బుడ్డి 1-కి 8 అణాలు.

కేసరి కుటీరం, ఎగ్మూరు, మద్రాసు:

మ ల్లి క

ఇది ముద్దుబిడ్డలకు మురిపమైన లేపము. ఇది మైసూరు చందన అత్తరుతోను మల్లెమొగ్గల సారముతోను తయారుచేయబడిన నవీననవనీతము. శిశువులకు దీనిని ప్రతిదినము స్నానానంతరము కొద్దిగ శరీరమునకు రాచుచుండిన చర్మము మృదువై బుగారురంగునిచ్చి చర్మవ్యాధుల రాకుండచేయును. ఈ లేపమువలన బిడ్డలు రబ్బరుచెట్లవలె తేరుదురు. ఇందు కాశ్మీరపు కేసరి పునుగుకూడ చేరియున్నది.

వెల బుడ్డి 1-కి 8 అణాలు

కుంతలకాంతి తైలం

సువాసన తలనూనె. స్త్రీపురుషులు తలదువ్వుకొనుటకు ఇది మంచి సువాసనతైలము. దీనిలో పరదేశపు అత్తరులను కలుపక స్వదేశ పుష్పములతో తయారైన అత్తరులతోనే తయారుచేయబడినది. పరదేశపు అత్తరు బాగు తారులోనుంచి తీయుదురు. స్వదేశపు అత్తరుల హిందూదేశపు మల్లె, జాజి, గేదంగి, మాలతీ, మాఘవీ మొదలగు పుష్పములలోనుంచి తయారు చేయుదురు.

బుడ్డి 1-కి 12 అణాలు.

కేసరి పోమేడ్

దీనిని తలదువ్వుకొనుటకు ముందు కేశములకు కొద్దిగ రాచుకొనిన పెంట్రికలు రేగక మిసమిసలాడుచుండును. ఇందు పేరుగాంచిన అత్తరులు చేరియున్నవి.

బుడ్డి 1-కి 3 అణాలు.

సాందర్యవర్ధకములగు నవనీతములకొరకు

సి.ం హ ము మా ఝ గలవానినే

తప్పక కొనుడు.

కే స రి కు టీ రం, ఎ గూ రు, మ ద్రా సు.

కేసరి కుటీరం,
ఎగ్గూరు, మదరాసు.

శ్రీమతి కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మగారిచే రచియింపబడిన పుస్తకములు

—:0:—

1. వసుమతి:—సాంఘికసాంసారికానర్థములను వివరించు నీతిబోధకముగు చక్కని సాంఘిక నవల.
పాఠశాల పఠనీయగ్రంథముగా అప్రూవు చేయబడినది. ... వెల 0 12 0
2. బాలనీతి కథావళి:—నీతిబోధకములగు ఇరువది కథల సంపుటి. దొరతనమువారిచే పఠనీయ
గ్రంథముగా అప్రూవ్ చేయబడినది. ... వెల 0 10 0
3. విశ్వామిత్ర మహర్షి:—ఈ మహర్షియొక్క అద్భుతచరిత్ర మిందు ప్రాథభాషలో వర్ణింప
బడినది. ... వెల 0 8 0
4. ద్రాపదీ వస్తుసంరక్షణము:—(ద్విపద) పాటవలె పాడవగును. వెల 0 2 0
5. సత్యాద్రాపదీ సంవాదము:—(ద్విపద) పాటవలె పాడవగును. వెల 0 2 0
6. జ్యోతి:—ఆరోగ్యనాటకము. హెల్తు డిపార్టుమెంటువారిచే ఆమోదింపబడినది.
... వెల 0 4 0
7. పెన్నను పుచ్చుకున్ననాటి రాత్రి:—అనేకమంది విద్యార్థికులచే ప్రశంసింపబడిన చక్కని
కథ. గృహలక్ష్మీనుండి పునర్ముద్రింపబడినది. ... వెల 0 1 0
8. శారదలేఖలు:— ... వెల 1 0 0

ఈ పుస్తకములన్నియు నాకేమారు తెప్పించుకొనువారికి 3 రూపాయలకే యివ్వబడును. పోస్టు
కర్చులు ప్రత్యేకము.

ఈ గ్రంథములు పలయువారు :

శ్రీమతి కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మగారు,

బాపట్ల, గుంటూరు జిల్లా.

అని వ్రాయవలయును.

కే ర ల చందనసబ్బు

వేసవికాలములో నుపయోగించుటకు

మిగుల రమ్యమైనది.

మిక్కిలి చలువచేయును

శ్రమమును తొలగించును.

ప్రతి నగరమునను

వెలకు దొరకును.

శి శు ర త్స ణ

దేశీయ వైద్యురాలును, కాన్పులు జేయుటయందును, చంటిబిడ్డలకు, స్త్రీలకు చికిత్సజేయుటయందును, అనుభవముగల శ్రీమతి టి. వరలక్ష్మమ్మ గారిచే వ్రాయబడినది. ప్రతి గృహము నందుండదగినది. ప్రతిస్త్రీ చదవదగినది. డాక్టర్లు పెక్కండ్రు పుస్తకమును గురించి సదభిప్రాయ మొనగియున్నారు

వెల ౦-౧-౨-౦

వలయువారు గ్రంథకర్త,

కాచగూడెము, హైద్రాబాదు (నిజాం)

అని వ్రాయవలెను.

పి. కోదండరాంపిళ్లై

పి. కోదండరాంపిళ్లై

(లేటు పి. యస్. పాస్టు స్వామిపిళ్లైవారి కుమారులు)

1854-వ సంవత్సరమున స్థాపితము.

ఉత్తమతరగతి కర్రసామగ్రుల నిర్మాతలు

(పి. యస్. పాస్టు స్వామిపిళ్లై భవనములు)

మీ భవనమును అలంకరించుటకును

దానిని ఆకర్షణీయముగ చేయుటకును మీకు

కర్రసామగ్రులు కావలయును.

త్వరగాచేసియిత్తుము. నమ్మకమైన పనితనము.

కర్రసామగ్రులను కొనుటకుపూర్వము మాతో సంప్రదింపుడు.

పురాతనమైన, ప్రఖ్యాతిగల కంపెనీ.

39 & 44, ఎస్లన్డే వెస్టు; మదరాసు.

శ్రీమత్కన్యకావిజయము

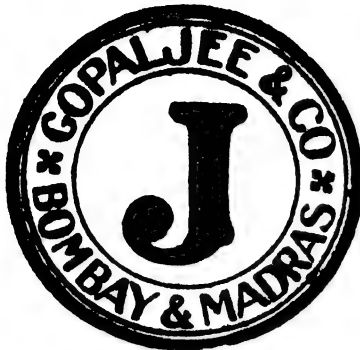
ఉత్తమ యక్షగాన ప్రబంధము. పనుమర్తి కృష్ణమూర్తిగారు రచించినది.

వలయువారు నాలుగణాల బిళ్లలు

“గృహలక్ష్మీ కార్నాలయం, ఎగూరు, మద్రాసు”కు చంపన

ప్రతి గృహలక్ష్మియు

సంతోషముతో మాయూక్కు

మార్కు
మిస్కి

ఇంగుప

నే ఎల్లప్పుడును యువయోగించుచున్నాడు.

వాసనలోను, పరిమళములోను, కారములోను, యీ
మా “జే” మార్కు మిస్కి ఇంగుపకు సాటిలేదు. అనేక
యోగ్యతాపత్రములు, బంగారు పతకములు పొందియున్నది.

1 రతి 1-10-0. ½ రతి 0-13-6. ¼ రతి 0-7-0. 1 శేరు 1-0-0.

గోపాల్ జీ & కంపెనీ,

203, గోవిందప్పనాయక వీధి, మద్రాసు.

హెడ్ ఆఫీసు: బొంబాయి.

బ్రాంచి ఆఫీసులు: కుంబకోణం, మధుర.

సయింటిఫిక్

బంగారు ఆభరణములు

హైకోర్టుజడ్జీలు, ప్రభుత్వమంత్రులు, కాంగ్రెసు
ప్రెసిడెంట్లు, కానసభ్యులు మొదలగు గొప్పవారిచే
ప్రశంసింపబడి, ఈ కంపెనీ గవర్నమెంటులో
రిజిస్టరు చేయబడినది.

పూర్తి కేటలాగు ఉచితము

ది సైంటిఫిక్

గోల్డుబాంగిల్లు కంపెనీ లిమిటెడ్

బ్రాంచి:—104 చై నాబజారురోడ్డు,
హెడ్డాఫీసు 48, బైరాగిమఠం వీధి,
మద్రాసు.

రామప్రియ

గ్రంథకర్త: ‘కోటీశుతనయ’ను వ్రాసిన

తాత. కృష్ణమూర్తి బి.ఏ; యల్.టి.

ఇది సులభశైలిని వ్యవహారికభాషలో వ్రాయ
బడిన స్వతంత్ర కల్పనాకథల పుస్తకము. డాక్టర్
బుర్రా శేషగిరిరావు (ఎం.ఏ; పి.హెచ్.డి) గారి
పీఠిక కలది. క్రాన్ పైజు. వెల 12 అణాలు.

స్ట్రీకు పోస్టుఖర్చును ఉచితము.

“...ఈ మనోహరగ్రంథము భాషాసరి కొక
మండనమనుట నిక్కువము.” —గృహలక్ష్మి.

“...హాస్యరసగర్భితము.” —వినోదిన

“...కథలు మిక్కిలి ముచ్చటలూరుచు
న్నవి.” —భారతి.

“...కథలలోన హద్దుమీరిన స్వేచ్ఛయొక్క
ఛాయలు చిత్రింపబడినవి.” —అనందబోధిని.

చిరునామా.—

తాత కృష్ణమూర్తి, భద్రాచలం.

వచ్చుచున్నది !

వేల్ పి క్చర్ను వారి

వచ్చుచున్నది !!

సీ తా క ల్యా ణ ము

త్వరలో ప్రదర్శింపబడ నున్నది.

శివధనుర్భంగ మొసర్చి

సీతాకరగ్రహణ

మొసర్చిన

శ్రీరాముని దర్శింపుడు !

పతితపావసుడగు

అహల్యశాప

వి మో చ కు ని

క ను లా ర గాంచి

తరింపుకు !!

అదమగు సీనులు !

ఆశ్చర్యమగు అభినయము !!

సాటి లేని సంగీతము!!!

మప్పిరిగొన్న యీటాకీని తప్పక దర్శింపుడు.

ఎదురు చూడుడు !

విషయ సూచిక

1. అసెంబ్లీయెన్నికలు	...	...	517
2. వరలక్ష్మీ ప్రార్థన—శ్రీమతి దుగ్గిరాల సమయంతీదేవిగారు	...	...	520
3. మాతృవందనము—శ్రీ శేషాద్రి రమణకవులుగారు	...	...	521
4. దౌహిత్రుడు—పౌత్రుడు—జటావల్లభుల పురుషోత్తముగారు ఎం.ఎ. ...	...	...	522
5. భాతృభక్తి—శ్రీమతి మూలసీపాల పార్వతిగారు	...	...	524
6. కవివాక్సీద్ధి—భ॥ పట్టాభిరామయ్యగారు, ఎం.ఎ.ఎల్.టి.	..	...	525
7. 'లోకము గ్రుడ్డిది'—కొవ్వలి లక్ష్మీనరసింహరావుగారు	...	...	532
8. 'సీతమ్మగోస'—గొబ్బూరు వెంకటానంద రాఘవరావుగారు, బి.ఎ., ...	...	...	533
9. ప్రేమదేవి—పోలుకొండ భద్రయ్యగారు	...	...	536
10. రూపాయ్ !!—పసుమర్తి కృష్ణమూర్తిగారు	...	...	537
11. సంస్కరణవివాహములు—శ్రీమతి వెలిదండ చూడికుడుతమ్మగారు...	...	...	538
12. జాబిల్లిసకియ—అధికార్ల సూర్యనారాయణరావుగారు	...	...	543
13. శరణాగతి—అప్రావధాని వడ్డాది సీతారామాంజనేయులుగారు	...	...	544
14. విడాకులు—శ్రీమతి నెమిలి చంద్రమతిగారు	...	...	545
15. భేదా భేదములు—శ్రీమతి విద్వాక్ కంచనపల్లి కనకాంబగారు	...	...	546
16. స్త్రీవిద్య—జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తిగారు, ఎం.ఎ.,బి.యల్.	...	...	547
17. ఆవలికేగతి యగుపడునొక్కొ ?—వాడపల్లి గంగాధరశాస్త్రిగారు	...	...	549
18. నీ నిరీక్షణ—రావు వెంకట రంగనాయకులుగారు	...	...	550
19. అటాకారీదండ్లు—రాయసం వెంకటశివుడుగారు	...	...	551
20. భ్రమ—కందుకూరి రామభద్రరావుగారు	...	...	552
21. వేలాంగణ్ణియత్సవము—శ్రీమతి హవాయి కావేరిబాయిగారు	...	...	553
22. శిశువాత్సల్యము—శ్రీమతి కామరాజు మైత్రేయిగారు	...	...	555
23. లక్ష్మీ—శ్రీ ఆకెళ్ల శీతారామంగారు	...	...	556
24. పల్లెటూరి వైద్యము—తాత కృష్ణమూర్తిగారు, బి.ఎ. యల్.టి.	...	...	558
25. సాధుశాంతారామ్—శ్రీమతి 'కవితిలక' పులవర్తి కమలావతిదేవిగారు	...	...	564
26. పట్టాలు జాగ్రత్త—శ్రీమతి పోడూరి రత్నావళిగారు	...	...	565

27. నళిని—శ్రీపాద లక్ష్మీనారాయణమూర్తిగారు, బి.వ.	...	566
28. విషాన్నము—‘హరిదాసు.’ ...	...	567
29. శారదలేఖలు ...	...	568
30. ‘ఆంధ్రుల యాడుబిడ్డ!’—కర్లపాలెం కృష్ణరావుగారు	...	571
31. హాస్యకళ ...	...	572
32. పాకకళ ...	...	574
33. గానము ...	...	575
34. ఆనందగృహలక్ష్మి—శ్రీమతి ఎమ్.వి. రత్నావళిగారు	...	,,
35. ఏల బ్రమిసెదవు!—శ్రీమతి ఎ. కోమలమ్మగారు	...	576
36. ఆరోగ్యబోధిని ...	...	577
37. బాలవిజ్ఞానశాఖ ...	...	579
38. పాతపాటలు—సంపాదకుడు కంభంపాటి రామచంద్రరావు చౌదరిగారు	...	,,
39. సత్యవతి—సం॥ కొమ్మనమంచి జోగయ్యశర్మగారు	...	,,
40. తాడాచుట్టే, దుడ్డాబాడే—శ్రీమతి న్యా॥ మంగమ్మగారు	...	580
41. చిత్రప్రశ్న—చలసాని లక్ష్మీనారాయణశర్మ	...	581
42. చిత్రప్రశ్నలకు సమాధానములు	...	,,
43. వార్తలు—విశేషములు	...	582
44. గ్రంథపరిచయము	...	585
45. లోకంపోకడలు	...	588
46. సంపాదకీయములు	...	595

రాష్ట్రీయాంధ్రమహిళామహాసభ; కీ॥శే॥ మైసూరు రాజమఠ; దిలీప; గోష్ఠి;

త్రివర్ణ చిత్రము:

‘తొలి చూపు’ (చిత్రకారుడు. యస్. వి. యస్. రామరావుగారు, మద్రాసు.)

భాయా చిత్రములు:

మిస్. మేతాబ్.; మిస్. కోకిలామణి.; శ్రీమతి సరోజినీదేవిగారు; ప్రాకృతిక; ఒక సుందరదృశ్యము.; చిట్టివాడు 8 నెలలవాడు; బొంబాయి సర్వకళాశాల విద్యార్థినులు.; శ్రీమతి, జేబ్ ఉన్నిస్సాబేగం.; అల్లరిలో ఆనందము; పాత్రధారిణి శ్రీమతి శ్రీహరి. శ్రీమతి పొణ్ణుకణ్ణు సాంపున్ గారు; శ్రీమతి సరూప్ రాణి కిచ్చూగారు; శ్రీమతి నీలిమదత్తు; మిస్ పద్మాదేవి; ‘గుర్పా’ నృత్యము; సూర్యవధూవరులు; మిస్ ముష్ఠరి;

మద్రాసు సేవాసదనము

ముఖ్య ప్రాపకురాండ్రు

హార్ ఎక్సలెన్సీ కాన్టెన్ ఆఫ్ విల్లింగ్ డన్

లేడీ బీట్రీక్స్ స్టాన్లీ

(శ్రీ గవర్నర్ జనరల్ గారి సతీమణి)

(మద్రాసు గవర్నరుగారి సతీమణి)

అధ్యక్షులు

జస్టిస్ ముత్తా వెంకటసుబ్బారావు

ఉపాధ్యక్షులు

టి. ఆర్. వెంకట్రామశాస్త్రి, సి.వి.ఇ.

శ్రీ కొల్లెంగోడు రాజాగారు, నైట్, సి.వి.ఇ, యం.యల్.ఎ,

శ్రీ కుమారరాజా యం. ఎ. ముత్తయ్య చెట్టియార్, బి.ఎ, యం.యల్.సి.,

డివాన్ బహద్దర్ ఎ. యం. యం. మురుగప్ప చెట్టియార్, యం.యల్.సి.,

గౌరవ కార్యదర్శినియు కోశాధ్యక్షురాలును

ముత్తా ఆండాశమ్మ

(గౌ|| వ్యాయమూర్తి వెంకటసుబ్బారావుగారి సతీమణి)

గౌరవ సహాయకార్యదర్శి

రావ్ సాహెబ్ టి. సి. ఆదికేశవులు పిల్లే, బి.యె. బి.యల్.,

వ్యవస్థాపకురాలు

మిస్. విడా డేవిడ్, బి.యె., యల్.టి.

హో|| హోశార్థన ప్రవక్ష్యామి యదుక్తం గ్రంథకోటిభిః

పరోపకారః పుణ్యాదు పాపాయ పరపీడనమ్ ||

సోదర సోదరీమణులారా,

దూఖభాగినులగు మన స్త్రీలస్థితి బాగుపరచి వారిని తమపై తామే యాధారపడి తమ్ము తామే రక్షించుకొగల శక్తిమతులనుగా జేయుటయే యీ సేవాసదనముయొక్క ముఖ్యలక్ష్యము. అది యభిప్రస్థి యగుచుండుట యెల్లెరకు విశదమే. సం|| 1923-రములో ఒక చిన్నయింట్లో ఏడుగురు బాలికలతో ఆరంభించబడిన యీ సంస్థ సం|| 1928-రములో సేవాసదనమునుపేర పూర్ణప్రతిష్ఠ చేయబడినది.

ఈ సంస్థనుగూర్చి తెలియదగిన ముఖ్యవిషయ మేమనగా ఇదికూడ యిప్పుడున్న మామూలు బాలికా పాఠశాలలవంటిదే యొకటిమాత్రముకాదు : సర్వవిధముల నిది యొక శరణాలయమే ! దాని గౌరవమర్యాదలకు తగినట్టి ప్రదేశముం దిది ప్రతిష్ఠించబడవలెనన్నప్పుడు చెట్ పట్టుగో పెన్ స్టన్ పార్కు (Shenstone Park) అనే పేరుగల కిక్కి యొకరముల స్థలము—గవేళనసహితమైనది— యొకటి కొనవలసివచ్చినది. మిక్కిలి యాలోచ్యకరమగు ప్రదేశమునందు, చక్కని నువికాల భవనముతోగూడిన యీస్థలము ఒకలక్షరూపాయ

లైనది. ఇందు బాలికలు హాయిగా తిరుగవచ్చును. బంతియాటలు (Badminton, Base Ball etc Courts) ఆడుకొనవచ్చును. తోటలు దొడ్లు నేర్పాటు చేసుకొనవచ్చును. ఇతరుల ప్రమేయమేమాత్రము నుండదు. ఎంత మందియైనను హాయిగా మెలగవచ్చును.

ఇట్టి సేవాసదనముయొక్క ప్రయోజనము వృద్ధిసేయుటకు సర్వవిధ ప్రయత్నములు చేయబడుచున్నవి. రానురాను చాలామంది గృహస్థులు దీని మంచిచెడ్డలు తెలియుచున్నారు. కేవల మద్రాసు రాష్ట్రములో ప్రతిజిల్లానుండియు అన్నితెగల బాలికలును వచ్చియుండుటయే కాక సిలోను బర్మాలనుండి కూడా విద్యార్థినులు వచ్చి యిందున్నారు. ఈ హైస్కూల్ విద్యార్థులును దీనికనుబంధముగానున్న యితర చేతినులు అనగా గిట్టపూత (Enamelling) లక్కపూత (Lacquer work) ఎలక్ట్రిక్ దీపములకు తేరువేరురంగుల పట్టుగుడ్డలతో పేడ్లుచేయుట (Electric lamp-shade making) కుట్టుపని (Needle work) జల్తారునగిషీపని (Embroidery) దుస్తులు తయారుచేయుట (Dress-making) బెత్తుకుర్రీలు మొదలగునవి చేయుట (Rattan work) మొదలైనవన్నియును, సంగీతమును, కేవల నూతనపద్ధతుల ప్రకారము బోధింపబడుచున్నవి; మరియు సర్కారువారి ప్రశంసల కిది పాత్రములై వారి సహాయమునుగూడ బోందుచున్నవి.

వీటికన్నింటికిని మంచి కుశలలగు ఉపాధ్యాయులనే యున్నారు. మొత్తముమీద 22 ఉపాధ్యాయులు—వీరితో నలుగురు బి. యె., యల్. టీ. లును, (B. A., L. T.) ఒక యం. యె., యల్. టీ. యును (M. A., L. T.) కలరు. ఈ యుపాధ్యాయుల మాసికవేతనములనును భోజనాదివ్యయములనును, నెలకు 3000 రూపాయ లగుచున్నది. ఇందు విద్యార్థినులుగానున్న 210 మంది బాలికలలో 130 మందికి సేవాసదనమే స్వంతయిల్లు. ఈ 130 మందిలో కొందరు (అనగా కొద్దిమంది మాత్రము) యేర్పాట్లు ననుసరించి పూర్తిగా డబ్బు చెల్లింతురు. మరి కొంతమంది సగము మొత్తము చెల్లించుకొగలవారు. ఏమాత్రము గూడ డబ్బు చెల్లింపలేనివారును ఉన్నారు. యథార్థము చెప్పనెడల వీరే యొక్కువమంది యున్నారు. పాశ్చాత్యదేశములం దిట్టి సంస్థలకు ఆర్థికసహాయముజేయుట పరమనిధియని శ్రీమంతులును సామాన్యులును గూడ భావించి శక్తికొలది యట్లు చేయుచున్నారు. కాని మనదేశమున కట్టి మహద్భాగ్యము పట్టలేదు. ఇంతపెద్ద రాష్ట్రమున కిట్టి సంస్థ యిదొక్కటే! ఈయొక్క దానికిగూడ లోకమునం దిపుడు సర్వత్ర ప్రబలియున్న ఆర్థికమాంద్యమువల్ల సర్కారువారి గ్రాంటును, జిల్లాబోర్డు, భూస్వాములు మొదలగువారిచ్చు విరాళములును సన్నగిలుచున్నవి.

ఇవటికి వచ్చియున్న దుఃఖభాగినుల తీవ్రములందు కలుగుచున్న మంచిహర్షులను తాము ప్రత్యక్షముగ చూడగలిగియుండినయెడల మీయంతట మీరే సాధ్యమైనంతవరకు ధనసహాయము చేసియుండురు. కాని యది దుర్లభము. అందువలన నేనే మీ మ్మిందుమూలముగా నర్థింపవలసివచ్చుచున్నది. ఈ యుత్తమ సంస్థ నీలాగుననే నడపించుచు దీనికి చిరస్థాయిత్వము గలిగించి “సేవాసదన”మును పేరు ప్రత్యక్షరసార్థకముగ జేయుట మీ చేతనున్నది. “ఇంటి కొకపువ్వుమైన నీశ్వరున కొకమాలికయగును” గదా! ఆ ధర్మనూత్రమును మీరు దయయుంచి గమనించి, మీ చేతనైన సహాయమొనరించి యీ సదుద్యమమును గొనసాగింతుగాక !!

తామియ్యగల విరాళమును కార్యదర్శిని పేరబంపవచ్చును.

ఇట్లు మీ హితవాదిని,

ముత్తా ఆండాళమ్మ.

(గౌ|| న్యాయమూర్తి వెంకటసుబ్బారావుగారి సతీమణి.)

అ సెం బ్లీయెన్ని కలు

అస్పృశ్యతా నిర్మూలన ప్రచారమునకే తన కాలమును సర్వమును వినియోగింప నిశ్చయించుకొని, రాజకీయ విరామవ్రతమును పూని, ఆరు నెలలు అపూర్వ సంచారమొనర్చి, అనంత ధనముకూర్చి, హరిజనుల దుఃఖము లార్చి, ఏతత్సాధర్మంబున తనశిష్యవర్గంబు లును అన్యపక్షంబులును నొనర్చిన అహింసా ప్రచారక కృత్యంబులకు ప్రాయశ్చిత్తార్థముగ వారముదినము లుపవాసవ్రతమును బూని, కరుణాభుడగు పరమేశ్వరుని యనుగ్రహంబున ఆరోగ్యభంగములేకుండ దానిని పరిసమాప్తి నొందించి స్వర్భానునిర్ముక్తభానుబింబు మాడ్కి ధగధగప్రకాశమానుడై గాంధీ మహాత్ముడు రాజకీయరథమునకు సప్తాశ్వములనుబూన్చి పరిగెత్తించునున్నాడు. ఇట్టి శుభ తరుణమున మాలవ్యా ఆసీగారలు

పార్లమెంటరీ బోర్డునుండి విడిచి జాతీయ పక్షమును స్థాపించవలసి వచ్చుట విచార కరమేయైనను, జాతీయపక్షమువలన దేశీయ మహాసభవారి కార్యక్రమమున కావంతయు నేగిచేకూరదనియు, శ్వేతపత్రనిరసనసందర్భంబున జాతీయపక్షము గాంధీ గారి పక్షముతో లీనమై హుటాహుటిం బ్రభుత్వము నెదిరించి భారతదేశముయొక్క గౌరవమును నిలబెట్టుటకు సందేహముండదనియు ఆయుధయుల పూర్వచరిత్రములను, వారి పక్షాదర్శములను పరికించినవారి కందరికిని స్పష్టమకాకమానదు. పూజనీయుడగుగాంధీ యీరెండుపక్షముల సమ్మేళనమునకు ననువగు ధర్మసూత్రమింకను కలదనియు, తానిప్పు డూహించిచెప్పలేకున్నను, ఆరెండు పక్షములును తప్పక కలియఁగల మార్గమును

పరమేశ్వరు డేర్పరచుననియు తన అంతర్వాణి చెప్పుచున్నట్లే శలవిచ్చుచున్నాడు. సర్వా దర్శములలోను ఆచరణములలోను ఆరెండు పక్షములును సంపూర్ణముగ నేకీభవించును గాక, లేక తమ భేదములను విడనాడలేకుండునుగాక, వారి భేదమెన్నడును దేశప్రతి కూలకరమైనది కాఁజాలదని శ్వేతపత్రావలంబులగు వారి ప్రతిపక్షులు రూఢిగ నెఱుంగుదురుగాక!

అఖిలభారతమహాసభ శాసనసభా ప్రవేశ వాదము నంగీకరించి యిప్పుడొనరించుచున్న సింహనాదము సత్యాగ్రహ సమరముకాదు; శాసనోల్లంఘనవిజృంభణమునుగాదు. బ్రిటిషుపార్లమెంటువారు మనమీదగిరవాటు వేసిన తెల్లకాగితము మనకు శ్రేయోదాయకమనియు మన అంగీకారముపైన నొసఁగబడినదనియు అంగ్లేయులు నాగరకప్రపంచమునకు చాటుచుండగా, అది మన కశ్రేయస్కరమైనదనియు మనమంగీకరించలేదనియు వారేర్పరచిన నియోజకవర్గము ద్వారానే ప్రపంచమునకు చాటుటకై మనము ప్రయత్నించుచున్నాము. తెల్లకాగితములో నిచ్చిన సంస్కరణములు చాలవని యేకొద్దియంది విద్యాధి కవిప్లవాదోశకులో చేయుచున్న అల్లరియే కాని, నియోజకవర్గమంతయు ఈ సంస్కరణములతో అపరిమితానందభరితులై యున్నారనియే వారు చాటుచున్నారు. భారతీయాశయములనుగూర్చి ప్రపంచమున వారు గ్రమ్ముచున్న యీ యజ్ఞానధావృత్తము నంతయు చేయుటకే గాంధీమహాత్ముడభినవ భాస్వంతస్వరూపుడై శాసనసభావాదులకు

సారథియై సచివుడై నెయ్యిడై వియ్యమై దివ్యముత్రముల నుపదేశముచేసి కార్యక్రమమును కొనసాగించుచున్నాడు. అట్టోబరులో జరుగనున్న అసెంబ్లీయన్ని కలలో కాంగ్రెసు అభ్యర్థులందరును గెలిచినయెడల శ్వేతపత్రము భారతీయాంగీకృతము కాదనియు, వీగినయెడల అంగీకృతమనియు స్పష్టముకాఁగలదు. కాంగ్రెసుపక్షము గెలిచి శ్వేతపత్రమంగీకృతము కాదని మనము స్పష్టపరచినచో బ్రిటిషువారు ఇప్పుడు చేయుచున్న 'అంగీకృతము, శ్రేయస్కరము' అన్న ప్రచారము నుండి విరమించి, మనకు 'అంగీకృతము శ్రేయస్కరము' అయిన మరియొక ప్రణాళిక కొరకు ప్రయత్నించవలసియుండును. అంతర్జాతీయసమితిలో భరతఖండముకూడ ఒక సభ్యురాలై యున్నదనుమాట మనము మఱువరాదు. అంతర్జాతీయసంఘము వారంగీకరించిన 'స్వయం నిర్ణయసూత్రము' ప్రకారము, భారతజాతికెట్టి పరిపాలనము 'శ్రేయస్కరమును అంగీకృతమును' అగునో నిర్ణయించవలసినది భారతదేశపు నియోజకవర్గమువారు కాక వేటొకరుకారు కనుక వారియొక్క సభను పార్లమెంటువారు పిలిపించి 'మీకుకావలసిన పరిపాలక తంత్రమును మీరు నిర్ణయించుకొను'డని చెప్పవలసియుండును. అప్పుడు వారు నిర్ణయించిన క్రొత్తప్రణాళిక యీ తెల్లకాగిత ప్రభుత్వమునకు స్వస్తిచెప్పును. అదియే నిజమైన స్వరాజ్యమగును. ఈస్వరాజ్యస్థాపనమునకే గాంధీమహాత్ముడును కాంగ్రెసునకు కంకణము కట్టుకొని పార్లమెంటరీబోర్డుద్వారా అభ్యర్థ

లను నిలబెట్టుచున్నారు. ఆంధ్రరాష్ట్రము తరపున గంజాంవిశాఖపట్టణము మండలము లకు బారిష్టరు వి.వి. గిరిగారును, గోదావరి కృష్ణాజిల్లాల తరపున దేశోద్ధారక నాగేశ్వర రావు గారును గుంటూరు నెల్లూరుజిల్లాల తరపున ప్రొఫెసరు య్. జి. రంగాగారును అభ్యర్థులుగా నిలబెట్టబడినారని పాఠకులెరుగుదురు. పశ్చిమాంధ్రము తరపునగూడ కొలదికాలములో తగిన అభ్యర్థిని నిలబెట్టగలరు.

కాంగ్రెసువంటి మహాసంస్థ అభ్యర్థులను నిలబెట్టుచున్నప్పుడు, వారి కెదురుగ ఇతరులెవరును నిలువకుండుట భారతదేశమున కకలంకకీర్తికరము. అయినను భారతదేశమంత భాగ్యమునకు నోచుకొనలేదు. మితవాదులు, న్యాయపక్షులు, స్వతంత్రులు, జాతీయవాదులు మొదలగు నెందరో వివిధ ప్రాంతములలో వారివారి పార్టీలతరపున కాంగ్రెసువారికి విరుద్ధముగ అభ్యర్థులను నిలువబెట్టుదురనుట నిశ్చయము. మన రాష్ట్రములో జాతీయవాదులు మితవాదుల పోరంతగాలేకున్నను జస్టిస్ పక్షముయొక్క పోటీ మహాఘోరముగా నుండగలదు. న్యాయపక్షము ప్రస్తుతము అధికారస్థానము నందున్నది కనుక ప్రజలను రహస్యముగ బెదిరించి తమ యభ్యర్థులకు వోటులను వేయించుకొనుటకు పూనుకొనవచ్చును. జమీందారులును ధనాధ్యులును దానికి పట్టుకొమ్మలై యున్నారు కనుక ధనమును ముంచినీళ్లవలె దేశమున కలయంపిజల్లి తమ యభ్యర్థులను నెగ్గించి కాంగ్రెసుకు పరా

భవమును గూర్పగడగవచ్చును. అయినను అధికారము బెదిరింపజాలనట్టియు ధన మాకర్షింపజాలనట్టియు శీలసంపదకు మన దేశమున లోటులేదు. కాంగ్రెసుసందేశమును విని ఆంధ్రదేశమున వేనవేలు జనులు కారాగారముల నిడుమల గుడిచిరి. లాటీ పోటులతో యెముకలు విఱుగగొట్టుకొనిరి. పుష్కలమైన ఆస్తులు వుద్యోగములు వ్యాపారములు మానుకొని దారిద్ర్యదేవతను వరించిరి. కాలేజీ చదువులు మాని కాలినడకను కద్దరమ్ముచు గ్రామసంచారముల నొనరించిరి. అంతఃపురసంచారములను అంగరంగవైభోగములను మాని యెండకన్నెఱగని యిగురుబోడులెల్లరును ఉప్పుగల్లిలు దోచి ముప్పతిప్పలుబడి జయిల్లలో వసించి కృశించిరి. ఇట్టి రాష్ట్రమున కాంగ్రెసు అభ్యర్థుల కవజయము కలుగునని యూహించుకొనుటకూడ సాధ్యము కాదు. కేవలము కాంగ్రెసుఅభ్యర్థులనే న్యాయమోహముతోడనే కాక వ్యక్తితప్రజ్ఞల నవలోకించినను, గిరిగారివంటి కార్మికనాయకులు, దేశోద్ధారకునివంటి త్యాగమూర్తి, రంగాగారివంటి అర్థశాస్త్రపండితుడు, రైతుజన కల్పశాఖ, కేవలమొక్క ఆంధ్రదేశమునకే గాక అఖిలభారత పరమునకుగూడ వన్నె గూర్పగలమూర్తులు. కేవలము కాంగ్రెసు గౌరవము కాక ఆంధ్ర దేవుగౌరవ మఖిల భారతశాసనసభలో మనము నిలబెట్టుకొనవలెనన్నను, వీరిని కాదని మన మన్యుల నెన్నుకొనజాలము. కాన కాంగ్రెసేతరపక్షుల బూటకప్రబోధములకుగాని, మూటలకుకాని

ధాటికిగాని నియోజకవర్గమువారు మోసపోక తమ వోటుయొక్క విలువను గుర్తించి దాని నొసంగుటమూలముగా తమ గౌరవమును కాంగ్రెసు గౌరవమును లోకులకు జాటుదురుగాక !

మఱియు నెంత పేద పెండ్లికైనను బూరెలు తప్పవను సంగతిని మనము మఱువరాదు. కాంగ్రెసు ఎంత ధర్మపక్షమైనను అది తన ధర్మసందేశమును రాష్ట్రములోని మూలమూలలకు పాటలు పద్యములు నాటకములు లెక్కర్లు మూలముగా ప్రచారకుల వల్ల సాగింపనిచో ప్రజల కీ సంగతి తెలియక యెదుటనిలబడి యెవరు లాగితే వారికే ఆ వోటుల నిచ్చివేయుట సహజము. కాంగ్రెసు ఇప్పటినుంచి మెలకువగాని ప్రతి కుగ్రామము నందును కాంగ్రెసు కమిటీని పెట్టి, మెంబర్లను చేరిపించి, ధనమును వసూలుచేసి, మీటింగులు తేవతేపకు జరుపుచు, నియోజకవర్గమునకు బోధలు సలుపుచు వారి విశ్వాసమును జూఱగొనుచుండవలెను. నాయకులు ప్రచారకులు మొదలగువారెల్లరును అప్రమత్తులై

తగిన సన్నాహము నిప్పటినుండియే చేయవలెను. సత్యాగ్రహసమరములో చేరి కారాగారములకు వెళ్లివంతమందికంటె యెక్కువమంది నారీమణులు ఈ నియోజక ప్రబోధము, వోటువసూలు, ద్రవ్యసముపార్జనము, నిర్మాణకార్యక్రమము మొదలగు విధానములలో పాల్గొని కాంగ్రెసు జండాయొక్క గౌరవమును నిలబెట్టగలరనియే ఆశించుచున్నాము. అఖిలభారత దేశములోనేమి ఆంధ్రరాష్ట్రములోనేమి నారీమణుల ప్రబోధమునకును స్త్రీ స్వాతంత్ర్యోద్యమమునకును గాంధీమహాత్ముడు చేసినంతనేవ మరి యేయొక్క వ్యక్తియును జేయలేదు. భారతనారీమణులును కాంగ్రెసు ఉద్యమమునం దశేషముగ బాల్గొని గాంధీమహాత్ముని ఋణము తీర్చుకొని అతని కృతజ్ఞతకు బాత్రలైరి. ఈ యుద్యమము నందుగూడ వారు వేసవేలుచేరి సుడిగాలి వంటి తమ దివ్యప్రబోధముతో దేశమునెల్ల చుట్టబెట్టి కాంగ్రెసు విజయమును భీమా చేసియుంచుదురుగాక !

వరలక్ష్మి ప్రార్థన

కనకమయహారముల్ కదలుచుండ
రమ్ము మాగేహసీమకు రమ్యముగను
వందనంబులు మాపూజ లందుకొనుము
సేసలిడిమమ్ము దీవన చేయుమమ్మ.
కలశవారాశి గన్నట్టి లలనలక్ష్మి
పుదయమందితి వరలక్ష్మి వనగనేశు

శ్రీమతి దుగ్గిరాల దమయంతీ దేవిగారు

భక్తినిర్మించు మానినీ భక్తగణము
పొందవరమిమ్ము సిరియునంపదలు భువిని
వరునివక్షస్థంబున హాసముండి
వైజయంతంబు ఛాయనీ వమరసతుల
సేవలందుచునుండు నీ సేవజేయ
భారమయమగు భవపరంపరలులేవు.

మా తృవం ద న ము

శ్రీ శేషాద్రి రమణాపులుగారు

పరమపావనమైన నీప్రాణరక్త
సారమున నన్నొనర్చెనా జలజభవుఁడు
కాని నీరూపు, నీదు చక్కందనంబు
నీసువర్ణ తనుచ్ఛాయ నీబలంబు.

నిక్కువంబుగనేనొంద నేరనైతి
జనని, నీ వీకురూపియూ తనయునందుఁ
బుత్రభావంబె కాక యపూర్వమైన
న్నేహభావంబు నెలకొల్పి నేవఁజేసి.

‘నాదు బంగారుకొండ, రత్నాలమూట,
చక్కదనములకుప్ప, నాజన్మఫలము,
నాచిరంతనపుణ్య సంతానసుమము,
నా.....’లనుచు.

నన్ను ముద్దాడుతటిఁ జెంతనున్న సతులు
తమ్మిపూఁబోడి యొడిలోని తుమ్మెదయని
చందమామకులోనుండఁ గందటంచు
నన్ను నిను బరిహాసమొనర్చినపుడు.

కాని జంకెనచూపులు కలయఁబఱపి
చెలిమికత్తెలనందఱఁ జీదరించి
పుత్రవాత్సల్యరసవార్ధి మునిఁగిమునిఁగి
ఆప్తలగు స్త్రీలతోడ ‘నాయాత్మజుండు.
నల్లఁగానుండెనా? ఇట్టి పిల్లఁడున్నె!
రత్నములరాశి నా పుత్రరత్న’మంచు
అక్కునంజేర్చి తని వింటి నమ్మ, తొల్లి.
చాలదే నీదుప్రేమ కీ సాక్ష్యమొకటి.

శాస్త్రవేత్తలఁబిలిపించి జాతకముల
నెలమిమీఱంగ వ్రాయించి కలఁతఁదొలఁగి
‘కొడుగు శతవర్షజీవి నాకొఱఁత దీతె
1 నవ్యభాగ్యయుతుండఁట నాసుతుండు. 7

సుకవియగునఁట నాముద్దుసూనుఁ డౌర
ఎంతటి యదృష్టశాలిని నే’నటంచుఁ
బెంచితివినన్ను నమ్మదోదంచితముగ
2 నిర్భరానందవతి జననీ నమోస్తు. 8

నీ మధురదుగ్ధధారల నేనుగ్రోలి
నీ యనన్యకృపాదృష్టి నే గడించి
నీ దయా రసవార్ధిలో నే మునింగి
3 నీ మహాజ్ఞానసుధలను నేను గ్రోలి. 9

సుకవిబృందంబులో నొక్కసుకవినైతి,
నీదుగర్భంబునందు జనించి నేను
రాచబిడ్డలు పొందఁగారాని నిఖిల 10

4 సౌఖ్యములనొందితిని; జన్మ సఫలమయ్యె
వయసుదాటుచునున్నది వార్ధకంబు
దరియుచున్నది యీశీవితంబునందుఁ
దావక స్తన్యధారల ద్రావునపుడు
5 తావకదూర్ద్రాదృష్టిచే దనియునపుడు. 11

తావకీనకరస్పర్శ దగులునపుడు
దావకకృపావలోకన దనరునపుడు
జనని నాసత్యవాక్యమువినుము నన్ను
6 బోలు ధన్యుండులేడని పొంగుచుండు. 12

దౌహిత్రుడు-పౌత్రుడు

ప్రస్తుతము హిందూసంఘములో కుమార్తె లేనివాడు కుమార్తెలున్నను పైవానినొకనిని దత్తతచేసికొనుట చూచుచున్నాము. ఇది మిక్కిలి యమానుషముచు నశాస్త్రీయము నని చెప్పవలెను. కడుపారకనిన కుమార్తె యుండగ పైవానినొకని నాదరించి వాని కాస్తియంతయునిచ్చి వానిపై ననే తన భవిష్యత్తంతయునున్నదని నమ్ముట శ్రీ సంఘముపట్ల మహాపచారముచేయుటయే. మానవప్రకృతిని చూచినను, నీతినిచూచినను, శాస్త్రమును చూచినను నిదియత్యంతము హేయమని స్పష్టపడును. వంశము నిలబెట్టుటకు పుత్రుడుకావలెను గదాయను సాకు నిరర్థకము. ఏమన తన కుమార్తెకు కుమారుడు పుట్టుచో తనవంశము నిలబడి నట్లుకాదా! మనుస్మృతిలోని యీక్రింది శ్లోకమును జూడవచ్చును.

పౌత్రదౌహిత్రయోగ్లోకే విశేషోపపద్యతే |
దౌహిత్రోపిహ్యమత్రైవం సంతరయతిపౌత్రవత్ ||
(96 అధ్యాయము 139 శ్లోకము)

తాత్పర్యము:—కుమారుని కుమారు నకును కుమార్తె కుమారునకును భేదము లేదు. ఏమన దౌహిత్రుడుకూడ తాతను పరలోకములలో తరింపజేయగలడు.

మనుస్మృతివంటి స్మృతిరత్నముకూడ దౌహిత్రున కింత ప్రాముఖ్యమిచ్చుచుండగా కొందఱు శాస్త్రముపేరను వంశోద్ధరణము

జటావల్లభుల పురుషోత్తముగాదు ఎం.ఎ.

పేరను ననుంగుకూతుకుమారు నువేక్షించి పైవాని నొకని నెత్తిపై నిడికొనుట శ్రీ సంఘము నకును శాస్త్రమునకును గూడ మహాపచారముచేయుటయే గదా! ఈదురాచారము మనలో నెంత హెచ్చుగనున్నదన పుత్రులులేక కేవలము కుమార్తెలేయున్న వానిని సంతానహీనునిగానే లోకము భావించుచున్నది.

కుమార్తెయున్ననుగూడ నామెకు పుత్రులుగల్గుదురో కల్గరో తెలియదు కాన నామెకు పుత్రులు గల్గుదురని నమ్మిపై వానిని పెంచు కొనకుండుట వివేకమా యనిన నీ ప్రశ్న పుత్రుని విషయమై మాత్రము రాదా యని శంకింపవలసివచ్చును. ఈ విషయమున కుమార్తెకును కుమారునకును భేదమేలేదు. ఏమన: పుత్రులులేనివాడు కూతును కుమారునితో సమానురాలిసిగ చేసికొనుట కొక విధి శాస్త్రములలో గన్పట్టుచున్నది. ఆ విధి యిట్లున్నది. అపుత్రకుడు కాబోవు అల్లుని పిలచి యిట్లుచెప్పవలెను. “నీకీయబోవు పిల్లయందు జన్మించుపుత్రుడు నాకు స్వధను చేయుగాక!”

శ్లో॥ అపుత్రోనేనవిధినా సుతాంకురీతపుత్రికాం |
యదపత్యంభజేదస్యాం తన్మమస్యాత్స్వధాకరం ||
(మను 9—127)

ఈవిధముగ నియమముతో వివాహిత యైన కూతునకు మాత్రమే పుత్రికయని

పేరు. ఇతరులకు దుహిత్రులనియే పేరు. ఏమన నీమెవలన తండ్రికి పున్నామనరకము తప్పుచున్నది. ఇట్టి కుమార్తె పుత్రునికంటె నేమాత్రము తక్కువకాదనుటకు మనుస్మృతి నుండియే మఱొక శ్లోకమును జూపుచున్నాను.

పుత్రికాయాం కృతాయాంతు యదిపుత్రోశ
జాయతే
సమస్తత్రవిభాగస్సాన్యత్ శ్రేష్ఠతానాస్తిహిస్తి
గూ||

(9...184)

తాత్పర్యము:—కూతురు పుత్రికగా చేయబడిన పిమ్మట కుమారుడుపుట్టినచో నపుడా యిరువురకును సమభాగములుగానే యాస్తిని పంచిపెట్టవలెను. పెద్దదైనను కూతునకు నెక్కుడుపాలురాదు.

ఇట్టిస్త్రీ తన సంతతివలన నుభయవంశములను తరింపజేయును. ఏమన ఈమెకు కల్గిన మొదటిపుత్రుడు మాతామహవంశమును నితరపుత్రులు పితృవంశమును తరింపజేయగలరు. “అస్యాంయోగాయతేపుత్రః” అనుచోటనున్న యేకవచనమున కిదియే యర్థము. ఇట్టి పుత్రికాకరణము వేదములో కూడ నున్నట్లు మద్రచితమైన ‘వేదకాలపు స్త్రీలు’లను గ్రంథమునుండి (పుట 105) కూడ తెలియగలదు. ఈ విధానముచే ననేకులు పూర్వమందు తమ వంశములను నిలబెట్టుకొనిరని మనుస్మృతి చెప్పుచున్నది.

శ్లో|| అనేనతువిధానేన పురాచక్రేథ పుత్రికాః |
విపృథ్యర్థంస్వవంశస్య స్వయందక్షః ప్రజాపతిః |
దదౌ స దశధర్మాయ కశ్యపాయ త్రయోదశ |
సోమాయరాక్షసశ్శ్రుత్య ప్రితాత్మాసపవంశతిం ||

దక్షప్రజాపతి యమునకు పదిమందికూతులను కశ్యపునకు పదముగ్గురను సోమునకు నిరువదియేడురను నిచ్చి తన వంశమును వృద్ధిపొందించుకొనెనని యీ శ్లోకములు చెప్పుచున్నవి.

ఇట నొకమాటమాత్రము చెప్పవలెను. జన్మచేతనే పుత్రత్వముగల కుమారునికంటె సంస్కారముచే తద్గుణమునొందిన కుమార్తె కొంచెము తక్కువయేయని తేలుచున్నది. ‘ఔరసోధర్మవత్తీజస్తత్సమః పుత్రికాసుతః’ మున్నగుచోట్ల ‘సమః’ అని యుండుట యిట్టి న్యూనతను నిరాకరించునని చెప్పలేము. ఏమన ఈషదల్పార్థబోధకముగ కూడ సమశబ్దము ప్రయోగింపబడును. మఱియు పుత్రిక జ్యేష్ఠురాలైనను విశేషభాగమును పొందదనిచెప్పు పై నీయబడిన యొక శ్లోకము కూడ నీ యభిప్రాయమును బలపఱచుచున్నది. ఇట్లు పుత్రులుగూడేయని చెప్పదగిన పుత్రికాపుత్రుని వేఱుగ దత్తతచేసికొననక్కరలేదు. అన్యోడరుడగు డత్తునికంటె వేయిమడుగులు సన్నిహితుడు ఇట్టి వంశోద్ధారకుడగు వానిని ప్రసాదించు సర్వతగల కూతులను గల్గియున్నవా డపుత్రుకుడుగ భావింపబడుట కేవలము మాఘ్యజన్యమనక తప్పదు.

ఉ॥ శ్రీరఘురామచంద్ర మునిసేవితపాద ! పయోజనేత్ర ! నిన్
క్రూరతగానద్రోయమని కోరినమాటల పాటిజేయకన్
నేరమటంచునెంచకను నెమ్మనమందు మదీయకోర్కె నిం
పారగతీర్ప రాజ్యమును పాలనజేయగ రమ్మయోధ్యకున్.

శా॥ కైకేయీ కృతక్రూరకృత్యమున నీ కర్మంబువాటిల్లె నా
కైకేయింగొని రాజ్యమిమ్మనుచునే కాంక్షించితే ? నిన్ను నీ
కీకారణ్యము కంపుమంటినొకొ? వేగేహంబుకున్ రమ్ము నే
లోకంబాడెమ నిష్ఠురోక్తులను లో లో సై పలేనగ్రజా.

చ॥ ధరణిజగూడి నీవిచట దైన్యముతో మునివృత్తినుండ నే
కర మనురాగవృత్తిని సుఖంబులనందుచు రత్నపీఠిపై
స్థిరముగనుండి రాజ్యమునుసేయుట ధర్మమె ? రమ్మరామ ! నీ
వరయగరాజ్యమేల పురికర్చిలి జానకిదేవితోడుతన్.

తే॥ గీ॥ రాజు ప్రజలనురంజించి పూజగాంచు
ప్రజలకోర్కెలదీర్చుచు బరగునతడె
వారెన్నిప్లురాజుగా గోరుచుండి
వారికోర్కెలనై న దీర్పంగరావె ?

శే॥ గీ॥ మనజనకు డందుమరణించె మాననీయు
డతనిరాజ్యంబునేల న్వర్తంబునీకె
ప్రజలకోర్కెయు నాకోర్కె బరగనదియె
కానరాజ్యంబునకురమ్ము కానవీడి.

చ॥ ఘనమగుభారమూనగను గంధగజంబున కౌనుగాని నెం
దున నయినం దరంబగునె తుచ్చమృగంబున కట్లె కార్యముల్
పెనగొనురాజ్యభారమును బెంపువహింపగ నీకెగాక నా
కనయముమోయగానగునె యన్యులకౌనె యయోధ్యనేలగన్

ఉ॥ ఆరయనగ్రజుండె యిల సర్మిలినేలుట ధర్మమాట నా
తీరున రాజ్యమేల నరుదెమ్ము పురంబున కట్లుగానివో
ఘోరవనంబునందు నినుగూడి తపోధనువేసమూని నీ
చారునిభంగి బాదపరిచర్యనుజేయుచునుందు నిచ్చటన్.

క వి వా క్సి ద్ధి

నాటకపాత్రములు

భీమేశుడు:—దాక్షరామమునందలి శివుడు.

పార్వతి:—దాక్షరామమున బూటకూళ్ళ యిల్లుగల విధవ బ్రాహ్మణ స్త్రీ.

భారతి:—
సుమతి:—
వసంతవల్లి:—

సూరయ్య:—సనికుడును ఆచారపరాయణుడు నగు విప్రుడు, దాక్షరామి.

నరసింహుడు:—దాక్షరామమున బుర్రోహితుడు.

రిమణయ్య:—
సత్యనారాయణ:—
వీరశక్తి:—

శంకరం:—కోవెలయం దర్శకుడు.

కలింగం:—కలింగపట్టణము ముఖ్యపట్టణము గాగల కలింగదేశపు రాజు.

లక్ష్మజిరావు:—కలింగంకు మంత్రి.

జయవర్మ:—కలింగంకు సేనాధిపతి

విజయరావు భూపతి:—ఉన్నట్లుండి మంచి దళ నొందిన రాజకొమరుడు. తరువాత కలింగదేశపు రాజు.

ఆనందుడు:—నాటకసమాజమునకు సూత్రపాదుడు.

వరకురామ దైవజ్ఞుడు:—కలింగంకు యాస్థానశ్లోతిష్ఠుడు.

వీరబాహు:—దాక్షరామమున వైద్యుడు.

మరిడి:—కలింగంకు మంగలి.

శ్రీహరి:—కలింగంకునియొడ భక్తిగల రాజ సభ్యుడు.

ఇంకను గాయకులు, నటకులు, ఏనుగులు, ఆశ్వములు, మున్నగునవి.

భ॥ :—ట్రాభిరామయ్యగారు, ఎం. ఏ. ఎల్. టి.

రంగు:—కొంతవఱకు దాక్షరామము. కొంతవఱకు కలింగపట్టణమును తత్సమీప్య ప్రదేశములున్న.

క వి వా క్సి ద్ధి

ప్రథమాంకము. ప్రథమరంగము.

(దాక్షరామమున బారవతి పూటకూళ్ళయింటి యెదుటవీధి. శ్రీ భీమేశుని కోవెలకుం బోవును, భారతి, సుమతి, వసంతవల్లియుఁ బ్రవేశింతురు)

భారతి:—

శా॥ లోకేశుండు దయాపరుడయినచో—

లోకంబు నాకంబగున్ |

లేకుండుకద ఆమయంబులు వెతల్

లేమల్ విపద్వర్గముల్ |

లోకస్థుల్ సుఖజీవులై సుఖదునిక

లోకేశుఁ గూర్చి తా |

మేకగ్రీవముగాను కీరములమై యిచ్చాగతిం

బాడకే? |

అయినను యధార్థ మదికాదు. కృతజ్ఞతాపూర్వక మగు ప్రీతికంటె, భయముచే, మన మీశ్వరుని యాగ్రహముం దప్పించుకొనుటకై, కానుకలిచ్చి యారాధింతుము. లేనిచో, మనములకు రంజింజేసిడి లతాంతములతోడను, చిల్వాదిపత్రములతోడను, తమవరి కొన్ని రాగిదబ్బులతోడను, దేవాలయమునకేగ నేల? ఈ కానుకలేగద శంకరమును పోషించుచున్నవి. మునుజులకును దేవునికిని మధ్యవర్తిగఁ దా వర్తిండుటకుఁ దగినంత హిరణ్యపుష్పము ముట్టరియెడల నాకఁడె. తయొకటి తేరములాడునో మీఁజుంగరా?

వసంతవల్లి:—మనుష్యుడు మనకుం చేసెడి యెఱ్ఱలు వేసవేయండ, భగవంతుడు న్యాయముచొప్పున మనకుం జేసెడి శిక్షలనెంచి, యీకుని దూఱనేల? ఏరికైనను పూర్వజన్మఫల మనుభవించుట తప్పదు. సుకృతములం జేసినచో సుఖమును, దుష్కృతములం

చేసిన నో డుఃఖములను మనము పొందితిరవలయు. పీడనాశ్శంఖులములయందు దైవికపలయములకంటె మనుష్యకృతములే కడు దుర్భరములు.

(పార్వతి ప్రవేశించి గుమ్మమును చీపురుతోఁ జిమ్మును.)

అదిగో! పార్వతి! ఈపిల్ల వివాహితయైనచో లోకాదర్శకమగు నిల్లాలగును గదా. దీని సౌందర్యము, తెలివి, చనిపాటలయందు శ్రద్ధయు నితర కన్యలయందుఁ చూడఁబోము.

భారతి:—ఇది కన్యగాదు. విధవ. వివాహ మిదియని యెఱుంగందగు వయస్సు రాకమున్నె దీని భర్త గతించె. ఇంక పునర్వివాహము లేక జన్మ మంతయు నితరుల కఱవచాకిరిఁ జేయుచుండుటయే గద దీనిగతి? ఆహా! భగవదాజ్ఞ!

వసంతవల్లి:—ఇది భగవదాజ్ఞయా? ఎంతమాత్ర ముకాదు. మనుజులు నిర్మించిన ప్రకారచట్టములే దీని నగకూపమునం ద్రోసె. దానియంత సౌందర్యము లేని మనమెల్లరము సుసారసుఖము లనుభవించు చుండ, ప్రేమామయుఁడును దయాభోనిధియు, పరమదాతయు నగుఁ బరాత్పరుఁ డీ మందర కోమల కుసుమిట్టి యొంటి బ్రతుకుచే నిష్కలముగఁ గృశించునట్లు విధియించునే?

నుమతి:—మన సాంఘిక చట్టముల నిర్మించిన వారు పరమధీమంతులు నుమి. వారి బుద్ధిగాంభీర్యమును మన మింతయని యఱుఁజాలము. విధవ లందరు పునరపి వివాహము చేసికొన్నయెడల, కన్యల గతియేమి? విధవ లనేను గొంతకాలమైనను సుసారసుఖ మెఱింగినవారు. నులైన నట్టిసుఖ మెఱుంగని కన్యలకు విధవలకంటె వివాహముచేసి కొను హక్కు యొక్కవగదా? (విగ్గరగా) పార్వతి! నీవును మాతో దేవాలయమునకు రావా? నేను మహాశివరాత్రి. శివదర్శనమునకు మిక్కిలి యనుకూల మగు పర్వదినము. సంవత్సరమున కొకమారే యిది

వచ్చును గాన సద్భక్తులు శివదర్శనమున కిట్టి తరుణముఁ బోగొట్టుకొనఁ గూడదు.

పార్వతి:—నేను కొంతతడవుండి కోవెల కలైన నేగెదను. ఇప్పుడు మీతో రాఁజాల. నేను తక్కిన దినములకంటె నెక్కువగా భోజనార్థ మనేకులు నాముంటికి వచ్చియున్నారు. వారిరాకయే నాజీవనాధారము. ఇంకను పెక్కుగంటలనేపు వారికి నేఁ బరిచర్య చేయవలసియున్నది. నేను తక్కినదినముల కంటె నాకు నాలుగుడబ్బు లెక్కువ లభించును. దానితో ధరించుట కొక చీరవైనను కొనవచ్చును. జన్మమంతయు నా కీ చాకిరియే గతి. విశ్రాంతిని, నలుగురున్నేహితులతోఁ కాలము సలిపెడి యానందమును, నే ననుభవించెడి భాగ్యమును నోచనైతి. కావున నిట్టి నిర్భాగ్యురాలిపైఁ గరుణనుంచి, ముందు జన్మములయందైనను నాకు వైధవ్యము రాకుండునట్లు నాపక్షమున మీరు భీమేశుని బ్రార్థింపుఁడి.

వసంతసేన:—ఎప్పుడు నీవు కొంత చనితీరి మాతో నీశ్వరసన్నిధికిఁ గాఁగలవ?

పార్వతి:—నడిరేయి యగును.

వసంతసేన:—(భారతికిని, నుమతికిని) చెలులారా! స్వామిదర్శనమునకు మనకు రాత్రియంతయు నున్నది కావున, మన మిప్పుడు యిండ్ల కేగి యర్ధరాత్రిని మరల వచ్చి పార్వతింగూడఁ దోడ్కొని స్వామిసన్నిధి కేగుట బాగని నాకుఁ దోచెడిని.

పార్వతి:—నాయం దింతదయఁగల మీకు నే నెంతయుఁ గృతజ్ఞురాలను. ఇప్పుడు నాకు నెల విడు. (నిష్క్రమించును.)

వసంతసేన:—అయ్యో! పాపము! ఈపార్వతి మనతో నప్పుడప్పు డొకగడియ మాటాడుట తప్ప యితర సుఖ మేమియు నెఱుంగదు గదా! కావున దానిని వదలి యేగుటకు నాకు మనసు రాదయ్యె. (నిష్క్రమింతురు.)

ప్రథమాంకము ద్వితీయరంగము.

(పార్వతి యింటి లోపలి భాగము. గురులింగము తప్ప యితరు లేరును లేరు. పార్వతి ప్రవేశించును.)

పార్వతి:—సంవత్సరమున కొకసారి యీ శివ రాత్రినాడు పలువురు నాయుంటి కన్నమునకై పచ్చుటచే నాకు నాలుగు డబ్బులు దొరకును కాని, నడుము విఱుగఁ బని తగులును. ఇంటి నలికి యూడ్చుట, పంట పండుట, వడ్డించుట మున్నగు నన్ని పనులను చేయుటకు నేనొక్కర్తునే గదా. రేపు జబ్బుచేసి మంచమునం బడినను సరే, ఈరాత్రి జాగరము నేయ నా శక్తికొలఁది యిన్నించెద. ఎవ రాతఁడు? తదితరు లెల్లరు పోయిన నీతఁ డొక్కడే యెంచులతో యింక నిట నున్నాఁడు. పరుషాత్తులతోఁ బోమ్మనిన మర్యాదను లోపము. రే పెవ్వరు నాగుమ్మముఁ ద్రొక్కరు. నా యన్నమున రాయి పడును. పామ్మనకున్నచో నంతకంటెఁ గీడు వాటిల్లు. ఏమియునఁ బార్వతి పరపురుషునితో రాత్రి గడఁపెను నపనింద పాలగును. కావున గుమ్మము వద్దఁ గూర్చుండి నానెచ్చెలులు వచ్చినతోడనే నలు వురుఁ గలసి యాతని వెడలఁగొట్టుట మేలు.

(గురులింగము ప్రవేశించును.)

గురులింగము:—అమ్మా! దయచేసి యీశ్వరముం గూర్చి నాకుఁ గొంత చెపుమి. దాఁదాపు పదునేను సంవత్సరములు సాధువులతోఁ గన్యాపూరితుండై లాసమువరకు మనదేశమంతయుఁ గ్రుమ్మరితిని. వారిపద్ద సామాన్య లెఱుంగని కొన్ని విశేషవిద్యలం గొంత చతురత నొందితిని. సామూద్రిక కాస్త్రమున నాకు బాగుగఁ బ్రవేశము గలదు. నీమోముం బాడ సామాన్యల మోమువలెఁ గాక విశేషాంశములు నీ కున్నట్లు నాకుఁ దోఁచెడిని.

పార్వతి:—సత్యముం బలికితిరి. అయ్యా, నావంటి పరమనిర్భాగ్యురాండ్రు సాధారణముగ నెందు నుం డరు. ఈ విశేషాంశము నాయందు నిక్కముగాఁ గలదు.

సీ॥ దాంపత్య మిదియని- తిలపంగనేరని

బాల్యంబునందె నా భర్త మడిసె|
తల్లి దువ్వుచునున్న- తండ్రి ముద్దిడుచున్న
నీలంపు కురులెల్ల- నేలఁబడియె|
పసుపు నుంకుమ వోయె- పయ్యెద తలకెక్క
పరుల సేవయ నాకుఁ- బ్రాప్తమయ్యె|
గంధంబు పూవు ల- గరును ధరించెడి
భాగ్యంబు నే నిలఁ- బడయనైతి|.

గీ॥ దుశ్శకునమని కనువారు- దూఱుమండ|
వీధిలో స్వేచ్ఛ నేగ నే- వెఱుకు నయ్య|
ధవుఁడు లేకయె పరుల ని- ర్దయనుఁ బొందు|
నిట్టి దురపస్థ వలదయ్య- యేరికైన||

గురులింగము:--పనితా! నే నిచ్చకము లాడు వాడఁను గాను. నీ ముఖవర్చస్సుం బాడ నీయం దొరులకు లేని విశేష మెద్దియో యున్నట్లు గోచర మగుచున్నది. నీ యజ్ఞచేయిఁ జూచిన నిది యెల్ల దెల్ల మగును. కావున సిగ్గువిడిచి చెయిం జూపుము.

పార్వతి:--(సిగ్గుతోఁ జేయి సాచును. (అయ్యా! మీ యిచ్చానుసారముగఁ జిత్రింపుఁడు.) గురులిం గము చేయిం బరీక్షించుమఁ దనలోఁ దా నేమో గొణుఁగుకొనును) మీ పరీక్ష సంపూర్ణ మాయెనా? విశేష మెద్దియో నెలవిండు.

గురులింగము:--అహహా! ఇ-తకంటెను విశేష మేమియున్నది? కోరితివి కావునఁ జెప్పెద.

గీ॥ భూపతులచేత నైతము. భూషితుండు|

ఘనయశస్వీయు నగు నుతుం- గండువమ్ము॥

పార్వతి:--(కోపముతో దిగ్గన లేచి చీపురుఁ గట్టితో గురులింగమును గొట్టి తఱుచును.) ఛీఛీ! దుర్మార్గుఁడా! వెడలు మిటనుండి. జ్యోతిషము మిషఁజేసికొని సరసస్థలావము నాతో నలుప నెంచి తివా? (గురులింగము తడఁబడి పారిపోవును.) అహా! లోకము మెచ్చుటకై యాతని నే నిట్లు తిట్టి కొట్టి తఱిమివేసితిని కాని, యాతఁ డాడినమాట హృదయం

గమముగనే యున్నది. నా యంతరంగమున సంసార సౌఖ్యముపైని, పుత్రప్రాప్తిపైని నాకు వాంఛ లేదా? నావలె నున్నచో నెవ్వతె కుండ? లేనినుఖముకై వాంఛనుఁ దప్పించ నాతఁడూ? వాంఛయే భగవంతుఁడు మన కిడిన భాగ్యములలోఁ బ్రథమభాగ్యము. చింతామయమగు సంసారవారిలో మనలం దేల్చెడి తెప్ప యిదియే. అవసాన మానస్స మైయున్నను, మరణానంతరమున నద్గతి గల్గునను నాశచేతనే కదా నరుని మొగము చిలునగవుతో వికసించును! స్వేచ్ఛాచర్తనకు లేనిపోని విఘ్నముల నిడి మనకుఁ చింతఁ గలుగఁజేయువారు మనుజులే కదా? ఆయినను బయలుపెట్టక నాయంతరంగమున నె యీవాంఛలు దాఁచెద. జిహ్వా! పరాకుగాఁ బ్రేలకుమీ. చూడ్కులారా! ననుం బట్టియాయకుఁడీ. అల్లడుగో! నా చెలియలు పచ్చుచున్నవారు. వారి వీక్షణములు నా హృదయాంతరమునెల్ల వెదకుచున్నట్లున్నవి. వారితో దేవాలయమునకేగెద. (నిష్క్రమించును.)

ప్రథమాంకము తృతీయరంగము

(భీమేశుని యాలయమున గర్భగృహము. దీనులు లక్ష్మీచమరుఁ దీసికొని శంకరము ప్రవేశించును. గంటను, పఠ్యములను, శంకరమును, తీర్థపాత్రలను అమర్చును. కర్పూరమును, పువ్వులనుఁ గొంత సొమ్మును చేతఁబట్టుకొని వసంతవల్లి భారతి నుమతియు, రిక్తహస్తములతోఁ బార్వతీయుఁ బ్రవేశించురు.)

శంకరము:--అమ్మలారా! లోనికి రండు. శీఘ్రముగఁ బూజ ముగించుకొని వెడలుఁడు. లేనిచో గుంపులో నలిగి చావఁగలరు. మీ పూజాద్రవ్యములు నా కిచ్చి మీ రొక్కొక్కయే తన కిష్టమువచ్చిన కోరికఁ గోరిన, భీమేశుఁడు తప్పక యిచ్చును.

సుమతి:--పార్వతీ! రిక్తహస్తములతో వచ్చితివా? ఈ పూజాద్రవ్యములునుఁ గొంత సొమ్మునుఁ గైకొనుము.

పార్వతి:--పూజాద్రవ్యములును దక్షిణయుఁ గోరిక లున్నవారికే. నేఁ గోరఁదగినదియు, దేవునిఁ బ్రార్థింపఁ దగినదియు నెద్ది యున్నది?

భారతి:--కోర్కె లేకున్నను భగవంతుని గౌరవించవలయును గదా?

గీ॥ ప్రభువునైనను, మఱి భగవంతునైన
కుట్టవారలైన నీ గురువునైన
ప్రేమసినియైనఁ జూడ నీ వేగుతటినిఁ
జనఁగఁదగ దండ్రు రిక్తహస్తములతోడ॥
అను లోకోక్తి యెఱుంగవా?

శంకరము:--అమ్మలారా! కాలహరణమేల?

[అడువాండ్రు తాము తెచ్చిన వస్త్రపులను దక్షిణయును బూజారికి విత్తురు. ఆతఁడు మంత్రములతోఁ బూజనేసి, కర్పూరము వెలిగించి లింగముయందు తిప్పి, ప్రసాదము వారికిఁ బంచి యిచ్చును. వారు వెడలుచుందురు:]

భారతి:--వసంతా! నీ వేమి కోరితివే?

వసంతవల్లి:--నీ యభీష్టమును మునుఁ దెబ్బము.

భారతి:--మొదటిప్రశ్నకు మొదటిప్రత్యుత్తర మిడవలయును.

వసంతవల్లి:--నాభర్త కున్నతోద్యోగమును మంచి దశయునుఁ గల్గ వేడుకొంటిని. [భారతితో] నీవు? అదిగో నీనగవు నిన్నుఁ బట్టియిచ్చుచున్నది. నీమనమున నుండెడి కోరిక నే నెఱుంగును.

భారతి:--ఇతరుల మనోభావ మెఱుంగఁజాలిన దాన నైనచో నాఁ గోరినది యెద్దియో నీవే చెప్పుమా.

వసంతవల్లి:--అనుదినము నీస్నానముం దినుచుండెడి గయ్యాలియగు నీయత్తగారు పెందలకడ నతింతుట దిక్క మఱి నీవు కోరఁదగినది యే మున్నది.

భారతి:--సత్యము కాని యిది మనలో మాటనుమీ. సుమతీ నీ వేమి కోరుకొంటివే?

సుమతి:--పరమనోన్మాదపారవేదియే బదులు చెప్పనిమ్ము.

మిన్. మేతాబ్.

మిన్. కోకిలామణి.

ఎస్కూరులో 11-8-34
తేదీని జరుపబడిన వుమమ్మ
ఇండియన్ అసోసియేషను
వారి 17-వసాంసత్సరికోత్స
వమున కధ్యక్షతవహించెను.

శ్రీమతి సరోజినీదేవిగారు

బయ్యూ సూర్యనారాయణమూర్తిగార.

నీ॥ సత్క-వీశ్వరుల హృ త్సరిసీరుహంబుల వికసింపజేయు కవిత్వశక్తి
విద్వాంసులకుఁగూడ విభ్రాంతిఁగల్గించు విశ్రుతసవసద్వివేకశక్తి
స్థానరాళికిఁగూడ చలనశక్తిని బ్రసాదింపఁగాఁజాలు వక్తృత్వశక్తి
పరిపంథివీరుల భయసంభ్రమవిషాద గ్రహవీడిశులఁజేయు కార్యశక్తి

అఖిలజనపూజితంబైన యాత్మశక్తి
యిట్లునీయందుఁగ క నిం కేరియందుఁ
గాంచఁగలమమ్ము! మూర్తిభవించియుంట
ధీనిధీ! శ్రీ సరోజినీదేవి! సుమతి!

వసంతవల్లి:—నుమతి గర్భవతియని మన మెరింగి నదియే. కావున నుపుత్రునికై యాది ప్రార్థించి యుండును.

[నుమతి సిగ్గుతోఁ దలవంచుకొనును]

నుమతి:—పార్వతీ! ఇంక వరుసచొప్పున నీవు నీ కోరికం చెప్పవలయు.

పార్వతి:—నేఁ గోరఁదగినదియుఁ బ్రార్థించఁదగినదియు నెదియు లేదని యిదివరకే నేనంటినిగదా?

[మోమునఁ గడు సిగ్గుం జూపును]

భారతి:—మనోవేదీ, పార్వతి యథార్థముఁబల్కెనా? వసంతవల్లి:—అసిగ్గుం జూడ నది యాడినది కల్లయనితోఁచెడిని. కాని యీవిషయమై చర్చఁచేసిన దాని మనసు నొంచినవార మగుదుము గాన మానివేయుఁడు పాపము! పార్వతిని మనము దయతోఁ జూచుట తగును గాని నిందించుట పాడిగాదు.

శంకరము:—అమ్మలారా! వెలుపలికి పోయి యితరులకుఁ జోటీయరాదా? తగుమనుష్యులు స్వామి దర్శనార్థము వేచియుండుటం జూడలేదా? అదిగో, నూరయ్యపంతులుగారు వేంచేయుచున్నారు. వారి నాహ్వానము సేయవలయు. [శంకరము నిష్క్రమించును.]

వసంతవల్లి:—[నుమతిని భారతినిఁ బ్రక్కకుఁ బిలిచి] రాబోవు జన్మయందు వైధవ్యము లేకుండఁ చేయుమని యది యీశుని వేడె. దాని మనమున కాయాసము గల్గినేమో యని దానియొడుట నేఁ జెప్పనొల్ల.

[వసంతవల్లి, నుమతి, భారతియు నిష్క్రమింతురు]

పార్వతి:—చం॥ పరిపరి గెంటఁబూనినను, పాయుదు నాదు మనంబునుండి యాలెరువరి జ్యోన్మయఁ డందిడిన తీవ్రసుపుత్రకవాంఛ, నేడు నా శిరమును పంచి యీశ్వరుని చెంతను నేఁ బ్రణమిల్లు వేళలో హరి! హరి! పుత్రునిం గనిన నత్యుపకీర్తినిఁ జెందకుందునే॥

[పార్వతి నిష్క్రమించును. శంకరము, నూరయ్య నరసింహము, రమణయ్య, సత్యనారాయణ, వీరశక్తి, (వశేంతురు.)

నరసింహము:—[శంకరముతో] ఇదిగో నూరయ్యగారు, ధనికులు. నీవు మర్యాదఁజేసిన బహుమతి నొడఁగిలవు త్వరపడుము.

శంకరము: [మిక్కిలి శ్రద్ధతో దీపముల జత్తులన్నియు నెగఁద్రోసి, యతిఃప్రతితో] మహాప్రభూ! లోనికి విచ్చేయుఁడు. ఇంకను గుంపు రాకమున్ను తా మిటదయచేయుటయే బాగు. ఎక్కువ శ్రద్ధతోఁ డిమ పూజ సలపుటకు నా కవకాశము గల్గె. [ఇచ్చకపు నవ్వు నవ్వును.]

నూరయ్య:—నరసింహము! మనము దెచ్చిన ఫల పుష్పాదల నాతని కిచ్చి యర్చన మాపేరఁ గావించనియమింపుము.

[నరసింహము పూజాద్రవ్యముల నందియ్య, శంకరము మిక్కిలి యాడంబరముతోఁ బూజ సలిపి యెల్లరకుఁ బ్రసాద మొసఁగును. వారు వెడలిపోవ మరలుదురు.]

వీరశక్తి:—[నూరయ్యతో] పంతులుగారి వర్గం విందు మా కెన్నిడు లభించునో!

రమణయ్య:—రానున్న బహుళపాడ్యమినాడు. సత్యనారాయణ:—నరసింహము నిస్సందేహముగాఁ చెప్పఁగలఁడు.

నరసింహము:—ఔను రాఁబోవు బహుళపాడ్యమినాడే. వారి జన్మనక్షత్రము ఆరుద్ర.

వీరశక్తి:—అయ్యో! అదినమునఁ దమపేర నిచట నర్చన జరుపుటకై పూజారితో ముందుగాఁ చెప్ప నక్కరలేదా?

నూరయ్య:—ఔనాను. మఱచితిని. ఆ...పూజారిం బిలువుము.

నరసింహము:—పంతులుగారి నెలవగుచున్నది.

శంకరము:—[పరుగిడివచ్చి యొడుటనిలచి] మహాప్రభూ! ఏమిసెఁపు? తమ దానుఁడను.

నూరయ్య:—రాఁబోవు బహుళపాడ్యమి నేను పుట్టిన దినము కావున...

శంకరము:—నాడుక చొప్పునఁ జమపేర నర్చన చేసెద.

నూరయ్య:—ఔను. అది జప్తిసేయుటకే పిలవితని.

శంకరము:—[ఇచ్చక పునవృత్తి] తను సేవకునికి జప్తి సేయ నేల?

నూరయ్య:—సరి మన మింక వెడలిపోదము. కండు.

[శంకరముతప్ప యితరులెల్ల నిష్క్రమింతురు.]

[ప్రథమాంకము చతుర్థరంగము.

[పార్వతి యింటిలో గది. నడిరేయి పార్వతి ప్రవేశించును.]

పార్వతి:—అదిక్కుమాలిన పాముదిక్కుఁ దాడిన మాట నాచెవులలో నింకను మ్రోగుచున్నది. సతతము నామనమును విడువకున్నది. ఎంత మఱచుటకు ప్రయత్నముచేసినను, శివరాత్రిని శ్రీభీమేశునియొడుటనిలచి ప్రార్థన చేయునంతసేపు నా కిదియే కలంపయ్యె. నాటినుండి నేటివరకుఁ దిన్నఁగా నాకు నిదురలేదు. ఆశోగ్యమునకు భంగము గల్గుచున్నది. ఒక్కదినమైనను నే మంచుచునఁ బడితినా నాలుక యెండిపోవుచున్నను గ్రుక్కెడు నీరుఁబోసి నాదప్పి దీర్చునా రేరునులేదు. దేహాశోగ్యముండి పాటుపడుచుండిన నే నేను జీవించఁగలను. బాధ్యులు వచ్చెనా నవిసి నవిసి చచ్చుటయే నాగతి. హా! యీశ్వరా! [అగదిలో నున్నట్టుండి యొక వెలుఁగు గన్పడును] నాకుటిరము నిట్లు వెలుగంగఁజేయు వారెవరు? చోరుదా? కానేరఁడు. అట్టి వారు నలుఁగుకంటెఁ జీకటినే కోరుదురు. మఱియు నీనెల్ల మానసికముగఁ గన్పడదు దివ్యతేజముగ నున్నది!

[దేహమునుండి వెడలు లేజముతోను, జడలు, సర్వములు, పునుకచిప్పలతోడను, శిరమున నర్థచంద్రుని, చేతఁ త్రికూలముం బూని, బూదిఁ బూసికొని, గజవ్యాఘ్రపర్వముల సంబరములుగను, కంఠమున రుద్రాక్షమాలికలను ధరియించి భీమేశుఁడు ప్రవేశించును. పార్వతి కృతాంజలియై నమస్కరించును.] దేవా! రక్షించును.

భీమేశుఁడు:—భీతికొందకుము. మూర్ఖులగు లోకులు నిన్ను విధవయనినను నీవు శుభ్రచరితవగుఁ గన్యవునుమీ. నీప్రార్థన నాలకించితిని. [పార్వతిని లేప నెత్తి యభయహస్తము నాయమ శిరముపై నిడును. పార్వతి గజగజ వణఁకును] నీవు కోరినచొప్పున నాకృపచే నీవు మహాయశస్వీయగు పుత్రునిం బడయఁగలవు.

పార్వతి:—[కన్నీరుఁ గార్చుచు] మహాదేవా! ఏమో తెలియక వేడితిని గాని, లోకాపవాదముపాలై నలుగురిలోఁ దలపంచుకొను దుర్గతినుండి నన్నుఁ గాపాడుము. పాహి! పాహి! శంభో!

[అభయహస్తము మరలఁజూపి భీమేశుఁ డదృక్కుఁ డగును. గదియంతయుఁ జీకటియగును.] విహిత ప్రసాద మిప్పుడే నాదేహముం జొచ్చె ఆయ్యా! దీనికంటె మరణముమేలు. దీనితో నే నెటుల నలుగురియొడుటఁ బడుదు? ఎటుల దీర్ఘకాలము దాఁగి యుండఁగలను? మున్ను పుణ్యకాలురగు పూఁబోదులు, కన్యలయ్యు, భగవదనుగ్రహముచే బుగ్రులం బడసిరి. ఇక్కాలమున నట్టివిఠ జరిగినదన నేరు నమ్ముదురు? వ్యభిచారిణియి నన్నును, గోళకుండరి నాకొమరుని లోకులు నిందింతురుగాదా! అవనిందల పాలై బ్రహ్మకుటకంటె మరణమే మేలు. నేను కొమారునికై శ్రీభీమేశునిఁ బ్రార్థించినది నిక్కమే. తెలివిరక్కువకొలఁది యట్లు వేడితిని. దేవా! యీ యవమానముకంటె నాకు మరణమొసంగి నీసన్నిధిం చేర్చుము. [ఏడ్చును. తెఱవాలను.]

[ప్రథమాంకము పంచమరంగము.

[దాక్షారామములో నొకవీధి. భస్మధారియై దర్భను, గంటమును, తాళపత్రములను, పంచాంగమును కేలంబూని సరసింహము ప్రవేశించును.]

సరసింహము:—నాభార్య మృతికొంది యాటువర్షము లాయె. ఒక్కనాడీ విధవపై వలపుపుట్టి కొంత శృంగారసంభాషణలో దిగఁగా నది త్రొక్కఁబడిన త్రాచువలెఁ గోపాదేకముతో రివ్వనలేచి ననుఁ

దటిమివేసె—నన్ను—దాక్షరామవిప్రులలో నగ్ర గణ్యుని! ఇటీవల దనపుకొహితుడైయుండిన నన్నుఁ దప్పించి యా మొద్దుపెద్దమృత్యుకు వీరశక్తునుఁబిలిచి నదపించె. పొట్టఁబొడిచినను నానికి వేరజ్ఞానము లేదు. ఒక్కమంత్రముఁ బఠింపఁజాలఁడు, దాని యర్థ మఱయుట యటుండనియ్యు. ఓహో! వాఁడే వచ్చుచున్నాఁడు.

[వీరశక్తు ప్రవేశించును.]

మహాపుణ్యకాలి నీవెఱిగిన విధవ యాయూర నుండి లేచిపోయినదట. గతశివరాత్రినాడు తన యింటనుండి యొకనుందరాంగుని చెడలఁగొట్టినట్లు నటియించెనట. అయినను అతనిమూలముగా నామె గర్భవతి యాయెనను వదలింతును. [వీరశక్తు నిట్టూర్పు నిగిడించును.] అయ్యో! దానియెడల నీ కెంత జాలియో! నాకు లేదు. అట్టి పాపింజాచి“యయ్యో” యన్న నాటునెలల పాపము వెంటఁదగులును. నేడు సాయంసంధ్యాసమయమున నీయూరనుండు విప్రు లెల్లరు సమావేశమగుట కీ ప్రకటనను కిఖియించితిని. ఈసభలోఁ పార్వతి దశ్వరితయంతయును ఖండించి దానినెల్లగు బహిష్కరించునట్లు చేసెద. ఈప్రకటనం జరుపుము. [విష్ణుశక్తు కొక తాళ పత్రము నందిచ్చును.]

విష్ణుశక్తు:—[వదువును] దాక్షరామమం దుండిన విధవ పార్వతివ్యభిచారిణి. అదిగర్భము ధరించుటయుఁ తీర్థయాత్ర సలుపు మిషతో నూరనుండి యెవరికిం దెలియక వెడలిపోవుటయు దాని దుర్వర్తనమునకుఁ దార్కాణములు. యధార్థము ఋజువుతో బయలు పడియె. కావున దాక్షరామ విప్రులెల్ల నేడు సాయంకాలము కోవెలలో సాఘికసభఁచేసి, శ్రీ భీమేశుఁడుసాక్షిగా, ఈ పార్వతినిన్ని, దానికిం బుట్టఁబోవు శిశువునున్న బహిష్కరించి యేరును వారిపంక్తిని భోజనము నేయఁగూడదని కాశించవలయు నని యిందుమూలముగ నెల్లరికుఁ బ్రకటన నేయడ మైనది.”

నరసింహము:—సభాపతి నే డీ సభం చేర్చును. నెట్టిఁడు డప్పుకొట్టి యూరంతటఁ జాటును.

వీరశక్తు:—ఎంత ఘోరశిక్ష! పారిపోయిన యపరాధిని యేల వెంటఁదరుముట? లాభమేమి?

నరసింహము:—లాభమా? లోకమున న్యాయము జరుగుటయే. అపరాధులను శిక్షించనిచో, తెల్లర మేలుకై యేర్పడిన మన చట్టములను అచారములను, మఱియెవరైన లక్ష్యపెట్టుదురా? [పటపట పండ్లు గొఱుచు] నేనే సద్రాష్ట్రాణుఁ డయినచో, నాయజ్ఞోపవీతముసాక్షిగా నీవిధవ కిహకరముల సద్గతి లేక చేసెన, చూడుము నాప్రభావము [నిష్క్రమించును.]

విష్ణుశక్తు:—పార్వతికి నితనికి నెద్దియో కలహము సంభవించినది; యాతని పొహిత్వము మాన్పి నన్నుఁ దన పురోహితునిగ నియమించె. సభలో నే నిక్కారణము నొక్కి చెప్పి, యిందుచే నీక్రూరుని కాయము యెడ నింత శ్రోధమని వాదించెద.

[వీరభామ డప్పు వాయించుచుఁ బ్రవేశించును. వీరశక్తుకు నమస్కారము సేయును.]

వీరభామ:—ఈరోజు సాయంత్రం భీమేశంకొయిల్లో యాయూళ్ళోని బాగ్యమృతందను ఆశ్చ కులఁయి షము మాలోకించఁడానికి సబ కస్తారండోయి! మా రాశి నూరయ్య పంతులగోరు అద్దెచ్చులు. సభాపతి గారి చలవుతో అందరికి నెప్పడ ముందుండోయి! [నిష్క్రమించును.]

వీరశక్తు:—ఓహో అప్పుడే మనవాఁడు చిచ్చు ముట్టించినాఁడు! నా శక్తికొలది దీనికిఁ బ్రతిపాతము చేసెన. శిష్యుముగ నేనును యత్నించిన మేలు. శ్రీభీమేశుఁడునాకుఁ దోడ్పడుగాత. పాపులగు మనుజులు వారి యహంభావముకొలది న్యాయవిచారణ కంతపనుకట్టినను, చివరకు దుష్టుల శిక్షించఁ దగినవాఁడు సర్వసాక్షియగు బరాత్పరుఁడేగాని వేరెవరు?

క॥ ఉర్విని దుష్టులు మది నతి

గర్వితులై చరులఁ దాము ఖండింతురుగా!

సర్వైకసాక్షియగు నా

సర్వేశుఁడె కిత్తులాసఁగఁజాలును సుమీర్ణ॥

‘లోకము గుడ్డిది’

కొవ్వలి లక్ష్మీనరసింహరావుగారు

ఆమె వయసు పదునారేండ్లు. వివిధభావల నభ్యసించిన వినయవతి. ఆమె రంగు చావనచాయ. తీర్చి దిద్దిన కనుముక్కుతీరు-దీర్ఘములైన కరులు—నునుపైన లేతచెక్కులు—ఆమె సౌందర్యాతిశయమును చాటుతుండేవి.

ఏమయిన నేమి? ఆమె విధవరాలు. సూర్యరస్మిలేని కమలము భాతి యామె తనూలత నానాటికి వాడుమొగము పట్టినది. ఆమెను జీవిత మొకవెగ టుమందయినది. విద్యాశక్తి నానాటికి సన్నగిలజొచ్చినది.

హేమకు తలిదండ్రు లూరిలేనప్పుడు ప్రబలమైన జ్వరము వచ్చినది. మంచము దిగుటకు గూడ నామె యసమర్థురాలాయెను. అంతకు మున్నెన్నడును నామె పొరుగింటి శ్యామును కన్నెత్తెయైన చూడలేదు. ఆ యువకుడు యోగ్యుడనిమాత్ర మామె వినియున్నది.

ఉదారుడగు శ్యాము హేమ కెల్లవిధముల నుపచర్యల గావించి యుత్తములగువైద్యులచే సౌషధసేవనము జేయించెను.

హేమకు క్రమముగా వ్యాధి మల్లినది. హేమజీవితములో నొక దివ్య జ్యోతి వెలుగుచున్న దిప్పుడు. శ్యాము దర్శనము. విద్యాప్రసంగములు. ఆమె హృదయమునకు సంపూర్ణస్వస్థతను చేకూర్చినవి.

హేమ తలిదండ్రులు గ్రామాంతరముచుండి వచ్చిరి. హేమా శ్యాముల వృత్తాంతమును వన్నెచిన్నైతో వాడవాడల జెప్పుకొనుచుండుటను విని వారు భరించలేకపోయిరి. హేమతండ్రియగు శర్మయీయప్రతిష్ఠకు తాళజాలకపోయెను.

ఆనాడు సంక్రాంతిపండుగ. మామూలుప్రకారము శ్యాము హేమను జూడవచ్చెను. శర్మ శ్యామును పండుగకు తమయింట పాయసమును ద్రావుమని నిర్బంధించెను. దానిని నిరాకరించిన, హేమ చిన్నబుచ్చుకొనునను తలంపుతో శ్యాము పాయసమును ద్రాగి యింటికి బోయెను.

‘శ్యాము నెత్తురు కక్కుకొని మరణించెను.’ అను దుర్వార్త ఆ యుగమె యూరంతయు పొక్కినది. హేమకు హృదయము వ్రీలిపోయినది. ఇపు డామె యున్నాదిని. అప్పుడప్పుడు హేమను జూచు సద్గర్మగులులోకులుకొందరిపుడును ‘హేమాశ్యాముల పవిత్రసోదర వాత్సల్యము నీ లోకము గుర్తింపలేక పోయినది. ఈ లోకము గుడ్డిది’ అనుచుందురు.

'సీతమ్మ గోస'

గొబ్బూరు వెంకటానంద రాఘవ రావుగారు, బి. ఏ.,

నరసింహరావు పంతులుగారు మంచి తెలివితేటలు గలవారు. బియ్యం. బియ్యం. పరీక్షలు పాసేవారు. గుమస్తా ఉద్యోగం నుంచి క్రమంగా మేనేజింగ్ - టాస్టింగ్ - డిస్ట్రిబ్యూషన్ - కలెక్టర్ - ప్రెసిడెన్సీ మేనేజింగ్ - వగైరా ఉద్యోగాలన్నీ చేసి కొన్నాళ్లు జిల్లా కలెక్టర్ పనికూడా అర్జీంగుచేసి కొనకు పంపను పుచ్చుకున్నారు. ఆయన భార్య సీతమ్మ గారు చాలా యోగ్యురాలు. ఆవిడ దైవ భక్తి, పతిభక్తి, బంధువులయందు అదర బుద్ధి, పేదలయందు కనికరమూ, దానధర్మ ములయందు ఆసక్తి, మొదలై నసుగుణసంపద కలిగిన ఒప్పులకుప్పు. మంచి సౌందర్యవంతు రాలు. పంతులుగారు కూడా మంచి న్యాయ బుద్ధి గలవారు. చాలా గౌరవమూ, ఘనతా, సంపాదించారు. కాని 'చంద్రుడికి కళంకం' అన్నట్లు, ఆయనకు ద్రవ్యాశా, ప్రథమ కోపం. ద్రవ్యాశలంటే లంచాలు పంచాలు పుచ్చుకొనే రకమని అనుకోబోయేరు సుమండీ! అదికాదు. ఆయన యెప్పుడూ డై రెక్టుగాగాని ఇండ్ల రెక్టుగాగాని లంచాలు పుచ్చుకోడం యెరగరు. ఆయన ద్రవ్యాశ అనేది కేవలమూ లోభత్వం. చూసి చూసి డబ్బు ఖర్చుపెట్టలేక సోపడం. డబ్బుకీ, ప్రాణానికీ లంకెఅంటారే ఆగుణం అని చెప్ప వలసివుంటుంది. ప్రథమకోపం అనేది, పితృ క్రమాగతంగా వస్తున్నటువంటిన్ని, అస్తమానమూ కూర్చోనివూడకంవల్ల వృద్ధి అయ్యేటటువంటిన్ని మూలవ్యాధి ఉండడం

వల్ల తాటాకులమంటరాగ ఒక్కొక్కప్పుడు ఆయన మండిపడిపోయి, భార్యను నానా మాటలాడి తిట్టి, కొట్టడం గూడా జరిగిస్తూ ఉండేవాడు. కాలంగడుస్తూవున్న కొద్దీ ఆయన కోపంకూడా పెచ్చుపెరుగుతూ వచ్చింది. ఆ మహాపతివ్రత ఆయనచేత దెబ్బలుతిని, పాపం, ఏడ్చుకుంటూ గదిలోకి పోయి తలుపు వేసుకొనేది. నేరంఉన్నా లేకపోయినా, ప్రతి స్వల్పవిషయానికీ ఆయన పాపం ఆ మహాయల్లాలిమీద పడిపోయి, కొట్టి, తిట్టి, నానాఅల్లరీ పెడుతూ ఉండేవాడు. మనమల్ని ఎత్తినప్పటికీ ఆవిడకు యీబాధ ఎక్కువగుతున్నది కాని తగ్గలేదు. ఇలాగ బాధపడుతూ ఉన్నప్పటికీ ఆవిడ తన కర్మం ఇలాగున్నదని అనుకొనేది కాని భర్త గారిని ఎప్పుడూ పల్లెత్తుమాట అనలేదు. కోపం వచ్చినప్పుడు ఇలాగ మండిపడినప్పటికీ, తరవాత ఆయన పశ్చాత్తాపపడి 'కోపం మీద ఒళ్ళు ఎరగక అన్నాను. కొట్టాను. మరేమీ అనుకోబోకు' అని ఎన్నో క్షమా పణులు చెప్పుతూవుండేవాడు.

ఒకనాడు ఇంట్లో శుభకార్యం జరిగింది. నలుగురు చుట్టాలూ. బంధువులూ. అంతా వచ్చారు. ఊళ్లో ముత్తైదువులు అంతా చాలామంది, పసుపూ. కుంకానికి వచ్చారు. అటువంటి సమయంలో ఆయనకు రింగుమని కోపం పేడైంది. ఆమెను పట్టుకొని ఆయన అనేక తిట్లుతిట్టి, అనరాని మాటలని, దవ

డలు వాచిపోయేటట్టు ఎడాపెడా లెంపకాయలు వర్షంకురిపించాడు. ఆదెబ్బలకు పాపం ఆ యిల్లాలు మూర్ఛపడిపోయింది. వచ్చిన చుట్టాలు, పక్కాలు, ముత్తైదువలు- అంతా నిర్ఘాంతపడ్డారు. కొందరు బుద్ధిమంతులు చటుక్కున చన్నీళ్ళు తెచ్చి ముఖంమీదచల్లి విసిరికర్రలతో విసిరి, శైత్యోపచారాలు చేసి పాట్లుపడగా కొనకు ఆమెకు తెలివి వచ్చింది. కంటికి నేలకూ ఒక్కధారగా యేడస్తూ, చాలా చిన్నబోయి, పాపం, భరింపరాని దుఃఖంతో గదిలోకి వెళ్లిపోయింది. పంతులుగారు పక్కచీడీలో పచారు చేస్తూ, తాను చేసినదానికి పశ్చాత్తాప పడుతూ 'ఎంతకాలం యిలాగ నేను, కోప శీలుడనై, నిష్కారణంగా నా యిల్లాల్ని బాధపెడుతున్నాడండ? ఈ దుర్మార్గం మొదలంట నశించిపోవాలె. ఏసాధనం అవలంబించాలె?' అని తనలో తాను గాఢంగా ఆలోచించుకోవడం ఆరంభించాడు. వెంకట్రావు గారు నరసింహరావు పంతులుగారికి సంబంధి. ఆయనతో చనువుగా మాటలాడగలవాడు, ఈ సంగతి గట్టిగా కనుక్కుందామనే సంకల్పంతో అతడు పంతులుగారి దగ్గరకువచ్చి సుభాషణ ఆరంభించాడు.

వెం:—“ఏమండోయి పంతులుగారూ! ఏవిటి! పేరు సార్థకం చేసుకుంటున్నారే. మీ రిలాంటివారు కాబోతారని ముందు పనిగట్టి తాతగారు మీకీపేరు పెట్టినట్టుంది. ఇదేవిటండీ! దురంతం- దొడ్డమ్మగారు మనమల మామ్మ- భూలోకమాల- ఆవిడె యింకా మీచేత దెబ్బలుతినడం యేమిటండీ?

ఇది మీకు యేమీ బాగులేదు. నుమండీ! కోపంవస్తే నన్నుకూడా రెండుకొట్టుండి- తింటాను. అనేమాట లేవో మొహంయెదుట అనేస్తాను—”అని యింకను యేమో చెప్పబోతూవుంటే అడ్డమువచ్చి-చెయ్యిపట్టుకొని, ఆగమని సంజ్ఞ చేసి

“బాబూ! వెంకట్రావు! అసలు నాలో నేనే లజ్జపడి ఏడుస్తూవుంటే నువ్వు ఇంకా నన్ను పొడిచి కాలుస్తావెందుకూ? నేను చేసింది చాలా తప్పుపని; నాకు తెలుసుకు. ఐనా, పాలపాంసులాగ ఆ కోపంవచ్చేసరికి నాకు వొట్టావయీ తెలియదు. నున్న పుర్రాల్లాగ ఆవివచ్చి రక్తండ్డికి వెట్టెత్తిపోతున్నాను. ‘ఏసాధనంచేత యీకోప పిశాచాన్ని సాధిద్దావా’ అని యత్నిస్తున్నాను. నమ్ము-నేను మేసీట్ పని చేస్తూన్నప్పుడు అనేక నేరాల కనేకమందిని విచారణచేసి శిక్షలువేశాను. ఐనా, యింతవఱకూ నన్ను నేనే శిక్షించుకుంటేనేగాని యీసంకటం కుదరదు. కనుక ఇవాళనుంచి నేను కోపం చేత పాపం చేసినప్పుడల్లా, నన్ను నేనే విచారణ చేసుకొని, భగవత్పాక్షిగా నాకు నేనే తగిన శిక్ష విధించుకుంటాను,” అనెను.

వెం:—ఏవిటి శిక్ష? గుంజీలుతీస్తారా? లెంపకాయలు కొట్టుకుంటారా? లేకపోతే మీయిల్లాలుగారిచేత పేపబెత్తం దెబ్బలు తింటారా? ఏవిటి మీతాత్పర్యం?

నర:—అబ్బే గుంజీలు లెంపకాయలు ఆడదాని చేత దెబ్బలూ తింటే కుదిరేరోగం కాదిది. ఏది చేస్తే ఎవడికి ఎక్కువబాధ కలుగుతుందో ఆశిక్షవేస్తేనే వాడికి నసాళం

అంటి రోగం చప్పగాకుదిరి బుద్ధివస్తుంది. మరేం చేసినా ప్రయోజనంవుండదు. నా Weakness ఏచిటాటే నేను చూసిచూసి డబ్బు ఖర్చుపెట్టలేను. కనుక నేను చేసే నేరాన్నిపట్టి నాకు నేనే జుల్మానా వేసుకుంటాను.

వెం:—ఆజుల్మానా సొమ్ము మాకెవరికైనా యిప్పించండి. సంతోషిస్తాం.

నర:—మనుష్య మాత్రులకు ఎవరికీ యివ్వను. అగ్నిహోత్రుడికి సమర్పిస్తాను.

వం:—అంటే రూపాయలు కరిగించేస్తారా?

నర:—కాదు కాదు కరెన్సీనోట్లు కాల్చేస్తాను.

వెం:—అబ్బే అలావద్దు; మీ యిల్లాలికి యివ్వండి. పాపం.

నర:—అలాగా యివ్వను. ఆయివ్వడం వల్ల నేను వేసుకొనేశిక్షకు ప్రయోజనం వుండదు.

వెం:—పోసిండి ధర్మఖర్చు చెయ్యండి.

నర:—చేసినా ప్రయోజనంఉండదు. నా కట్టాజ్జతం నాకళ్లయెదుట నాచేతులతోటి నేను కాల్చుకుంటేనేగాని నాదురాగ్రహ మున్నూ అందువల్ల జరుగుతూవున్న పాప ములున్నూ పరిహారంకావు. “కోపము పాప ములకెల్ల కుదురై యుండున్” అని పెద్దలు చెప్పారు. అదేమాట. ఈరోజు నేరానికి నేను నూరు రూపాయలు జుల్మానా వేసుకున్నాను. కీతెరిగి వాతపెట్టుకోవాలి. ఈ అంకుశపుపోటు తగిలేనే కాని నాలోభత్వం అనే మదపుటేనుగు లొంగుబాటుకురాదు.” అని లేచి. ఇవపపెట్టితాళముతీసి నూరురూపా

యల నోటుతీసి పట్టుకొని పెట్టెతాళమువేసి వెంకట్రావు యెదుటనే వణుకుతున్న చేతులతో అగ్గిపుల్ల వెలిగించి నోటుకు నిప్పు ముట్టించి, కళ్ళనీరు కార్చుకుంటూ నోటు కాల్చి బూడిదచేసేశాడు. ఎంతకష్టపడి ఆర్జించిన సొమ్ము! ఆనోటుమంటలే లోభికి కడుపుమండినంత ఆ వేదన కలిగించింది. అతడు పడుతున్న యాతనా, శోకవికార రూపమూ చూడలేక “కలకంఠికంట కన్నీ గొలికిన సిరి యింట నుండనొల్లదు సుమతీ” అనుకొనుచు వెంకట్రావు మతిలేని పంతులు గారి సెలవు తీసుకొని వెళ్లెను.

నరసింహారావు పంతులుగారి మన స్సెంతో దుఃఖించింది. నాటినుండి అతనికోపం మందం కావడం ఆరంభించింది. స్వేచ్ఛగా గంతులు వేస్తూవుండే అతని దురాగ్రహమనే గుఱ్ఱానికి నోట్లో కల్లెము తగిలించినట్లు నిర్బంధం కలిగింది. అయినా అలవాటుచొప్పున దూకి కోపం కలిగినప్పుడు అతను ఒక్కడేగదిలోకి పోయి తనమీద తానే నేరం ఆరోపించుకొని తానే విచారణచేసుకొని తానేశిక్షించుకొని జుల్మానా వేసుకొని పాలిపోయిన ముఖంతోనూ, వణుకుతున్న చేతుల్తోనూ తన ప్రాణంకంటె ప్రియతరమైన ధనంపెట్టె తెరిచి నూరురూపాయల నోటుతీసి, ఏడుస్తూ నిప్పు ముట్టించి “నీఖర్చం అనుభవించక తప్పదు” అని నిట్టూర్పులతో కాల్చి దుఃఖం అనుభవిస్తూ ఉండేవాడు.

ఇలాగు నాలుగైదుసార్లు అయేసరికి అతనికి మరికోపం అన్నది కలగలేదు. సీతమ్మ గారిమీద మరి అతనికి కోపం రానేలేదు.

ప్రథమకోపి నరసింహరావు పంతులుగారి నేరాలకు లోభి నరసింహరావుగారికి ప్రాణపదమైన ధనం దగ్ధం అవుతూ రాగారాగా, తుదకు ఆయన దురాగ్రహలోభత్వాలు రెండూ, మొదలంటూ నశించిపోయినవి.

సీతమ్మ గోస సామాన్యమైనదికాదు. శ్రీరాములవారి సీతమ్మగోస దేవాంతకుడైన రావణాసురుని దుంపతెంపింది. ఈ సీతమ్మ గోసతో సమూలంగా పంతులుగారి క్రోధ లోభాలనే రాక్షసులు నిర్మూలం అయి పోయారు.

కం:—“దానము భోగము నాశము పూని కతో మూడుగతులు భువిధ న ము న కున్ దానము భోగమునెరుగని హీనుని ధనమునకు గతి తృతీయమే పొసగున్” అనే భర్తృహరి వాక్యాని కప్పుడు పంతులుగారికి అర్థంబోధ పడింది. దురాగ్రహ లోభత్వాలను విన రించి పంతులుగారు లోకోత్తర చరిత్రయైన భార్య మణితో భగవద్ధ్యానపరాయణుడున్న, ధర్మకార్యాసక్తుడున్న అయి యోగ్యమైన జీవనము చేస్తూవుండెను. ఈవిధంగా పాపం ఆయిల్లాలిబాధలు తప్పినవి.

ప్రేమ దేవి

పోలుకొండ భద్రయ్యగారు

చండభానునికిరణాల చాలనొగిలి
వేడిగాడ్చులనేనెంతో వేగివేగి
నడచినడచి చేరితినొక్కనాడు, విజన
ఘోరకాననమందలి సరసిచెంత.
శీతవాతాంకురములు సుశ్రీలజమ్ము
పికమధురగానములు స్నిగ్ధవిటపిఛాయ,
లన్నియుచునన్నుగ్రన్నన నలరజేసె;
ఆప్రకృతిదేవినిద్దపు టంకసీమ
గాఢతరసుషుప్తినిబడి కలగిపోతి;
సాంద్రతరసీలమేఘాలచాటునుండు
తరళమౌ తటిల్లతబలె, తన్వియోర్తు
సాదుమున్ముందువ్రాలె సమ్మోడమలర
భయవిపాదలజ్జా ఘనభరముతోడ
నాదుహస్తాబ్జములు మోడ్చి నయముమీర
అతివ! ఎవ్వరిదానవీ వని పలికితి.
దివ్యవాక్కుధాలహరి నాదేవిపలికె

“తల్లినై నీకుప్రేమార్థ దాయినైతి;
చెల్లెలిగనుండి నీప్రేమ కొల్లగొంటి;
ప్రీతిసుతనయి నీప్రేమ ప్రిదులుకొంటి;
నిజముప్రేయసిరూపనై నీదుజీవ
నపువిపంచిక మ్రోయించినానుగాదె;
యౌన్యప్రాణపంచకా శావితానమందు
దైట్లమనుజులగాపాడ నెల్లయెడల
ప్రేమభీక్షలనీచ్చుచు బ్రీతితోడ
నిన్నిరూపాలవివారెంతు నిచ్చమెయిని
ఏనుప్రేమాధిదేవత ననబరగుదు”
అనుచు, నేమేమొ పలుకుచునామెచనియె
ఈసుఖమయప్రపంచాన నెవరులేక
మ్రోకునై, శీలనై శాంతి పోడిమిచెడి
విసిగి నేనిక యాదేవి విమలచరణ
చింతనాభాగ్యమున నెంతోసంతసిలితి.

రూ పా య్ !!

ప సు మ ర్తి కృష్ణ మూ ర్తి గా రు

చం॥ జనులకుఁ గూర్చుదానఁ గను సాహసకార్యము లాచరించుదా
నను. నను రూకరూకయను నామముతో సకలార్థసిద్ధికై
యనయముఁగండ్ల నద్దకొని యాతతభక్తిని బూజసేయుటల్ ।
గనుఁగొనుచుండ్రు నిత్యము. సుఖంబున లోకమునందు నేను పె
ట్టినదికదా సుభిక్ష! యెవఁడే ననుఁజేదక యుండునోటు! జీ!
వనము నిరర్థకంబుఁ గడుభారము వాసికి; వెండియుం దృణం
బునకయినన్ సమానుఁ డనఁబోలదు వాని! వృథాభిమానులై ।
పనిచెడి దూరుచుందురు సభాభవనంబుల నన్ను మూఢులై !!
ఘనులమటంచు నెంచుకొని కాదె!! యినీ!! యల 'సక్కద్రాక్షపం'
డ్లను కత దా రెరుఁగరొకొ! లజ్జకుఁజేటు! కపింద్రులార, మీ!
యనువమధీవిశేషకవితాతిశయంబులు గవ్వసేయునే!
నను నిరసింప!! నేనెరుఁగనా—కడులుబ్ధుని దానకర్ణుడం
చును, గుణహీను సర్వగుణశోభితుడంచును, నీచజన్ముఁబా
వనుడని, మూర్ఖచిత్తుని సభాపతియంచు, బరాంగనాభిలా
షిని రసికుండటంచు, మధుసేవకు భోగసహస్రనేత్రుండం
చును, బరమార్థశూన్యుని విశుద్ధమనస్కుండటంచు, సత్యహీ
నునిఁ గడుఁగొక్కుండంచు, మదనుండని యా'హనుమంతు', మీరెగా
వినుతులుసేయుచుందురు వివేకములేః మదర్థమేకదా!
గొనకొని యెట్టి నీచమునకున్ వెనుదీయరు బోధలార, మీ!
మనముల మీరదొంగిలి యమానుషకార్యము లేలచేయ? నీ
పని విడనాడుఁ డింతట శుభంబగు మీకు ధరాతలంబునన్ ॥

సంస్కరణ వివాహములు శ్రీమతి వెలిదండ చూడికుడుతమ్ముగాలు

సీతారామకృష్ణి డేరుపడ్డ ఎల్లెక్రికల్ ఇంజనీయరు. సంస్కారి. అతనిని ఎవరైనా ఆకస్మాత్తుగ చూచిమాడగానే గొప్పమేధావంతుడనియు, ఉదారమైన ఉన్నతవంశీకుడనియు ఛప్పున తట్టకమానదు. ఆయన భార్య రామలక్ష్మమ్మయు భర్తకుతగిన భార్యయని అనిపించుకొనుటకు ఏమాత్రము తీసిపోదు. విద్యావిషయములోనేమి, యుక్తాయుక్త విచక్షణలందేమి, నైతికకట్టుబాటుల దృఢత్వమునందేమి, ఆమెబుద్ధి పదునుపెట్టినకత్తి. అంత ఐశ్వర్యవంతురాలైనను ఎప్పుడునూ ఏదో ఒక సత్కర్మయందే మనస్సును లగ్నపరుచుకుంటూ తనకన్న తక్కువవాని, కేదవాని, తల్లివలె చూచుటకు ఎల్లప్పుడూ, ప్రయత్నించుచుండును. రాజమహేంద్రవరమునందు ఈ దంపతులను చూచి పూజ్యభావముతో సంతోషించనివారులేరు. కారణము, వీరి పవిత్రప్రవర్తనమే. వీరి మూలమున లోకమునకు ఒక పవిత్రసందేశమును తెలియబరచుటకేమో అన, భగవంతుడు నుమార్తెలనే ఇద్దిని ఇచ్చినాడు. కాని చూచినవారందరూ 'అయ్యో వంశానికి ఒక మగచిన్నవాడు లేక పోయేనా' అని విచారించేవారు. ప్రాప్తలాభ సంతృప్తి పరులగు వీరుమాత్రము కలలోగూడ అట్టి కించను పెట్టుకున్నట్టు కనబడదు.

ఆదినారము మధ్యాహ్నము భోజనములైన తరువాత ప్రసంగవశాత్తు రామలక్ష్మమ్మ భర్తనుచూచి, 'మన సరళమ్మనుగూర్చి నేచెప్పినది ఏ మాలోచించినారు? న్యూలునైనలుపరీక్ష ప్యానుచేసినది. మీ మేనల్లుడు మీకు తగినఅల్లుడనిపించుకొనుటకు అన్ని విధములా తగియున్నాడు. అమ్మాయికి కూడా అతన్నిగూర్చి మంచి అభిప్రాయమున్నది. వాళ్ళ తండ్రి తాతలు చాలా మంచివారు. అతను 25 ఏండ్లు పూర్తిగా నిండకమునుపే యం. యస్.సి. ప్యాను చేసి, కాలేజీకంప్రటికి గౌరవము తెచ్చినవాడనియు,

బుద్ధిమంతుడు తెలివైనవాడనియు గొప్పపేరు ప్రతిష్ఠలను సంపాదించినాడు. మీ మేనల్లునిగూర్చి మీకు మాత్రము తెలియదా ఏమి!' యనెను.

కృష్ణి:—ఏమంత తొందా. అమ్మాయి ది. ఏ. మట్టుకైనా ప్యానుచేసిన తరువాత ఆలోచించవచ్చును. అదిగాక, అమ్మాయిని ఏమైనా కదిపావా? లేక నీవే అల్లివేయచున్నావా పన్నుమంతాను.

రామలక్ష్మి:—మీ రలా అంటారని నాకు మొదటే తెలుసును. ప్రస్తుతకాలాన్ని పుచ్చుకుని మీ రలా ఉపేక్షవహిస్తారు. కాని నూతనానురాగశల్లికలు అంకురించే తరుణానికి ఒక అవలంబనమును నిర్ధారణ ఏర్పడిననే తప్ప, అవల్లికలు చెల్లా చెదరై మొరడులేరి నాటి సౌందర్యమును పోగొట్టుకొనుట సహజము. కేవలము పరమయోగినులుగా ఉన్నవాళ్ళ విషయములో తప్ప, మొత్తముమీద నూటికి 99 పాళ్ళు ఈ రకములో చేరక తప్పని బాపతులే.

కృష్ణి:—ఏమిటో అర్థరుగా మాటాడుచూ, తప్పదని అంటున్నావే. ఎంతమంది కన్యకలు ఇచ్చవచ్చినాల్సి అవివాహితలుగా ఉండి స్వేచ్ఛను అనుభవించటంలేదు.

రామలక్ష్మి:—నే ననటంలో అర్థరుగా ఏం కనబడిందో నాకు బోధపడటంలేదు. సముద్రమునకు తరంగాలు ఉండుననడంలోను, అగ్నిహోత్రుడు వేడిగాఉండు ననడంలోను ఎంత అస్వభావికమో నేను తప్పదనటంలోకూడా అంత అస్వభావికమే! సరేగాని ఇప్పు డెందు కంత అనవసరప్రసంగము నాకు. పిల్లకు యుక్తవయస్సువచ్చిన తరువాత వివాహము చేస్తేమాత్రము వచ్చిన నష్ట మేమిటో నాకు తెలియకుండాఉన్నది. ఎరిగున్న సంబంధము, తగినసంబంధము అయినప్పుడు వివాహము చేస్తే

మాత్రము విద్యకు భంగం కావలసిన అవసరమేమిటి? విద్య మహాసముద్రము. అవకాశ మున్నంతవరకు జ్ఞానార్జనకు ప్రయత్నించవలసివచ్చేది. చిన్నమ్మాయి మాట తరువాత ఆలోచిద్దరు గాని: ఇప్పటికి దీనికైనా వాణింక ప్రకారం చేయండి. పిల్ల లోపల భాగ వలెను చదువుచున్నది. ఒకసారి పిలుస్తాను. అని కుమార్తె నుద్దేశించి 'అమ్మా సరిగ్గా' అని ఒక కేక వేసెను. సరళ నిజముగ సరళస్వభావయే. ఆముద్దులు మాటగట్టు నూతనయావనాంకురితమందగమనముతో లోపల చదువుకొనుచున్న సరళ, తల్లికేకవివగానే వచ్చి విమర్శనావృత్తితో తల్లిదండ్రుల నొకసారి చూచి "అమ్మా ఎందుకు పిలిచితివి?" అని ప్రశ్నించెను.

రామ:—అమ్మా మరేమీ తొందరలేదు. నీ వివాహవిషయమై నీతో కొంచము యోచించవలెనని మీ నాన్నగారు పిలిపించమనగా పిలిచాను. మీ బావ శంకరశాస్త్రినిగూర్చి నీకు సదభిప్రాయమే యుండునని అనుకుంటాను.

సరళ:—అమ్మా ఇప్పుడప్పుడే అంత యోచించవలసిన అవసరమేమిటి. నాకింకా 18 సంవత్సరములైనా గడవలేదుగదా.

రామ:—తల్లీ నీకు అనుభవముచాలదు. అయినప్పటికిని యౌక్తవయస్కురాలవగు నీమనస్సు కనుక్కొని నీఉద్దేశానుసారముగా మేము చేయవలసిన కార్యమేగాని ఇంకొకవిధంగా ఎప్పుడూ జరగదు. వివాహమునది ఒక పవిత్రమైన కాశ్యతసంబంధముకొరకు ఏర్పడిన పవిత్రకర్మగాని ఇంకొకటి, ఇంకొకటి గాదు. అటువంటిప్పుడు నిదానముగా యోచించి మరీ తీర్మానించుకొనవలెను గాని రోడ్లమీద కనబడినంత మాత్రమున కేవలము మోహమునకు దాసులై పశుస్వభావమునకే ప్రాముఖ్యతనొసగి విలువైన జీవితమును క్షణభ్రమకొనువారు పరమమరదృష్టవంతులు. నీ కుటుంబముయొక్క విలువను గ్రహించి నీ మేనత్తగారి కుటుంబగౌరవమును యోచించి విద్యావంతు

డును, సుగుణసంపన్నుడునూ అగు మీ బావను చేసుకొనుట కంగీకరింపుము.

శాస్త్రి:—నీవు వట్టి పిచ్చిదానవు నుమా. ముసలమ్మలాగ వంశమునకు ఏమో మహా ప్రాముఖ్యమిచ్చి మాటాడుచున్నావు. వరుని ప్రాముఖ్యతా, వంశము ప్రాముఖ్యతా మనకు ఎక్కువ కావలసినది.

రామలక్ష్మి:—ఈ విషయములో మీరు బాగా యోచించలేదగదా నా అభిప్రాయము. లేకపోతే ప్రపంచకజ్ఞానసంపన్నులును, చారిత్రికేత్రులును అగు మీరు గుర్తించకపోవటం ఆశ్చర్యముగదా. చివరకు ఫలనృత్తులలో సహితము సాంకర్యముచే ఫలించిన ఫలమునకు అసలైన జాతిఫలమునకు తారతమ్య ముండునని అందరికి తెలిసినదే. వంశములకు ప్రాముఖ్యతయిచ్చుట ఏదో రూపముగా ప్రతిఖండము లోనూ ఇప్పటికినీ వారిలోఉన్నట్లు మనకందరకూ విషితమే. అంతమాత్రముచేత ద్వేషభావమును పురికొల్పవలెనని దాని ఉద్దేశమా!? మంచివంశములో పుట్టినవాడని దుర్మార్గుడైనా చేరుకోవచ్చునని నా అభిప్రాయముకాదు. వరునివిషయములో మన మెంత ప్రాముఖ్యత యిచ్చెదమో, వంశవిషయము లోనూ, సాధ్యమైనంతవరకూ అంత ప్రాముఖ్యత యియ్యవలసినదే. సత్సంతానముబడసి జీవితానందమును పొందవలెనంటే, తప్పకుండా అనుభూతికమైన వంశమర్యాదలకు గూఢ గుర్తించవలసినదే. తల్లిదండ్రుల పోలిక, లేక మేనత్తలు మేనమామలు పినతండ్రులు మొదలగువారి పోలిక, పిల్లలకు కలగటం వంశములో ఎవరికో ఉన్న కొన్ని దుర్వ్యాధులు తల్లిదండ్రులకు లేకపోయినను పిల్లలకు కలగటం మనం చూచుచునేయున్నాము. పూర్వపురుషులకు వ్యక్తిగౌరవం చూపించటం విధానకమేగాని సత్సంతాననూత్రమునకు బద్ధమైన వివాహసంబంధము మాత్రము మొత్తముమీద ఆచరించతగ్గది కాదు. వంశగౌరవము, వరుని ప్రాముఖ్యము రెండునుకలిసిన సంబంధం ఉన్నప్పుడు ఇంక కావలసినదేమి?

సరళ:—అమ్మా! అంగ్లేయ భాషావైద్యులును పొందిననీవే ఇటువంటి మాటలాడటం వింతగా ఉన్నది.

రామ:—ఇప్పుడందరికీ ఉన్న దుర్భిప్రాయమే అది. జ్ఞానసాగరమునకు నూతన విజ్ఞానమునకు ఇతరభాషలను నేర్చుకొనినంతమాత్రమున మనలో ఉన్న సద్వివేచనములను గర్హించవలసినదని ఎక్కడైనా ఉన్నదా ఏమి. ఎక్కడికైనా భోజనమునకు నెళ్ళామనిన, మనకు హితవగు వస్తువులనే తిందుము. వారికి మనకు ఆపూటతో సరిగాని కాళ్ళతముగా అంటుకోవలసిన దేదియుఉండదు కాలవైచర్యము కొద్ది, నిజసితిని గమనించలేనంత దుస్థితికివచ్చితిమి. కాలక్రమేణ నిజము బయటపడకమానదు.

కాస్త్రీ:—తల్లీ: విన్నావుకదా మీ ఆత్మమాటలు. నీవునూ బాగా ఆలోచించి నీ ఉద్దేశమును స్పష్టముగా చెప్పుము.

సరళ:—నాన్నగారూ! నన్ను కని పెంచి పెద్దదానిగా చేసి విద్యాబుద్ధులు గరపి, నాత్మేమమే, మీత్మేమముగా భావించబట్లు యోచించుచుండిన అనుభవజ్ఞులగు మీకు ప్రపంచానుభవమునకు ఎంతయో దూరమందున్న నేనా చెప్పట? తల్లి తండ్రులు మూర్ఖులైనప్పుడు, వారిసంగతే వారు నిర్ణయించుకొనుటకు అసమర్థులుగాన బిడ్డకుగూర్చి మాత్రము వారు తగిన నిర్ణయమునకు వచ్చుట అసంభవము. విజ్ఞులైన మీరు నన్నుగూర్చి నా భవిష్య జీవనముగూర్చి యోచించునంత, నన్నుగూర్చి నేను యోచించలేనని నాకు గట్టినమ్మకము. అని కొంచెము నునుసిగ్గుదొంతరలు మొగమునకు ఒకవిధమైన వన్నె దోప తల్లిదండ్రులకు నమస్కరించి వెళ్లిపోయెను.

2

‘కేశవా మీ ఆత్మను ఇలా గొక్కసారి రమ్మను’ అని తన మూడేడ్ల ముద్దుకుమారునితో తండ్రి శంకర కాస్త్రీ చెప్పగానే గునగున పరుగులెత్తుకుంటూ తల్లి వద్దకువచ్చి, తన వచ్చిరాని ఆస్పత్తువుమాటలతో ఆ శిశువును ఏలాగో అందజేసితే, నేమో గొప్పకార్య

మును నిర్వహించినట్టు దిగ్విజయనూచకమైన ఒక గర్యపుమాపు చూచి చంకతగ్గబాకెను. తల్లి సరళయు మాతృవాస్సల్య ముప్పొంగ బిడ్డను చంకవైచు కుని ముద్దులు కురిపించుకొనుచునే, భర్తవద్దకువచ్చి ఆయన చదువుకొనుచున్న హిందూపేషరును వెనకాలే తానూ చూచుటకు ప్రారంభించింది. ఆయన ఛప్పున పేషరు మూసేసి ఒకచిత్రమును మట్టుకు కనబరచుచూ, “సరళా ఏ రేవరో నీవు తెలిసికో గలవా? చూడు.”

సరళ నిదానముగా చూచి ఇది మాచెల్లెలు కమలం. ఈయనెవరో నాకు తెలియదుగాని ఈపేషరుకు తగిలించియున్న డిగ్రీలనుబట్టి, డాక్టరుగారని స్పష్టమౌతున్నది.

శంకరకాస్త్రీ చిన్నవత్సవత్సరకూ ‘సరళా, నీవు కేవలము దురదృష్టవంతురాలవు సుమా. నీ చెల్లెలు చూచూ ఎంతచక్కగా వియ్యల్ పట్టచీక్షలోనెగ్గి పట్టానుపొందిందో. మొన్న మొన్ననే బంతులాట పోటీపరీక్షలో కప్పు గెల్చుకుంది. ఇప్పుడొక డాక్టరు‘జోసపుసు’సివిలుమారేజీ అక్కుకింద వివాహమైంది. ఒకరు లాయరు. ఒకరు డాక్టరు. ఏదీ నీకా అదృష్టము వట్టినదా? ఏదో నాబోటి అనామ ధేయుష్మి చేసుకొని ఇంతదూరానికి రావలసినవచ్చింది. నమ్మకములేకపోలే చూసుకో ఈ పేషరును’ అని చేతికిచ్చెను. పాపము సరళమాత్రము దిగ్భ్రమను పొందిన మనస్సును సందరించుకుంటూ, బిడ్డను అక్కడున్న ఆయాచేతికిచ్చి, మరేమియు బతులు పలకలేక, మ్రాన్నుడి ఆకాశితము ఆమాలాగ్రము చదివి ఒక వేడిబట్టాన్ని వదలెను.

కాస్త్రీ:—ఏమలాగు మిన్నొచ్చిహింసపడినంత విచారమైనావు? ఇప్పుడెన్ని అల్లగు జరుగుచున్నాయి కావు! వాళ్ళు మాత్రము కలిసిఉన్నంత కాలము భార్యాభర్తలనిపించుకొని ఆస్తిపాస్తు లనుభవించుట లేదా? ఇందులోఉన్న ప్రత్యేక సదుపాయం ఒకటి నూతననూతనచవులు రుచిచూడవచ్చును. అని ఒక విమరుమాటాడి ఎంగనట్లు ఊరుకుండెను.

“మాఅమ్మ అనుకొన్నంతా అయినది. మొత్తము మీద యావనోద్రేకమునకే ఎక్కువ ప్రాముఖ్యమిచ్చినప్పుడు, కలిగేఫలితము ఆవిధముగా ఉండక తప్పదని మాఅమ్మ మొదటనే మానాన్నగారితో వాదించినది. మాతో తిరుగుచూ చిన్నప్పట్టింది అత్యంతమిత్రులుగాఉన్న మీపింతండ్రి కుమారుడు నారాయణకిమ్మని మాఅమ్మ ఎన్నివిధాలో అన్నది. తగినఇంటి అచ్చాయి, లక్షాధికారి, రూపసి, విద్యాధికుడు. మొన్నమొన్ననే ఖండారములకు వెళ్ళి పరిశ్రమ విద్యలన్నీ ప్యాసుచేసి స్వయముగా ఒక పరిశ్రమాలయాన్ని స్థాపించి దక్షతతో నిర్వహిస్తున్నట్లుగా! ఇంతకూ విధివిధానాన్ని తప్పించువారెవరు.”

“నన్నింకా పెళ్ళికి పిలుస్తారని అత్తారింటికి వెళ్ళి అల్లిరికం కొన్నాళ్ళు చెలాయద్దామని గంపంత ఆశతోఉంటే నాఆశలన్నీ ఒక్కసారి పోగొట్టిందని నాభోషనాది. అయిందేమో అయింది. వాళ్లేమో చిలకాగోరింకల్లాగ ఈపాటికి సౌఖ్యపరంపరలో మునుగుతూ ఉంటారు. ఎందుకొచ్చిన ఆలోచన. $\frac{1}{2}$ గంట దాటిపోతున్నది. 11 గంటలకు నా డిపార్టుమెంటును మాపించటానికి కొంతమంది పెద్దలను వెంటపెట్టుకొని మాలవ్యాపండితుడు వస్తాడట; నేను కొంచము త్వరగావెళ్ళాలి.”

“అన్నీ సిద్ధంగానేయున్నవి. మీరు భోజనానికి వెళ్ళవచ్చును.” అనిచెప్పి లేచి ఆయన బట్టలు వగయరాలను సిద్ధపరచుటకు మేడమీదకుపోయెను.

* * *

నాడు సంక్రాంతిపండుగ సీతరామకాస్త్రీగారి గృహము భూలోకవైకుంఠమువలె, చూడ మచ్చటగా ఉండెను. రామలక్ష్మమ్మ ఊపిరి విడుచుటకైనా తీరుబడిలేక వ్యవహరించుచున్నను, మొగము నందు మాత్రము హృదయంతగ్గతమైనకొంచ ఒకటున్న

దని చూపరకు కనిపించకమానదు. ఆరోజు స్వయముగా ఆమెయే వచ్చినవారందరకు వర్ణవివక్షత లేకుండా భూరి అన్నప్రదానము చేయుచూ, వికలాంగులకు వస్త్రప్రదానము గూడా జేయుచూ, సాక్షాత్తు కలియుగఅన్నపూర్ణాదేవివలె కానవచ్చుచుండెను.

ప్రపంచాన్ని, అందులో ముఖ్యముగా మన దౌర్భాగ్యభారత వర్షాన్ని, ఎదుర్కొన్న క్లిష్టపరిస్థితి ఈదారిద్ర్యమహాభూతమేగగా. ఆరోజంతయు ఆమె సత్కారములోనే లీనమైయున్నది. రాత్రి9-80గంటలైనది. సీతారామకాస్త్రీ, కూతురు అల్లుడు మనమలూ అందురూ చుట్టూకూర్చునియుండ, తాంబూలము నేసుకుంటూ, పిల్లలచేత ఏవో చిన్నచిన్న మాటలను మాటాడించి సంతోషించుకూతురు సరళసుమాచి “అమ్మా! మీ అమ్మకు మనందరితోకలిసి కూర్చుంటుకు ఇంకా తీరుబడికాలేదు కాబోలు. పెద్దదాతున్నకొద్దీ చాదస్తము ముడుచుచున్నది నుమా.” అని అనేసరికి, ఆమాటలను లోపలనుండి రామలక్ష్మమ్మ, చేతులను తువాయిలో తుడుచుకుంటూ విని “ఇదిగో నేనూ వస్తూనేయున్నాను. మీరు చాదస్తమని అన్నారే. అది నాకంటె మీకూ ఎక్కువగా ఉండవలసినదేనా. అని అంటూ తానూ అక్కడకూర్చుని చిన్నకుమార్తె బిడ్డమగు ‘జాను’ను దగ్గరకు తీసికుని, తలనిమిరుచూ “అమ్మా జానీ! మీఅమ్మా, నాన్నా ఎందుకురాలేదు? ఈగృహ సంబంధమైన ఆనందములు వాళ్ళకంటికి నీచముగా కనబడెను కాబోలు! ఒక్కోకొరైనా నల్లరముకలసి ఒకచోట అనుభవించుట కవకాశములేదట. కాలపరిస్థితి!” అనెను.

సీతారామకాస్త్రీ:—ఇప్పటికా నీకు చెవ్వుతగిలినది. అతనిని ఆఠారినుండి బదిలీచేసినందున చని విస్తారముగా ఉన్నదట. ఇంక అమ్మాయికా వాదించవలసిన అర్జంటుకేనులు చాలా ఉన్నాయట: అందు

కోసరం నీ విలా అనుకుంటావనే పిల్లల్ని మనిషి నిచ్చిపంపారు.

లక్ష్మమ్మ:-ఆహా ఇంత ఉభయులుకలసి ఒకచోట ఉండటానికి కూడా వీలేదు కాబోలు ఈఉద్యోగ ధర్మాన్ని పుచ్చుకుని; కాని జానూ! మీతమ్మడేమిటి చదువుచున్నాడు.

జాను:-వాడు ఏమీచెప్పిన మాటవినడు. మీదు మిక్కిలి దగ్గకటి తీసుకుండా వాణ్ని బాధపెడు తున్నాది.

రామలక్ష్మీ:-వాడి ననవలసిన పనేమిటి. ఇంటి వద్ద బాధ్యతవహించి బిడ్డలను జాగ్రత్తగా చూచుకుని వాళ్ళను క్రమమైన శిక్షలో ఉంచవలసిన తల్లి ఇతర వ్యాపకంలో లీనమైనప్పుడు వారెలాగు సరిగా ఉండగలరు? ఎంతమంది దాసదాసీజనములున్నను తల్లి పెంపకమునకు ఇతరుల పెంపకమునకు హస్తీ మకకాంతరంలేదా భౌతికాభివృద్ధిలోనూ మానసికా భివృద్ధిలోనూ ఉండును. అది అటుండనిచ్చి అంత మంచిగాలిలోఉన్న ఎవరికీలేని ఆహుదగ్గుకూడా ఎక్కడ్నించి వచ్చినదో ఖర్మము. అతను రాకపోయినమానె. కమలయైనావచ్చిన, నామనన్నకు ఈవెల్లి ఉండకపోవును. ఎందుకు అనుకుని లాభ మేమిటి?

కాస్త్రీ:-ఏమిటండీ మీరును నిత్యం ఆలాగు అనుకోవటం తప్పని నాఅభిప్రాయము. అనవసరముగా వాళ్ళమనస్సునూ నొప్పించినవారవుతారు. మీదు మిక్కిలి మీరిలా తరుచూ అనడంబట్టి వాళ్ళలో వాళ్ళకు పొరలుపుట్టడానికి అవకాశం ఉంటుంది. నేను మొన్న నీమధ్య వాళ్ళభార్యధర్మలమధ్య కొంచెం పొరలుపుట్టి, పెరిగి, దైవర్యవరకూ తదంగం ముదిరిందని కొందరివల్ల విన్నాను. నాకునిమీద నేనూ అక్కడికి వెళ్లడం తలపించింది గనక అప్పటికి నాకు తోచినట్టు కమలతో చెప్పినచ్చాను. ఇద్దరికీ గట్టిగా చెప్పడానికి వీలేదు. ఉరుకుందామన్న మనసొప్పదు. ఇప్పుడు ఖులాసగానేయున్నారు.

రామలక్ష్మమ్మ:-మనవార్ని "అలుమగలకయ్యం అద్దంమీద పెసరగిం"జని సామెత పొడిచేవాళ్ళు. ఎటువంటివాళ్ళకు ఏదోసమయాన ఆమనన్ను తన యొక్క స్వభావచంచలాన్ని పైకుబికించకమానదు. తరువాత పస్తాయింపులు వాటంతటవేకలిగి సంసార యాత్ర తిరిగి సరళముగానే జరిగించుకుంటూ సంతోషముగా కాలక్షేపము చేసుకొనుటకు ప్రయత్నించే వారు.

కాస్త్రీ:-ఇప్పుడుమాత్రము కలిగిన నష్టమేమిటి? మనవెట్టికాని, ఇదేమిటో ఒకసారి చూడండి. అని తనచేతి రుమాలులో ముడిచి పట్టుకొన్న మిలమిల మెరిసే వజ్రములు పొదిగిన ఒకపతకమును చేతిలో పెట్టి "మామామ ప్రొద్దుటేచూచినారు. మీకెక్కడా తీరుబడిలేనందున ఇప్పటివరకూ చూపించటం వడింది కాదు."

సరళ:-అబ్బా ఈయనకెంత జ్ఞాపకము. పని మల్లే దానిని గుర్తించుకుని ఇక్కడికి తీసికొచ్చినారు. ఏదో వాళ్ళ సంతోషం కొద్ది ఇచ్చినారుగాని, అందులో మనఘనలేముంది.

శంకరకాస్త్రీ:-అది వాళ్ళ సంతోషం; అవులే, ఇది నాసంతోషం. అని మునిముసి నవ్వులు నవ్వటం మొదలుపెట్టాడు.

సీతారామకాస్త్రీ:-నీ వో గుడ్డికంటిదానవు. చత్వారంజోడు కావాలి. నేచెప్తామవిస్తూ దాని సంగతంతాను. నాల్గయిదు నెలలక్రిందట పేపర్లో ఒకపోటీ పరీక్ష ప్రచురించబడిన సంగతి నీవేకదా నాకు చూపించినావు. ఆపరీక్షావిషయము "ప్రపంచంలో ఉన్న గొప్పమతము లన్నిటినీ పేర్కొని వాటి విజ్ఞానమునకూ హైందవ విజ్ఞానమునకూ ఉన్నసాట్లను పోలుస్తూ, అన్నిట్లోగల సారాంశమును స్వయముగా విమర్శించుట"అని నీకు జ్ఞాపకంఉందా? ఆవ్యాసము వ్రాసినవారికి 1,000 ఖరీదగల వజ్రపతకమిచ్చెదమని కూడ ఆప్పుడేగదా ప్రచురించారు. దానికి మన సరళ చక్కనివ్యాసమువ్రాసి అహిందూ యూని

సర్వీటీవారి బహుమానము పొందిందట. మనము ఈసందట్లో రెండుకోజులనుండి పేపరు చూడటం లేదు. వారంతోజులకిందటే ఆబహుమానము ఇచ్చి వారట. నాఉద్దేశము మాత్రము ఆ బహుమానము నీకురావలసినది నుమా. ఎందుకనీ, నీకుమార్తె గనుక.

కాశ్రీ:—అందులో సగం నాక్కుడాను. నాతో సరిగా లాటిన్ నేర్చుకుని అందులోఉన్న

పుస్తకాలను నాకన్నముందుగానే చదివి, ఆపరిక్షలు ప్యాసు చేసినది. అందుకనీ నాకు సగం.

లక్ష్మమ్మ:—(సంతోషనూచక మైన మొగముతో) బాగానేఉంది. మీమామా అల్లుండ్రి వేళాకోళములు.

కొట్టబోయేది పదకొండుగంటలు. మనమాటల సందట్లో చూడలేదు. పిల్లలు పాపము ఏలాగు పడు కున్నారో చూడండి. పదండి ప్రక్కమీదకు.

జా బి ల్లి న కి య

అధికార్ల సూర్యనారాయణరావుగారు

పాలుగారెడినీమోము ప్రాలుమాలి
వితగాతోచునేమె? జాబిల్లిసకియ!
క్రాగుతలపులనరుణ చక్రంబులోన
వన్నె చెడియిటులొంటిమై వగచెదేల?
మానవప్రపంచకంబెల్ల మాటుమణిగె
పోరుమనియెను సంద్రుపుఘోషలెగసె,
మెల్లగా అర్థరాత్రము మీరిపోయె!
నెచ్చెలీ! యింకనీవేల నిదురపోవు?
కనులదీర్చిన కాటుకకరగిజార
ఆననముచూపెనేల విషాదరేఖ?
మురువుగులికెడు ముత్యాలనరులుద్రెంచి
చారనై చితివేల విమానవీధి?
వెదకుచుండెదవిట్టులే ప్రియునిజూడ
మోమునీమనాశాకళల్ మురువునూప?
చింతమునిగెదవెవ్వాని చెలిమిగోరి?
వెలది!నీకేలగల్గె నీ విరహబాధ?
ప్రణయరాగామృతముగ్రోలు ప్రౌఢసతుల
మోదవాయువులందేలు పూవుప్రియుల,
వలపుతేనెలజవిచూచు పులుగుచెలుల,
గనెదవాలీల, ఫలమేమికలదెచెలియ?
మండియధికోష్ణమున దెల్లపడినమోము
తరుణి!పలుమారు జలనిధీదర్పణమున

జూచుకోనేల? శోకాన సోలిసోలి
నేత్రముల మంచుకన్నీరునించెదేల?
నిర్మలాకాశశీతలా నిలము లేచి
రిపులుకొలిపెనొ మదిననురాగవహ్ని?
శీతవాయువుపాలేల లేతమేను?
ఘనదుకూలంబు నొక్కింత కప్పరాడె!
నిన్నువిడనాడిపోయిన వన్నెకాని
నెమకి వేసారి నాజూడనిలచినావె
క్రాంతశోకాలజ్వాలలు గుబులుకొనెనె?
మందభాగ్యనుననుజూచి కుందెదేల?
వలపుప్రియులను మున్నెడబాపినామె;
చెలుపుప్రేమించి దోషమేసలిపినామె,
మగువ! మనసారగోరిన మగలబాపి
యొండొరులజూచుకొని శాంతినొందవలసె!
నెచ్చెలీ! ధైర్యమేమియు నిలువలేక
నమ్మదివి గోరియున్నాను నీదుమైత్రీ!
చెలిమివలచిననన్నీపు తలచుకొమ్ము!
ఎవరితోచెప్పుకోగల మిట్టిసాదలు?
ఆదరములేనిపతులకై వేదనపడు
హృదయములగాల్చుకార్చిచ్చువదలుటెట్లు?
శోకభారంబునాపుకో లేక మనము
చెలులమైనామె నేడు వెన్నెలపాలంతి!

సీ॥ ఆనందకందమా నాంధ్రీపయోధరోన్నత రత్నగిరిఁ దనంతటజనించి
పార్వతీశానేభవక్త్రార్కపరివేష్టనమున సంవర్ధమానతవహించి
పావనపంపానవంతీ లనద్దాంగధారాభిషిక్తతఁ దీరుఁగాంచి
సత్యవతీలతా సంయోగమహిమ నానాశాఖకాపత్రనవత మించి,

గీ॥ నిఖిలభవనమ్ములఁ దననీడఁజేర్చి | సకలపురుషార్థములనిచ్చు సత్యదేవ
కల్పవృక్షాశ్రయమ్ము ప్రాగ్భవమహాత్మ్య | యోగమేలేక మర్త్యుల కొదవునొక్కొ?

సీ॥ సూర్యనారాయణ శుభపదంబంటు రత్నగిరింద్రశిఖర మాస్థానసీమ
యమృతఖాదక సుమనోభీష్టదాయక మన్నవరంబు విహారభూమి
పృథుగుణత్రితయమా వీరవేంకట సత్యనారాయణస్ఫూర్తి నామధేయ
మార్యరత్న కవీశ్వరానుయాయు సుపద్యరత్నమాలిక ఘనోరస్థదామ

గీ॥ ముపనిషత్సారమా సత్యమువిదమిన్న | వరపదోద్భవి దివ్యపంపానవంతి
గాఁగనోజగన్నాథ ! భక్తవ్రజమ్ముఁ | గరుణనేలునీకిదె నమస్కారశతము.

చ॥ కుతుకముమోసు నిఁదెలిసికోవలెనంచు, శ్రుతుల్ పఠింపధీ
చతురతనున్న, కర్మములుసల్ప ధనమ్ముహుళిక్కి, యోగప
ద్ధతికసమర్థుడ౯, మనసు ధ్యానపథమ్ముననిల్పి, దీపె నా
గతియని నమ్మినాడ, మమకారముమాన్పవె జ్ఞానదాయినై .

ఉ॥ ఆయతఫేదమందెద వరాన్నమునొందఁగ సత్యదేవ ! నా
రాయణ ! మన్మనోబ్జములు వ్యస్తవరాన్నపదమ్ముఁజేసి ని
శ్రేయసమిచ్చి ప్రోవఁగదెచెచ్చెర, దానను నీకుసైతమున్
బాయుఁజుమా శిలోచ్ఛయనివాసము, పద్మవిలాస మబ్బుటన్ .

సీ॥ తనియుఁగా కృతిమెచ్చుకొనఁగవి, నీజగత్కృతిశ్రుతి సుతియింపనేమిదలఁతొ?
కవికల్పనమె యచ్చెరువుఁగూర్పనపురి ! నీ సృష్టివైచిత్రి వచింపఁదరమె?
చిత్రమ్ములఁ బ్రదర్శింతువుమాకు, వర్ణింప వాక్కుఁగఁబ్రసాదింపవేమొ ?
సగుణరూపంబె ప్రశంసింపలేమయ్య, నిర్గుణాత్ముని నిఁగఁగింపఁగలమె ?

గీ॥ శరణుసొచ్చివానిపై నులుమకుండఁ | గురియుజలదముగతిఁ గృపఁగురిసెదవఁట !
రక్షకుండవీవెనాకుఁ బురాణతీర్థ ! | సత్యదేవ ! నారాయణ ! శరణుశరణు.

‘ప్రాకృతిక’
జయపురసంస్థానం

జయపురసంస్థానమున
నొక సుందరదృశ్యము.

చిట్టివాడు 8 నెలలవాడు
అచ్చంనైన ఆవుపాలతో పెరుగుచున్నాడు!
చూచారా!!

బొంబాయి సర్వకళాశాలా విద్యార్థినులు.
లండనులో ఉన్నతవిద్య గరచుటకు మొన్ననే బయలుదేరినారు.

శ్రీమతి, జీవ్ ఉన్నిస్సాబేగం.

ఈమె వయసు 15 మహమ్మదీయబాలిక. ఆతి
రసవంతమైన కవిత్వ మీమె కలవడియున్నది.
పరదాపద్ధతిమీరి బయటకువచ్చి యీమె తనవారి
నుద్వేధించుచున్నది.

‘అల్లరిలో ఆనందము’

విమల కిరువది సంవత్సరములు నిండినవి. ఆమె సద్గుణరాశి, సౌందర్యవతి. భర్త గృహమునకు వచ్చి అయిదు సంవత్సరము లయినది. భర్త రామచంద్రుడు యిరువది యయిదేండ్ల ప్రాయమువాడు. సుందర పురుషుడు, గుణవంతుడునై యుండెను. అతడు గొప్ప యుద్యోగస్థుడు, యాస్తి పరుడుకూడాను. ఒకనాడైనను యొకరి నొకరు విడిచియుండలేదు. ఒకనిముష మెడ బాటు యొకయుగముగ తోచుచుండెను. ఒకరినొకరు మిగుల గాఢముగ ప్రేమించు చుండిరి.

ఇటుల సంతోషముగ వారు కాలము గడుపుచుండగ విధివశమున రామచంద్రుడు స్ఫోటకమువడెను. దానితో యతని రూపు మారిపోయెను, కండ్లుకూడ పోయినవి. ఇది మాత్రము చాలక దరిద్రదేవతకూడ యాహ్వానించెను. ఉద్యోగము పోయెను. ధనమంతయు గోల్పోయెను. విమల యిదంతయు చూచి మిగుల చింతించెను. ఏమి చేయగలదు? దైవయత్నము! కండ్లుపోయి వికృతముగ మారిన తన భర్తను మునుపటి కంటె వేయిరెట్లభిక్షముగ ప్రేమించుచుండెను. విమల కొంత విద్య నేర్చినదవుటచే కొంతమంది పిల్లలకు చదువు చెప్పి స్వల్పముగ వేతనము సంపాదించి, దానితో కాలము గడుపుచుండెను. భర్తకు తోడు నీడై మెలగుచుండెను.

ఒకనాడు రామచంద్రుడు భార్యతో నిట్లు చెప్పెను. “విమలా, మన దేశమున

విడాకులచట్ట మమలులోనికివచ్చిన నెంత బాగుండును! నే నిక యావజ్జీవము గ్రుడ్డి వాడనై ఈవిధముగ నుండవలసినవాడనే కదా? ఈ దరిద్రునితోకూడ నున్న నీ కేమి సుఖము? సంపదలతో తులనూగు మనము పూటకు గతిలేనివారమైతిమి కదా? ఆహా కాలము! ఎంతటిలో నెంతమార్పు కల్గెను! నన్ను నా దారిని విడువుము. నేను భిక్ష మెత్తుకొనియైన బ్రతుకగలను. పట్టు పాస్పులపై పండుకొను నీవు యీ కఠిన నేలపై పండుకొనుటకు నీ కోమలశరీర మెట్లోర్చుచున్నది? నీయట్టి సౌందర్యవతి, సద్గుణవతియగు భార్యనుగూడి సుఖించుటకు నేను పుణ్యము చేయలేదుకదా? నే నిక నీ ప్రపంచములోనుండి యేమి ప్రయోజనము? చూచి యానందించుటకుకూడా కండ్లు లేవు. నీ విప్లవడిన నీ క్షణముననే నెంతోమింది యశావసులు, సుందరులు, ధన వంతులు నిన్ను చెట్టబట్ట నువ్విట్లూరుచుందురు. ఒక ధనవంతుడైన సుందరపురుషుని పెండ్లిచేసుకుని సుఖముగ జీవింపవచ్చును కదా నాతోనుండి కష్టపడుటకంటె.”

ఇది విని విమల నవ్వుచూ “నాథా, మీరు నిజముగా నీ మాటలు నుడువుచున్నారా లేక పరిహాసార్థముగానా? ఎంతమాట చెప్పితిరి!! అగ్నిసాక్షిగ పరిణయమాడిన పంచప్రాణములతో ప్రేమించుచున్న భర్తకు విధివశమున కండ్లుపోయి, ధనమును గోల్పోయినంతమాత్రమున యతనిని విడిచి వేరొకరిని ప్రేమించుటయూ?

మరియొకరిని చెట్టబట్టుటయూ ఈ జన్మలో! ఆహా ఏమికాలము! మీకు చెప్పటకైన నో రెల్లువచ్చినది?

సిగ్గు, సిగ్గు. హిందూదేశముయొక్క పతివ్రతాధర్మము మఱచినారా? పతివ్రతల చాత్రలు జ్ఞప్తికిరాలేదా? ఈధర్మ ముండ బట్టియే 'భారతనారీమణు'లని పేరు వచ్చినది. అట్లుగాక పాశ్చాత్య యువతులవలె చీటికి మాటికి విడాకు లిచ్చుచుండిన ఆ పే రెందుకువచ్చును? మూడు నాళ్లలో మూల బడిపోదా? భార్య భర్తయొక్క యర్థాంగి కదా? ఎంత కష్టము కల్గినను, ఎంత సుఖము కల్గినను ఇద్దరును సమముగ అనుభవింపవలసినవారే కదా? ఒకరిని మనసారగ ప్రేమించిన మనస్సు వారిని విడిచి వేరొకరిని ప్రేమింపకల్గునా? ఈవిధముగ చపలమైన ప్రేమ ప్రేమయగునా? భార్యా భర్తల ప్రేమ పవిత్రమైనది, నిష్కల్మషమైనది, నిశ్చలమైనది, నిర్మలమైనది కదా. అటువంటి ప్రేమను తృణీకరించిన 'ప్రేమ' యను పదమే నశించిపోదా? విడాకులచట్టము మన దేశమున కెంతమాత్రము పనికిరాదు.

అయితే పురుషులలో కొందరు కలి

యుగరాక్షసులు కూడనున్నారు. భార్య చని పోయిన మరునాడే వేరొక సతిని చేబట్టుటకు సిద్ధముగానుందురు. భార్యను సదా వీక్షించువారు కొందరు. ఇటువంటివారికి శిక్ష విధించు చట్టము వచ్చిన బాగుండును కాని, విడాకుల చట్టము మంచిదికాదని నా యూహ" అనెను.

“నా సుగుణముల ఖనివగు విమలా! నా ప్రేమమయమూర్తీ! నే నన్నమాటలకు నన్ను ఊమింపును. నీ విలాగున చెప్పుదు వని తెలిసియే నే నటులంటిని. నీవంటి భార్యను బడయుటకు నా పూర్వజన్మ సుకృతముకాని వేరుకాదు” అని విమలను దగ్గరకు తీసుకొని శిరసుయక్కునజేర్చి ఆనంద బాష్పములు రాలెచ్చెను. కొంతసేపు యిరువురును పరమానందనముద్రమున లీనమై పోయిరి! * * *

ఆహా! కళంకరహితమైన ప్రేమయొక్క ప్రభావమేమి! ఎటువంటి కష్టములోనైనను భార్యా భర్త లిరువురి హృదయము లేకమైన నీటిలోనుండియు తామరాకునకు జలము సోకనటుల కష్టములోనుండియు వారి కది సోకదుకదా?

—:D:—

భేదా భేదములు

“భేదమేయన్నచో భేదమేయంపు
భేదమరయకున్నఁ బ్రీతియేనుండు
వ్యవహారమునన్లెల్లు పరమార్థముందు
శివజీవభేదంబుచే నట్లుకుందు
భేదింపగాఁదత్త్వ భేదంబుకలుగు
సాధింపగానౌన సామ్యమవ్వలను

శ్రీమతి విద్వాం కంచనపల్లి కనకాంబగారు

దలవెండుకలకుండుఁ దద్దయుఁబూజ
తలవదలినవెన్కఁదగునె యాపూజ
మైక్యసిద్ధిని దేవుననుభవంబుండు
నై క్యంబులేనిచో నధముఁడై యుండు
నేదైన, నెట్లున్న, నీశ్వరుండన్న
రాదుజన్మంబు“బాత్మరాముఁడే”మొన్న

స్త్రీ విద్య

జొన్నలగడ్డ సత్యనారాయణమూర్తిగారు ఎం. ఏ. బి. యల్.

కళాపాసనమునకును, ఆనందప్రతమునకును వలసిన అభిరుచి స్త్రీప్రకృతియందుగలదు. స్త్రీసహజప్రజ్ఞ వలన కళావీక్ష అవలంబింప నెరవేరును. స్త్రీవల్లిన పువ్వులను, నైవేద్యముగ నామె ఇచ్చిన ఫలములను గైకొని కళాదీవి సౌందర్యమానుష్యముతోఁ దొలు కాడు తనస్వాదమును నామెను తాపొసఁగును. కళామయియై స్త్రీ-కళాసామ్రాజ్యమందు పట్టమహిషియైయుండును.

లలితకళలను మించినకళ జీవనకళ. లలితకళోపాసనమందేగాక జీవనకళోపాసనమునఁగూడ స్త్రీ అగ్రస్థానము నందఁగలదు. జీవనకళయందలి సౌభాగ్యమును, సౌందర్యమును అనిర్వచనీయమైనవి. సంఘ జీవనమందును ప్రత్యేకవ్యక్తిజీవనమందును శోభింప నది ఈకళ. ఇది అనురాగసంధికి మైనది. ఆనంద మయమైనది. ఉత్తమాశయములు కుసుమించు సంఘ మందును వ్యక్తిజీవనమందును దీని సౌరభము తెరలు తెరలై ఉచ్చొంగును.

నేడే జీవనకళ ఎట్లున్నదో కన్గొనవలెననిన నేటిమానవసంఘమును మనము పరీక్షింపవలెను. నేటిప్రపంచజీవనమును పరీక్షింపవలెను.

జీవనమునకును విద్యకును అవినాభావసంబంధము కలదు. ఇవి రెండును వేరుకావులుగల ఒకే శక్తియని తెలిపినను, తెలుపవచ్చును. తలఁపుననున్న జీవనము విద్య, క్రియయై తోచిన విద్య జీవనము. 'తాను స్మరించుభావమే తానగును' అని ఈశోపనిషత్తువాక్యముచున్నది. తన మనసున మనుజుఁడు కూడఁబెట్టుకొను తలఁపులే ఆతనివిద్య. ఈ విద్యయే ఆతని ఆచరణములను నడుపుకొని. ఈ ఆచరణముల కలయికయే నాగరకత. వర్తమాననాగరకత వర్తమానవిద్యయందు ఉద్భవించినది. ప్రస్తుతవిద్య ప్రస్తుత నాగరకతవలన పెంపొందుచున్నది. ఈ నాగరకతావిద్యలందు ఆచార్యపీఠము నందినది ప్రతిచింతిగోళము. ఏ రవికవియో, ఏ గాంధీయో ప్రాచీ భావదార్శనమును, ఆచర్యబంధురక్రియమహత్వమును

వ్యక్తీకరించుచున్నను, రాజచక్రమును త్రివ్యుచున్నది పాశ్చాత్యసభ్యతయే. ఆత్మనాణిచి సుములుదిరిగినకండ "నేనే మరుష్యుఁడను! నేనే దేవుఁడను!! నేనే సర్వంబును!!" అని గొంతెత్తి పలుకుచున్నది. కండ నాశ్రయించునది కావరముకాని కాయశ్యమా?

కనులెత్తి అధునాతనయుగమును పరీక్షింపుఁడు. స్వార్థము, ఈర్ష్య, ద్వేషము ప్రత్యక్షమగును. అభ్యుదయమిచ్చు పరికరములు అరిష్టములకు కూడ పనికి వచ్చుచుగదా! నేటివాణిజ్యమును, నేటిభౌతిక శాస్త్రమును నేటిచికిత్స నిరంకుశత్వమునకును, సామరికసంక్షోభమునకును తలదండ్రులాయెను. ఇవి ఎన్నేని దుష్ప్రవృత్తులను రేకెత్తించెను. వీనికి విజయము చేసుట కల్గ. కాని, ఇవి విజయమునకై విజృంభించుచున్నవి! వేటిపొగలను, విషవాయువులను ప్రపంచవాతావరణమున విరజిమ్ముచున్నవి! మతము ప్రబోధించు భ్రాతృత్వభావముపై చింత నివ్వలు గుమ్మరించి, దైవమును చెక్కిరించుచున్నవి! మనమనందలి సెగలే యుద్ధాంగణములందును, వాణిజ్యరంగములందును గుభుల్లుగుల్మని వెడలుచున్నవి! ఒకదిక్కునుండి గరళమును గ్రక్కుమునను వేచొకదిక్కున అమృతమును వెడలింపను. జాడ్యముచే పీడితుడగువాఁడు మూలుగునందు మోదముజూపడు. ఆరికరాజకీయరంగములందు అనగములచే వైశాచిక నృత్యముఁజేయించు చిత్రము సాంఘికరంగమందు అమృతజీవకళచే 'నాట్యము చేయింపనేరదు. బలమంది, పెచ్చిల్లుమించు నొక దుర్గమము వెనుక నెంతేని పరివారముండును, స్వార్థమునకు దురాశ దౌరాత్మ్యములు అనగతము విజౌమరలు వీచుచుండును. స్వార్థమును, విలాసవ్యామోహమును, రక్తమాంసములపై స్వారిచేయునపుడు, మనుజుఁడు చేయఁజాలని చెట్టయేదీ? దుర్వృత్తులన్నియు చేతులు కలుపుకొని మనసునందు గజఁగట్టి ఆడుచుండ, కన్నెత్తి మనుజుఁడు కలుషమునే కాంచును గాని, కుట్లు క్రక్కు జావళులకే చెవియొగ్గును గాని,

మధుర తారకమంత్రమును హృదయమునఁ జేర్చు కొనునా? ఆత్మ వెనుకఁబడియుండ, భగములు త్రెంచుకొని ఇంద్రియములు దశదిశలఁ బర్చిడుమండ, దైవభక్తి పాపభయములు హృదయక్షేత్రమునుండి నిష్క్రమించి, దవ్వనకుఁ దొలఁగియుండఁ గలాసం దీప్తముగు ఆదర్శప్రవర్తనము ఎట్లు దృగ్గోచరమగును? ఆత్మకు సంబంధించిన ఆశయములు అదృశ్యమైయుండ, పాశ్చాత్యులు విచ్చలవిడినడతను అంజలులెత్తును, తాము స్వాతంత్ర్యమును ఆరాధించుచుంటిమని అట్టహాసము చేయుచున్నారు. License, Liberty కాదు. విచ్చలవిడినడత స్వాతంత్ర్యముకాదు. ఇది రెప్ప వాల్చుక లేజఃపథమున సగ్రసరమగునది—అవియో కనులుముసికొని పరువులెత్తి తమోమముమైన కూపమునఁ గూలఁబడునది! ఆత్మతార్థముఁగల ముక్తికి అపరదూపై, ఆత్మశక్తినుండి దీపించు స్వాతంత్ర్యము, జఘస్యప్రవర్తనమునకు కన్నతల్లియగు విచ్చలవిడి నడత ఎట్లగును? అంధకారబంధురమనస్కులకు ఆలోకమయమైన అభిధేయములుండుట కలదుగాన, నీతిమాలిననడతకు కొండలు స్వాతంత్ర్యముని పేర్వెట్టి నను, పెట్టవచ్చును. ఆదర్శతత్వమెఱిఁగి, కనులు కలిఁగి విమర్శించు వారికి వీరిప్రవర్తనముగాని, వీరి నుడువులుగాని ఎట్టి ఎగ్గును చేయలేవుగాని ఒరల కివి చేయు చెరువు చెప్పనలవికానిది. మానవులలో చల్వరు గొత్తెలమంద కెనయై మెలగుదురుగాని, తమ మేధస్సులను తట్టి స్వతంత్ర చింతయందు మన సును చొరనియరు. అంధానుకరణము వీరికి పరమా పధి యగుచుండును. అధునాతన నాగరకతకు పీత భూమియైన పశ్చిమఖండముచుట్టును బృహ్మజాతులు రామభజన చేయుచుండుట లోకవిదితము. పాశ్చాత్య నాగరకత నేడు రాజై ఏలుచున్నది. యధారాజా తథాప్రజా కాదా? ఈసభ్యతకు వసుంధర నేడు చేతులు మొగుచుటందు అక్కజ మేమున్నది? ఈ వసుంధరనుండిగాని, ఈ వసుంధరయందు వీరునా తూలమునుండిగాని, విద్యనుగాని విమర్శనముగాని ఎఱుఁగని భారతీయులు విడివడిపోఁజాలరు. అందుల కెన్నేని తార్కాణములును కన్పట్టుచున్నవి.

మనసును, మనుష్యత్వమును, ముఖమును స్వాతంత్ర్యమును గుటుక్కున మ్రింగు అంధానుకరణమునకు,

భారతీయులకు ప్రతికూలమైన శక్తులెన్నో తోడు పడుచున్నవి. ఈ శక్తులందు తొలుతటిది మనో దాస్యము! ఆదర్శతత్వవిమర్శనమునకు తోడ్పడు ప్రాచీవిజ్ఞానమునకు అంటుకొనినమంట రెండవశక్తి!! సత్యనిరూపణమునకు చేఁవోడగు సమష్టిచింత సంఘీ భావములను దగ్గమింగు అంతఃకలహము మూడవ శక్తి!!! ఆజ్ఞానము నాల్గవది. అర్థానుస్వార్థజ్ఞానము ఐదవది. వీని చెలికత్తెయై మెలఁగు అహంకారము ఆఱవది. దురాశనిరాశలును, దురాచారములును తక్కుంగలవి. భారతమానసమును నేఁడుపట్టిన జాడ్య మొక్కిటికాదు పృథ్వియ దలి జాడ్యములన్నియు పులుగులై, దానిపై వ్రాలినవి. జాడ్యములకు సత్వగ చికిత్స అనివార్యము. వ్యాధి గుణమునెఱుఁగక గడం గితిమేని నిముసములో రోగిని చిత్తుండుఁ బరుండఁ బెట్టెదము. హేతుఫలముల సంబంధనాత్రమును తొలుత మనము చేతఁబట్టవలెను. హిందూసంఘము యొక్క దుస్థితికి కారణములు కొన్ని హిందూ దురాచారములనుట నిక్కమే. వీనిని తొలగింప సంఘసంస్కర్తలు యోజింపవలసిన విషయము లెన్నేనికలవు.

ఇవి హిందూమతమునకు సహజమైనవి కావనియు, సనాతనధర్మముయొక్క అంగప్రత్యంగములు కావ నియు, వీరు తొలుత గుర్తింపవలసిన విషయము. రోగమును చంపుటకు మాటు రోగిచంపు హింసా వృత్తికి, మహత్తర హిందూమతమునంటిన దురాచారములను గాక సనాతనధర్మమునే మట్టువెట్టుట హేయక్రియయని వీరు చదవడి గుర్తింపవలసిన విషయము. సంఘసంస్కరణమనిన అంధానుకరణము కాదనియు, దృష్టిని తనదెసకు పడలాగు పాశ్చాత్య సభ్యతయందు గ్రహింప నర్హమైన గొనములు కొలఁ దిగను, గ్రహింప ననర్హములై, గర్హ్యములైన ఆచారములు అధికముగను నున్నవనియు, నవనాగర కతకు సంపూర్ణమైన అతిధిసత్కారమియ్యక, దానిని బోసులోనిలిపి పుంఖానుపుంఖముగ క్రాసుపరీక్ష చేసి గుణానుసారమైన ఆదరము దానికియవలెను గాని,

అభిలార్థ సాధకమైనదనియు, మనచే అందలము మోయించుకొనట కర్హతగల ఆచార్యుడనియు యోజించి దానిపై పువ్వుచెండు విసరరాదనియు వీరు గ్రహింపవలెను.

మన కిప్పుడు వలసిన విద్య మన హృదయములను, మనసంఘమును సంస్కరింపజాలినదై యుండవలెను. సముచితభావ దీక్షవలనగాని సంస్కరణ వ్రతము నే వేరజాలదు. జ్ఞానశక్తిలేని తావునందు

ఇచ్చాశక్తి క్రియాశక్తు లెట్లుండును? మూడుశక్తులు కలిసినగాని, మానవజీవనము కళాకలితము కాజాలదు. మన సోదరీమణులందు నేర డెంతేని సంఘటనము పాడనూపుచున్నది. సంస్కరణపథమందును, కర్తవ్యాంగణమందును ముందంజవేయ వీరు ఆశురంశుడు చున్నారు. సంతోషము. భాస్వంతమైన తమ ఆశయముదెసఁ జనుతటి వీరు యోజింపవలయు అంశములు చాలకలవు. వానిని పిదపఁ బరికింతుము గాక!!

—:0:—

ఆవల్లికేగతియగుపడునొక్కొ?

వాడవల్లి గంగాధర శాస్త్రిగారు

శ్రీస్వర్గనై సర్గక స్వర్గకుటజ
సందోహమందందు సుందరంబొంద,
జాతీకురంటక కేతకీకుండ
మందారబృందంబు నందంబుగూర్ప,
శారికాపరభృత కీరకపోత
బంభరసారస సంభృతంబైన
యుద్యానవనమస్య సుదృఢుశోభ
నయనగోచరమాయె సుయశంబుమీర
మల్లికావల్లిమతల్లికయొకటి;
ఏపుమీరుచునుండ నేచితలిర్చి.

సుందరంబుగనుండ, స్ఫుటరుజకలిగె;
బై తృకలతికలు వ్యాకులమంది
వడిబ్రతికించెను బటరుజనుండి
సౌందర్యవల్లితా సన్ననిదయ్యు
నదమలాత్మబలంబు సరగుననెంచి
కళలనుగఱవంగఁ గడఁగెనామలై.

సకలార్థ సంచయజ్ఞానంబుగొనుచు;
సత్కవీశ్వరబృంద సన్నతంబగుచుఁ
జిత్రవిధంబుగాఁ బ్రముఖకల్పి
ఏకహృదయమందు నెన్నోభావములు
జన్మించుటనుజూప జనులకందఱకు

మూలభూపథి వల్లి చాలతీగలను
విస్తరింపఁగజేసె విజ్ఞానమొప్ప.
ఇంతలోనుడవవల్లి సంతాన ముపమ
రహితంబుగా దీప్తివిహితంబుగాఁగ
నలరుచుండగనందువిలసిల్లెనొక్క
లతిక యత్యద్భుతగతులసమృద్ధి.
అర్థాభివృద్ధితో వర్ధిల్లుచుండఁ,
దీపంచచావంచ తీవలుపెరుగ
విఘ్ననాయకుపూజ విమలసద్భక్తి
దవిలియొనర్చెను దైవానుకంపఁ,
బూర్వజన్మక్రియా పుణ్యఫలంబా
ప్రస్తుతజీవన ప్రారబ్ధమేమొ
యొక్కటైననుగాని యుక్కుమీరంగ
పూర్ణసఫలతను బొందఁగాలేదు.
నిద్రస్థితిస్థవి నిర్మలవిటవ
సంహతులయ్యెఁ బ్రోత్సహహీనతను.

సద్గుణసంపత్తి యుద్గాఢమైన
స్వసహాయమది యనుస్వారమగునేని
పరిసహాయంబది పరిపూర్ణబంధు
వగుటచే జింతావహంబయియున్న
యావల్లికేగతి యగుపడునొక్కొ?

నీ ని రీ త్స ణ

రావు వెంకట రంగనాయకులుగారు

ఎంతో ఉత్కంఠితహృదయముతో నీరాక నిరీక్షించుచుండును. నే నేదైన పనిజేయునపుడు నామనము సీచితనము జేయును. నాహృదయము నీకొరకు వ్యాకులపడును. నాకండ్లు నీదర్శనముకొరకు కలతపడును. నాచేతులు నీయాలింగనము కొరకు తహతహపడును. నాయధరములు నీచుంబనముకొరకు నాతురపడుచుండును.

ఎప్పుడైతే నీవు నాదగ్గరకు వచ్చెదవో అప్పుడు నాయానందమునకు హద్దుండదు. ఎప్పటివరకు నాదగ్గరుండువో యప్పటివరకు నేను చాతకపక్షి విధముగా నీవైపు జూచుచుండును. నాకిందులో జాలయానందము గలుగును. నీమాటలు నాకు విలక్షణముగానుండును. దానిలో యోతరసము, ఎంతవినోదము, ఎంతయాకర్షణగలదు! నీమాటలవలన నాకెప్పుడును దృష్టియుండదు. నేను వాటిని యహర్నిశము వినగోరుదును.

కాని ప్రియుడా! నీవు వెళ్లుదునని జెప్పునపుడు నేను వ్యాకులపడుచుండును. నామన స్పృద్విగ్నమగుచుండును. నిన్నాపగోరుదును గాని నీయిచ్చకు విరుద్ధముగా నానాలుక లేవదు. నీవు నాతో సెలవుదీసికొని యచ్చటికి బోవుదువు; మరియు నా సుఖదుఃఖములయొక్క మిశ్రితభావములతోనిండినమన స్పృక్కడ నీమధుర చింతనములో మునిగిపోవుచుండును. తిరిగి నీరెండవ శుభాగమనముయొక్క నిరీక్షణ యారంభమగును.

“హిందీ అనువాదము.”

అటాకారీదండ్లు?

రాయసం వెంకటశివుడుగారు

చిన్ననాడు మాయమ్మ మాకు జెప్పిన కథలలోనెల్ల పూర్వకాలపు దొంగలను గూర్చినవియె ముఖ్యములు. సాధారణముగ రాత్రులందె యీ వృత్తాంతములు మాకు వినవచ్చుచుండెడివి. ఆ నిశ్శబ్ద గాఢాంధ్ర కారసమయమున నివి యూఁగొట్టి భయ కంపితులమయిన మా బాల్యచక్షువుల కవుడు వీధినిపోవు ప్రతి బాటసారి యాకృతియు, పెరటనిలిచియుండు ప్రతి చెట్టును ఒక్కొక్క గజదొంగవలె గనబడుచుండును!

తన తల్లి ముత్తవతల్లి చిన్నతనమునందీవి జరిగెనని మాయమ్మమ్మ చెప్పుచుండును. కావున నివి సంభవించినది యిప్పటికి సుమారిన్నాటేండ్లు. అప్పటికి బ్రిటీషు దొరతన మీ ప్రాంతములందు పాదుకొనలేదు. ఆకాలమున తఱచుగా మరాటీలు, పిండారీలు దండెత్తివచ్చి దేశమును కొల్లగొట్టుచుండువారు. వీరి మూకలను అటాకారీదండ్లని జనులు చెప్పుకొనుచుందురు. దండు వచ్చుచున్నదని గ్రామమున దలారి డప్పు వినబడగానే ఊరంతయు గగ్గోలు పడుచుండును. ఏపనిచేయువా రపు డాపనిని గట్టిపెట్టి, పిల్లలను నగలను వెంటగైకొని, ఊరికి దూరస్థమగు నడవులలోనికి బారిపోవుచుందురు. ఈ దండు సామాన్యముగ రాత్రులు వచ్చుచుండుటచేత ప్రాణసంరక్షణకై పారిపోవు జనుల బాధలకు మితిలేదు. చీకటిలో బెడ్డలలోను ముండ్లలోను బడి, యలబడితో స్త్రీలు పురుషులు, పిన్నలు పెద్దలును పలాయితలగుచుందురు.

రాత్రియంతయు నిర్జనప్రదేశములందు గడిపి, ప్రాణము లెటులో దక్కించుకొని తెల్లవాఱిన పిమ్మట నూరునేరిన గ్రామస్థులకు కొల్లగొట్టబడి 'బా' మనుచుండు తమ యింట్లు గానబడును. ఈ దోపిడి గాంధ్రు కుటుంబములలో వచ్చెడివారట. మిడుతలదండు వాలిన పొలమందలి సస్యము వలెనే రాత్రి దండు కొల్లగొట్టిన గ్రామము మఱునాటి యుదయమునకు సర్వశూన్యమైయుండును! ఇంట గానబడిన యేమాత్రపు విలువగల వస్తువయైనను దొంగలు గొనిపోవలసినదె. నగలు, నాణెములు, చెంబులు, తప్పెలలు, బందెపోటు వారి వశమగుచుండును. లేగలతో పాడి పశువులుకూడ వారి చేత జిక్కుచుండును. గాఢాలోని ధాన్యాదులు వలసినంత దొంగలు వెంటగొనిపోయి, మిగిలినది పాడుచేయుదురు. వంటిండ్లలోని పచ్చకలు, నూరుగాయలును వారిపా లగుచుండును.

దురదృష్టవశమున నింట జిక్కువడిన మనుష్యులు కంటి కగవడిరా, గృహమందెచ్చట డబ్బు దాచియుంచినో చూపింపుడని వాని మరాటీలు మిక్కిలి హింసించుదురు. చేజిక్కిన చిన్నపిల్లల నొక్కొక్కప్పుడు దొంగలు తమవెంట గొనిపోయెదరు. ఏ డెనిమిదేండ్ల యీశుగల తమ బంధువులపిల్ల యొకతె గతి యిట్లయ్యెనని మా యమ్మమ్మ చెప్పునప్పుడు మా సంగతియు నిటులే యగునేమోయని పిల్లలము శ్రమమును

భీతిల్లి, ముత్తవత్తి నంటి పట్టుకొని కూర్చుండువారము!

మరాటీలచేతజిక్కి, యిట్టి యవస్థనుండి యదృష్టవశమున దప్పించుకొనిన యింకొక బాలిక ప్రస్తావన మా యమ్మమ్మ తెచ్చు నప్పుడు, కొంత తెప్పిరిల్లి మేము వినుచుం దుము. పొరపాటున విడిచిపెట్టబడిన బాలిక యొకతె మంచముమీద నిదురించుచుండగా ఇల్లుసాచ్చిన యటాకారీలు లేపి, దానిని దమతో గొనిపోదలచిరట. వారంతట పెరడుసాచ్చి, నగలపాతులుండు చోట్లు పరి శీలించుమని యుదలి చెట్ల గామిచుట్టును బ్రదక్షిణముచేసిరి. తమతో నిట్లు తిరిగిన యా యింటివారిపిల్ల తమ్మును వెంబడించు చున్నదని యెంచి, మరాటీ లంత గ్రామము వెడలిపోయిరి. చోరుల కాగడావెలుతురున గనులు తెఱచి నిద్రమేల్కొనిన యా బాలిక కే బం దే పోటు కథ కలవలె దోచెను.

వారితో చెట్లచుట్టును తిరిగినను, ఆపిల్ల క్రొత్తవారి వెంట జనక, నిద్రాపారవశ్య ముచే కొక జామిచెట్టు మొదట గూల బడెను. బాలిక యెడబాటునకు వగచుచు గృహస్థులు మఱునా డిలునేరి చూడగా దొడ్డిలో నొకచెట్టు మొదట నిద్రించెడి తమ పిల్ల కానబడెను. క్రొత్తవారిని జూచి యెడ్డిన యా పిల్లను మఱిపించుటకై రాత్రి మరాటీలు దానిచేత నిడిన చిన్నకంచు పాత్ర బాలిక చేతనే యిపుడు పడియుం డెను. మా యమ్మమ్మగారి యింట నఱిగి పోయిన కంచు 'ఆపుకోరా' నొకటి చిన్న నామ మేము చూచుచుండువారము. ఎవరి కిని దెలియని భాషలో గొన్ని యక్షరములు దానిమీద జెక్కబడియుండెను. ఇది గుజ రాతీ లిపియని మావాండ్లు చెప్పుచుండు వారు. నాటిరాత్రి యటాకారీలు బాలిక చేత బెట్టిపోయిన కంచుపాత్ర యిదియెయని మే మనుకొనుచుండువారము!

భ్రమ

నీదివ్యవిమలాంఘ్రి
నీరేజయుగముపై
భ్రమరినై పాడంగ
భ్రమపుట్టెనోయి!

వద్దరాగప్రభలు
ప్రశసించునచోట
బ్రదుకునుమాళించు
పరిమళంబచోట

నీదివ్య॥

కందుకూరి రామభద్రరావుగారు

అవ్యక్తగానాంత
మానందతన్మయము
మాధుర్యభాగ్యము
మకరిందహచోట

నీదివ్య॥

దివసావసానమున
తమసానకనుమోడ్చు
నిజమాతృవక్షంబు
నిఖలాత్మకంబద్ది

నీదివ్య॥

వేలాంగణి యుత్సవము

వేలాంగణియను గ్రామము తంజావూరుజిల్లా యందు కలదు. ఇందుల కీ పేరువచ్చుటకు గారణముగా నొకకథ జెప్పదురు. ఒకానొకనాడొక కృషికుడు పొలము దున్నుచుండ నొక దక్కియం దుండి ప్రతిమయొకటి కనబడెనట. దానిని దీసి పరీక్షింపగా, కన్నియ మరియమ్మవారి ప్రతిమయని తెలిసెనట. ఆ గ్రామము లా ప్రతిమకొక కొక కోవిలను గట్టించి వారు పూజించుటయే గాక నేటేట నొక గొప్పయుత్సవ ము వచ్చుట జరుగుచుండుటంజేసి, యనేక గ్రామములనుండి రోమన్ క్యాతలిక్ యాత్రికులు వేసవేలుగా నీ ప్రతిమ దర్శననిమిత్తము వచ్చుటయు గలదు. ఆ గ్రామమునకు 'వయల్ కన్ని' యనగా 'పొలముకన్య' యని యలవభాషయం దర్థమిచ్చు నామమువచ్చెను. కాని, 'వయల్ కన్ని' వాడుకలో, 'వేలాంగణి' యని మారెను.

తిరుచినాపలివద్ద వేయబడిన ధూమశకటమార్గము నిదివరలో, గ్రేట్ సదర్న్ అఫ్ ఇండియా రైల్వే Great southern of India Railway యనెడివారు. దీనిపై, తంజావూరు నాగపట్టణముల మధ్య తిరువళ్లూరు స్టేషనుండును. అటునుండి యొకబండియొ, నిటునుండి మరియొకటియొ, మాత్రమే నడచుటవలన తిరువళ్లూరు మీదుగా దినమునకు రెండే రైలుబండ్లు వెళ్లుచుండెను. తిరువళ్లూరునుండి మూడుమైళ్ళ దూరములో సిక్కిల్ అను గ్రామమున్నది. జోసఫ్ పిల్లీ Joseph Pilly గ్యాంగ్ మేయిస్ట్రీ Gangmaistry ప్రయత్నములవలన సిక్కిల్ ఒక ట్రయల్ స్టేషన్ trial station గా నేర్పడెను. సిక్కిల్ నుండి, మూడుమైళ్ళ నాటుప్రయాణములో వేలాంగణి కలదు.

సుమారు రొకయలుపదియేండ్లకు పూర్వ మిక్రింద వివరింపబడిన విషయము, తిరువళ్లూరునందు, జరిగెను. ఆ సమయమందు స్టేషనుకు చెందిన యాద్యోగములు, నల్లకడు శ్రీ పేర్కొనబడినవారు. మహారాష్ట్రీయై, శ్రీ త్రియ్యకులమునకు చెందిన రామారావు, స్టేషన్ మాస్టర్. ఇతని జీత మిరువది రూప్యములు; రామ ప్లామిఅయ్యర్, గుడ్స్ క్లర్క్ Goods clerk.

శ్రీమతి హవాయి కావేరిబాయి గారు

ఇతని జీతము 15 రూపాయలు. నారాయణస్వామి అయ్యర్, సిగ్నలర్ Signaller జీతము 10 రూపాయలు. గోవిందరావు, బుకింగ్ క్లర్క్ Booking-clerk. కుప్పస్వామిఅయ్యర్, ట్రాఫిక్ బ్రాంచ్ Traffic branch యందు పేయిడ్ ప్రొబేషనర్ Paid probationer, తంతిశాఖయందు అన్ పేయిడ్ ప్రొబేషనర్ un paid probationer జోసఫ్ అను నతడు. ఇందు, పేయిడ్ ప్రొబేషనర్, (Paid-probationer) నామము మరియొకటి కాని, ప్రస్తుతము, గుండూరావను కొందరు.

తిరువళ్లూరు ప్లాట్ ఫార్మ్ Platform మిక్కిలి నిశుపాటిది. రైల్వే ఫెన్సుకు Railway fence మూడు ద్వారములుండును. సాధారణదినములలో నొకటిమాత్రమే వాడబడుచుండెను. ఉత్సవదినములలో నన్ని ద్వారములవద్దను టిక్కెట్ల పరీక్ష జరుగుచుండెను. ఈ కథ ప్రారంభమందు వేలాంగణి మహోత్సవము జరుగుచుండెను.

ఒకనాడు నాగపట్టణమునుండి వచ్చిన పొగబండి మీద యాత్రికులు క్రిక్కిరిసియోడిరి. మూడు ద్వారములవద్దను టిక్కెట్ల చెక్కింగ్ (Checking) జరుపుచుండిరి. వీరిలో నొకడు గుండూరావు. తిరువళ్లూరు గమ్యస్థానముగా గలిగినవారిలో, నల్లని శుష్కించిన కాయముకలిగి, యిత్తడి శిలవమీదనున్న యేనుక్రీస్తువారి ప్రతిమను కంఠమునకు ధరించి న వాడైన, ముదుసలి యొకడు. బలహీనతచే, జన సమూహములలో మార్గము చేసికొని దిగలేకుండెను. ఇంతలో రైలు కదలెను.

"అయ్యా, తిరువళ్లూరులే, ఎరంగణో!" "తిరువళ్లూరులే ఎరంగణో!" తిరువళ్లూరులో దిగవలెను యని యలచుచుండెను.

సడేయప్ప యను పోర్టర్ (Porter), "ఇవ్వో నేరం ఎన్నా సేయిదే?" (ఇంతవరకు ఏమి చేసినావు) యనుచు, ముసలివానిని క్రిందికి దెచ్చెను.

పాప మా వృద్ధుడు ప్లాట్ ఫార్మ్ క్రింది సందులో పడుటవలన నడచుచున్న బండ్లయొక్క ఫుట్ బోర్డ్

(Foot board) యతని వీపును గాయము చేయుచుండును. స్టేషన్ అధికారులందరు, దాదాపుగా, నున్నత జాతివారగుటంజేసి, “హర, హర” యని పరితపించుచు నిలిచి చూచుచుండిరేకాని, ప్రాణాపాయములలోనున్న సహపాటి మానవుని రక్షించు ప్రయత్నింపరైరి. ఒక ఆర్డర్లీ (Orderly) టికెట్ కలెక్టర్ నకు సహాయమొనర్చుచుండెను. ఒకపోలీసు భటుడు గుండూరావుకు సహాయముగా టికెట్లు పరీక్షించుచుండెను.

తన టికెట్లను పోలీసుభటున కప్పగించి, గుండూరావు ముసలివానియొద్దకు పరుగిడి, చంటిపాపను పైకెత్తులాగున వృద్ధుని, బైకిదీసెను. ఇట్టి కరుణాకటాక్షత్రయకు సంతసిల్లుటకు ప్రతిగా, సహపాటులందఱు, బ్రాహ్మణుడు ‘మాలవాని’ని స్పర్శగావించెనని కోపోద్రిక్తురైరి. గుండూరావును విలిచి రేగిపడిరి. “ప్రాణరక్షయందు, మాలవాడైనను, బ్రాహ్మణుడైనను, ఒక్కటియే,” యని గుండూరావు ప్రత్యుత్తరమివ్వగా, నతనిపై మండిపడిరి. వారిలో వారాలోచించి, గుండూరావును వెలివేయవలెనని నిశ్చయించి, యతడు భోజనము చేయుచుండిన గృహమువారికి వార్తనంపిరి.

ఇంతలో దనకు దగిలిన మైలదోషమును దొలగించుటకై గుండూరావు ఓడంపోకి నదికడకేగి, యజ్ఞోపవీతము మార్చుకొని, నదియందు శాస్త్రోక్తముగా 108 మునుగులు మునిగి, 108 గాయత్రిమంత్రములు చదివి, యంటు పోయెనని యెంచి, భోజనము చేయుటకై యింటికిజనెను. అచ్చట నతనిని బ్రవేశింపనివ్వరైరి. భోజనము లేదు పొమ్మనిరి.

తిరువళ్ళూరు స్టేషనుండు గ్రామముపేరు, విజయపురము. ఇచ్చట బ్రసిద్ధికెక్కిన త్యాగరాయకోవిలకలదు. గుండూరావు కోవిలకేగి, ప్రసాదము, ఫలహారములు కొని యరగించి, దేవాలయపు సోపానములపై నిద్రించెను. మరుచటిదినము మరల నింటికి వెళ్లెను. మరల దిరుగ గంటబడినవాడై, దేవాలయమునే చేరెను. ఇప్పటికి, తుదన్న భోగ్యజాలక, కులస్థులు చేయబడినందున, జోసెఫ్ కడకుబోయి, క్రీస్తుమత మవలంబింపవలెనన, జేయవలసిన కార్య

మేమిటని యడిగెను. బ్రాహ్మడికి, క్రీస్తుమతమును గూర్చి సలహా జెప్పినయెడల, పురబ్రాహ్మణులు తన్ను హత్యగావించుట నిశ్చయమని జోసెఫ్ ఖీతిలి, యేమియు బలుకకుండెను. కాని గుండూరా వతనిని విడువకున్నందున, విప్రుల కోపాగ్నికి తన్నుప్పగింపఁదని వేడుకొని, యాయూరి ‘సామియార్’ (పాద్రి) యొద్దకు బొమ్మ నెను.

సామియార్ గుడిలో నున్నందున నతని సలహా బొందునిమిత్తము, గుండూరావు దేవాలయము బ్రవేశించెను. ఇంతలో స్వప్రాణరక్షణార్థము, జోసెఫ్ గుండూరావు చేయ నిశ్చయించిన కార్య మిట్టిది యని స్టేషన్ వారితో జెప్పితేసెను. అచ్చట నంతయు కంగారుగానుండెను. గుండూరావును బలిమిచే బట్టి తెమ్మని, సడేయపును బంపిరి. ఇతడు రైలుపట్టాలను దాటి యడ్డదారినివెల్లి, గుండూరావు నెత్తుకొని వచ్చెను. స్టేషనుదోగ్ధములు మరల నితనిని దూషింపసాగిరి. ఒక మానవుని ప్రాణమును కాపాడిన సత్కార్యమును గూర్చి యేల యెట్లు దూఱవలెనని, గుండూరా వడిగెను. ఇంతలో పురబ్రాహ్మణులందఱు స్టేషనులో గుమికూడి, మైలదోషమును దొలగించుటకు ప్రాయశ్చిత్తమునునది యొకటి యుండగా, గుండూరావు నశ్లేల హింసించవలెనని, రైల్వేవారిని ప్రశ్నించిరి.

వేదశాస్త్ర నిపుణులగు నీవిప్రులు, బ్రాహ్మణుల కన్నము పెట్టించినయెడల ప్రాయశ్చిత్తము కాగలదని యుపదేశించి, యొక మాసవేతనము నీ కార్యముకొఱకిమ్మని యడిగిరి. గుండూరా వశ్లే యిచ్చెను. సంతర్పణము జరిగినపిమ్మట, గుండూరావును మరల కులములో జేర్చిరి.

కాని, రెండవ సిద్ధాధునివలె నున్నతజాతివారు ‘అప్పొక్యుల’ యెడల జాపు కారుణ్యవిహీనత, యమానుష్యమని యెంచి, నిరంతర దుఃఖస్వాంతుడై, గుండూరావు తుట్టుతుడకు, తన కులభక్తివలన రెండవ యాత్మకు తాపము కలుగరాదని నిశ్చయించి, పై జెప్పబడిన విషయము జరిగినపిదప కొక పదునై దేండ్లు గడచునంతలో, కల్పికోటయందు తన మతమును విసర్జించెను.

శిశు వాత్సల్యము

శ్రీమతి కామరాజు మైత్రేయి రు

ఆమె యొక సైనికుని భార్య. భర్త రణరంగమునందు మృతుడైనాడు. శవమును తెచ్చి యింటిలో పగండబెట్టినారు. ఇరుగుపొరుగు స్త్రీలు ఆమెను ఓదార్చుటకు వచ్చిరి.

ఒక యువతి మెల్లగ సైనికుని (భర్త) యొక్క మంచి గుణములను, వాని నుస్వభావములను మిక్కిలిగ పొగడి చెప్పినది.

భార్య చలించలేదు. శిలాప్రతిమవోలే కూరుచున్నది. కంట ఒక్క అశ్రువునైన రాల్చలేదు.

మఱియొకరుక లేచి శవము దగ్గకు నెల్లి దాని ముఖముమీద కప్పబడిన గుడ్డను కొంచెము తొలగించినది. అప్పుడైనను, ఆ సతీతిలకము చలించలేదు. నిశ్చేష్టురాలై కూరుచున్నది.

దగ్గఱవుండిన స్త్రీలుందరు ఆమె అవస్థనుమాచి చాల భయము చెందినారు. ఎవరికిని ఆమె జీవించునను ఆశ తోచలేదు.

ఇంతలో నొక ముదుసలిదాసి లేచి వెళ్ళినది. మరుక్షణమున ఆదాసీది చక్కని చుక్కయగు నొక వత్సరపు శిశువును తెచ్చి, 'భార్య' ఒడిలో కూర్చుండబెట్టినది.

దుఃఖసముద్రమున తుపాను చెలరేగినట్లు ఆయెను. ఆమె పెద్దపెట్టున రోదనముచేసెను. అశ్రువులు సంతతధారగ ప్రవహింప మొదలిడెను.

'బిడ్డా! నీకోసమై నేను జీవించియుండెద'నను పలుకులు ఆమె నోటి నుండి అప్రయత్నముగ వెలువడినవి.

ఆహా! శిశువాత్సల్యము.

అది మధ్యాహ్నము. ప్రభాకరుని తీక్షణ కిరణముల ధాటి కాగజాలక పక్షున్నియు తమతమ గూండ్ల నెక్కియున్నవి. పశు శాలలనుండి ఆవులు, లేగలు దాహముచే గొంతులెత్తి 'అంబా' అని యటచుచున్నవి. వీధులన్నియు నిర్మానుష్యములై నిశ్శబ్దముగనున్నవి. అట్టితఱి నొక్క యువతీ లలామ తన మృదుపదంబులు కందునని భయ మొక్కించుకయు లేక జీవ్వన దవ్వననే యున్న బావికేగి చల్లని మంచినీటిని దెచ్చి మగిడిగృహంబు జేరెను.

శ్యామలుడు రూపసి. విద్యావంతుడు. ఇతడు ఏం.ఏ. పరీక్షయందు తీర్ణుడయ్యెను. తొలుత భాగ్యవంతుడేయైనను విద్యాభ్యాసమునకై ధనమంతయు వెచ్చించుటచే నిప్పుడు నిరుపేదయైనాడు. తల్లి తండ్రుల కేకపుత్రుడగుటచేతను, స్థితిగతులు బాగుండుటచేతను మోహనరావుగారు తమ ప్రియసుత లక్ష్మి నిచ్చి పెండ్లిచేసిరి. మంచి నీటికై యెండలో బావి కేగివచ్చిన పల్లవ గాత్ర లక్ష్మియే.

లక్ష్మి-శ్యామలులు గుంటూరునందొక యింటిని బాడుగకు దీసికొని అందు గాపురముండిరి. పిత్రీయమంతయు ఖర్చగుటచే భార్య యొడలిపైనున్న రెండువేల రూప్యముల నగలతో నా దంపతులు గడపుచుండిరి.

అంతవిద్యనభ్యసించియు నేదయిన నుద్యోగము సంపాదించుట కడుదుర్లుట ముగానున్నది. అయినను శ్యామలుడు ప్రయత్నము మానలేదు. పవలంతయు నెండెందో కాలముగడపి రాత్రి యగుసరికి గృహము జేరుచుండును. అనుకూలవతియు, సుగుణవతియు, సౌందర్యవతియు, నర్థాంగియునగు లక్ష్మి, భర్తకు నెంతయు దన యమృతమయ వాక్కులచే నాహ్లాద మొనర్చుచుండెను. పాప మామెమాత్ర మేమి చేయగలదు? ఉద్యోగమునకై తన భర్త పడుచున్న ప్రయాసములు వృథాయగుచున్నవి. కాలము మారిపోయెను. ఆమెబడలి పైనున్న నగలుమాత్ర మెంతకాలముండును? అవియు నొకదానిపై నొకటి మార్వాడీల వశమయ్యెను. వ్యవసాయ వృత్తి చేయుదమన్న గోష్పాదమంత భూమి యుగూడ లేదు.

శ్యామలుడు తనలోదా నిట్లు తలపోయ మొదలిడి నాడు. "కాల మీ తీరున మారునని ముందే తెలిసియుండినచో యీ పాడు హూణవిద్య నభ్యసింపకయే యుందునే! మామగారియింటి కేకదమాయన్న, అల్లున కత్తవారింట మెలగుటకన్న చౌకదన మింకొకటిలేదే. ఏమయినను యిట్టి తఱి ధైర్యమును వహించి వేరొకయూర వంటలవాడుగానైన గుదురుట యుత్తమము."

మరునాడు లక్ష్మీ శ్యామలులు బెజవాడ చేరినారు. శ్యామలుడు తిన్నగా నొక భోజనహాటలునకేగి దాని యజమానితో సంభాషించి తన్నా హాటలునందు వంటల వాడుగా నియోగించునట్లు యజమాని నొప్పించినాడు. శ్యామలు ఊక యింట బస కుదుర్చుకొని, అందు తన భార్యనుంచి హాటలునందు పనులన్నియు ముగిసినపిదప లక్ష్మీవద్ద కేగుచుండువాడు. హాటలు యజమాని యొకనాడు శ్యామలునితో “శ్యామలా, నీ కిచ్చు స్వల్పజీతములో మఱల వేతొక గృహమును బాడుగకు తీసుకొంటివి. అట్లుగాక నీ భార్యతోగూడ నీవు మా యింటనుండుట యుక్తమని చెప్పెను. మఱియు నామెకూడ సచ్చట బనిచేసినచో కొన్ని రూకలను బడయగలదని వాక్రుచ్చెను. ఆత డిదివఱకు సెచ్చట బనిచేయుచుండెనో, యెట్లు జీవయాత్రను సాగింపగల్గుచుండెనో లక్ష్మీ కిసుమంతయుజెప్పలేదు. కాని యిప్పుడామె కీ సంగతి దెలియబఱచి యామెకూడ వంటకలైగానుండుట కొప్పించెను. యజమానియు లక్ష్మీసౌందర్యమున కెంతయు డెందమున మహదానందముపండుచు, నామెకు దటస్థించిన దురవస్థకు లోలోనం గుందుచు దంపతుల సతిదాక్షిణ్యముతో జూచుచుండెను.

కొంతకాలమునకు లక్ష్మీ తండ్రి మోహనరావుగారు నేదో పనిమీద బెజవాడ వచ్చి మన లక్ష్మీ-శ్యామలులున్న హాటలునకే భోజనమున కేతెంచిరి.

మోహనరావుగారు ప్రఖ్యాతివడసిన న్యాయవాదులగుటచే హాటలుయజమానికూడ వారిని సన్మానించి వంటలవనున్నవనియును, వంటవాం డ్రతనిపుణులనియును జెప్పి వారితో ముచ్చటంపజూచ్చెను. ఇంతలో వంటలు తయారైనవనియు, వడ్డన జరుగుచున్నదనియు వినబడినకేకకు మోహనరావుగారు వడ్డనశాల జేరిరి. వారచ్చట గాలచిన దృశ్యమునకు సిశ్చేష్టులై యిది కలయా నిక్కువమా అని, తన్నుజూచి సిగ్గున దలవంచుకొన్న ముద్దులపట్టియు, శృంగారగాత్రియు, పూర్ణేందువదనయునగు లక్ష్మీ నొక్కమారు దగ్గరకు చేరంబిలిచి కాగిటనొత్తి యామె దుస్థితి కెంతయు బరితపించెను. మఱియు కార్యనిమగ్నుడై యున్న శ్యామలుని జూచి ‘చదువుకున్నందులకు ఫలితమిదియా’ అని లోలోన గుందుచు కొంతనే పట్ల నిశ్చేతనుడయ్యెను.

తదుపరి లక్ష్మీ-శ్యామలులను వెంట బెట్టుకొని తన నిజపురంబున కేగి భార్యకు వారి దుస్థితినిగూర్చి తెలియజేసెను. అనతి కాలముననే జామాతశ్యామలునకు మంచి యుద్యోగము నిప్పించి యెప్పటియట్లు దంపతుల నానందాద్ధి నోలలాడించెను. కొలది కాలములోనే లక్ష్మీ, శృంగారగాత్రుడు, తేజోవంతుడు, గుణవంతుడునగు సుపుత్రుని గాంచెను. అట్లు లక్ష్మీ-శ్యామలులెల్లపున పరస్పరము ప్రేమించుకొనుచు సుఖముగనుండిరి.

పల్లెటూరి వైద్యము

“.....మన కీ యింగ్లీషు చదువు అచ్చి రాదని పోరిపోరి చెబితే విన్నావు కావు. మా పెద్దన్న దిబ్బాపుధాన్లు కొడుకుని యింగ్లీషు చదువుకు పార్వతీపురం పంపించేసరికి పూర్వంవచ్చి మూడ్రోజుల్లో కొట్టేకింది. బుచ్చబ్బి కొడుక్కి యింగ్లీషు చెప్పిద్దాఁ వనుకుంటూండగానే చచ్చినంత ఖాయిలా చేసింది.”

—కన్యాశుల్కము.

దినేదిన జ్వరం తీవ్రం కాజొచ్చింది. ఒంటి మీద స్మారకం లేకుండా ఊష్ణం పొక్కిపోసింది. కుర్రవాడు బ్రతుకుతాడా లేదా అన్న భయం పట్టుకుంది మా నాన్నకి. చదువుకోసమని చెప్పి నన్ను పరాయిఊరు పంపించడం యంత చేసిందని మా నాయనమ్మ సాధింపు. నా ఊష్ణమాట ఆలా ఉండగా, యింట్లో రోజూ మానాన్నకీ, నాయనమ్మకీ వివాదం!

“తల్లిలేని పిల్లణ్ణి, చదువుపేరుపెట్టి అడవిలో పారేసినట్లు యెక్కడికో పంపిస్తే వాడు బెంగ పెట్టుకున్నాడు కాబోలు. పసిపిల్లవాడిని పశువును బాదినట్లు కొట్టడానికి వాడి కలా చేతులొచ్చాయో? ఈ ఆయ్యవార్లకు పిల్లలుండరు కాబోలు! గొడ్డుముండాకొడుకులకు దయాదాక్షిణ్యాలుండవు” అంటూ మా నాయనమ్మ కళ్ళనెబడి నీళ్లు తెచ్చుకునేది.

“అమ్మా,.....యిప్పుడు విచారించి యేం లాభం? మనవాళ్లు ఉన్నారకదా అని పర్లాకొంటే పంపించాను; వస్తూ పోతూ ఉండడానికి దగ్గరకదా అని. ఇట్లా వస్తుందని నే నేం కలగన్నానా? ఎన్నాళ్లనీ వీడిని బడికి పంపకుండా ఊరుకోగలం? మొగ పుట్టుక పుట్టినతరవాత కుర్రవాడు చదువుకోక

తాత కృష్ణమూర్తిగారు, బి.ఏ; ఎల్.టి.

తప్పదుకదా? నానా శ్రమదమలు పడాలి. కష్ట సుఖాలకు ఓర్పుకోవాలి. వీడి అన్నలు చదువుకోవడం లేదూ మరి, దూరస్థలాలలో?” అని మానాన్న యేదో సమాధానపరచేవాడు.

“నాయనా, మన పుల్లయ్య ప్రయోజకుడు కావడం నాకుమాత్రం ముచ్చటకాదా? ఈ యింగ్లీషు విద్య చదువుకుంటేనే కాని, వాడి పాట్ల వాడు పోషించుకోలేదా యేమిటి? ప్రయోజకత్వం అంటే నాలుగురాళ్లు గణించుకోవడం, నలుగురికీ ఉపచరించడం, లోకానుభవం సంపాదించడం, మంచివాడనిపించుకొని బ్రతకడం! అంతేకాని, యిల్లా వొళ్ళూ గుండ చేనుకొని, మెట్టుదాకా చదివి, గుమస్తానాఖరీకి తల అమ్ముకొని అఘోరించడమనేది ప్రయోజకత్వ మనిపించుకోదు. మన పూర్వులంతా ఆప్రయోజకులేనా యేమిటి? వాళ్లు చదువుకోలేదా? ఈ యింగ్లీషు చదివితేనేకాని విద్య అని పించుకోదా యేమిటి? నిజంగా ఆలోచిస్తే, యీ స్కూళ్లచదువు సర్కారునాఖరీకి తప్ప మరెందుకైనా పనికి వస్తుందీ?.....పోనీ, ఏకో ఒక చదువు చదువుకోనీ అనుకుంటే, యిదేమిటి అన్యాయం? పిల్లవాడిమీద తనకేమి హక్కు ఉన్నదని, ఆ మాస్తరు యిట్లా కొట్టడం? చదువు చెప్పడమంటే చావ దన్నడమనా అర్థం?” అని ముసలమ్మ యెదురు తిరిగేది.

“విద్యనేర్పడానికి గురువు క్షీంచడం తప్పకాదు; కాని క్షీంచడమే విద్యనేర్పడ మనుకోవడం చాలా తెలివి తక్కువ.”

రెండోరోజున మానాన్న, నాయనమ్మ యీ విధంగా వాదంపెంచి, మాట్లాడుకుంటూఉంటే మాఅమ్మ (సవతితల్లి) వెళ్ళి, మీరిట్లా వాదించు కంటూ కూచుంటే, పిల్లవాడి జ్వరం ఏంకాను?

వైద్యుణ్ణి పిలిపించండి. అబ్బాయిస్థితి యేమీ బాగు లేదు. పరిమితున్నాడు. ఇప్పుడొక వాంటి అయింది కూడా,” అని చెప్పింది.

తక్షణమే కంబారినిపిలచి మానాన్న కబురు పంపినాడు సూరన్నకి. ఆమట్టుప్రక్క గ్రామాల కంతా అతగాడు పేరుపొందిన వైద్యుడు. వెల్లిన మనిషికో ఆయన, “ఇప్పుడు వచ్చిందుకు తీరుబడి లేదు. రెండోపూట వస్తానని చెప్పు.” అని చెప్పినాడట. అప్పుడు స్వయంగా మానాన్నే బయల్దేరి వైద్యుడియింటికి వెళ్ళినాడు.

“అయ్యో, సూరన్న గారూ, ఇప్పుడు రావడానికి తీరుబడిగాలేదని సెలవిచ్చారట. ఎలాగైనా పిలుచేసుకొని, శ్రమఅనియెంచక, రావలసిందని నా ప్రార్థన. కుర్రవాడికి యేమీ బాగులేదు. తమ రొక సారి దయచేసి, చెయ్యి చూస్తేనేకాని కాదు.” అంటే

“ఫరవాలేదండీ. కొంచెం జ్వరం తగిలితే తెలిసినవారై కూడా మీరు అదైర్బవడడం భావ్యం కాదు. ఇప్పుడు నాకు కొద్దిగా జరూరుపనిఉంది. తెరిపిచేసుకొని, మధ్యాహ్నంవచ్చి చూస్తానులండి.” అన్నాడట సూరన్న.

“తమ రట్టా సెవిస్తే ధర్మమా? ఒక్కక్షణం తెరిపిచేసుకొని యిప్పుడు దయచెయ్యాలి.” అని మానాన్న ప్రార్థయపడినాడట.

“భుక్తగారూ, మీకు చాదస్తంకాని జరూరుపని మీద ఉన్నానని మనవిచేస్తే నమ్మరుకదా!... సరే లండి. తమరు వెళ్ళండి. ఇప్పుడే వస్తాను.” అన్నాడట సూరన్న.

సాధ్యమైనంత త్వరలో రావలసినదని మరీమరీ ప్రార్థించి, మానాన్న వైద్యుడివద్ద సెలవు పుచ్చుకున్నాడు. కాని సూరన్న యెంతసేపటికీ రాలేదు. నాకు జ్వరం ఏమీ తగ్గలేదు. మాఅమ్మ నానుంచం దగ్గర కళ్ళనీళ్లుపెట్టుకొని కూచుంది. నాయనమ్మకి వంటతోచక, నిమిషనిమిషానికీ గది గుమ్మందగ్గర

నిల్చుని తొంగిచూస్తూ, “అబ్బాయికి ఎలాఉంది?” అని అడుగుతూ ఉండేది. వైద్యుడు రాలేదని మానాన్నమనసు దాగట్టోపడిన వెలగకాయవలె పరిపరిధాల దొర్లింది. “బాబూ, మరొకమాటు నువ్వు వెళ్ళి కనుక్కో.” అన్నాడాయన మానిన్నన్నయ్యతో. వాడువెళ్లి, కాళ్ళచేతులు పట్టుకొని, బ్రతిమాలి, అట్టహాసంమీద సూరన్నను తోడ్చుకొచ్చాడు.

సూరన్న మాకు దగ్గరబంధువు. మాతాతగారి మేలుపలన వాళ్ళసంసారం బాగుపడింది. సూరన్న తండ్రి పాపన్న మావలన చాలా ఉపకారం పొందినవాడు. ఆయన గతించి సంవత్సరంపైగా కావచ్చింది. అతగాడు మంచి పేరుపడిన వైద్యుడు. చెయ్యి కూడా మంచిది. చాలా గ్రంథం చదివినవాడు. కొన్నికొన్ని సాధనాలు స్వయంగా కనిపెట్టి, భద్రంగా రాసి ఉంచుకున్నాడు. మరణసమయ మప్పుడు కొడుకును పిలచి, “సూరీ, యీపుస్తకం చదువుకొని, సాధనాలు ప్రయోగించు; అవి రెండో కంటి వాడి కవడికీ చూపించకు. రహస్యాలు తెలిసి పోతే వైద్యం క్రియ కట్టదు.” అని చెప్పి, యేవో ఉపదేశాలు చేశాడట. సూరన్నకూడా తండ్రిమాటలు శ్రద్ధగా చెవినిపెట్టి, గ్రంథం చాలామట్టుకు వల్లించాడు. అదిగాక, పాపన్నగారి కుమారుడు కనుక, సూరన్నకికూడా వైద్యంలో గొప్పపేరు ప్రతిష్టలు లభించాయి. సూరన్నకీ డబ్బుకీ లంక! పరువుకన్నా పైసా ప్రధానమని దేవులాడేవాడు. ఇప్పుడు వచ్చిన గట్టిచిక్కు యేమిటిఅంటే, అతను మాకు బంధువుడు, మావలన మేలు పొందినవాడున్ను కాబట్టి మావద్ద పైసా నిలవదీసి పుచ్చుకోలేడు— పుచ్చుకోకుండా మందుపొయ్యడమంటే అతడికి మన స్కరించదు! దైర్యంచేసి మావాళ్ళు పైసా యిస్తామని చెప్పలేరు. ఒకవేళ సూచావాచా అట్టిభావం తెలియజేస్తే, అతడేం తప్పుపడతాడో అని బెంగ. ‘చంకలోకురుపు; మామగారివైద్యం.’ అన్న సామెత వలె వచ్చింది!

వైద్యుడు యింటికి రావడంతోటే అందరూ లేచి నిలబడ్డారు. పైలకొంగుతో అమ్మ కళ్లు తుడిచేసుకుంది. వంటయింటి తలుపు చేరవేసి, నాయనమ్మవచ్చి గదిగుమ్మంలో నిల్చుంది. ఎవరూ మాట, మంతిలేదు. వైద్యుడు కొంతసేపు నన్ను నిదానించి చూసి, “వీడి, అబ్బాయీ.....చెయ్యిచూడనీ” అన్నాడు. నాడి పరీక్షించి ఆలోచిస్తూ ఊరుకున్నాడు.

“సూరన్న గారూ, జ్వరం ఎలాఉన్నదండీ? దిగుముఖానికి వస్తున్నదా?...పిల్లవాడు చాలా ఆయాసం పడిపోతున్నాడండీ!” అన్నాడు మానాన్న.

“ఊ... ఎన్నాళ్ళయింది ఊష్ణతగిలి?”

“మూడురోజులు”

“జ్వరం తీవ్రంగానే ఉన్నదండీ. బడియవేటు జ్వరంమోస్తరుగా కనిపించదు. నాడిలో వాతపైత్యగుణాలు రెండూ కనిపిస్తున్నాయి. విషమజ్వరం క్రింద దించుతుండేమా అని అనుమానంగాఉంది!... దగ్గుఉన్నదా?” అన్నాడు వైద్యుడు.

“ఉంది.” అని నాన్న బదులుచెప్పాడు.

“అదగ్గువలన గుండెలో నొప్పిగా ఉంటుందంటాడు. పొడిదగ్గకాని కఠంలేదు.”

“అలాగనా? కఠం యేమిలేదా?”

“లేదు.” అని చెప్పి, మానాన్న అమ్మవేపు చూసి, ఏ?...కఠం లేదుకదా?” అన్నాడు.

ఆమె లేదని తలఁచింది.

“సరే, దానికేమీ భయంలేదు లెండి. గుండెలో నొప్పిగాఉంటే, చందనం అరగదీసి, పట్టువెయ్యండి. ఆనొప్పి తీసేస్తుంది.” అన్నాడు వైద్యుడు.

“దాహం దాహం అని నీళ్లకోసం అల్లరి చేస్తాడండీ—గొంతుక అర్చుకొపోతూఉందని. యేదైనా సాధనంచేతురా.” అన్నాది అమ్మ.

“దాహంఉండడం ఎలాగా తప్పదు. ఊష్ణం విడిస్తేనేకాని ఆ దుర్దాహం కట్టదు. అడుగుతాడని

మాత్రం నీళ్లు పడేపడే యివ్వవద్దు.” అన్నాడు సూరన్న.

“కాచిన నీళ్లు కొంచెంయిస్తే ఫరవాలేదు కదా అండీ?”

“పద్దమ్యా, అసలు నీళ్లే యివ్వకూడదు. కాచిన దైనా నీరు జలుబుచెయ్యదా? ఒక్కొక్కప్పుడు నీళ్లే చాలా ప్రమాదం చేస్తాయి. అంతగా కావలిస్తే, లవంగాలు రెండుకాల్చి యిస్తూఉండండి—అంతే!”

ఈలోపున మా చిన్నన్న గంధంసాన, తమల పాకులు, లేనెసీసా, బొగ్గులకుంపటి, గళానుతో మంచినీళ్లు, చిన్న వెండిగిన్నె అన్నీ తెచ్చి వైద్యుడి యెడట ఉంచాడు.

కాని సూరన్న లేచి నిలబడి, “ఇప్పుడు బౌషధం యేమీ ఆవసరంలేదు.....భుక్తగారూ, మరి నేను సెలవు పుచ్చుకుంటాను” అన్నాడు.

“అయితే, బౌషధం యెప్పు డిప్పిస్తారు?” అని అడిగినాడు మా నాన్న.

“ఈ జ్వరంయొక్క వైజం ఐదురోజుల పిమ్మట కాని రూఢిగా తెలియదు. మరి రెండు రోజులు చూసి, అప్పుడు చికిత్స ప్రారంభించవచ్చును.”

వైద్యుడి మాటలకు వెలవెలపోయి మా అమ్మ, “హారం యేమిటిమ్మన్నార?” అని అడిగింది.

“లంఖణం మంచిది. ‘లంఖనం పరమాషణం!’ అన్నారు మనవాళ్లు!” అయినా, అంతగా ఆకలిగా ఉన్నట్టుయితే, కందికట్టూ, అన్నం పెట్టండి” అని సలహా యిచ్చాడు సూరన్న.

“చారు వెయ్యవచ్చునా, అండీ?”

“కూడదు. చారుచల్లపోస్తే రోగం బలపడదూ!!”

“హాం లేనందున బొత్తిగా నీరిసింది పోతున్నాడండీ! మంచంమీదినుంచి లేస్తే మనిషి తూలి పోతున్నాడు. పాలతో సగ్గుబియ్యం కాని, గోధుమ నూక కాని జావకాచి యిస్తే?” అన్నాడు మా నాన్న.

సీతాకళ్యాణములో కాసల్య,
పాత్రధారిణి శ్రీమతి శ్రీహరి.
(వేల్ పిక్చర్స్ లిమిటెడ్)

శ్రీమతి పొట్టాకణ్ణ సాంస్సన్ గారు
సర్కారువారిచే ట్యూటికారన్
ఆసరరీ మేజిస్ట్రేటుగా నియమింప
బడినవారు. శేడీవ్ రిక్రియేషన్
క్లబ్బుయొక్క కార్యదర్శిని.

శ్రీమతి సరూప్ రాణీ కిచ్చూగారు
గ్వాలియరులో నూతనప్రతిష్ఠిత మహిళాసమా
జమునకు కార్యదర్శినిగా నెన్నుకోబడినారు.

శ్రీమతి నీలిమదత్తు
ధిల్లీ సర్వకళాకాలలో ప్రజ్ఞావతి యనిపిం
చుకొని మక్కున్ లాల్ స్వర్ణపతకము పడసిన
ఉత్తమ హిందూయువతి.

“వెలికిదిరింది; రోకలి తలకిదుట్టండి!” అన్న ట్లుంది మీ మాట. పాలు పైత్యం కాదండీ? అంటు పెరిగిపోతుంది. అంత పత్యం చెయ్యలేనివాళ్లు నన్ను మందిమ్మని బలవంతంచెయ్యడ మెందుకు?” అని విరసంగా నవ్వాడు సూరన్న.

“తమ రట్లా అగ్రహించడం ధర్మమా? వైద్యులనే కదా శ్రమయిచ్చి మిమ్మల్ని అడగడం? తమ ఉత్తరువును వ్యతిరేకంగా చెయ్యం” అన్నాడు మా నాన్న.

“అయితే పత్యపానాల విషయమై నా సలహాను మీరు అక్షరాలా మన్నించవలసి ఉంటుంది. వీమంటే యిది సాధారణజ్వరం కాదు. మనం కొంచెం జాగ్రత్తగా ఉండాలి. కీడెంచి మేలెంచ మన్నారు పెద్దలు!” అని ముఖం గంభీరంగాపెట్టి చెప్పినాడు వైద్యుడు.

మానాన్న చాలా ధీరుడు. ఆకాశంనిగి మీద పడినా చలించని గుండెధైర్యం కలవాడు. సాధారణంగా సంసారంలో వచ్చే వొడుదుడుకులకు భయ పడే ప్రకృతి కా దతనిది. కాని ఎందువల్లనో వైద్యుడి మాటలకు కొంచెం బెదిరినట్లు కనబడినాడప్పుడు. ఎవడికీ, దేనికీ, ఎన్నడూ భయపడనివాడు సూరన్న బెదిరింపులకు నుతలాయు లొంగిపోయి, అధైర్యంగా అంగవస్త్రంతో కన్ను లద్దుకున్నాడు, ముఖం ప్రక్కకు తిప్పుకొని. పుత్రప్రేమంటే అట్లా ఉంటుంది కాబోల!

“పిల్లవాడిని మీ చేతిలో పెడుతున్నాం. వాడిని కాపాడేభారం మీది. ‘వైద్యో నారాయణో హరిః’ అన్నారు పెద్దలు. మీరు దేవుడితో సమానం!...మితో నేను మనవి చేయవలసినది యేమి లేదు. సర్వం మీకు విశదమే. ఎంత డబ్బు ఖర్చయినా సరే, వెనకతియ్యను. పత్యపానాలు మీ ఆజ్ఞప్రకారం నడుపుతాం” అన్నాడు మానాన్న గద్దదస్వరంతో.

నాయనమ్మ గుమ్మందాటి కొంచెం రోవలి వచ్చి వైద్యుడివైపు తిగి, “బాబూ, సూరన్న బాబూ, మడిలో ఉన్నాను. ఒక్కమాటు యీ గుమ్మంలోకి వస్తావా?” అన్నాది.

గదివిడిచి సూరన్న వరండాలోనికి వెళ్లాడు. చాటుకుపిలచి నాయనమ్మ అడిగింది, “నాయనా, కుర్రవాడికి మరేమీ ఫరవాలేదు కద?”

“అవ్వగారూ, ఏం చెప్పగలం? ఆయుర్దాయానికి మనం కర్తలం కాము కదా? ఆ పరమేశ్వరుడి కృప!” అన్నాడు వైద్యుడు కొంచెం బిగ్గరగా.

* * * *

పంకాయలవారి గచ్చుచావడిలో అమ్మలక్ష్మి లంతా కూర్చుని, లోకభోగట్టాలు, తమతమ కష్ట నుఖాలు, కాలక్షేపకబుర్లు చెప్పుకుంటూ ఉన్నప్పుడు నాసేస్తం గుంపయ్య అక్కడ ఉండడం తలసించి దట. వాడు వచ్చి నాలో అన్నీ పూస గ్రుచ్చినట్లు చెప్పాడు. అడవాళ్ల కమిటీలో పడిన సంగతులకి సాధారణంగా తీగలు, కొమ్మలు పుట్టడం సహజం. వాటికి మరో రెండు చిన్నెలా, వన్నెలుపెట్టి, పువ్వులు కాయలు చేర్చి వర్ణిస్తాడు గుంపయ్య!...

జోగమ్మ—చూశా, వెంకూ! వాళ్ల పుల్లయ్యకి మందు పొయ్యనన్నాడట సూరన్న.

వెంకమ్మ—ఔను మరి...రోగం నయమవుతుందని అతగాడికి దైర్ఘ్యం తోచలేదు.

చాయమ్మ—(చాగోరిన మనిషి లేచివచ్చి) అదికాదో వొదినా, అందులో ఉండే రహస్యం నేచెప్తాను విను. డబ్బు యివ్వరన్న భయంచాత సూరన్న అలా అని ఉంటాడు. అంతేకాని ఊష్ణం కుదరదనికాదు. మొన్న కాంభుక్తగారి కోడలికి పుట్టో నేలపడేసినప్పుడు సూరన్న సాధించాడు కాదూ? వీళ్ల పిల్లడిది అంతకంటే పెద్దజబ్బు కాదు కద? నిన్న సాయంత్రం నేను చూశాను. ఒళ్లు

మాత్రం కొంచెం వేడిగా ఉంది. చక్కగాలేచి కూచుంటాడు. మాట్లాడతాడు. కొంచెం నీరసంగా కానొస్తున్నాడు. అంతే!

వెంకమ్మ—(పెదవె విరిచి) నా అనుమానం వేరు. ఏమైనా ఆశ ఉంటే, సూరన్న వదిలిపెట్టే మనిషి కాదు. డబ్బు రాదన్న భయం అతడికి ఎన్నడూ లేదు. బంధువులయేది, యెవరటయేది—సానమీద రూపాయిలు పెట్టించుకొని మరీ మందుపోస్తాడు. మొగమాటం లేనివాడికి డబ్బురాదని భయమెందుకు? ఇంతకూ వాళ్లు డబ్బు లేనివాళ్లు కారు కదా? సమయం వచ్చినప్పుడు ముందు, వెనక చూడకుండా ఖర్చు పెడతారుకూడాను. ఒక వేళ వైద్యుడు మొగమాటం కొద్దీ పైసా అడగకపోయినా, అతగాడి కష్టం వాళ్లు ఉంచుకోరు. ఏదో ఒకవిధంగా ముట్టచెప్తారు. సూరన్న వాళ్ల డబ్బు ఎన్నడూ తినలేదా యేమిటి? జబ్బు నయంకాదనే యేమీ పురస్కరించుకోక ఊరుకున్నాడు.

చాయమ్మ—పోనిస్తూ, అలాంటిమాట మనం అనకూడదు. ఇంతకూ వాళ్ళ అదృష్టం ఎలా ఉందో?

వికాలమ్మ—గవరయ్యని పిలిపించి చూపిస్తే బాగుండును.

పార్వతమ్మ—ఓహో సుమ్మా. నాకూ అదే తోచింది. జ్వరం పీడనంబంధమేమో? లేకుంటే, ఏవరైనా ప్రయోగించారో?

వికాల—గవరయ్య మంత్రించి యింత విభూతి యిచ్చాడంటే, ఏదోపం ఉన్నా పోతుంది.

చాయ—మనం అనుకోడమేకాని, సుందరం మన మాటలు వినదే! దానికి చిల్లంగి, గిల్లంగి అంటే నమ్మకం లేదు. దెయ్యం, భూతం అంటేనే నమ్మదు!...ఇంట్లో దానిమాటే సాగుతుంది కాని, మరెవరిమాటా చెల్లదు.

పార్వ—ఎవరికీ దెయ్యంపట్టడం ఆమె చూడలేదేమో! అంతేకాని, అడదానికి దెయ్యం దేవత

అంటే నమ్మకం లేకపోవడమేమిటి? దేవుడియందు నమ్మకం ఉంటే, దెయ్యాన్ని నమ్మ తీరాలి!

చాయ:—సుందరం మనలాటి పూర్వకాలం మనిషి అనుకున్నావా యేమిటి? చదువునన్న పిల్ల. దాని తండ్రి గొప్ప పండితుడు.

చిట్టెమ్మ—కొంచెం నాగరికంగా ఉంటుంది కాని, సుందరం చాలా ఉత్తమురాలు. చిన్నదైనా మంచి తెలిసిన మనిషి. న్యాయంపట్టి లోకంలో సవతితల్లుల కవరికైనా తొలిసంబంధం పిల్లలమీద అభిమానం ఉంటుందీ? కాని సుందరంమట్టుకు సవతిపిల్ల లందర్నీ తన సాంత్వబిడ్డలవలెనే చూసుకుంటుంది. ముఖ్యంగా యీ పుల్లయ్యని చూస్తే, దానికి ప్రాణం.

చాయ—అమాట నిజమేకాని. కొంచెం తలతిక్క మనిషి, అది! దానికి యెంతతోస్తే అంతే కాని, ఒకరు చెప్పినట్లు వినదు. మొన్న నీహధ్య సూరన్న వాళ్లయింటికి పిల్లడిచెయ్యి చూడడానికి వెళ్లినప్పుడు, దాహానికి మంచినీళ్లు పడేపడే యివ్వవద్దని గట్టిగా చెప్పాడట. కాని వైద్యుడిమాట లక్ష్యపెట్టక, అడిగినప్పడల్లా జ్వరంలో ఉన్న పిల్లడికి నీళ్ళిచ్చేస్తూవుందట, ఆమె. ముసల్ది వొద్దమ్మా అని మందలిస్తే, “ఊరుకుందుమా, అత్తా! నీళ్లకు అపత్యమేమిటి?” అని అడ్డువాదన చేస్తుందట. లంఖణాలు, పత్యపానాలు అంటేనే గురిలేని మనిషికి దెయ్యాలు, భూతాలు అంటే యేంనమ్మకం ఉంటుంది?

కనక—మీ కవరికీ ఉన్న నిజం తెలియదు. సూరన్న మందివ్యకపోవడానికి నిజమైన కారణం యేమిటంటే, మందు పొయ్యమని వాళ్లు గట్టిగా నిర్బంధించలేదు—వాళ్ల పెద్దలుడు వొస్తున్నట్లు ఉత్తరం వచ్చిందట.

చాయ—ఎవరు? కామేశ్వరి మొగుడా?

కనక—అవును. అతగాడు పెద్ద యింగ్లీషు డాక్టరు కదూ మరి? అంచాత, సూరన్న వైద్యం

అవసరం లేకపోయింది. అదిగాక, నూరన్న వైద్యం అంటే, వాళ్ళకి భయంకూడాను, —లంఖణానికట్టి, పాపాణం పెడతాడని! మనం యెరగమా యేమిటి నూరన్న వైద్యం? చచ్చినంతచేసి బ్రతికిస్తాడు. “బావ రానే వస్తున్నాడు, నేడో రేపో—మరెండుకు రెండి నూరన్నమందు?” అన్నాడట వాళ్ళ రెండోవాడు, రామం.

జోగ—మునీర్ది ఊరుకుందీ, మందిప్పించకుంటే?

కనక—అవిడెమాత్రం యేంజేస్తుంది? ఆమెకు మందులంటేనే నిగాలేదు. ఎప్పుడూ దేవుళ్ళు, దేవతలు, మొక్కులు, తీర్థయాత్రలు—వీటిమీదనే దృష్టి. ఇదివరకే యే దేవుడికో మొక్కి, మీరు కట్టి ఉంటుంది; సందేహంలేదు.

వెంక—ఆమాట నిజమేను. పిల్లడి జబ్బు నయమైతే, భద్రాద్రిరాముణ్ణి నేమిస్తానని దండంపెట్టింది. అవిడెకు కలలో రామలక్ష్మణులు కానొచ్చారట! మంచి భక్తురాలా. ఎంత పుణ్యంచేసుకుందో! అన్ని తీర్థాలూ నేపించుకుంది. కాశీ, రామేశ్వరం, శ్రీశైలం అన్నీ తిరిగింది.

చాయ—అయితే కనకం, ఎందుకొస్తున్నాడు, వాళ్ళుడిప్పుడు?

కనక—ఎందుకేమిటి? పెద్దపండుగ యింకా పది రోజులే కదా వుంది?

చాయ—రెండో ఆల్లుడుకూడా వస్తాడా?

కనక—అదేమో.

వికాల—పోనీ అమ్మా, వాళ్ళ పెద్దలుడే వస్తే, యే బాధాలేదు. అభిమానంతో మందు పోస్తాడు.

వెంక—మందంటే పాత్యుగలడు కాని, ఆయుష్షు పాత్యుగలడా యేమిటి, ఎంత గొప్ప డాక్టరైనాను?

చాయ—ఏమైనా వరి నూరన్నకోసం ప్రాధేయ పడ నక్కరలేదు కద.

వికాల—నయమే. సమయానికి వస్తున్నాడతగాడు.

కనక—సిన్నీ...ఉండు...(చెవియొగ్గి) ఏమిటా ధ్వని?...గంటల చప్పుడు వినరాలేదూ?

చాయ—బోను, బండిచప్పుడే అది! బహుశః వాళ్ళ బండే అయి ఉంటుంది. ఇక లేదాం మనం కూడా వంటకి ప్రార్థు పోయింది.....

ఇంతలో రెండెడ్లబండి వచ్చి, మాయింటివద్ద ఆగింది; మా అక్కయ్య, బావ బండిదిగి లోపలికి వచ్చారు.

మాడు పూటలు మా బావ బోషధం యిచ్చే సరికి, నా జ్వరం వదిలింది. ఇంకొక వారం రోజులలో పూర్తిగా లేరుకున్నాను. జతరాగ్ని తీక్షణం అయింది. ఉపద్రవమైన ఆకలి! నాయనమ్మ ధర్మాన చిరితిండికి యేమిలాటే లేకపోయింది. మా బావకి తెలిస్తేమాత్రం యేదీ తిననిచ్చేవాడు కాదు.

విష్ణురావు బి. ఏ ప్యాసుఅయినాడు. పాపము ఉద్యోగంకోసం అతడు ఎంపికలో దరఖాస్తు లంపినాడు. దర్శనాలు చేసినాడు. ఏమీ లాభం లేకపోయింది. తుదకు ఇంటర్ వ్యూకు రమ్మనమని తేనాంపేట సర్వీసు కమిషనుకడనుండి అతనికి శ్రీముఖము వచ్చినది. ఇంటర్వ్యూ అనగానే ఉద్యోగ మయిందనే వీరి ఆశ. పాపము తీరా-విష్ణురావుకడ డబ్బు లేదు. స్నేహితుల నడిగిచూశాడు. లాభం లేకపోయింది. భార్య పుట్టింటివారు మంగళ హారతిపల్లెంలో నాలుగు రూపాయలునేస్తే అవి లాక్కున్నాడు కాని మెడ్రాసుకుటిక్కెట్టు చార్జీకవి సరిపోవు. ఏలాగో రైలులో దూరి ఊరికేనే ప్రయాణం చేయ నిశ్చయించాడు. చిన్న స్టేషనులలో టిక్కెట్టు కలెక్టరు కంట్రో దుమ్ము గొట్టడం నిమిషం. రైలెక్కాడు. బండి కదిలింది. కంపార్టుమెంటులో ఒక సాధు కూర్చున్నాడు. అతనిపేరు సాధు శాంతారామ్. రామకృష్ణ మిషనుకు చెందిన వాడు. అతడు కొంత ఇంగ్లీషు పఠించాడు. ఇద్దరికీ బాతాఖానీ బాగాసాగింది. స్నేహ ముకలిసింది. తనదగ్గర నపాటీ తినడాని కిచ్చాడు సాధువు. విష్ణురావు తిన్నాడు. ఇంతలో బెజవాడవచ్చారు. టిక్కెట్టు కలెక్టరు బండికొకడు ఎక్కారు తలుపులు తాళాలు వైచి.

ఏలాగరా భగవంతుడా యని విష్ణురావు తల్లడిల్లి పోతున్నాడు. శాంతారాముకూడా మెడ్రాసుకే ప్రయాణం చేస్తున్నాడు. తన టిక్కెట్టు విష్ణురావు కిచ్చి టిక్కెట్టు చూప వలసినదని అతనితో చెప్పి బహిర్దేశాని కరిగి నాడు. టిక్కెట్టు కలెక్టరువచ్చి తన్ను టిక్కెట్టు అడిగినాడు. అతనిదగ్గరలేదు. సాధు టిక్కెట్టునే నాటిక్కెట్టు అని అతని చేతి కిచ్చాడు. అతడు దాన్ని కత్తిరించి తనకిచ్చి 'ఆజేగురుగుడ్డలవాడు పాకీదొడ్లో దూరాడా?' అని ప్రశ్నించెను; రాగానే వాణ్ణి పట్టుకొని వాడేమి మొరపెట్టుకున్నా వినకుండా రైల్వో నుంచి దింపించి బయటికి వెళ్ళగొట్టాడు. విష్ణురావు సుఖంగా చెన్నపట్నం చేరాడు. సాధువులకు పాడుచేస్తే విష్ణురావు ఎప్పుడైనా బాగుపడతాడా? కమిషను ఇంటర్వ్యూలో విష్ణురావుని అక్కరలేదు పొమ్మన్నారు. చేతిలో రూపాయలు ఖర్చు అయిపోయి నాయి. సాధువుని మోసంచేసినా ఫలం లేకపోయిందిగా యని అతని హృదయంలో ఒకవిధమైన ఆవేదన బయలుదేరింది. కూమునదీతీరాన్నే వెళ్ళుతూ యున్నాడు. అందులో పడి ఆత్మహత్య యొనర్చుకొన్నాడు. పాపం బంధువులంతా స్వగ్రామములో విచారించారు. లోకం మళ్ళీ ఎప్పటియట్ల సాగిపోతాయున్నది.

పట్టాలు జాగ్రత్త

౧

భాస్కరావుగారికి ఒకత్రే కూతురు. ఆ పిల్ల చిన్నప్పటినుంచి వాళ్ల బామ్మ వెంకాయమ్మగారి దగ్గరే పెరిగింది. నాలుగేళ్లొచ్చాయో లేదో పెళ్లి మాట యేం ఆలోచించావురా అంటు భాస్కరావు గార్ని నిలేసింది వెంకాయమ్మగారు సావిట్లో ఒక రోజున. 'ఇప్పటినుండి ఆలోచించే దేమిటి? సరిగ్గా వాలుగేల్లెనా నిండలేను. అది కాకపోయినా యిప్పుడేంపెళ్లి. ఇదివరకాక్కాదు కారదాబిల్లాన్నింది అని చెబుతూ చిలకొయ్యకున్న కండువా తీసుకొని వీధులోకి వెళ్ళపోతాడు భాస్కరావుగారు. 'ఏం నిర్లక్ష్యంరా నీకు? చెప్పేది వింటూనే ఎగడిపోతావు కార్ధాలబిల్లింటో. చేనేవాళ్లంతా చేసుకోడంల్లా? మనకే తగులడింది ఆ కార్ధాలబిల్లి, కార్ధాలబిల్లి నూ. చలపతిరావుగారి కొడుకు యిమ్మూలుఫేసు ప్యాసవుతాట్ట. కావలసిన సమంధం, కొన్డో గొప్ప మనకి వాళ్లకి గౌరవమంటో నచ్చిందిగా అన్నీ గొరుక్కుపోయినా!! ఏం తీపా! చేసేయ్య రామా. పెద్ద ముండాకొడుకు యింటికొచ్చి నోరెట్టు కడిగాడు' అంటూ సతాయింపు గుక్కతిరక్కుండ మొదలెట్టింది వెంకాయమ్మగారు. భాస్కరావు ఆలోచించాడు. ఏంలాభం కనబడలేదు. 'సరే రేపు పంచమీ బుధవారం మంచిది. వెళ్లి తాంబూలాలు పుచ్చుకొస్తా' అని వెళ్లిపోయాడు. పెళ్లి నిశ్చయ మయింది. పరాసుపేటనుంచి దిగారు పది రోజులకు పెళ్లిచేసుకొని. 'పిల్లకు ప్రస్తుతం పట్టాలుపెట్టారు. తరువాత ఏప్పుడోరు. 700 నగలు చేయిస్తారట! వాళ్ల ముఘం' అంటూ బండిలోనుంచి దిగింది వెంకాయమ్మగారు.

౨

'అమ్మాయీ ఊరికే పట్ల తెలియకుండా అస్తమానం తిరుగుతూవుంటావు. పట్టాలు జాగ్రత్త

శ్రీమతి పోడూరి రత్నావళిగారు

నుమా, ఉన్నవి అవియొక్కటే ప్రస్తుతం' అంటూ పిల్లకంటికి కనబడినప్పుడల్లా చెబుతూఉండేది వెంకాయమ్మగారు రాత్తుల్లు తనదగ్గరే వుండొ పెట్టుకొని అప్పుడప్పుడు లేచి పిల్లకాళ్లు తడుముతూ ఉండేది పట్టాలు ఉన్నాయో ఉండాయో అని. ఇట్లా ఉండగ మామగారికి తమ అల్లుడు తమ్ముడు వడుగు అమ్మాయితో సహారావలసినదని బండితోసహా కబురొచ్చింది. 'అమ్మాయీ, పట్టాలు జాగ్రత్త నుమా. అక్కడను వెళ్లి ఆ ఆడబిడ్డకు యీ ఆడబిడ్డకు రానుకుంటూ తిరక్క పట్టాలు కూడా చూసుకుంటూ తిరుగు. నీల ఆసలే వదులుగా కూడాయుంది' అని గట్టిచెప్పడం మొదలెట్టింది వెంకాయమ్మగారు పిల్లకు. బండివాడు ప్రాద్దక్కిందని లొందరవతున్నాడు అటతాళంమీద. పిల్ల నెవరు తీసుకెడతారన్నాడు భాస్కరావు. 'నే తీసుకెడతానంది పెళ్లాం. కాని వెంకాయమ్మగారి కడుపులో అప్పుడే కడులుకున్నాయి అగ్నికణాలు. అప్పుడే ఎక్కారు పిల్లతల్లి బండి. ఎక్కడంతోటే బండి సాగింది. ఇంతట్లోకే భాస్కరావుగారి యింట్లో చెంబులు తప్పాళాలు మొదలైన పాతర సామాను పెంపు లెగిరిపోయేటట్లు మోగుతున్నాయి. 'ఏమమ్మ నీవుకూడా వెడదామని ఉందా ఏమిటి' అన్నాడు భాస్కరావు అది కనిపెట్టి. 'నేనుకూడా ఎందుకు పంపావుకాడు ప్రతులను కెండు, దొండు— దొండు ఒళ్లుతెలియకుండా శొళ్లుకళ్లురు చెప్పుకుంటూ ఉండడానికి' అని వినుక్కుంటూ అంది వెంకాయమ్మ. భాస్కరావు ఏమనుకున్నాడో బండినా పించి వెంకాయమ్మగార్నికూడా ఎక్కించాడు. 'నేనుకూడా? వెడితే నీ భోజన మెక్కడా అంది వెంకాయమ్మ. 'ఏ హోటల్లోనో ఏడుస్తారే ఆకేళకు' అంటూ భాస్కరావుగారు దిగడ్డారు.

శారదలేఖలు

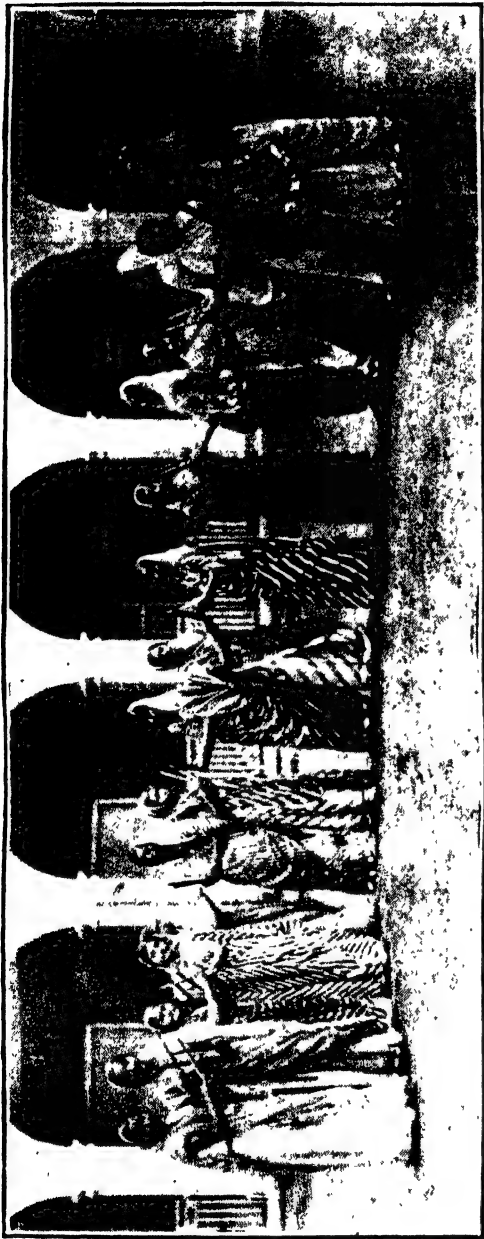
నెచ్చెలీ! కల్పలతా! భక్తిరసభరితమగు నొక నాటకమునందు స్త్రీల ననమానపట చెడి యొక రంగ మసందర్భముగా చేర్చబడుటయు, 'కాలేజిగర్ల్' అను పేరుతో నొక ప్రత్యేక నాటకమే వెలువడుటయు, మఱి కొన్ని యిట్టివే ప్రహసనములు, కథలు, వగైరాలు వెలువడుచుండుటయు నేను గూడ చూచునేయున్నాను. వీనికి తోడుగా 7-7-34 తేదీని ఆంధ్రప్రతికయందు ప్రచురితమైన వసంతలేఖయు నున్నది.

బహుశా యీరచయితలెల్లరి యుగ్గేశము యీనిందాగర్భితరచనలచే ఉన్నతవిద్యాభ్యాసముచేసియు దుశ్శీలలై వర్తించెడి యువతుల మనోవృత్తులు చక్కబడునని యేమో; కాని యిది అపోహ. చెడ్డపనులుచేయు వారెప్పుడును, లోకభీతికిని పాపభీతికిని, వెలువనివారుగనే యుందురు. వెలుపున్నచో వారి దుర్వృత్తి సాగుజుట్లు? కాన వీరి రచనలు వారిని బాగుచేయగలవనుట భ్రాంతి. వారు బాగుపడుట లేకపోగా యిట్టి వ్రాతల వలన శీలమర్యాదలు చెడకుండ నున్నతవిద్యనభ్యసించిన యువతీరిత్నముల మృదుల హృదయముల నెంతయైన నొవ్వజేయచున్నారు. స్త్రీల శీలముచెడుటకు కళాశాల పట్టభద్రతయే కావలయునా? విద్యావిహీ

నలలో దుశ్శీల లుండుటలేదా? అయినను విద్యావతుల హృదయములు నీలునట్లు వీరిట్లు న్రాయనేల? వీరిపై స్త్రీలు కల మెత్తరు గదా యని ధైర్యముచేతనా? స్త్రీల విద్యాభివృద్ధినిచూచి యోర్వలేకనా? మన వలనే వీరును విద్యావతులగుచో మన మాట వినరేమో యనెడి స్వార్థభయము చేతనా? ఏదియోకారణ ముండియుండవలయును. స్త్రీల నొకవిధమగు పశువులవలెను, జంతువులవలెను, తదితరానేక జంతుకరణములవలెను చూడ నలవాటు పడిన వారికి స్త్రీలలో గల్గుచున్న విద్యావికాసము, స్వసంఘశ్రేయోభిలాష, దృష్టికి దుస్సహమై వేదనగల్గించుటచే ఆవేదన మనసునందిముడక పోవుటవలన నిట్టి రచనల వెలువరించుచున్నటులున్నది. స్త్రీలు ఉన్నతవిద్యనభ్యసించుట లోకసాధారణము కాకుండుటచే తమ్ము యెవరేమి యందురో యని చదువుకొనిన వారు సామాన్యముగనే యుందురు. ఎక్కడ లేని విపరీతపునాగరికతయు నిజముగా చదువురాని స్త్రీలయందే కనిపించుచున్నది. విద్యావతులైన స్త్రీలే సాధారణముగా భర్తయం దెక్కువ ప్రేమతోను, గృహకృత్యములయం దెక్కువ శ్రద్ధతోను ధనవ్యయమునం దెక్కువ పాదుపుతోను ప్రవర్తించు

ಮಿಸ್ : ದ್ವಾ ದೇವಿ

‘గుర్బా’ పృథ్వీ ము

బొంబాయి యన్.యస్.డి.టి. కళాశాల చతుర్థవార్షికోత్సవమున

విద్యార్థినులచే ప్రదర్శించబడినది.

చుందురు. ఎక్కువగా చదువుకొనిన స్త్రీలు మర్యాదగా నుండరను సపవాదొకటి లోకమున వ్యాపించియుండుటచే వారు తమ జీవితము నాదర్శనీయముగా జేసికొనుటకై అట్లు మెలకువతో వర్తించుచున్నారు. అధిక సంఖ్యాకులు వీరే యనుటకు సందియము లేదు. విధిక్యతమున వీరిలోగూడ అందఱిలో నున్నటులనే కొందఱు దుశ్శీలలుండవచ్చును. విద్య దూష్యమగునా? చదువుకొనినవారు దుర్విసీతు లగుచురా? విద్య యనలు అసర్థ హేతువా? అయిన స్త్రీపురుషుల కిన్ని విద్యాశాల లెందులకు? ఇవియు చాలనని గగ్గో లెందులకు? స్త్రీకి మాత్రమే విద్య పనికిరాదా? అయిన బాలికాపాఠశాల లెత్తి వేయించరాదా? లేక కళాశాల విద్య మాత్రమే చెట్టచేయునా? అయిన చోకళాశాలలలో బాలికలు ప్రవేశింపకుండ నిరోధింపరాదా? అటుగాక విద్యా వశులగుస్త్రీల సపహేళనము చేయుచుండుట యుచితముకాదు.

కేవలము విద్యావతులగు స్త్రీలను మాత్రమే యిట్లు పేరెత్తి చూపుటలనో నాకు గ్రాహ్యము కాకున్నది. చదువురానివారెల్లరు మంచివారనియే వీరి యుద్దేశమా? మాయింటిప్రక్క నొక అనధానులుగారు కాపురముండిరి. పాప మా బ్రాహ్మణుడు కడుస్థాపరుడు, వైశ్యదేవము చేసిన వాడగుట యెరులచేతివంట భుజించు. ఆయన భార్య రెండుకనాడును పిడికె డన్నము వండి యాయన విస్తరిలో పెట్టదు. పర్యవసాన మేమనగా నిత్యము ఆయన చేయికాల్చు

కొనిననే కడుపునిండును. లేకున్న లేదు. ఈమెకొక యక్షరపుముక్కయైనను రాదు. కాని యామె భర్తనింత నిష్ఠురముగా జూచు నేల? ఒక న్యాయస్థానోద్యోగియున్నాడు. పెద్దవాడైనాడు; పెన్నను పుచ్చుకున్నాడు. ఆస్తిపాస్తులున్నవి. ఆయనభార్య నంటచేసి పెట్టనందున వచ్చి హోటలులో ప్రవేశించి నాడు. ఈవిధముగా ఆయన పూటకూటింట జీవితము గడపుచుండ ఆమె యందులకు విశియపడకపోగా పైగా యుపకార మేమనగా నామగినికి మీరేల భోజనము పెట్టెదరని నిత్యము హోటలువారితో పోట్లాడి పోపుచుండును. తాను నండిపెట్టదు సరిగదా ఆయన నే పూటకూటింటనైన తిని బ్రదుక నీయ దేమని విచారింప ఆయన యింటునున్న పుష్ప ఆమెకు బిడ్డలకు గూడ వండిపెట్టు వాడట. ఇప్పు డామె తనకు తనబిడ్డలకు వండు కొనవలసి నచ్చుచున్నదట. ఈమె చదువు మొగ మెలుగని యిల్లాలేనుమా!

ఒక గ్రామములో నొకస్త్రీ యుండెను. ఆమెకు పెనిమిటి లంచము పట్టుటలో నసమర్థుడని యాతనిపై తగని కోపము. ఒకనాడొకోప మాపుకొనలేక యామె పచ్చడి నూరుచున్న రోకలిబండ నాతనిపై వినరెను. అది యాతని మోకాలిచిప్పకు దగిలెను. అయ్యా కుంటుచుంటి రేమని యెవరైన నడిగినచో ఆ పెద్దమనిషి పరువుగలవాడగుట సర్కూటుకు వెళ్లినప్పుడు బండి మీదనుంచి పడుటచే మోకాలికి దెబ్బ తగిలినదని చెప్ప దొడంగెను. ఈమెకును విద్యాజ్ఞానములేదు. వీరందఱు విద్యా

జ్ఞానములేని సాధ్వీమణులే గదా. పీరిలో నింత పశుత్వమేల? కాన విద్యావిహీనత **స్త్రీ**లను యోగ్యులనుగా జేయుననియు, విద్యావతులు చెడిపోదురనియు భావించుట పొరబాటు.

విద్యావిహీనురాలగుటచే **స్త్రీ** యెంత వివేకతాసమర్థులెనున్నను అనేక వ్యవహారములలో పురుషులచే వంచించబడుచు నాస్తిపాస్తులను కోల్పోవుచు నిరాధారయగుచున్నది. ఇతరుల కుపకారములేకున్న మానె తమ పనులను తాము చక్కబెట్టుకొనుటకై నను **స్త్రీ**లు చదువుకొను టావశ్యకము.

వసంతలేఖయం దుదాహృతమైన సతీ పతుల సన్నివేశ మతివిచిత్రమైనది. ఎటువంటి దుర్మార్గ**స్త్రీ**గాని యటుల ప్రవర్తించి యుండుట అసంభవము. అందును విద్యాధికుడగు పెనిమిటివట్లన ట్లక్రమముగావర్తించుట కసలే యధికారములేదు.

నేను **స్త్రీ** లేకొంచముగానో చదువుచున్నను, సర్వాధికారములు పురుషహస్తగతములై యేయున్నవి. అతడు భార్య పెట్టిన పాటులన్నియు పడవలసిన పనిలేదు. అతడు భార్యను విడనాడవచ్చును. మరల వివాహము చేసికొనవచ్చును. ఇట్లు వదలిపోవచ్చును. సన్యాసము పుచ్చుకొనవచ్చును. భార్యను ఎన్నివిధముల హింసించి పరిత్యజించినను తుదకు హత్య చేసినను నిరాక్షేపణగా జీవించుటకు పురుషున కవకాశమున్నది. పురుషుడు సర్వస్వతంత్రుడు.

స్త్రీ తదాశ్రితప్రాణి. లోకధర్మ మిట్లుండ అతడు భార్య అదుపాజ్ఞలకు ఒదిగియుండి కాఫీకాచి యివ్వవలసిన కర్తవ్యమేమి? మఱియు నతడు విద్యాధికుడును ఉద్యోగ నిపుణుడు కాన నతడసలే భార్య ఆజ్ఞానునర్తయ్యెయుండ సగత్యములేదు. మామగారి వద్ద తీసికొనిన కట్నమునకై యాతడు భార్యకు భృత్యుడు కావలసిన పనిలేదు. అట్టి యేర్పాటుతో నాతడు కట్నమును గీసికొని యుండలేదు. కాన అతడట్లు చేయకున్నచో వెనుకతీసుకొనిన కట్న మతనిని సేవకునిగా నిర్బంధించదు. చిరకాలమునుండి నే నెఱిగియున్న యొక కుటుంబమున్నది. ఆమెకు భర్త తన యిష్టముపై యున్నతవిద్య చెప్పించెను. ఆమెకు నూరు రూప్యముల వేతనము. ఆమెభర్త ఉద్యోగము సేయుట లేదు. ఆ జీతపురూక లామె తీసికొనివచ్చి భర్త హస్తమున నిడును. ఆయనే యజమాని. బయటికివెళ్లిన నుద్యోగిని; ఇంటికి వచ్చినచో భర్త చెప్పచేతలలో మెలగు యిల్లాలు. తాను డబ్బు తెచ్చుచుంటినను గిర్వ మామె కేనాడునులేదు. గృహ కృత్యము లామె యాతనిపై నిడదు. ఇటు నున్నంతసేపు గృహకృత్యములు చేయును. భర్త నుపచరించును. బిడ్డలను చూచుకొనును. వారి కుటుంబమునం దెప్పుడుగాని కలహము లుద్భవించినట్లు నేను చూడలేదు.

ఇట్టి యిల్లాం ద్రెండఱోయుండగా విద్యావతులగు నారీమణులపై విచిత్రకల్పనలు

కల్పించి యేదియో వ్యాజమున దూషించు చుండుట వారి కేమి కీర్తికరమో తెలియ కున్నది. స్త్రీ పురుషుల మనోభావములలో మార్పు గల్గినదనుట కెక్కడనో నాటకములో సంభాషణాసందర్భమున కల్పించి వ్రాయబడిన పద్యము దృష్టాంతము కాజాలదు. ఒకవేళ నట్టిమార్పు గల్గుచుండుట నిజమేయగుచో నందుకు సృష్టికర్తయే బాధ్యుడు. అప్పుడును స్త్రీలు బాధ్యులు కారు. కాన వారిని నిందించుట తగదు. కాన విద్యావతులగు స్త్రీల మనఃబులు నొచ్చునట్టిటి వ్రాతలు సోదరులు వ్రాయ కుందురుగాక.

మఱియు మన స్త్రీలు సాత్త్వికారవము గలవైనచో స్త్రీల దూషించెడి నాటకములను రచనలను బహిష్కరించుట యుక్తము. కాని యట్టి నాటకములలో

స్త్రీలు పాత్రధారణ చేయుచుండిరని తెలియుచుండ నొరులు వ్రాసినదానికి కినిసిన ప్రయోజనమేమి? కల్పలతా! ఇంతకును విద్యావతులైన స్త్రీలలో విచ్ఛలవిడిగా ప్రవర్తించువా రొకరిద్దఱుండుటచేతనే విద్యావతులైన స్త్రీ లిట్టి నిందావాక్యములకు గురి కావలసినచుచున్నది. ఇది స్త్రీలెల్లరికిని నవమానకరము; మఱియు స్వసంఘ శ్రేయమునకును హానికరము. కాన విద్యాభిలాషులగు స్త్రీలు విద్యతోబాటు వివేచనర్థనమును నలవర్చుకొని పరిశుద్ధజీవనమును గడుపగలుగుదురేని స్త్రీ సంఘమునకు యశోభివృద్ధులు గూర్చినవా రయ్యెడరు! మఱి స్త్రీలపై విపరీతగాఢ అల్లుటకును నితిరుల కవకాశము లేకుండబోవును.

ఇట్లు
శారద.

‘ఆంధ్రుల యాడుబిడ్డ!’

కర్లపాలెం, కృష్ణాపుగరు

కనుబొమలో ముడివెట్టి, కాంచుమునలైనల్ వైరులగుండెలు పగులులాగు,
గాజులు ‘ఘల్లన’ కరమెత్తిశాసించు దుర్మార్గులెల్లరు తొలగిపోవ,
మోనిపై చిరునవ్వు మొలకలెత్తింపుము జగమెల్లహాయిగా చల్లబడగ,
అరమోడ్పుకన్నుల నందంబుజిల్కుము కనకాభిషేకంబు గలుగునట్లు,

పాడుపడమటిగాలికి వాడియున్న
నేటియువకుల హృదయాలనాటుకొనగ,
రాలుగరుగంగ, దివ్యానురాగమొదవ
పాడుమోయమ్మ! ఆంధ్రుల యాడుబిడ్డ!

హాస్య కథ

వెంకయ్య తండ్రిని

శ్రీమతి శివలెంక రాజేశ్వరిగారు

ఒరేయి—నాయనా! యిహ ఆ దూడదగ్గర పేడ అంతేట్రా? వాకిలి ఎల్లాఉందో చూశావా? బ్రాహ్మలకొంపేనా మన్ని అవీధిని బండ వెంకట్రాజుగారిల్లుచూడు. ఆడవాళ్ళు ప్రజల కళ్ళపడకపోయినా తెల్లారకుండా దూళ్లదగ్గర బాగుచేసుకుని వాకిలి పల్లెలలా పెట్టుకుంటారు. యిక నీతెలివి నే బతికున్నవాళ్ళు యిల్లా తెల్లారిపోవలసినదే!!

ఏమిటయ్యా నాన్నా! నిన్ననే నాపేట విరిగేటట్టు బాదాను, దూడకి చిట్టు తిన్నగా పెట్టటం లేదని. మర్రి పొద్దుపొడిచేటప్పటికి ఒళ్ళు దులిపేసుకుండి. “ఏమేవ్! యీపూట పేడతియ్యటం ఎగ పెట్టావా? నిన్ను నేను లొంగదీయ్యలేననా నీయభిప్రాయం. నీకేనాఉండాలివిమగు నాకేనాఉండాలి. యిల్లా రా నీసంగ”తని గదులో లేసుకుట్టుకుంటున్న పిల్లని అమాంతంగా జడట్టుకుని, తిన్నగా వీళ్ళలోకి యీడ్చుకొచ్చి రెండుగురులు ధంధంమనిపించి, ఓతన్నతన్ని, సూదివిగగిట్టి జబ్బునత్తువకొద్ది గిరవాటెట్టి, సగంబట్టిన లేసుపూలు చిప్పి కిందపారేసి కాలితోరాసి కసితీరక వాటిమీదతుబుక్కున ఉమ్మివేసి, మళ్ళి జడచేత్తో పుచ్చుకోపోతున్నాడు.

ఆసమయానికే రెండోపట శిస్తువసూలు నిమిత్తం బయలుదేరిన గ్రామమునసబు పాపయ్య, యిద్దరు చెట్టివాళ్ళు వెనకరా ఆయింటి గుక్కందగ్గర కొచ్చేసరికి యీదృశ్యం సిద్ధమయింది. నిర్ఘాంతపోయి ఆపుకోలేక పాపం ఆఆసామీ ‘యిదేమిటయ్యా వెంకయ్యగారూ, బ్రాహ్మలుకూడాను. ఆపిలనల్లా వీధిలోకి తీసుకువచ్చి కొట్టడం మీవంటివారికి తగిన పని కాదండీ’ అన్నాడు.

‘ఏమిటోయి నీపెత్తనదారీఅంత!! ఎవడిపెళ్ళాన్ని

వాడు బుద్ధిచెప్పుకుంటుంటే అడ్డం రావడంకూడానా ఏమిటి!! మాసురాడు చెప్పినమాట వినకపోతే వాడి పెళ్ళానికి వాడు బుద్ధిచెప్పుకుంటే మనకెంతుకూ. నీదారిని నీవు నెడుదూ’ అన్నాడు వెంకయ్య తండ్రి. యీమాట ముసూయన నోటినుంచి వచ్చేసరికి మునసబు, కూడావున్న చెట్టాళ్ళు “యిదక్కడి తంతయ్యా” అని ఒకళ్ళమొఖం పిక్కురుచూచుకుని నవ్వు ఆరంభించారు.

“ఎవళ్ళరా మీరు? మీతాళ్ళుతెగా! బ్రాహ్మలగుమ్మందగ్గరే గింజుకుంటున్నారు. మీకళ్ళు నెత్తిమీది కొస్తున్నాయి లెండి, మీకో గాంధీముండాకొడుగు దొరికాడు. వాడిధర్మమా అని మీరు మామీద తిరగబడి మమ్మల్ని వెక్కిరించడండాకా వచ్చింది. నోరెత్తారంటే దొక్క బద్దలుచేయిస్తాను. నోరు మూసుకుపోండి నాగుమ్మందగ్గరనుంచి—ఏమోయి పాపయ్య నువ్వు మునసబు వయితే ఆయాపు, యిలక దయచెయ్యి యిక్కడినుంచి వాళ్ళకు తీసుకుని. ఇదగో: ఆపిల్ల మాయంటికి నోడలుకారు. భూతకి దాపరింది. మాసురాడు యీకాలంవాడు కాడు కాబట్టి భరిస్తున్నాడు. మేముకాగా ప్రపంచంకోసం హరిస్తున్నాము. నీకేం తెలుసు దానిసంగతి. తెల్లారి లేవటంతోపే కాఫీ కామకుతాగటం పొయ్యిమీద గిన్నెపడేసి లేసుకుందెట్టుకు కూవోటం, మెతుగులు వాటంతట అవి ఉడకవలసినదే. తినేవాళ్ళకి దంతసిరి ఉంటే సరిగాఉంటుంది. లేకపోతే లేదు. యింతకీ మా కీఆవస్తే లేదు. మావాళ్ళు పుట్టింటికళ్ళమట్టి యీ విడ ఒండడం పెట్టడంవచ్చింది. లేకపోతే దానిచేత నైనట్టు ఏగొడవలేకుండగా రెండుపూటలకీ శుభ్రంగా ఏమాటే ఉడకేసిపెట్టేది. ఏమో పెద్దవాడి నయాను.

ఎందుకు ఒద్దండం అని యామధ్య వాళ్లవాళ్ళు, వాళ్ల పక్కయింటిపిల్లకి వచ్చేదశమినాడు గాజులు తొడిగిస్తారు పంపమనివస్తే పంపించాను. అదే యిప్పుడు యీపిల్లకి పట్టినపిశాచమును. అగ్రవైష్ణవచ్చిన అత్తగారు ఏటేట పుట్టింటికెళ్లి ఏటికి ఆరునెల్లు కూర్చోటమేమిటనీ”.

“ఊరుకోవయ్యా నాన్నా మనగొడవంతా వీళ్లతో చెళ్ళబోనుకోవాలా ఏమిటి. నాకెరడం రాగలరు. ఏమయ్యాయి, పాపయ్యగారు మీరాట్టే కలగజేసుకున్నారంటే మీరిక్కడండగానే మళ్లొత్తా. నాసంగతింకా మీకు తెలియదు. ఓమాత్రానికి జడిసి యింట్లోకి పరిగెల్లే వాజమ్మనికాను. యీవిడే మహా తెలివైనదనీ, అందకత్తెనీ, నాగరికురాలనీ, మేమంతా దూడల్లోలెళ్ళే అని యీవిడ అభిప్రాయం. ఏ నేనుమాత్రం చదువుకోలేదూ ప్రైమరీదాకాను. మా నాన్నమాత్రమే అంతకంతే. ఎక్కువ చదివాడా ఏమిటి ఆయన చిన్నతనంలో! మానాన్నకి మాఅమ్మకి ఏమిలోటు. యిల్లువాకనీ, దూడనుడికే చక్కపెట్టుకోడానికి నేచదువుకున్నది చాలదా ఏమిటి. పెద్ద చదువులు చదువుకున్నవాళ్లని ఎందరిని చూట్టంటేదు. గొంపగోడి అమ్మకుని తిండిలేక విడుస్తున్నవాళ్లని. యింటికి యిల్లాంటి పెదమ్మలు దాపించమళ్లే నువ్వు నువ్వు వీధమ్మట పళ్లవాళ్ళు తిన్నగా వెళ్ళకుండా వేళ్ళిట్టి చూపెట్టడందాకా వచ్చింది. ఏం పేదతియ్యమంటే తియ్యకూడదు! రోజూ తియ్యదుట. ఎప్పుడైనా పాలేరాడు రాకపోవె అప్పుడు అల్లాంటిపనులు చేస్తుందిట. అల్లాయిమాంటే మాఅమ్మొచ్చిదాక దూళ్ళకాడాణ్ణి పెట్టనేపెట్టం. పుట్టింట యీవిడ ఎల్లాపెరిగితే మాకేం. మాయింటిదగ్గర మాయింట్ల మీద నడుచుకోవలసిందే” అన్నాడు వెంకయ్య సగర్వంగా.

అప్పటికి పాపయ్యకి పూర్తిగా చికాకు కలిగింది. వెంకయ్య తెలివితక్కువకి మూర్ఖత్వానికి, జాలి, నవ్వు కూడవచ్చినా, పిల్లనిచూసి ఆ పడే దుఃఖానికి గాబరాపడ్డాడు; మనకెందుకని ఊరుకోక ఓడబాయింపు డబాయించాలని సిరపర్వుకున్నాడు. డబాయించేమిటి అందాకావస్తే అనుకున్నంతా చెయ్యాలనే సంకల్పం.

“ఏమయ్యాయి ఒకసంవత్సరాన్నించి సంగతంతా వింటున్నా; నేడు ప్రత్యక్షంగా చూశా. అద్భుతం గొనె ఆఅమ్మాయి చొరికింది. ఆయినింటిపిల్ల. ఆమె తండ్రిగార్ని నే బాగాఎరుగుదును. చాల గారాబంగా పెంచి, పక్కాబోయిస్వడం. దూరమిస్తే చూడకుండా ఉండలేము. ఏమో యీముసలాయనకి దత్తుడవుగదా సితి బాగుందని యిచ్చాడు. యిచ్చినందుకు బాగా చేస్తున్నారు. యిల్లా బాధపెట్టుతున్నానని వినే ఆయన యీమధ్య మంచమెక్కినట్టు విన్నాను. మళ్ళీమీరు ఎప్పుడైనా ఆఅమ్మాయని కొట్టినట్టు విన్నానంటే తండ్రికి కబురంపించి తీసుకు వెళ్ళమని చెబుతా. యిల్లాంటికాపురం ఏమయితే ఏమి. మాబోటి వాళ్లయితే నీఆటలు సాగనిదుమా? బ్రాగ్రత్త బుద్ధితెచ్చుకో యిక్కడినించైనా. వెళ్ళిమ్మా అమ్మాయి. యింట్లోకివెళ్ళు. మీ పూర్వపుణ్యం. మీరేమిచేస్తారు. మీతండ్రిగారైన మంచిఉద్దేశంతో చేశారుగాని, చిహ్నికవాళ్ళు యీమోస్తరుగా తయారవుతారనుకున్నారా? ఆయన చాల అమాయకుడు. మాఅందరకు ఆయనంటే అమితగౌరవం. యిక మీకు ఫరవాలేదులెండి. యిక కొడితే నేను ఊరుకోను కాస్త కబురు తెలుస్తేచాల” అని అన్నాడు.

“ఓన నువ్వేం చేస్తావో చూస్తారే. ఎవడొచ్చి పంపమన్నా పంపేవాడెవడు? గుమ్మం దాటనిపై కదూ?” అంటు ఆరుగెక్కాడు వెంకయ్య.

“నాల్లేపయ్యా నేర్చుకున్నావు. ఏసులం అయితేమిటి గుంం లేకపోయాక. మాణిక్యం లాంటి అమ్మగార్ని ఎల్లా వడిపిస్తున్నారో. అక్కరకొస్తారెంటయ్యా మీరు, ఆఅమ్మాయి ఉసురంతా పోనుకుండురుగాని లెండి. నడండి బాబు మనసబుగారు. మనల్ని తిడతారింక. ఆరికేటి” అన్నాడు ఓవెట్టివాడు. సరే రంధా అన్నాడు మనసబు నడుస్తూ.

వెంకయ్య, తండ్రి వెట్టాళ్లమాట్లకి నిరాంతరపోయారు. దెబ్బతిన్న సుందరమ్మ, ఆవేళకి, మనసబు, ఎట్టాళ్ళు తనపాలిటి త్రిమూర్తులే ననుసరి, లోలోన సంతసినూ, జరిగిన ఆపమానం, శరీరబాధకి దుఃఖం అనుభవిస్తు కళ్లనీళ్ళు కడవలైరాగా, లోన ప్రవేశించి, గదులో మంచమీద బోరగిలపడి ఏడ్చివీచి చివరికి నిద్రలో లీనమైంది.

బంగాళదుంపల ఆవకాయ

సుభ్రమైన నేరు బంగాళాదుంపలను దెచ్చి వై తొక్క తీసివేసి సన్నముగా తరగవలెను. పిదప వాటికి తగుమాత్రము ఆవాలు, మిరపకాయలు, ఉప్పు వేసి కొంచెము నీళ్లు వేసి రుబ్బవలెను. ముందర తరిగిన ముక్కలను అందులోవేసి కొంచెము పసుపు, నూనె వేసి తీసివేయవలెను. పిదప అందులో నిమ్మ కాయరసము పిడవవలెను. ఇవి వారము రోజులు నిలవఉండును.

మిసపపప్పు పకోడీలు

సోలెడు మిసపపప్పు నానవేసి సుభ్రముగ కడిగి మెత్తగా రుబ్బవలెను. తరువాత అందులో ఉల్లి పాయలు సన్నముగా తరిగి పచ్చిమిరపకాయలు చిన్నచిన్న ముక్కలుగాచేసి కొంచెము ఉప్పు వేయవలెను. బాగిలలో నెయ్యి మరగనిచ్చి, పకోడీలవలెనే ఆ కలిపిన మిసపపిండిని వేసి వేయించవలెను. వేడిగా ఉన్నప్పుడే తినిన చాల రుచిగా ఉండును.

ఆనవకాయ హల్వా

లేత ఆనవకాయను కొబ్బరికోరువలె కోరవలెను. బెల్లముగాని, పంచదారగాని అందులో పగమునకు కలపవలెను. తరువాత అది పొయ్యిమీద పెట్టి గట్టి పడేవగతు తిప్పవలెను. రమారమి ఒక గంటకు అది గట్టిపడును. అందులో అప్పుడు ఏలకులపాడి, కొంచెము నెయ్యివేసి పల్లెనును అంటకు డునట్లు నెయ్యిరాసి, పల్లెములో ఉంచవలెను. అది చల్లారిన పిదప కత్తితో ముక్కలుగా కోయవలెను. ఈ హల్వా వారంగోజులు నిలువఉండును. రోజు ప్రాద్దున్న తిన్న వైత్యమును పోగొట్టును.

—గొల్లకోట సుందరీదేవి

బెండకాయ పచ్చడి

లేతబెండకాయలు తెచ్చి ముచికలు కోసి యెర్రని నిప్పులలోపెట్టి అయిదునిమిషములు బాగుగ కాలనిచ్చి వుడికినతరువాత దుమ్మంతయు శుభ్రముగా దులిపి గోటిలోవేసి పసుపు, చింతపండు, వుప్పువేసి మెత్తగా రుబ్బవలెను. చింతపండు తగిలిన నెంటనే బెండకాయ జిగురు యొక్కడి దక్కడ కరిగిపోయి స్వచ్ఛముగ నుండును. బాగుగ నరిగినతరువాత ఒక గరిటెలో నూనె కొంచెము కాగనిచ్చి మిరపకాయలు జాస్తీగా తుంపి నూనెలోవేసి వేగినతరువాత మెంతులు, ఆవాలు వేసి చిటచిటలాడనిచ్చి దింపివేసి వేగిన మిరపకాయలు మాత్రము పచ్చడితోటి కలిపి రుబ్బవలెను. తరువాత వేగిన మెంతులు రుబ్బకుండగనే పచ్చడిలో కలిపి వేయవలెను. ఇది కొత్తవారు తిని ఏమి పచ్చడో కనుక్కుంటే బహుమతికూడ యివ్వవచ్చును.

కొబ్బరికాయ కూర

నీళ్లు కలిగిన కొబ్బరికాయలు తీసుకొచ్చి ఒలిచి సమానముగా రెండు చెక్కలగాకొట్టి ఆ చెక్కలను మరకోరముతో సన్నముగా కోరవలెను. తరువాత పొయ్యిమీద గిన్నె కాలవేసి అందులో కొంచెము నూనెవేసి కాగనిచ్చి మిరపకాయలు ముక్కలుగా కోసి అందులోవేసి వేగినతరువాత మిసపపప్పు, ఆవాలు, మెంతులు వేసి వేగనిచ్చి కొబ్బరి కోరు తెచ్చి గిన్నెలోవేసి కాస్తపసుపు, ఉప్పు వేసి చక్కగా చింతపండు పులుసు కలిపిపోసి యిత్తడి సిబ్బి మూతవేసి బాగుగ మగ్గనియ్యవలెను. మగ్గి పులుసు యిగిరినతరువాత ఆకులోగాని, మాయపల్లెములోకిగాని తీసివెయ్యవలెను. నిమ్మపండు వున్న యెర్రల చింతపండుపులుసుకు మారుగా తగినంత నిమ్మపండ్లరసము పోసిన బాగుగనుండును.

—చావలి నరసమ్మ

ఆనంద గృహ లక్ష్మీ

శ్రీమతి ఎమ్. వి. రత్నావళిగారు

బిశహరి రాగం—రూపక తాళం.

సా సససరి దద సదపా | గప దసదప గమ గరిసా
 శ్రీ లలక్ష్మీ ఇ జయ అలక్ష్మీ | అల నందల గృహ లలక్ష్మీ
 గపదస సససరి దద సదపా | గప దసదప గమ గరిసా
 శ్రీ ఇ ఇ ఇ లలక్ష్మీ ఇ జయ అలక్ష్మీ | అల నందల గృహ లలక్ష్మీ
 దసరిగమగ రిససరి దద సదపా | గప దసదప గమ గరిసా
 శ్రీ ఇ ఇ ఇ లల అలక్ష్మీ ఇ జయ అలక్ష్మీ | అల నందల గృహ లలక్ష్మీ
 సరిగా పమపామ గామ రీగ సరిగపగరిసద సా
 ని ఇ కి ర్తి ఇ నేమి నెన్న నాత రం... పొబబ ఒ ఓ

అ ను పల్ల వి

గా గగగరి గప పపాప | గప గపదద పద పసాస
 ఆ దువత్సల గము లలోన | అమ రితివి ఇ దేవ శమేల్ల
 దగ రిససా దస దపపా | గప దసదప గమ గరిసా
 మల టలచే పల టలచే | ఇల క్తి ఇ జల నం బలగూ
 సరిగా పమపామ గామ రీగ సరిగపగరిసత సా
 వ్యలసా వభులాల చేమ ఏమి నింండి ఇతి ఇ వీ
 గా గగగరి గప పపాప | గప గపదద పద పదసా
 ఆ టలలడు బల లులకూ | యువ తుడలై న అల క్కలకూ
 దగ రిససా దస దపపా | గప దసదప గమ గరిసా
 సొబ దరసో దరి మణులకు | ని ఇ తినిబాడి ధిం చితిపీ

సరిగా పమపామ గామ రీగ సరిగప గరిసద సా

నిగజ్జా నలినీదగ నెన్న బాల నలమ్మల లలక్కిగ్గ ఈ

చ ర ణం

సరి గగగగగాగ రిగ గపపప

పలు విధంబులశౌక పఱ కములను

గప దదదదదాద పద గసాస | గగ రిసరిగారి ససదప

పలు రకంబులచేతి పను లనెల్ల | సర శమతివై ఇ దెల్పితివి

పద సదసస ససాదపగ | గా గగగగ గప దససా

సల అలధ్విత్ర శ్రీఈగ్గిగ్గ | కే సరిముద్దు తన యలఱ

సరి సరీస దస దసాద | పద పదాప గప గపాగ

అల అలల అల అలల | అల అలల అల అలల

రిస సరిగప గరి సదసా

అల అలలల అల అలల

సరిగా పమపామ గామ రీగ సరిగపగరిసద సా

స్తిరసా భలగ్యాంబు గాంబు గాల తలలలలలలల స్త్రీ

పైన వ్రాసిన కీర్తనకు అన్ని స్వరములు తెల్లమెట్లపైననే పలుకబడును.

* యీ గీటువున్న మ స్వరము నల్లమెట్టుపై వేయవలెను. స్వరమునను దిగుచును — యిట్టిగీత వున్న కొందరగాపాడి తాళము పూర్తిచేయవలెను.

ఏల బ్రమి సెదవు!

శ్రీమతి ఎ. కోమలమ్మగారు

ఏల బ్రమిసెదవు! యిడుమల నేల బడియెదవు!!

పరుగులిడెదవదేల చెల్లెల!

సరసకరిగెద వేల చెల్లెల

దూరమునకడు మెరయునట్టివి

విరులనేరుట కంత బిరబిర

మరియుదేమో మంచినీళ్లని,

కరము సూడులముంచు మాకులు

తిరముగా మృగత్వప్రికల్ సుమి!

మరుగులో కలదమ్మ బిలమట.

గోముచూపెదవేల చెల్లెల!

పోతరిల్లెద వేల చెల్లెల

మోముముందర ముద్దుచూపుచు

రతనచుట్టిన దంచునెమ్మది

నేమమింతయులేని వినముల

జతనమున నొకమారుచూడుము

గీముపామది నమ్మబోకుము.

జ్యోతిరిగణ మచటనున్నది.

మిడిసిపడెదవదేల చెల్లెల! పడమరంగని మిశుతపోలిక

మూడునిముసాలే సుమీ! ఆ పోకములు నామాట నమ్ముము.

ఆ రో గ్య బో ధి ని

శి శు స ం ర త్త ణ

నా గరికతవలన నెన్నియో అనర్థములు కలుగుచున్నవి. నీనిలో నవనాగరికపువనితలుకూడ చేరెదరు.

సంతానము బడయుటయే స్త్రీలకు ప్రథమ కర్తవ్యము. అందువలననే వారు భగవంతునికృపను ప్రజల గౌరవమును బడయగలుగుదురు. స్త్రీలకు సభావేదికలు, క్లబ్బులు కచ్చేరీలు మున్నగునవి ప్రథమ కర్తవ్యములుగావు; కాని యీవిషయములు యిప్పటి నాజాకుస్త్రీలు గ్రహించుటలేదు. వీరు సంతానవతులైనను తమ శిశువులకు తమస్తన్యము నియ్యరు. స్వయముగా శిశువులను పెంచరు. చదువును జ్ఞానమును శుచి శుభ్రతలులేని ఒకదానికి తమ శిశువును నప్పగించెదరు. అందువలన శిశువులకు చాలా హాని కలుగుచున్నది.

శిశువుకు తల్లిచనుబాటే మిక్కిలి బాగుగా సరిపడును. చనుబాలలోని ద్రవ్యము లన్నియును సరిగానుండును గాన నవి శిశువునకు సులభముగా జీర్ణమై పుష్టినిచ్చును. చనుబాలలో విటమినులు అను ప్రధానాహారద్రవ్యములుకలవు. చనుబాలను కాచరుగాన నవి అంతరింపవు. ఆరోగ్యవతియగు తల్లి చనుబాలలో విషక్రిములు యేవియు నుండవు. తల్లి స్తనమును శిశువు కరచిపెట్టి చనుగుడుచును గాన మధ్యగా నీపాలు చెడిపోవుట కెట్టి యవకాశమును లేదు. వ్యాధులనుండి శిశువులను కాపాడునట్టి రక్షకక్రిములు గూడ స్తన్యములలో నున్నవి. శత్రువులు పొరిను నగరమును ముట్టడించినపుడు స్త్రీలదగును తామే తమ శిశువులకు స్తన్యము లియ్యవలసిన నిర్బంధము కలిగినది. గాన నపుడు శిశువుల మరణములు మిక్కిలి తక్కువగా నుండెను. ఐరోపా మహాసంగ్రామము

బరిగినపుడు జర్మనీలో లభించెడిపాలను ప్రజలందరికిని దొరతనమువాని కొద్దికొద్దిగా పంచిఇచ్చుటచే శిశువులకు పోయుటకు ఆవుపాలు లభించనందున తల్లులే పాలియ్యవలసి వచ్చినది. అందువలన నచటగూడ నపుడు శిశువుల మరణములు తగ్గినవి. (ఒకస్త్రీ తన శిశువును శ్రద్ధతో పోషింపనొల్లనిచో ఆమె సంతాన నిరోధకవిధానము నవలంబించుటయే మంచి పనిగాని సంతానవతియై శిశువును సరిగా పోషింపకుండుట అనుచితము.)

క్రొత్తగాపుట్టిన శిశువుకు యెప్పటినుండి పాలియ్యవలె ననునది మరియొకప్రశ్న. ప్రపంచమైన మూడవ నాడుగాని సామాన్యముగా తల్లికి స్తన్యమేర్పడదు. అయినను శిశువుపుట్టి నప్పటినుండియు తల్లి చనుగుడు పుచుండుటవలన చాలా లాభములు వృద్ధును. దీనిని శిశువు త్రాగుటవలన పుష్టికలుగుటయేగాక సుఖవిశేష చనుగుడ నగును. చనుగుడుచు వదలి శిశువుకు అలవాటగును. శిశువు చనుగుడుటవలన తల్లికి త్వరగా పాలుపడును. గర్భాశయము మడుచుకొనును. శిశువు చనుగుడువదని చాలామంది స్త్రీలు చెప్పుచుందురు. ఇందువలన మొన సరిగా ఏర్పడక బిడ్డనోటికి బాగా అందక పాలధార సరిగా నోటికి తగులకపోవుట మరియొక కారణముగాన తొందరపడి శిశువు చనుగుడవదని నిశ్చయింపగూడదు. కొన్నిరోజులపాటు అలవాటు చేయవలయును. శిశువుకు చనుగుడుచుచున్నచో మొదట స్తన్యమేర్పడని స్త్రీలకుకూడ కొన్నిరోజులైన పిమ్మట, స్తన్యమేర్పడును. శిశువుకు చనుగుడుచుట అలవాటగును. తల్లికి పాలుపడును. కొందరు రొమ్ముగొట్టము (బ్రేస్టుపంపు) నుపయోగించెదరు. ఇందువలన శిశువు చనుగుడువ జాలదు గాన త్వరలోనే స్తన్యమింకిపోవును.

శిశువులకు పాలు ఇచ్చుటలో ప్రతిదినము వేళలకు పాలిచ్చుచుండవలెను. అనాలోచితముగా పాలిచ్చుట వలననే శిశువులకు ఎల్లప్పుడు అజీర్ణ వ్యాధులు కలుగును. శిశువుపుట్టిన నిమిషమునుండియు సరియైన అలవాటు చేయవలయును. మొదటిరోజున, మూడుసార్లు. తరువాత రెండుగంటల కొకసారియు చనుగుడుపవలయును. శిశువు బల్బేషముగా నున్నచో మూడుగంటల కొకసారి పాలిచ్చిన చాలును.

మొదట 5-6 వారములవరకు ఉదయము 6 గంటల మొదలు రాత్రి 10 గంటలవరకు రెండుగంటల కొకసారి తరువాత మూడుగంటల కొకసారి పాలియ్యవచ్చును. ప్రాంతములో రాత్రి రెండుసార్లు, తరువాత రాత్రి వక్కసారి పాలిచ్చిన చాలును. వక్కప్రక్కనే గాకుండా రెండుప్రక్కలను మార్చి ఇచ్చుచుండవలయును.

తల్లిపాలు శిశువుకు చాలకపోవచ్చును. వాటివలన సరియైన పుష్టి కలుగకపోవచ్చును. పాలు మిక్కిలి పలుచగా నున్నచో శిశువుకు పుష్టికలుగదు సరికదా శిశువుశరీరము లానెక్కుట గూడ తలపించును. అలసట, ఆహారము సరియైనది లేకపోవుట ఆందోళనము. మందలుతునుట మున్నగు కారణములవలన తల్లులకు పాలు సరిగా నుండవు. అప్పుడు తల్లికి సంపూర్ణముగా విక్రాంతి ఇయ్యవలెను. గాలి బాగుగా తగులవలెను. ఎట్టి ఆందోళనము ఉండగూడదు. చాలాసేపు నిద్రించవలయును. మాంసము, చేపలు, గ్రుడ్లు పాలు

మున్నగు మాంసకృత్తులుగల ఆహారములను హెచ్చుగా నామె తినుచుండవలయును. అప్పుడు పాలు బాగుగా కలుగును. బాణీవాటరు మొదలగు పానీయములు హెచ్చుగా త్రాగుటవలన, గూడ పాలు అధికమగును.

మనదేశమున నిపుడు చాలామంది స్త్రీలు శిశువులు ఏడ్చినపుడు వట్టిబిడ్డలు చనుమొనలను శిశువుల నోటబెట్టుచుందురు. అది చాలా హానికరము. దీనివలన విదేశీయులగు వర్తకులకు మనము ధనము ఒసగుటయే గాక మనశిశువుల ఆరోగ్యమును చేతులారా పాడు చేయుటగూడ తలపించుచున్నది.

ఈరబ్బరు మొనలను శిశువునోట బెట్టినపుడు అవి జారి రోడ్డుమీదనో, తూముకాలువలలోనో పడినచో అవి తుడిచి మరల నోటపెట్టుదురు. దానిలో విషక్రిములుచేరును. అవి శిశువుల శరీరములో ప్రవేశించి దారుణవ్యాధులు కలిగించును. ఈరీతిగా ఎల్లప్పుడు చప్పరించుటచే, నోటిలో చొంగయు కడుపులో రసమును విస్తారముగా నేర్పడును గాన ఆహారము సరిగా జీర్ణముకాదు. రబ్బరు పెట్టిన శిశువులు ఏడ్చు మానెదరని తల్లులు చెప్పెదరు. ఇట్టి దురలవాటు కలుగకుండ మొదటినుండియు బూనవలయును. లేనిచో తొలగించుట చాలా కష్టమే. మనప్రాచీనులు పెక్కు శతాబ్దములనుండి రబ్బరు చనుమొనలు మున్నగు కృత్రిమ సాధనములను వాడకుండ ఆరోగ్యమును, బలమునుగల శిశువులను కనిపెంచి యుండలేదా? ఇప్పుడు ఇప్పుడు మనము మాత్రము ఏల వీటిని వాడవలయును? ఆరోగ్యప్రకాశిక.

కాంతమ్మ:—ఇదేం దొంగతనంరా పొట్టపోగులు కాయలు తెంచేస్తున్నావు?

దొంగ:—పొట్టపోగులు కోసుకుపోయినా దొంగ తనమేనా యేటొండి.

మరదలు:—భావా! రాత్రి నీవు నాలుగురూపాయలు యిచ్చినట్లు కలవచ్చింది.

బావ:—అయితే జాగ్రత్తగా మీఆక్కచేతికిచ్చి దాచుకో.

బాలవిజ్ఞానశాఖ

౧. పాతపాటలు

సంపాదకుడు కంభంపాటి రామకందరావు చౌదరిగారు

౧
ఓలమ్మాయి తలమీద గోరింక
చెప్పకు చెప్పకు చెడియెదవె
చెప్తే నీముక్కు చేదిస్తా
దూలంనుంచి దూకిస్తా
పందిరెనుంచి పాకిస్తా
పట్టెనన్నం తినిపిస్తా
కడివెనునీళ్లు త్రాగిస్తా
కళ్ళల్లోకారం కొటిస్తా.

౨
కొండమీద బీరకాయ
కొయ్యనావద్దా
అత్తాతెచ్చిన పట్టుచీర
కట్టనావద్దా
మామతెచ్చిన మల్లెపూలు
గుచ్చనావద్దా
మొగుడ్డో మొట్టికాయలు
తిన్నావద్దా.

సత్యవతి

శ్రీహరిఋషివల్లె సామావీధులనూ
ఊరికి ఉయ్యాలలమ్మావచ్చినపీ
కొమరాకొడుకుల తల్లికొనరేఉయ్యాల
చేరాతొచేరెడు ముత్యాలుపోసి
కొన్నాదేశీతమ్మ బంగారుతొట్టె
వేసేనేసీతమ్మ పొగడంపుచీర
కట్టేనేసీతమ్మ పొన్నామానులకు
ఇటునుంచిఉడితె ఇంద్రునిచాయ
అటునుంచీఉడితె చంద్రునిచాయ
కొండావంతలలోను కోనేటివడుమా
పాపన్నామిముగంటి బండామరుగులను
ఏడవకూలవకుమార! రామూకుమారా!
ఏడిస్తేనిన్నెవ్వ రెత్తుకొనువారు!
పుట్టటందెలుబూని పులిగోల్లెబూని

(సం॥ కొమ్మసమంచి జోగయ్యశర్మగారు)

భూదేనిమీయప్ప వచ్చేనేడవకు
కాల్లాఅందెలెబూని కడియాలెబూని
కొనల్యమీయప్ప వచ్చేనేడవకు
దేవాతార్చనపెట్టె దేముల్లుబూని
జనకూడుమీతాత వచ్చేనేడవకు
ధనమూమిక్కిలిబూని ధాన్యాలూబూని
దశరథులూమీతాత వచ్చేనేడవకు
పరగాదేవాసూరా యుద్ధమ్మునాడు
నీలపుమావిరిగీయు తేరూగుంకంగ
వేలితోకై కమ్మా తేరూయెత్తంగా
మీతాతదశరథులు తానేమొమెచ్చి
కోమలీకోరూమి వరమూలిచ్చెదను
నాటివరములువివ నేమాతాగోరి

మీతండ్రి పట్టాభిషేకమ్మనాడూ
వరమూలందిన అవ్వ వచ్చేనేడవకు
చెలూపోగులెబూని చెల్లాలెబూని
శాంతమ్మామేనత్తా వచ్చేనేడవకు
రూఢై నబంగారు రుమ్మాళ్లేగొనుచు
ఋష్యశృంగుడు మేనమామ వచ్చేనేడవకు
ఉగ్గాబంగరుగిన్నె ఉయ్యాలెగొనుచు
ఉగ్గేళాపినతల్లి వచ్చేనేడవకు
చక్కానిచుక్కల్లా చెక్కిళ్ళుమెరయూ
శతకీర్తి పినతల్లి వచ్చేనేడవకు
మల్లేలుమొల్లాలు మాడాలెగొనుచు
మాళావి పినతల్లి వచ్చేనేడవకు
బంగారుపావాలె గొడుగులుగొనుచు
భరమాడు పినతండ్రి వచ్చేనేడవకు

లక్ష్మీవేలూజేయు రాజులనణచు
లక్ష్మణుడూ పినతండ్రి వచ్చేనేడవకు
శత్రుల్ని సంహరింప చంద్రాయుధముబూని
శత్రుఘ్నుడు పినతండ్రి వచ్చేనేడవకు
అంచూపంచలుబూని అందలాలెబూని
హనుమంతుడు మనబంబు వచ్చేనేడవకు
ఒడలెల్లవిఘ్నాది ఒడలెల్లాదాల్చి
కులగురువువశిష్ఠు వచ్చేనేడవకు
పట్టాగొడుగులనీడ పల్లాకియెక్కి
పట్టభద్రుడ మీతండ్రి వచ్చేనేడవకు
మనమంతాగూడూకు అందలాలెయెక్కి
అయ్యోధ్యకు వెళదాము అయ్యాయేడువకు
బంగారుమేడల్లో రత్నాలతోటెలలో
మిమ్మూ పశుకోబెట్టి శ్రీలాభాడదను.

—:0:—

తాడూచుట్టే, దుడ్డాబాదే

శ్రీమతి న్యా|| మంగమ్మగారు

అనగా, అనగా ఓడకొట్టి ఓబీదబ్రాహ్మణుండే
వాడు. ఆత దొకనాడు అడవికివెళ్ళి భగవంతుని
ధ్యానముచేస్తుంటే పార్వతీపరమేశ్వరుల ప్రత్యక్ష
మయి, “ఓబ్రాహ్మణుడా, నీకేమికావలె”నని అడి
గేను. బ్రాహ్మణు తిరిగి, ఓభగవంతుడా, నేను
చాల బీదవాణ్ని. చాలపిల్లలు కలవాడను. నాలుగు
కోణాలయి తిండిలేక మలమల మాచుచున్నాను” అని
అన్నాడు. పరమేశ్వరులు జాలినొంది, ఒక భరిణను
ఆబ్రాహ్మణిచ్చి, “దీనిని పూజించిన యెడల, పంచ
భక్షపరమాన్నములు దొరకు”నని చెప్పి అదృశ్య
మయేరు. బ్రాహ్మణు ఇంటికిపోయి భార్యబిడ్డ
లకు ఆహారమిడి సంతోషపటచేడు.

నేడు ద్వాదశి. సూర్యోదయము కాగానే
రాజుగారింట బ్రాహ్మణులందరకును విందు. మన
బ్రాహ్మణు ఆనాడే సరిగ అడిగినన్న బ్రాహ్మణు
లందరికిని తనింటికి విందుకు రమ్మన్నాడు. అంద
రును ఆశ్చర్యముజెంది, నిజము తెలిసికొనుటగాను
సూర్యోదయముకాగానే బ్రాహ్మణ గృహముచేరేరు.
బ్రాహ్మణు భరిణను భక్తితో పూజించేసరికి వచ్చిన

వారందరికిని వెండికంచములతో పంచభక్షపరమాన్న
ములు తయారయినవి. అందరును సంతోషించి కడు
పులు నిండ భుజించిరి.

ఈవార్త రాజుగారిచెవుల పడవంతోనే,
బ్రాహ్మణుని భరిణ తమస్వాధీనము చేసుకున్నారు.
బ్రాహ్మణు మల్లా అడవికిపోయి భగవంతుని
ధ్యానముచేసేడు. పార్వతీపరమేశ్వరులు మల్లా
ప్రత్యక్షమయేరు. బ్రాహ్మణేశ్వరులు తన దుఃఖనార్త
విన్నవించుకొన్నాడు. ఈమారు పరమేశ్వరులు
ఒక సంచీనిచ్చి, “దీనిని దులుపుమండినకొలది
రూపాయిలు లభించు”నని చెప్పి అంతర్ధానమయేరు.

బ్రాహ్మణు ఇంటికిపోయి నిజముగ రూపాయిలు
వచ్చునో లేదో అని సంచీని దులిపెను. ఘల్లుఘల్లు
మని రూపాయిలు క్రిందపడెను. వెంటనే రాజు
గారిట్లు కబురంపెను, “మీకోటలో ఎక్కువ
ధనమున్నదో, నాదగ్గల ఎక్కువ ధనమున్నదో,
చూతము.” అని. రాజుగారి కోపమొచ్చింది.

“ఔం, నీకింత పొగురుబోతుతనమా? అట్లయిన
నీధనము తెమ్మని తిరిగి కబురంపేరు. బ్రాహ్మణు

రాజుగారి కోటకు తనసంచి పట్టుకొన్నాడు. రాజుగారు కోటలోనున్న ధనమంతా ప్రోగుచేయించేరు. అదికాగానే బ్రాహ్మడు అంతంలేకుండా సంచీదులుప నారంభించేడు. రాజుగారి ధనముకంటే బ్రాహ్మడిధనం రెండింతలయింది. రాజుగారు లజ్జ చెంది, బ్రాహ్మడి సంచీకూడ ఉడాయించినారు.

బ్రాహ్మడు మళ్లా అడవికొట్టేడు. మళ్లా పాగ్యతీ పరమేశ్వర్లు ప్రత్యక్షమయి, సగతి తెలిసికొని, ఈ మా రొక మూరెడు త్రాడు బానడు దుడ్డు ఇచ్చి, 'తాడా చుట్టే, దుడ్డాబాదే' అనిన నిన్నెందరు బల వంతులయినను ఎదిరింపజాలరని తెల్పి అంతిరాన మయేరు.

బ్రాహ్మడినిచేరి ఈసారి రాజుగార్ని యుద్ధ మునకు రమ్మన్నాడు. రాజుగారు కోపగించి తన ఇద్దరు బంధోతులను బ్రాహ్మణుని కాళ్లు చేతులు కట్టితెచ్చుని పంపేరు. బంధోతులు బ్రాహ్మణుని ఇల్లు చేరుసరికి బ్రాహ్మడు 'తాడాచుట్టే, దుడ్డాబాదే' అన్నాడు. త్రాడుపోయి ఇద్దరు బంధోతులను గట్టిగా కట్టివైచెను. దుడ్డు చావమోడెను. బంధోతులు 'బాబో, నాయనా రక్షింపుము రక్షిం

పు'మని వేడుకున్నారు. బ్రాహ్మడు తిరుగ వానిని పిలిచివైచెను. వారు రాజుగారి దరికిపోయి ఈ వృత్తాంతము తెలియకేసేరు. మరికొందరు బంధోతులను పంప వారికిని అదేగతి ప్రాప్తమాయెను. కడకు రాజుగారే పదివేల సైన్యముతోడను, ఏనుగులతోడను బ్రాహ్మణ గృహభీయుఖులై బయల్దేరేరు.

కొంతదూరములోనే రాజుగారి సైన్యముండ బ్రాహ్మడు 'తాడాచుట్టే, దుడ్డాబాదే' అన్నాడు. అనగానే త్రాడుపోయి పదివేల సైన్యమునుగూడ ఒక్కమారుగ కట్టివైచెను. దుడ్డుపోయి మొదట రాజుగారి బలపై నొక్క పోటుపెట్టెను. తరువాత సైన్యమందరిని చావమోడెను. త్రాడు రాజుగారి పీక నులుచుచుండెను. దుడ్డు చావ మోడుచుండెను. అప్పుడు రాజుగారు, "బాబో, నాయనో, మమ్ము రక్షింపుము. నీ భరిణయు సంచియును ఇచ్చివేసి దన'ని మొట్టిపెట్టుకొనెను. బ్రాహ్మడు త్రాటిని, దుడ్డుని పిలిచివైచెను. రాజుగారు కోటచేరి భరిణను సంచిని తిరుగ బ్రాహ్మడి కిచ్చివేసేరు.

కథ కంచికి, మనం మనింటికి.

చిత్రప్రశ్న

భుజుగిభూమమునకు భోజనపాత్రేది ?
అంగుష్ఠభాగ సమాఖ్యయేది ?
కామాకురుడుకన్ను గెనబోనడోరై ?
యీశుడాబాలేందు నెందుదాలెప్ప ?
పాపరేనికిముఖ్య భాగంబునేమంద్ర ?
దేవాళియనుసేరు దేనికొప్పు ?

చలసాని లక్ష్మీనారాయణ శర్మ.

ప్రజలుభూవునకిచ్చు పన్ను నేమనవచ్చు ?
నెడలేనివానల నేమియంద్ర ?
అన్నిటికికూడ మూడేసియక్కరములు
పాదపాదాన ప్రథమార్థభాగమునకు
నైసయుత్తరమే ద్వితీయమునకగును
త్రిప్రవ్రాయగ వీనినితెలియమన్న.

చిత్రప్రశ్నలకు సమాధానములు

గత సంచికలో ప్రకటింపబడిన బయ్యే సూర్యనారాయణమూర్తిగారి చిత్రప్రశ్నలకును శ్రీమతి రత్నావళిగారి చిత్రప్రశ్నలకును సుమారు 100 మంది విద్యుషీమణులును, 80 మంది యువకులును సరియైన సమాధానములను వ్రాసి పంపినందుల కెంతయు సంతసమగుచున్నది. గ్రంథవిస్తరభీతిచే యెల్లరి పేరులను ప్రకటింపజాలనందుకు తుమింపవేడుకొనుచున్నాము. సూర్యనారాయణమూర్తిగారి ప్రశ్నలకు: (1) భవనము, (2) కవనము, (3) యావనము, (4) పవనము అనునవి క్రమముగ సమాధానములని యెఱుంగునది. శ్రీమతి యమ్. వి. రత్నావళిగారి ప్రశ్నలకు: (1) రత్నావళి, (2) హనుమంతుడు, (3) కాసులదండ, (4) కామేశ్వరము, (5) పవనకాయ, (6) భక్తవిజయము, (7) తామరపువ్వు అనునవి క్రమముగ జవాబులనియు నెఱుంగునది.

(గృ|| స||)

వార్తలు విశేషములు

శ్రీ హితైషిణీమండలి వార్షికోత్సవము,

బాపట్ల.

ఈ మండలియొక్క తృతీయ వార్షికోత్సవము జూలై నెల 30, 31 తేదీలలో శ్రీమతి శుద్ధపాటి రాజరాజేశ్వరమ్మగారి ఆధ్యక్షతక్రింద నత్యంతవైభవముతో జరుపబడినది.

30-7-34 తేదీ మధ్యాహ్నము 2 గంటలనుండి కార్యక్రమము ప్రారంభమైనది. తొలుత దైవ ప్రార్థన, నివేదన జరిగినవెనుక ఆధ్యక్షురాలి యెన్నిక జరుపబడి శ్రీ ఆధ్యక్షురాలగు రాజరాజేశ్వరమ్మగారు కర్పూరమాలాలంకృతలై కరతాళధ్వనులు చెలరేగుచుండ సగ్రాసనము నధిష్టించి ప్రారంభోపన్యాసము గావించిరి. తదుపరి కార్యదర్శినివారిచే నివేదిక చదువబడెను. అనంతరము చంద్రమాలి చిదంబరరావు పంతులుగారును వారి పుత్రికామణియు విరచించిన పద్యములు శ్రీమతి కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మగారిచే చదువబడెను. పిమ్మట శ్రీమతి దర్శి వ్రజమ్మగారు హిందీయందును, శ్రీమతి పులిపాక సుందరమ్మగారు తెలుగునందును ఉపన్యాసము లొసంగిరి. శ్రీమతి డి. భారతీదేవిగారు పంపిన 'స్త్రీలు—వికమత్యము' అను వ్యాసమును గండ్లవరపు సావిత్రమ్మగారు చదివిరి. తరువాత 'మాలతి పాకకళా పాండిత్యము,' 'పంచమబాలిక ఆయురప్రవేశము,' 'తాతయ్య పెండ్లి ప్రయాణము' అను ప్రహసనములను బాలికలు అత్యంత మనోహరముగా ప్రదర్శించిరి. తదుపరి మంగళగీతముతో నాటి కార్యక్రమము ముగింపబడెను.

31-7-34. మఱునాడు 3 గంటలకు మరల కార్యక్రమ మారంభమయ్యెను. దైవప్రార్థనానంతరము,

భాగవతుల సంభాషణ జరిగినవెనుక, 'కుచేల' యను భక్తిరసభరితమైన యైదంకముల నాటకమును ఎ. రాజ్యలక్ష్మమ్మ, జి. సత్యవతమ్మ, డి. చంద్రకాంతమ్మ, కె. సుందరకామాక్షమ్మ, ఎ. చారుమతమ్మ, యస్. సానిత్రమ్మ, పి. విజయలక్ష్మమ్మ, డి. కృష్ణవేణమ్మ అను బాలికలు అత్యంతమనోహరముగా ప్రదర్శించిరి. ఎడ నెడ రంగమధ్యమునందు ఆర్. వరలక్ష్మమ్మ యను బాలికామణి హాస్యోనియము వాయిద్యముచే సభ్యురాండ్ర గంజింపజేయుచుండెను. తదుపరి హిందీ పరీక్షలయందు కృతార్థులైన స్త్రీలకు యోగ్యతాపత్రములును, ఆటపాటలలో పాల్గొనిన బాలికామణులకు వెండికుంకుమ బరిణాలు, అల్లికసంకులును ఆధ్యక్షురాలిచే నొసంగబడెను. తదుపరి ఆధ్యక్షురాలి అంత్యోపన్యాసము గావించెను. పిమ్మట కార్యదర్శిని ఆధ్యక్షురాలికిని పురస్త్రీలకును, భవనమునొసంగిన మ-రా-స్త్రీ మోదడుగు భావనారాయణ శ్రేష్ఠిగారికిని తదితరానేక సహాయములొనర్చిన సోదర సోదరీమణులకును పందనము లర్పించినవెనుక మంగళగీతముతో సభ సమాప్తము చేయబడెను. సభ జరిగిన రెండు దినములును పురస్త్రీ లసంఖ్యాకముగా విచ్చేసిరి. రెండు దినములు సభికురాండ్రకు శ్రీ భావనారాయణ శ్రేష్ఠిగారి సతీమణి ఆదెమ్మగారు ఖజ్జాయము, పడపప్పు విరివిగా పంచిపెట్టించిరి.

ఆధ్యక్షురాలగు రాజరాజేశ్వరమ్మగారు తమ రెండుపన్యాసములందును, స్త్రీ సమాజముల ఆవశ్యకత, స్త్రీ సమాజములు చేయవలసిన ధర్మములు, పరదేశములలో నారీసంస్థలు చేయుచున్న కృషి మున్నగు అనేక విషయములనుగూర్చి యుక్తియుక్తముగా నుపన్యసించిరి. ముఖ్యముగా యీ శ్రీ హితై

షిటీ మండలికి సాంఘికభవనము లేకుండుట మిక్కిలి విచారకరమనియు, దొరతనమువారు స్థానిక సంఘములవారు పురజనులుగూడ యిందుకు బాధ్యత వహించి యీ స్త్రీసమాజము సాంఘికభవనము బడయుటకు గట్టిగా తోడ్పడవలయుననియు నొక్కపక్కా జించిరి. భావగర్భితమైన వారి యుపన్యాస మెల్లర మనస్సు నాకర్షించినది. ఈవిధముగా తృతీయ వార్షికోత్సవమును జయపడముగా నడుపగలిగినందులకు భగవంతునకు వందనము లర్పించుచున్నాము.

స్త్రీ హితైషిణీ } క. వరలక్ష్మమ్మ,
మండలి, బాపట్ల } కార్యదర్శిని.
3-8-34.

శ్రీ మైత్రేయాశ్రమము

శ్రీ మైత్రేయాశ్రమము ఈ వైశాఖబహుళ నవమి బుధవారమునాడు రేపల్లెతాలూకా గూడవల్లి గ్రామమున స్థాపింపబడినది. ఈ గ్రామమున వాన ప్రసదీక్షను గడపుచు స్త్రీజనులను భక్తి జ్ఞాన వైరాగ్యబోధల గణపుచు సాధ్వీ రత్నమ్మగారు పేరెన్నిక గాంచియుండెను. ఈయమకు కొంత ఆస్తిగలదు. గుర్యాజ్ఞ ననుసరించి అపతిగ్రహ దీక్షతో కాలము గడపుచుండెను. బంధువులనుండి గాని మిత్రబృందములనుండిగాని ఏమియు తిను బండారముల సంయతము స్వీకరింపక పరమపవిత్ర జీవితమును గడపుచుండెను. భర్తరాం ద్రెండ్రుండకో పండునైనను తమవలన ఆమె స్వీకరించకుండుటచేత తమ భక్తిని సఫలము చేసికొను తెన్నుగానక పరితపించుచుండిరి. 'మమ'నాది అనుభావమునకు గురియగు వస్తువేదేని ఉన్నంతకాలము పరుల వలనదేనిని ప్రతిఫలము నొసంగకుండ తీసికొనరాదని శ్రీ రత్నమ్మగారి గురువు బోధించును. ఆమె తన ఆస్తిని ఈశ్వరార్పణముగా విడిచివేసినయెడలను, భగవత్సేవగా పరోపకారము సలుపునెడలను, ఆమె ఇతరుల పోషణను అంగీకరించదగునని నెల విచ్చెను.

ఆ సహృదయసారముగా శ్రీ సాధ్వీ రత్నమ్మగారు ఆనాడు శ్రీ హనుమజ్జయంతి సలిపి, స్త్రీ

జనోపయోగార్థము భక్తి జ్ఞాన విద్యాప్రచారము సాగించు నిలయముగా శ్రీ మైత్రేయాశ్రమమును నెలకొలిపినది. తన ఆస్తినంతను ఆ ఆశ్రమమునకు సమర్పణము చేసి వ్రాసియిచ్చినది. మజియ్య గ్రామపుష్పెద్దలను పలుకుబడిగల స్త్రీ పురుషులను ఎల్లఱరావించి వారి సమక్షమున రురీయాశ్రమ స్వీకారముచేసినది. ఆపంటనే జోలెగట్టుకొని గ్రామమునందు మాధుకారముచేసినది. ఈమె నిర్మల శీలమును పవిత్రదీక్షామరత్తిని గాంచి ఆనందబాష్పముల విడువని వారలు లేరు. సాధు రామయ్యగారును సాయం పరదాసస్వామివారును శ్రీమతి భ్రమరాంబగారును భజనలు సలిపి ఎల్లఱ నానంద వార్ధిం ముంచిరి.

ఆనాటి రాత్రి బహిరంగసభలో శ్రీ సాధ్వీ రత్నమ్మగారు తన అభిప్రాయములను పవిత్ర సేవానురక్తిని పురవాసులెల్లఱకును వివరించి చెప్పినది. శ్రీ తత్వానందస్వామియు శ్రీ సాధు రామయ్యగారును శ్రీ సాయం పరదాసస్వామివారును ఆ సభలో భక్తి వైరాగ్య హింసాధర్మములగురించియు హిందూమతమున స్త్రీజనులనుగల మహా పవిత్ర పదవింగూర్చియు గంభీరోపన్యాసముల నిచ్చిరి. ఇట్లంకురించిన శ్రీ మైత్రేయాశ్రమము దినదిన ప్రవర్ధమానము గాంచి ఆచంద్రతారార్కము సిరస్థాయై పలులుగాక. (విలేఖరి)

మహిళాసమాజద్వితీయవార్షికోత్సవము:--

శ్రీ కాకోళము.

ఏప్రిల్ మాసము 7 వ తేదీని యీపట్టణములోని గవర్నమెంటు ట్రేయినింగుస్కూలులో, జార్జిసన్ సతి (ఇచ్చట సభకలక్తరుగారి సతీమణి)గారి ఆధిపత్యమున, యీపుర మహిళాసమాజ ద్వితీయవార్షికోత్సవము, కడువైభవముతో జరుపబడెను. సభ మధ్యాహ్నము 4 గంటలకు ప్రారంభింపబడెను. సభకు సుమారు 300 మంది సభ్యురాండ్రు ప్రేక్షకులు వచ్చిరి. జార్జిసన్ సతిగారిని సభకు అధ్యక్షురాలుగా నెన్నుకొనిరి. మహిళాసమాజ అధ్యక్షురాలు గుబుర్రాసూరమాంబగారు జార్జిసన్ సతీమణి సద్గుణము

లను కొనియాడుచు, మహిళాసమాజము అభివృద్ధికి తోడ్పడవలయునని వేడుచు, కొన్ని చక్కని పద్యములు చెప్పిరి.

జార్జిసన్ సతీ, తమ అధ్యక్షకోపన్యాసములో పాశ్చాత్యదేశములలో స్త్రీల ఉద్యమము ఎటుల కొనసాగుచున్నదో, భారతదేశమున కూడ ఎటుల యీ మహిళాప్రబోధము హెచ్చుచున్నదో తెల్పెను. భారతస్త్రీలు రాబోవు రాజ్యాంగ సంస్కరణములలో హెచ్చుగా పాల్గొనవలసి యుండునని చెప్పిరి. భారతనామణులు శిశుసంరక్షణాలయములు, స్త్రీలకు వైద్యశాలలు, ప్రతిపట్టణమందును సాపింపవలయునని, ఆంగ్లోశన చేయవలెనని ఆనెనుక సమాజముయొక్క 1933-34 నివేదికను కార్యదర్శిని చదువుచు ఆనందత్సరమున మొత్తము 53 సభలు జరిపిరినియు, అందు 8 అవసర సభలనియు చెల్పిరి. బీహారు భూకంపనిధికి ధనసహాయము చేయవలెనని తీర్మానించినదియు, రూ 73-8-0 వసూలుచేసి శ్రీరాజేంద్రబాబుగారినిధికి వంపిరినియు నుడిసెను.

తరువాత, బాలికలు, శ్రీయుత చిలకమర్తి లక్ష్మీ నరసింహముగారు వ్రాసిన ప్రహసన మొకదానిని, సావిత్రినాటకమును కడుచక్కగా ప్రదర్శించిరి. ప్రేక్షకులు చాల కొనియాడిరి. త్రెయినింగుస్కూలు ప్రధానోపాధ్యాయులగారి సతీమణి శ్రీమతి కట్టు కామేశ్వరమ్మగారు బాలికలందరినీ, వారి ప్రదర్శనమునకు మెచ్చి, వెండిపరకములను బహుమతి నొసంగిరి.

అధ్యక్షురాలు అంత్యోపన్యాసములో సమాజ అభివృద్ధికోరిరి.

అధ్యక్షురాలికి, సభ్యురాలైన, ప్రేక్షకులను, సభను రుపుటకు తమ భవనము యిచ్చిన త్రెయినింగుస్కూలు హడావుడుగారిని సమాజముతగి పున, తనతరపున, కార్యదర్శిని వందనములతో నాటి సభ ముగింపబడెను.

ఈ సందర్భమున సమాజసభ్యురాలైన, నాటకమున పాల్గొనిన బాలికలు, ఛాయాపటమును తీసి కొనిరి.

డి. సువర్ణాబాయి.

గౌరవ కార్యదర్శిని.

ఉపవాసము—గాంధీజీ ప్రకటన.

“ఆశ్రమ జీవితమున ఉపవాస వ్రత మొక నిత్య విధిగ నెన్నబడుచున్నది. చిత్తశుద్ధి, ఆంతర్మేషి లేనిదే ఆస్పృశ్యతా నివారణ మసాధ్యమగును. ఉద్యమము నందు విశ్వాసముగల్గి, అసంశితచిత్తు, సంతత కృషి సల్పి, ఆత్మ పారిశుధ్యమును సంపాదించినవారు కృషి చేసినగాని, అస్పృశ్యతా మహారాక్షసి పోజాలదు.

ప్రతిదానికి, ప్రతిఒక్కరికిని ఉపవాసవ్రత ముత్తమము కాదు. విశ్వాసము లేకుండ ఉపవాసదీక్షను మొదలుపెట్టిన, ఒకప్పుడు ప్రమాదకరమగు ఫలము గూడ కలుగుండును. అనర్హులగువారికట్టి ఆధ్యాత్మిక కోపలబ్ధికరములగు ఆయుధములు హానికరమగును.

కాంగ్రెసు వాదులును, కాలగెసు సేవకులును, ఒక విషయమును గమనింపవలెనని గోరుచున్నాను. ఈ ఉపవాసదీక్ష కాలము యేడుగోనాలు, గతి ఒక నెలనుండివలెనే, నాతలంపులన్నియు వారినిగూర్చియే యుండెను. కొన్నివోట్ల కాంగ్రెసు యెన్నిక లెట్టి పార్టీస్థులకాకగి మైనది, కాంగ్రెసువాదులు కృత్రమ మార్గముల వోట్లు నెటుల సంపాదించినది, ఖద్దరు నెల్లకాలము ధరింతునని గావించిన నిబంధన నెటుల ఉల్లంఘించినది మాడగా నాకు భయము వ్యాపలత కలెను. సత్యమై, అహింసాత్మక పద్ధతులే యవలంబింపదగునని కాంగ్రెసు నిబంధనలు గలవు. కొన్ని రాష్ట్రములందు స్వయము, అహింసలు అనుష్ఠానము నందు కంటే, తద్వలంఘనయందే విస్తృప్తమయ్యెను. నా యీ ఉపవాసదీక్ష యట్టి దుర్మార్గములనుగూర్చి సంకల్పింపబడినదికాదు. ఆయినప్పటికిని కాంగ్రెసు వాదులు సేవాసిన మాటలవలన నామనోవ్యధను గ్రహించి, యీ ఆత్మ పారిశుధ్య వారమున, వారు ఆత్మపరీక్ష గావించుకొని, కాంగ్రెసును సంస్థలను, కాంగ్రెసు సిద్ధాంతముల కనువర్తించుచు, కాంగ్రెసు సిద్ధాంతముల్ని కాంగ్రెసు సంస్థలందు మూర్తిభవించెనని చూపరులకు దృఢపడునటుల చేయవలెనని గోరుచున్నాను. కావున కాంగ్రెసు సంస్థలు పునీతమగుటకే సదా ప్రారించుచుండును. ఇట్టి మహోత్సాహవై బాతీయసంస్థాపకవ్రతము పారిశుధ్యమున కంటేని కార్యకారిగి నుండగలదు. ఏలన కాంగ్రెసుగూడ అస్పృశ్యతా నిర్మూలనమునకు ప్రతిజ్ఞ నూనెను.”

(దీనబంధు)

నూత్న వధూ వరులు

శ్రీమతి సరహంగి శైలి నాగసుందరి

శ్రీయువ శేషగిరి గాంధీ గారి

శకుంతలా గ్రంథకర్తలు. కవులకు కవయిత్రులు భాగ్యలాగా

లభించుట పూర్వపుణ్య విశేషముకదా !!

మిస్ ముప్పారీ

గ్రంథ పరిచయము

శే కుంతల:—

క్రానుపైజు 133 పుటలు. వెల 0-12-0 గ్రంథ కర్త శ్రీయుత నరహరిపెట్టి శేషగిరిరావుగారు, ఈస్టర్ను స్ట్రీటు, ఏలూరు. శ్రీయుత మోతే నరసింహారావు జమిందారుగారి కంకితము. కాళిదాసు నాటకము ననుసరించి, అధ్యాయములుగా విభజించి, శకుంతలచరిత్రము నిండు గ్రంథకర్త గద్యరూపమున వ్రాసినారు. శైలి గంభీరగ్రాంథికము. మూలము కాళిదాసుదే యైనను కథావిధానమున కొన్ని స్వంత మార్గములు కూడ త్రొక్కబడినవి. పాత్యగ్రంథనిర్ణయసంఘమువారిచే అంగీకరింపబడి మొదటికూర్పు చెల్లి రెండవకూర్పు తయారైయున్నది.

లోకనాటకం:—

డెమిక్రెజు 64 పుటలు వెల రు 0-8-0 లు గ్రంథకర్త శ్రీయుత శేషమూరి గంగాధరంగారు. గోదావరిజిల్లా కొంతమూరు నందలి మహాలక్ష్మీ ధర్మ పుస్తక భాండాగారమువారిచే ప్రకటింపబడినది. ప్రాచ్యపాశ్చాత్య సంఘములసంఘర్షణలవలన భారత దేశపు భావములు ఆచారములు ఎట్లు దుష్పథములు పట్టుదున్నదియు తెల్పుచు, సంఘమును సవ్యమగు పద్ధతులప్రకారము సంస్కరించవలసిన ఆవశ్యకతను ఈగ్రంథము సూచించుచున్నది. అయిదంకముల హాస్యరసప్రధాననాటకము.

మోక్షదాయకశతకము:—

క్రానుపైజు 20 పుటలు. వెల 0-4-0 కీ. శే. శ్రీమాన్ గుద్దంటి చినగోకర్ణకవిగారిచే రచింపబడినది. గుంటూరుజిల్లా పేరాలలోనున్న శ్రీమాన్ గుద్దంటి పెద్దగోకర్ణముగారియొద్ద ప్రతులు వెలకు

లభించిను. భక్తిరసప్రధానము. సులభశైలి.

స్త్రీహితై సిద్ధిమండలి-తృతీయవార్షిక నివేదిక. (బాపట్ల):—

ఈమండలి బాపట్లపురమునందు మిగుల వర్ధమాన స్థితియందుండి పనిజరుపుచున్నది. వాసభూమి, పండు గలు, స్మారకసభలు మొదలగునవి కలిసి గతసంవత్సరము (1933-34) చుమారు 130 సభలు జరిగినవి. అనేక స్త్రీపురుష వక్తల సదుపదేశ శ్రవణభాగ్యమును పుగవాసులకు కలిగించినది. సుమారు 15 దిన వార మాసపత్రిక శ్రీసమాజము నలంకరించుచున్నది. నేడిందు 1050 గ్రంథములు రాజిల్లుచున్నవి. సంఘము రిజిస్టరయినది. హిందీతరగతులు 7000 నలుగురు మధ్యమతరగతియందును ఒకరు ప్రాథమిక తరగతియందును కృతార్థులైరి. ఇట్టి సంఘమునకు 41 రు మాత్రము సభ్యులై రు 13-6-0 మాత్రము మాసాదాయ మగుట విచారింపతగ్గది. స్వంతభవనమునకై చేయబడుచున్న ప్రయత్నములు సఫలమైనచో మండలి యంతకన్న నెక్కువ కార్యమునుచేసి చూపగలదనుటకు సందేహములేదు. సమాజము నిట్టి యభివృద్ధి కగమైన స్థితికితెచ్చిన అధ్యక్షురాలు శ్రీమతి రామరాజు వెంకాయమ్మగారును కార్యదర్శినులు శ్రీమతులు కనుపర్తి శరలక్ష్మమ్మ ముప్పాళ్ల జనార్దనమ్మగారును ఎంతయు ప్రశంసనీయులు.

మహాలక్ష్మీపతనమందిర ద్వితీయవార్షిక నివేదిక (గుంటూరు):—

ఇందు 35 గురు సభ్యులుగలరు. ప్రతిదినమును 1 గంటసేపు హిందీక్లాసు జరుగును. 500 పుస్తక

కులుగలవు. 10 వార్తాపత్రికలువచ్చును. ప్రతిబుధవారము భజనజరుగును. శ్రీమతి అమరవాది అనసూయమ్మ గారు ప్రతిదినమును భాగవతపురాణము జరిపి అది సమాప్తము కాగానే దేవీపూజయు సమారాధనమును నొనర్చిరి. గుంటూరుపుర పురంధ్రమణులెల్లరును సహాయపడినచో దీనికొక ప్రత్యేకమందిరము కట్టించుట సులభము. సమాజమున కధ్యక్షురాలై శ్రీమతి పంగులూరు రాజ్యలక్ష్మమ్మగారును కార్యదర్శినులై శ్రీమతులు బొడ్డుపిల్లి బాలాత్రిపురసుందరమ్మ అద్దంకి బాలాత్రిపుర సుందరమ్మగారును చేయుచున్న కృషియెంతయుఁ బ్రశంసనీయుము.

కార్మికసంఘప్రచురణము:—

ఇది జూలైమాసమున ప్రకటింపఁబడినది. కార్మికులు దుర్వ్యయము చేయుచురని ప్రతివారును వారిమీద నేరము మోపుదురు. ఆనేరము అనగా త్రాగుడును కారణము వారి అర్థిక లిఖాలియేయని మరతురు. వారు త్రాగుబోతులని తిట్టేవారేవారికి కల్లునమ్మి శ్రీమంతులగుచుందురు. ఈత్రాగుడువలన వారు కొంత తెలివితప్పి ఐకమత్యవిహీనులై చెడుచుండుట నిశ్చయమైనను 2. కానొక నా డావేశమువచ్చి జండాపట్టుకొని తమకు విజయసిద్ధి చేకూరువరకు నిలచి పోరాడగల సమర్థులు కాగలరని యీప్రచురణము తెల్పును. నల రు రు 0-0-3 క్రాసుపైజు 17 పుటలు. చక్కని ఆచ్చు యొరనిఅట్ట కలిగి అతి మనోహరముగనున్నది. కార్మికసంఘ కార్యాలయము అనంతవరం, తెనాలి పోస్టు గుంటూరుజిల్లా.

శ్రీ శివమహిమ్నస్తోత్రము:—

క్రాసుపైజు సుమారు 30 పుటలు- 45 పద్యములు. నెల రు 0-2-0 లు మాత్రము గ్రంథకర్త ఆప్తావధాని శ్రీయుత వడ్డాది సీతారామాంజనేయ కవిగారు ఖాసింకోట, విఖాఖిపట్టణముజిల్లా. శ్రీతశివ్య చయ హయగ్రీవుండు, దక్షిణామూర్తియు, మందారభూజ మగుచు, మహితదేవీస్వరూపుడై మహినివలసి, నాకు

ప్రత్యక్షదైవమానాదుగురుని' శ్రీ పురాణం 'సూర్య నారాయణ కవీంద్రు శుభవదాబ్జ పీఠిపై నీస్తవము నర్పించుకొందు' నని వ్రాసి యీకృతిని తీర్థలవారి కంకితమొనర్చి తమ యిరువురకును కవిగా రజరామర మైన కీర్తినిగూర్చి నారనుట కాటంకములేదు. భక్తా భీష్మఫలప్రదంబై, మోక్షప్రదంబై, శ్రీ శివమహిమా ప్రకటనంబై గంభీరసజీవకవిత్వగుంభితంబైయుండు శ్రీపుష్పదంతాచార్యుని కృతిని యొకవీసమునువాసి వోని సుందరసులభ పటుత్వకవిత్వముతో ఆంధ్రీ కరించి కవిగారు ఆంధ్రభక్త కవిపండిత మండలికల్ల మండనులైనా రనుట కాటంకములేదు. మచ్చున కొకటి చెండు పద్యము లుదాహరించుటకంటె యీ కృతినిగూర్చి హెచ్చుగ పొగడుట దు సరము.

చ॥ తటమటనొంచె నీచరణతాడన నిబ్బవి;

యభ్రమెల్ల నీ

చటులభుజార్ద్రశ్రవహతి బర్జితగ్రహ

రాజియయ్యె; నీ

జటల పటుప్రహారమున స్వర్గము ఘూర్ణిలె;

లోకరక్షక

నటనము నీవొనర్చుతరుణయున

నోవిపరీతపర్రనా!

ఉ॥ కాటుకకొండయంత మసిగల్గిన సింధువుబాత్ర

జేసియా

హాటకగర్భరాణి, భువనాతతపత్రమునందు

గల్పకో

త్పాటితశాఖిలేఖినిగ బాణిగ్రహించి భవ

స్మహత్వముం

బాటవమొప్పవ్రాసియును బారమునొందదు

సూపె యీశ్వరా.

భారతవైశ్య:—

ప్రతి బుధవారమును బెజవాడనుండి మానేపల్లి బాపనయ్యగారి సంపాదకత్వమున వెలువడుచుండు వారపత్రిక. సంవత్సరం చందా రు. 3-4-0లు. సాంఘికవిషయములలో సంపూర్ణసంస్కారము,

రాజకీయములలో సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యమును బోధించుచు కాంగ్రెసుకు వెనుకదన్నయి మహాసహాయము చేయదలచుకొన్న పత్రిక. అందందు మంచి సాహిత్య రచనలు, ఆర్థికచర్యలునుగూడ కాననగును. వైశ్య మహాజనుల యుక్తృష్టవిప్లవతన ప్రతిభను ప్రకటించును గనుక శ్రీమంతులగు వారియందరి యాదరమును బొంది చిరకాలము స్థిరతరసేవ చేయగలదని విశ్వసించుచున్నాము.

తా నా జీ :—

క్రాసుసైజు 145 ఫుటలు. వెల రు. 0 4-0లు. గ్రంథకర్త కొవ్వలి లక్ష్మీనరసింహారావుగారు, ఇన్నీసుపేట, రాజమహేంద్రవరం. సత్రపతి శివాజీ యొక్క సేనానియగు తానాజీ సింహగడదుర్గము నేతైకపీరుడై తన భుజబలదర్పణున జయించి మరణించిన విషాదాంత చారిత్రక నవల. ఆంధ్రభాషలో కొంతకాలమునుండి భాషాంతరీకృతనవలలే కాని స్వయంకల్పితములైన నవలలు వెలువడని లోటు నిది తీర్చుచున్నది. పీటముల్ల పంటిపాటు, ప్రకృత్యతిక్తములైన సన్నివేశములు మొదలగు అద్భుతకల్పనలెవ్వియులేక స్వభావసిద్ధమగు సుందరకథగ ప్రాతచరిత్రను ప్రదర్శించిన గ్రంథకర్త వైపుజ్య మెంతయు నెన్నతగినది. పుణ్యవంతులగు శ్రీ శివాజి, తులసీదాసు, జీజీబాయి, తానాజీగార్లు సజీవముగ మన యెదుట నిలచి రాజకీయవ్యవహారములను నడిపించుచున్నట్లు గోచరించును. చారిత్రకరంగములో గ్రంథకర్త కిది ప్రథమ ప్రవేశమయ్యు రచన విజయసిద్ధి నందినదనవలెను. మరియు నిట్టి యితర గ్రంథములను వ్రాసి ఆంధ్రభాష నలంకరించవలెనని యీ యువక కవికి మా సంపూర్ణప్రోత్సాహము నిచ్చుచున్నాము.

బాబ్బిలియుద్ధ నాటకము:—

డెమ్మిసైజు 104 ఫుటలు వెల రు. 1-0-0.

గ్రంథకర్త కీ॥ శే॥ కళాప్రపూర్ణవేదము వేంకటరాయ శాస్త్రిగారు. ద్వితీయ ముద్రణము. ఈ నాటకమును పరించిన శరీరములు పులకలెత్తి చచ్చిన పౌరుషములు అంద్రరక్తమునుండి పైకుబకకమానవు. ప్రతాపరుద్రీయమువలె వ్యవహారభాష, జాతీయపదములు కలిగి యాదార్థ్యమున కత్యంత సమీపమున నుండును. ప్రతులు పలయునారు వేదము వేంకటరాయశాస్త్రి అండు బ్రహ్మ, నెం. 4, మల్లికేశ్వర వీధి, బారిక్దొను, మదరాసుకు వ్రాయవలెను.

సందిగ్రామ తాలూకా భూగోళము:—

క్రాసుసైజు 32 ఫుటలు. వెల రు. 0-4-0లు. గ్రంథకర్త శ్రీమతి అయ్యదేవర బాలాత్రిపుర సుందరమ్మగారు, ప్రభానోపాధ్యాయి, బోడ్డు బాలికాపాఠశాల, కంచికల్ల, కృష్ణాజిల్లా. మూడవ తరగతి విద్యార్థుల కత్యుపయుక్తమగు రీతిని వ్రాయబడినది. భూగోళశాస్త్రజ్ఞానము స్వస్థలము, స్వప్రాంతములనుండి ప్రారంభమై తరగతి తరగతికి హెచ్చుచు సర్వప్రపంచ పరివ్యాప్తము కావలెనను సూత్రమునుబట్టి మూడవతరగతి విద్యార్థుల యుపయోగముకొర కీ పుస్తకమును గ్రంథకర్త చక్కగ వ్రాసినారు. పై తరగతులకుగూడ యిట్టి గ్రంథములను వ్రాయవలెనని హెచ్చరించుచున్నాము.

కవిరాయలు:—

క్రాసుసైజు 27 ఫుటలు వెల 0-4-0. గ్రంథకర్త కొత్త వీరభద్రయ్యచౌదరిగారు సంగం జాగర్ల మూడి, తెనాలితాలూకా, గుంటూరుజిల్లా. పృథ్వీరాయల ఆస్థానకవి చాందుభట్టు తన ధీప్రతిభవలన మహమ్మదుఘోరీని వశపరచుకొని రాయలచేత పగ తీర్చుకొనునట్లు చంపించిన అద్భుతచరిత్ర. నులభతైలి. వీరరసప్రధానము.

లోకంపోకడ

పులిమీద బుట్ట

ఇది సైన్యముగం. సైన్యకు యంత్రమాధారం. యంత్రానికున్న ఆకలి భూమిమీద ఎవరికీలేదు. మనుష్యులందరికీ యెంత ఆకలి యంత్రాలకీ వాటి సాతదారులకీ అతకన్నా యెక్కువ ఆకలి. ఆకారం చేతనేగాదా జనసామాన్యముయొక్క సిరి సౌభాగ్యాలు, ఆయురారోగ్యాలు, జీవనాధారాలు స్వాతంత్ర్యవిలాసాలు సర్వమూ శ్రీకృష్ణాప్రణామంటూ యంత్రపురుషుని హోమకుండములో ప్రేరేపించుచున్నవి. ఈబకానురుని ఆహారమునకు భూమి మీదనున్న చెట్లన్నీచాలక, భూమిలోవుండేబొగ్గు అంతాచాలక, గనులలోవుండే కిరసనూనె చమురంతా చాలక, నిద్రుచ్చక్తికూడా చాలని మహదశ సంపాదించుచున్నది. ఎక్కడపడితేఆక్కడ దొరికే ఆహారమేదియూ అనుప్రశ్న శాస్త్రజ్ఞులనందరినీ వేధించుచున్నది. ఈక్రోత్తవస్తువు నెవ్వడైనా కనిపెట్టాడంటే వాడు బొగ్గు, చమురు విద్యుచ్చక్తి మొదలగు వానిలో మొనాపలీ (స్వహక్కులూ) సంపాదించుకొన్నవారందరినీ వెనుకకునెట్టి వారి తలమీదికెక్కి తాండవముచేయగలడనుటకు సంభవములేదు.

ఈఅద్భుత మొక జపానీయునికి పట్టేలాగుంది. ఆరకావానగర వాస్తవ్యుడు కిచినోనూకు షిబ్యూకావా అనేఅతడు గాలిని చలపమీద నీరుగామార్చి, ఆనీరును సన్నగాకాచి ఆపచ్చేమంటపల్ల బ్రహ్మాండమైన యంత్రాలను పరిచేయించగల శక్తిని కనిపెట్టినాడు. బొగ్గు, చమురు, కర్రెంటు మొదలగు వానికిని

దీనికిని చాలా భేదముగలదు. వానిని ఒకసారి ఉపయోగించినచో హరించిపోవడం, క్రొత్తశక్తి కావలస్తే తిరిగి ఆపదార్థములను కొనుక్కోవలసి రావడం తటస్థిస్తున్నది. ఈపద్ధతిలో అలాగుకాదు. గాలిని చలపమీద నీరు చేయడం, ఆనీరునే గాలిగా మారుస్తూ శక్తిని నిర్మించడం, ఆగాలినే మళ్లీనీరుగా మారుస్తూపుండడం ఆయంత్రంలో జరుగుతూ వుంటుందట. గాలి యొక్కడపడితే అక్కడ దమ్మిడియియ్య నక్కరలేకుండా చిక్కుతుందిగాదా. యంత్రం కొనుక్కోవడం నడపడం నేర్చుకోవడం తప్ప దీని కట్టే మదుపుకూడా అక్కరలేదు. శాస్త్రజ్ఞులందరూ యీవిధానమును పరిశీలించి యోగ్యతాపత్రములనిచ్చినారు. ఈ విధానమునందరికీ ప్రయోజనకరమైన ట్టభ్యాసముచేసి చాకచేసి ప్రచారముచేయుటయే తరవాది. ఈయంత్రమును తానుతప్ప యింకెవరూ తయారుచేయకుండా వుండేటందుకు జపాను మొదలు గాగల ముప్పైనాలుగు దేశాలలో షిబ్యూకావా పేటెంటును పొందినాడు. ఇంగ్లాండు, అమెరికా, ఫిన్లండు మొదలు గాగల దేశములనుండి యెంతోమంది ధనాధ్యులు అతనిదగ్గరకువచ్చి వారివారి దేశములో ఆయంత్రమును ఆమ్ముకొనుటకై పేటెంటు హక్కుల నిమ్మని కోరుకుంటున్నారు. అన్ని యంత్రాలకీ సాయం ఇదొకటి ప్రస్తుతయంత్రాధికారుల చేతులకు చిక్కిందిరా అంటే మరీ చాలామంది పేదసాదలకి మిల్లులలో కూలిపనినుండి ఉద్వాసన తటస్థించక మానదు. ఎవరినోట్లో యే బెడ్డపడినా యజమానుల సౌఖ్యం మరికొంత హెచ్చకమానదు. 'నుదుటన్ వ్రాసినవారత తప్పదుగదా నూరేండ్లు చింతించినకా'

ప్రస్తుత నిరుద్యోగులకూ, యిక ముందు ఉద్యోగముల నుండి తరిమివేయబడే అభ్యాసులకూ, ఇంతకంటే చింతోపశమనకరమగు వేదాంతవాక్యము నవ్వరుపడే శింపంగలరు?

రబ్బరుకు దెబ్బ

జర్మనీలో కృత్రిమపునీలింగు బయలుదేరగానే హిందూదేశంలో నీలిమందుపంట, పంట, వర్తకం, వీని ననుసరించిన అనేక వేలజనుల జీవనాధారం తగ్గి పోయినవి. జర్మనీనుంచి పచ్చగుడరాగానే మన దేశపు చాయపసుపుపసు కూడా సన్నగిల్లింది. ద్వారములక దేగదా పూత! ఇట్లే కొన్నికొన్ని ప్రతి పదార్థముల సృష్టివల్ల అసలు పదార్థముల నడిగేవారుండకపోతారు. సైన్సు తలయెత్తినప్పటినుండి యేవో కృత్రిమపదార్థాలను సృష్టిస్తూ, అసలుపదార్థాల నడచి వేస్తూ, పెక్కుమంది జీవనాధారములను కూలుస్తూ, కొద్దిమందిని విపరీత ధనాభ్యులనుచేస్తూ, ఉద్యోగుల కూలులు తగ్గిస్తూ పేదసాదలనెరిసి హీనానికొగ్గి మానానికిమగ్గి ధనవంతుల ఫ్యాక్టరీలపాగాలు పీలిపించి అల్పాయుగ్ధాయవంతులను చేస్తూ ప్రత్యక్షమృత్యు దేవతా స్వరూపయై తాండవమాడుతున్నది. బెంగాలులో జనపనార, తెలుగుదేశంలో వేరుసెనగ, ధాన్యము మొదలగు వ్యాపారములు తగ్గి జనులు ముఱ పెట్టుతున్నారంటే యే సైంటిఫిక్ మాహాత్మ్యమో అయివుండాలి.

ఇప్పుడు సైంటిస్టు రబ్బరుమిడికి యెత్తేడు జండా! రబ్బరు పంట వరి, జనపనార, చెరుకులవలె సామాన్య జనుల చేతులలోలేని మాటనిజమే. రబ్బరుచెట్టు పెంచేవాళ్లు, పండేవాళ్లు, వస్తువులచేసి అమ్మేవాళ్లు అందరూ ధనవంతులైన తెల్లవారనుమాటయు నిజమే. అయినను ఆతోటలను ఫ్యాక్టరీలను వ్యాపారమును అనుసరించుకొని యెంతోమంది నీగ్రోలు, ఇండియనులు, చీనావారు బీదవారు బ్రతుకుతున్నారు. కాని లేకపోలేదు. కృత్రిమపు రబ్బరును భూరిప్రమాణముమీద తయారుచేయడము సాధ్యమైతే ప్రస్తుతపు

రబ్బరుతోటలు చడుక్కోవలసినదే. ప్రకృతపు రబ్బరుకంటే కృత్రిమపు రబ్బరు యొక్క ప్రకారముల కుపయోగించును కనుక యంతకంటే యొక్క ప్రఖరీ సుగావున్నను అదేచెల్లి దీనిని మూలకు తోయంగలదిని వర్తకులప్పుడే అంచనాలు వేయుచున్నారు. పెద్ద యెత్తుమీద తయారుచేయించితే యంతకంటే చాక చేసి ప్రకృతపు రబ్బరుయొక్క పోటీని చంపివేయవచ్చుననికొందరిఅలోచన. అయితే సైంటిస్టులంటారు, ఇది ఇంతవేగం సాధ్యమయ్యేదనికాదు. ప్రస్తుతం కొన్నిడబ్బాలను, పంపులను, వానకోటులను మొదలగు వాని లోపూతకు మాత్రం పనికి వచ్చునంతమట్టుకే తయారౌతుంది. రబ్బరుతోటలవారు ఇప్పటినుంచే బెంగపెట్టుకోవద్దని అభయహస్తమిస్తున్నారు. ఈ పుణ్యాత్ముడెవడో కాని దీనికికూడా పేటెంటు పుచ్చేసుకొని ఖరీదులు బిగించేసి లాభాలను హెచ్చించుకోవడంకోసం ప్రజలను దోచేసుకోకుండావుంటే ధన్యుడు. లేదా వారివలె ఇతడును మరియొక అదృష్టవంతుడు, ప్రజలకు మరియొక చిన్నగుణబండ్!

చావు తెలివి

ప్రాణాలుపోగానే హిందువులు శవాలకు తగలేస్తారు. ఇదేవో ఆరోగ్యపద్ధతంటారు. ఇట్లు చేయుటవల్ల వారి శరీరములలోని పచ్చిపదార్థములు కుళ్లుతుండడం, గాలిలో ఆకంపు పైవారికి వీలుతుండడం, వింతవింత రోగాలు వ్యాపకం కావడం మొదలగునవి తప్పతాయన్నమాట నిజమే. కాని, దీనిలో ఒక ప్రమాదం లేకపోలేదు. మనము కాలేసినవారందరూ నిజంగా చచ్చిపోయినవారేనా, లేక కొంతవీసి కొందరు బ్రతికున్న వాళ్ళనుకూడా కాలేస్తున్నామా అని ప్రశ్న. సాధారణముగా తెలుగువైద్యుడైతే నాడి, ఇంగ్లీషువైద్యుడైతే గుండెలు పరీక్షించి కొట్టుకోవడంమానీగానే కాటికి మోసీమని అనుజ్ఞయిస్తారు. కాని, వల్లకాటిలో చితిమీదనున్నప్పుడు సెగ తగలగానే తెలివీప్రాణాలు కొందరికి వచ్చాయని

చెప్పుకుంటావుంటే మనము విన్నాము. తరువాత ఆయువు తిరిగి అందులోకి దూరుట కవకాశమున్న దని కొందరు నైతికములకూడా ఒప్పుకోవచ్చును. కాలేసిన తరువాత ఆయువునన్నే పుట్టేమిటి? ఉపాధి యైన శరీరము కాలిపోయిన తరువాత ఆజీవము ఆ శరీరమైన దయ్యమై వారిని వీరిని చుడుతునే వుంటుంది.

అందుకనే కాబోలు క్రిస్తవులు మొదలగువారు శవాలను కాలవకుండా పూడ్చిపెడతారు. ఆయినా ఇందువల్లన నెట్టి ప్రయోజనమునులేదు. ఆయువు తిరిగి అమంటిలో ప్రవేశించి శవములోకి దూరలేదు. దూరినా బ్రతికినమనిషి పైకిరాలేక ఊపిరాడక పెండ్లి చావు చావలసినదే. అయితే దయ్యముమాత్రం భూస్థాపితం కావలసినదే కాని యితరులను హింసించవు. ఆయినా తప్పించుకొని వస్తున్నవి లేకపోలేదు! ఈకారణాలచేత అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములలో ఆలబామా బర్మింగహాము నగరవాస్తవ్యురాలు మిసెసు ఎలీజా బ్యాంక్సు అనే ఆమె ముందే తెలుపుకొని ఒక ఉపాయము నాలోనించింది. ఆమె యిప్పుడాగోస్యముగానే ఉన్నది. కాని ప్రాణముపోవుట అనగా యెంత? బబ్బుచేసి మంచముమీద పడగానే ఊపిరాడకపోవడం చూసి పాలేస్తారు! తనను ఒక పెట్టెలోపెట్టి పూర్వవలెననిన్ని దానిమీద బులబులాసుగాను పల్చగాను మున్నపోయవలసినదని ఆమె యేర్పాటు చేసుకొన్నది. ఆపెట్టె తాను స్వయముగానే తయారుచేయించుకుంది. ఆపెట్టెకు మిత్రుల యిండ్లకు తెలిఫోను కనెక్షను పెట్టించుకున్నది. తెలివి రాగానే గంటవాయించి మాట్లాడుకొని పట్టెలోకి వచ్చి అందరితో ముచ్చటగానుండవచ్చును. పెట్టెలో పెట్టగానే మున్నపోసేక కొంచెము రోజులు తాళవలసినదనికూడా ఆజ్ఞాపించుచున్నది. ఈ మెకు ప్రాణాలు తిరిగివచ్చి తెలిఫోనుతో మాట్లాడడం చూచారురా అంటే సంపదలనువిడిచి వచ్చిపోనిప్రములేని మహానుభావులందరూ ఈమోస్తరు తెలివినే తెచ్చుకొని యీసోస్తరు జాగ్రత్తనే పడుతూవుంటారు.

స్పృశ్యతా ధర్మము

పాశ్చాత్యులు ముఖ్యంగా ఒక్కవిషయములో మనకంటే తలమించి తాటి ప్రమాణం నాగరికులైనారనడానికాటంకంలేదు. వారికి ఆశ్చర్యతాదోషమునేది యొక్కడా కోస్తే లేదు. సర్వేసర్వత్రాస్పృశ్యతా మహాధర్మం వ్యాపించి వున్నాడనడానికి అదేకాల్లా తాకడమేకాదుండా గట్టిగా కాగిలిండుకొని ముద్దులుకూడా సనాతనకాలంనుంచి పెట్టుకుంటావుంటూ వుండడమున్న నవయుగంలో అదిమరీ యెక్కువౌతూ వుండడమున్నే ప్రబలనిదర్శనము. మనదేశంలో ఈ ఆస్పృతాసిద్ధాంతం ఒక్కహరిజనుల యెడలను మాత్రమే పాటించబడుతున్నాడనుకోవడం కేవలం అధర్మము. పాశ్చాత్యదేశాల్లాగ మనము యెవరిమీదనైనా అభిమానం లేకత్తుకొనివచ్చినప్పుడు అమాంతంగా మీదపడి కాగిలిండుకొని ముద్దుపెట్టుకొని ప్రకటించగలమా? తల్లినే కానీ తండ్రినేకానీ, పెద్దలనేకానీ పిన్నలనేకానీ, పంచితలనేకానీ అపరిచితులనేకానీ మనం యెంతప్రేమవున్నా ఒకరికిరమ తగలకుండానే దూరదూరంగానిల్చి నమస్కరించడం చలకరించే వాళ్ళని చలకరించడమే తప్ప, ముద్దుపెట్టుకోవడం కాదుగదా చెయ్యినా తగలనిచ్చామా, ఇదేమిటి చెయ్యిముట్టు సరసమని యిరుగుపొరుగువాళ్ళు వీపు విరగగొడతారు. ఆస్పృశ్యత వెలసివున్న జాతులలో అల్లా ఇదేకర్మం! అందువల్లే పాశ్చాత్యులు ఆస్పృశ్యత అప్రేమపల్ల వస్తుందనీ, నిరభ్యంతరంగా అందరినీ తాకుతూ కాగిలిండుతూ ముద్దులాడుకుంటూ విలాసంగా విహరించేజాతులలో మాత్రమే ప్రేమ అవతారమూర్తియై వెలసివుంటుందనీ, హిందూదేశానికి ఈ ప్రేమధర్మము నుపదేశముచేసి తమలాగే తరింపజేదామనిన్నీ విశ్వప్రయత్నము చేస్తున్నారు. మనము కూడా వారికి యధాశక్తిగా తోడ్పడుతున్నాము. ఇప్పుడు మనదేశంలో మునపటంత మొగమాటం, ముభావం ముట్టుకోకపోవడం, ముద్దుట్టుకోకపోవడం యొక్కదేనావుందా?

అస్పృశ్యతపోయి స్పృశ్యతబాగా సిద్ధించడమంటే యెక్కడో రెయిల్వేలోను పడవలోను స్నానాల్లోనూ ఆఫీసులలోను సంతలలోనూ సమ్మర్ల ములలోనూ ఒకరినొకరు రానుకోవడం మాత్రమే కాదనిన్నీ, అవసరాలు కల్పించుకుంటున్న అయినా ఒకరికొంగు ఒకరికీ ఒకరిచెయ్యి ఒకరికీ, ఒకరిఅంటు ఒకరికీ ఒకరిపెదమె ఒకరికీ తగిలించుకుంటూ విజ్ఞ విగడమే సుస్పృశ్యత అనిన్నీ భావించేవారు ఆ నేకులు లేకపోలేదు. అస్పృశ్యత యీకాలంలో కానాలని కోరుకోనే తెలివితక్కువగా రెక్కడైనావుంటే వారికి భారతదేశం యేలాగున ఆదర్శ మైయున్నదో సంపూర్ణస్పృశ్యత కోరుకోనే మనము కొంతవరకైనా పాశ్చాత్యుల పరిశుద్ధస్పృశ్యాచారములను పఠించి అభ్యసించవలసి వస్తుందనుకోవాలి!

స్పృశ్యజాతులన్నిటికీ ముద్దు ఒకప్రధాన ముద్రక మాత్రమేకాక ఆయుధంకూడా అయివున్నది. ఒకప్పుడు చక్కనిపడుచుఘ్రాచిరాణీ ఒకముసలిబంట్రోతును నిద్రపోతూవుంటే ముద్దాడింది. ఏమమ్మా అంత మోహమని చెలికత్తె లాక్షేపిస్తే తానతని శరీరమును చూచి కాక అతని ఆత్మని తలమకొని ముద్దాడితివని బదులుచెప్పెను. 1784లో డెన్మార్కుదండచేసెను, ఫాక్సు అనే పార్లమెంటు అభ్యర్థిగారికై వోట్లగారకు ప్రచారముచేయుచుండెను. ఆదేశంప్రజలుకల్లుకూ డబ్బుకూ లాంగివోటియ్యరు. ఈమె చక్కనిచుక్కేమో, ఒక్కొక్కముద్దు తగిలిస్తూవుండడం ఒక్కొక్కవోటు ఖరారు చేయించుకోవడం మొదలుపెట్టింది. ఒక నెత్తురుకోతవాడు ఎంతమంది బ్రతిమాలినా ఫాక్సుకు వోటియ్యనని హఠాయిస్తే యీమె అమాంతంగా అతనిమీదపడి ముద్దెట్టుకొని మరీవోటు వేయించుకుంది. ఆరోజుల్లో ఇదంతా ఒకపెద్ద వింతలాగ పేషర్లన్నిటినిండా బొమ్మలువ్రాసి యొక్కించారుట. ఇప్పుడది సర్వసాధారణమేమో తెలియదు.

ఘ్రాచి రివల్యూషను సమయములో ఘ్రాచివాళ్లు ఇంగ్లండుమీదికి దండయాత్ర పస్తారేమో అని

భయం. వేనవేలు యువకులను సైన్యములోకి చేర్చించవలసినదని హంట్రీప్రభువుగారికి ఉత్తరువువచ్చింది. ఆయితే ఘ్రాచి రివల్యూషనంటే ఆంగ్లేయప్రజల కిష్టము. వారి దేశములోకూడా ఆ మోస్తరు విప్లవమువచ్చి స్వాతంత్ర్యం సిద్ధించవలెనని వారి ఆశయము. కనుక వారు సైన్యంలో చేరరాదును. అప్పుడు జానీగార్దెను ప్రభ్యి యేమిచేసెను? పూర్తిగా మిలిటరీడ్రెస్సు వేసుకొని పట్టణములు పల్లెలు అడవులు కొండల వెంటపడి ముండ్లెల్లా సైన్యంలో చేరమని బ్రతిమాలి యెప్పటికీ వినకపోతే చేరినవాడికి ఒక్కొక్క ముద్దువొప్పన పెట్టి చేరిపించింది. అట్టి దివ్యనుందరీవిగ్రహము ముద్దెట్టుకుంటానంటే యెవరు వద్దనగలరు? దేశాభిమానమంటే అలాగున వుండవాలి!!

ఒకప్పుడు బహిరంగంగా పెల్లొన్నయినా సరే, పిల్లలు మాస్తూవుండగా మొగుడు ముద్దుపెట్టుకుంటే తప్పు అని రోమునగరంలో భావించేవారట కాని, నాగరికత వ్యాపించిన తరువాత అట్టి చట్టములను పుస్తకములనుండి చించేశారు. జపానులో బహిరంగపు ముద్దులాటలను నిషేధిస్తూ ఇంకా చట్టంవుంది కనుక అక్కడ అస్పృశ్యత పూర్తిగా నశించలేదేమో అనుకోవాలి. తెల్లవాళ్ల జండాక్రిందవున్న మన దేశంలో ప్రజల కల్లాటి వెట్టిముద్దు లిష్టములేక పోయినా పార్టీ లొప్పుకొని బహిరంగంగా చుంబనాలు చేసుకుంటే శిక్షించాలని యేలాటి చట్టంలేదు. గాంధీమహాత్ముడు అస్పృశ్యతాపికాచంపైని చేస్తూ వచ్చిన దండయాత్రలో డబ్బూ యేగానికోసం, గాజులూ ఉంగరాలుకోసం, పుస్తేపూసకోసం వర్ణ విచక్షత, లింగవిచక్షత, వయోవిచక్షత, తెలుపూ-నలుపూ, కుట్టూ శుభ్రం, విధవా—పునిస్త్రీ విచక్షత లేకుండా అందిరినీ తడవుకొని ఆయనకాడికి దేవీను కున్నాడే కాని అదేసమయమున అనురాగపూర్ణమైన ఆలింగనములు చుంబనములు చేసుకుంటూ వచ్చేలాగుంటే అస్పృశ్యతాపికాచ మిపాటికి వాడలి

పోయి అడవులు పట్టిపోయివుండునని కొందరు సంపూర్ణ స్పృశ్యతావాదుల విశ్వాసమైయున్నది.

కుంభకోణం కీర్తి

కుంభకోణం అయ్యర్లు మంచి బుద్ధిమంతులు, విద్వాంసులు, హైకోర్టు వకీళ్లు, జడ్జిలుగ అయి రాణించిరని మన మెగుగుదుము. ఈమధ్యన ఇతర ప్రాంతములలోకంటే అక్కడ యజ్ఞము తెక్కువ జరిగి అనేకము మేకలు తరించినవి కనుక వారికి సుప్రసిద్ధ సనాతనులన్న కీర్తిపట్టా వచ్చినదనికూడా యెరుగుదుము. ఎక్కడెక్కడ హోలేళ్లునుంచి, సంతర్పణలను, వారికొరకై దరఖాస్తులు వెళుతూవుంటాయి కనుక వారిలో తెక్కులు పాకకాస్త్ర ప్రవీణులనికూడా మనకు తెలుసును. కాని యౌ. దేవనాయకిగారు కనిపెట్టిన ఒక దివ్యరహస్యము మనవంటి కాఫీపానరతుల కందరికీ మిక్కిలి ముఖ్యమైనది. నేపిల్సు పట్టణమును చూసేసీ మరీ చావ మన్నారు కాని కుంభకోణం కాఫీని త్రాగేసి మరీ బ్రతకమంటున్నారావిడ. ఆకాఫీ కా సువాసన ఆ ఘాటు ఆ కమ్మదనము అకీర్తి యొక్కడనుంచి వచ్చాయిరా అంటే ఆ అయ్యరుప్పికాయల చేతుల నుండే వచ్చిందనడానికి సందేహంలేదు. కాని, పరిశోధన (రిచర్చి) చేసేవాళ్లల్లాగ ఒకమాట చెప్పేసి నోరు మూసుకుని పూరుకోరు. దాన్ని గూర్చి ఒక ట్రీటైజు (వ్యాసం) వ్రాసి మరీ ప్రకటిస్తారు. ఆంధ్రదేశములకూడా దానిని పఠించి అయ్యరులతో ఆఖరు కిందులోనైనా పోటీచేసి సమానులవాలనే పుద్దేశ్యముతో ఆమె పరిశోధనాఫలితముల నిందు హిందూవారిపత్రికనుండి తెలిగించి ప్రకటించుచున్నాము.

కాఫీగింజలను వాసనవచ్చేదాకా వేచి పొయ్యి మీదనుంచి దించివాలి. వెంటనే ఒక కాగితపు టట్టుమీదకాని పీటమీదకానీ పోసీవాలి. మూకుట్లో యేమాత్రమునే పుంచీసినా మాడిపోతవి. పిమ్మట వానిని అతివేగముగా చల్లారబెట్టి పొడిచేసి డబ్బాలు

కెక్కించవాలి. మనవాళ్లు తరుమగా ఈవాళ్ల వేచడం రేపు పొడిచేయడం జరిగిస్తారు. లేదా ఎప్పుడు చల్లారితే అప్పటికే అని పూరుకుంటారు కాని తొందరగా చల్లారబెట్టే వుపాయ మాలోచించరు. కాని వాటి కెంతసేపు అనవసరంగా గాలి పట్టిస్తే గాలిలో వుండే చెమ్మ వాటికిపట్టి మెత్తపడిపోయి వాటి వాసన అంత తగ్గిపోతుంది. ఎంత వేగం చల్లారబెట్టి గుండచేస్తే అంత కమ్మదనం పోచుతుంది. అందుకోసం కుంభకోణంవారు విసిరికట్టలతో విసిరి వేగము చల్లారబెట్టి వెంటనే పొడిచేసి డబ్బాలలో కుక్కేస్తారు.

అసలు మహాఅంతా యీ తగనాతనే ఉంది. ఉచితమైన పాళ్లతోపాటు పంచదార డిక్కాక్షను కలిపేవరకూ అంత కష్టమేలేదు. కలిపిన తరువాత చల్లారపెట్టడములోనే కుంభకోణంలోని బాలురైనా సరే, ఆంధ్రదేశంలోని మహావిద్వాంసులను కూడా మించిపోతారు. సాసరులోపోసి చల్లారపెట్టడంవల్ల కాని, కాఫీగ్లాసు నీళ్లబిందెలో ముంచడంవల్లగాని కమ్మదనం తగ్గిపోతుంది కాని మానదు. అందుకనే ఆ బాలురు రెండు గ్లాసులను రెండు చేతులలోనూ పట్టుకొని ఒకచేతిని నెత్తికిపైగా చేయి వెళ్లగలిగినంతమీదికి యెత్తుతారు. రెండవ చేతిని మోకాలుకిందికి దించుతారు. చేతులను మీదికి కిందికి మారుస్తూ ఆ గ్లాసులోనుంచి యీ గ్లాసులోకి యీ గ్లాసులోనుంచి ఆ గ్లాసులోకి కాఫీని చరచర పోస్తారే. చూసేవాళ్ల కదంతా క్రింద పడి పోతుంది కాబో లనిపించినా ఒక్కరెవ్వ క్రిందను పడనీయరు. ఈవిధంగా ఆ కాఫీత్రాగే పాళంగా చల్లారేలోపల యెంతగాలిని బిగించి బంధించవచ్చునో అంత గాలిని అందులో బంధిస్తాడు. కాఫీ ఒక కపైపైతే నురగరెండు కప్పుల యెత్తున దానిమీద నిలబెట్టి ఆ బాలురు అతిథులయెదుట పెడతారు. ఈ నురగంతా మన గొంతుకలోనూ నాలుకమీదా అణిగిపోతూవుంటే వుండే ఆనందము కైవల్యసిద్ధిని పొందిన తపశ్శాలిక్రై నా వుండదని ఆమె శలవిస్తు

న్నాది. మన ఆంధ్రవిద్యార్థులకంటే తమిళవిద్యార్థులు పెందరాడే లేమటకు కారణంకూడా ఆ నురగ అణగిపోకుండావుండే అట్టి ఆ కాఫీని నేవించి బ్రహ్మానందము పొందుదామా అనే తొందరచేతనే అని ఆమె అభిప్రాయము. ఇల్లాటి కాఫీ తెల్లవారే టప్పటికి దొరుకుతుండంటే రాత్రి నిద్రపోకుండానే మేలుకుంటారు కొందరు మహానుభావులు. తమ బిడ్డలు ఎమ్మె గిమ్మె పరీక్షలు తొలినవత్సరంలోనే తప్పకుండా పాస్ కావలెనని కోరుకొనే శ్రీమంతులు ప్రశస్తమైన కుంభకోణం బ్రాహ్మణులను పంటకు నియమించుకుంటే సరిపోయేలాగుంది.

అట్ట కిటికీలు !

యంత్రపరిశ్రమలు, స్కూళ్లు కాలేజీల చదువులు, కచ్చేరీ కుర్చీలమీద వుద్యోగాలు, శాసనసభలలో ఆలోచనలు చర్చలూ మొదలైనవి ప్రారంభమైనప్పటినుండి ప్రజలకు తిండి తిప్పలూ మాట దేముడి కలుక కాని చల్లనిగాతీ, తియ్యనినీరూ కమ్మనియెండే కలువై పోయినాయి. సిరి అబ్బదు కాని చీడ వేగ మబ్బుతుంది. యంత్రపరిశ్రమలవల్ల లాభాలు యేకొంచెముమందిమాత్రమో మాట కట్టు గుంటున్నారు కాని దారిద్ర్యాన్ని అశేషజనసామాన్యమూ అనుభవించి పంచుకుంటున్నారు. పూర్వము ప్రజలంతా ప్రకృతి మహాదేవి బిడ్డలై యెండలో యెగురుతూ నీడలో ఆడుతూ నీళ్లలో తేలుతూ గాలిలో తూలుతూ సుఖంగా కష్టపడుతూ కష్టంగా తింటూ (అనగా కావలసినకంటే యెక్కువగానే అన్నమాట) ఆ రోగ్యమూర్తులై వుండేవారు. ఇప్పుడో గాలివేసే గది, యెండవచ్చే వాకలి యెవరెవరో మహానుభావులకు తప్ప జనసామాన్యమున కనుకోకూడని మహాపరాధములు. ఈ పైంటిక్కు నాగరికయుగములోనున్న లక్షాములై షియూకులొట్ల రోగాలకు తగినయెండ లేకపోవడమే కారణము. ఎండలోవుండే అట్టానైలటు కిరణములలో దేహులకు జీవాణువులనిచ్చి వృద్ధిచేయు శక్తియున్నదని వైద్యశాస్త్రజ్ఞులు కనుగొని, రసాయనపదార్థముల

ద్వారా అట్టి శక్తిగల మాత్రలను తయారుచేసి ఊణించుచున్న రోగులను మందులుగా ఇచ్చి బలిష్ఠులుగా చేయుచున్నారు. కొన్ని అస్పత్రులలోను శానటోరియములలోను రోగులపై నిట్టి కిరణములను ప్రసరించి రోగములను కుదుర్చు పరికరములను అమర్చబడుచున్నవి. ఎండదూరని గాలిపీచని ఫ్యాక్టరీలలోను, కచ్చేరీలలోను పొట్టకూటికై మితిమీరిన కష్టములు పడుచుండుటలన గదా ఇట్టి యిక్కట్లులు కలుగుచున్నవి. ఈ కూలీలకును ఈ ఉద్యోగస్థులకును ఈ కొలువులవల్ల, చదువులవల్ల వచ్చే డబ్బుకన్న వానివల్ల వచ్చే రోగములను కుదుర్చు కొనుట కెక్కువడబ్బు ఖర్చు అగుచున్నది. అయినను యీ సంగతిని బాహటముగ లెవ్వరును అనరాదు. అంటే అట్టివారిని నవనాగరిక శ్రీమంత విద్వాంసులందరూ ఆ దివ్యతేజస్సు చూడనొచ్చని చరిత్రాత్పూర్వకమైన మూఢ్యుగమునకు చెందిన సనాతన ఛాందసభూకములని తెగ వ్రాసిపోతురు. అయినను త్రిమూర్త్యాత్మకుడగు సూర్యభగవానుడు, కానిడబ్బు పుచ్చుకోకుండా కనిపించిన వారికందరికీ రోగములు రాకుండా కాపాడెడి దివ్యమగు సజ్జ కిరణములు ప్రజలకు స్వతస్సిద్ధముగా లభించే వ్యాపారమార్గముల నెల్ల విచ్చిన్నుచేసి, కోరి తెచ్చిపెట్టిన రోగములను కోట్లకొద్ది ధనముపెట్టి కృత్రిమకిరణములవల్ల కుదర్చబూతుకొనుటే నాగరికతా మహానుందరి యొక్క నవ్యనాట్యవిలాసగముగ పరిగణించుచుండుట కాలవైపరీత్యము గాక మరేమి! తిరిగి గృహపరిశ్రమలు, స్వంతవ్యవసాయములు, వీధిబడులు, విద్వాంసుల శుక్రసూచేసి కఱచు ద్రవ్యోపార్జన కొరకుగాని చదువులు ఉజ్జీవింపబడిననాడు తప్ప మన మిప్పుడు మునిగియున్న అనారోగ్యమగు ఆగాధాఘాతమునుండి ముక్తులమగుటకు మార్గమున్నదా యనిపించును. తిరిగి ఆ పూర్వకాలం రావాలనుకోవడం మార్గత్యమే కావచ్చును కాని, ఈ యంత్రమహాయుగములో ప్రజలను మునపటిసలె దృఢకాయాలుగను, సదభ్యాస సచ్చింతసాపరులు

గను, సంత్కృష్ట సంపద్యంతులుగను చేయగలుగుటయు వ్యర్థవాంఛ కాకుండునా? అయితే ప్రపంచమే వ్యర్థము కనుక యీ రెండు వ్యర్థములను గూర్చి యెందు కింత బెంగపెట్టుకోవడమంటే కొంత సమాధానంగా వుంటుంది!

ఎండకణుపుపట్టిపోయి రోగములపా లవుతున్న యీకాలపు సంసారులందరికీకూడా చైనాదేశీయుడగు చేన్ ష్యాంగ్వి అనునతడు కిటికీలకు అద్దపుతలపులకు బదులుగా ఉపయోగించుటకై కనిపెట్టిన కాగితపు తలుపులు పరిప్రసాదము లనవచ్చును. ఈ అట్టలు మామూలు అట్టలలాగ వెలురును రాకుండా మూయుటకు గాదు. అద్దములవలె వెలురును యెండను రానిచ్చుటకే వీని నుపయోగింతురు. ఆరోగ్యకరములగు అట్టి వైట్టకీరణములు 40% వరకు ఇంసులోనుంచి గదిలోకి ఫ్యాక్టరీలలోకి దూరి ఆరోగ్యరక్షణము చేయునట. ఇదివరకు ఇట్టి కీరణములను స్పెషలుగా ఇంటిలోనికి రాబెట్టవలెనంటే అత్యధికమైన వెల చేసేడి ఒక మోస్తరు అద్దములను కొనుక్కోవలసివచ్చేది. ఇవి చాలా చౌకగానుండి పేనసాదలకూడ తమ యిండ్లకు పయోగించుకొనుటకు సాధ్యముగనున్నవి. ఇవి చౌక. గాజు తలుపులకంటే యెక్కువ కిరణములను లోనికి విడుచును. ఈ కిరణము లెక్కువ ఆరోగ్యకరమైనవి. ఇంకో విశేషము. అద్దపు కిటికీలలోనుండి వచ్చే యెండదానికి సూటిగావున్న మేరకే ప్రసరించును గాని, వీనిలోనుండి వచ్చే యెండ గదంతా యిల్లంతా యిటును మటుకల వెంబడికూడా వ్యాపించి తేజోవంతముగా చేయును. కనిపెట్టినా యిల్లాటి పరికరాలని సైంటిస్టులు కనిపెడితే పుణ్యం పురుషార్థం కాని, పిషవాయువులు, మందుగుళ్లు మొదలగు మారణసామగ్రినీ, విమానాలూ మగిలు మొదలగు దారిద్ర్యకారక సాధనములను కనిపెట్టి మానవజీవనమును హతమార్చుతుండేవారి కెట్టి గితులుపట్టునో గదా!

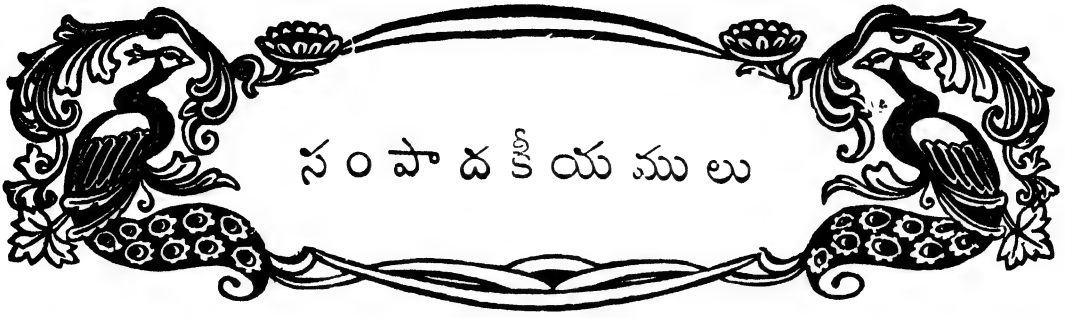
అల్పాయుర్దాయమున కేమిటి కారణము?

కొంచెము కాలంక్రిందట జారో ఆఫూ అనే పేరుగల టర్కీదేశ వాస్తవ్యుడు 180వ యేట మరణించెను.

మనదేశములో అయితే అచావుకు కారణము ఆయుర్దాయము చెల్లిపోవుటయని వేదాంతఫక్కిగా అంటాము. దానికే పాశ్చాత్యకాస్త్రజ్ఞులు గుండె లాగిపోవుట, కీళ్ళరిగిపోవుట మొదలగు మొదలగు పైంటుఫిక్కు రీజన్లను చెప్పేతున్నారు. అప్పుడప్పుడు పెద్ద జబ్బులుచేస్తే అసలాయుర్దాయం చాలా తగ్గి పోతుందని కొందరు వాదముట, కాని 'అన్ని జబ్బులూ అలాటివికావు. కొన్ని జబ్బులు చేసి నిమగ్నించిన వారు అసలు జబ్బే చేయని వారికంటే ఎక్కువ కాలము జీవిస్తారు' అని కొందరు వైద్యులు 'వైవారి వాదమును తిరస్కరిస్తున్నారు. చావుల సంఖ్య పురుషులలోకంటే స్త్రీలలో యెక్కువవుంటే వుండును గాక కాని దీర్ఘాయుర్దాయాలు పురుషులలోకంటే స్త్రీలలో ఎక్కువమని కొందరు జనాభా లెక్కల గాండ్రు నిదర్శనాలు చూపిస్తున్నారు. దీర్ఘాయు ననేది ఒక మోస్తరు వారసత్వమనీ యెవరి తల్లిదండ్రులు తాతమ్మతాతలు దీర్ఘాయుష్మంతులూ వారి పిల్లలే తప్ప తక్కినవారికి దీర్ఘాయుర్దాయా లుండవని కొందరి వాదన. 'ఫరవాలేదు, అల్పాయుర్దాయుల వంశం లోపుట్టినా, ఇండియన్ గ్రహం, భోగవిముఖత్వం, ఆహారవిహారశుద్ధి మొదలైన సద్గుణములంటే ఆయుర్దాయమును పొడిగించవచ్చు'నని కొందరు సాధకుల సిద్ధాంతము. డాక్టరు యీ డబ్లిను గారు భీమాకంపెనీ డైరెక్టరుగావుండి ఆ నేకులను బోధించాడు. పొట్టిగా, మూలంగా, బలుపుగా, చిన్న వెన్నెముక, చిన్నగుండె కాయతిల్లి వున్నవా లెక్కువకాలం జీవిస్తారని చెప్పుతున్నాడు. అథవా పొడుగ్గావుంటే ఆపాడు గుకు తగిన స్థూలం బలుపు, పెద్దవెన్నెముక వుండవాలట. పెద్దగుండెకాయ పెద్దపూపిరితిత్తి వుండదానికి మాత్ర మెంతమాత్రమూ ఒప్పుకోడు.

ఆధికాయుర్దాయానికి కారణాలు కనిపెట్టాలంటే ఇంతమంది ఇన్నితరజ్జన భర్జనలు పడుతున్నారు కాని అల్పాయుర్దాయమునకు కారణములను వీరందరూ ఇట్టే నిర్ణయించినారు. బుద్ధిమంతులు, విద్యామంతులు, సౌందర్య రస గ్రహణపారీణులు, చిత్రకళానిపుణులు మొదలగువారందరూ వేగరమ చస్తారనీ ఆయుర్దాయ మనే అమూల్యమైన మూల్యము చెల్లించనిదే పెయ్య త్తమలక్షణములు మానవకోటికి లభించవనీ ఖచితంగా నిర్ధారణచేసినారు.

సంపాదకీయములు

రాష్ట్రీయాంధ్ర మహిళా మహాసభ:—

బరంపురము ఆంధ్రప్రాంతమునుండి ఉత్కళదేశములో జేర్పబడుటకు సిద్ధమై యున్న యిట్టి క్లిష్టసమయమున రాష్ట్రీ యాంధ్రమహిళాసభ యచ్చట జరుపబడ నుండుట యొక పెద్దమాటయే. రాష్ట్రము నకు జట్టచివరనున్నది యీ బరంపురము. అంత దూరదేశమునకు వెళ్లుట యనగా సామాన్యపుమాట కాదు. తథాపి ఆవ్యయ ప్రయాసములకోర్చి యెట్టులైనను వెళ్లియే తీరవలెనని మా సోదరీమణులను ప్రోత్సహ పరచుచున్నాము. ఉత్కళ జమీందారులు తమకున్న యర్థబలమువల్ల బ్రహ్మాండమును దలక్రిందులు నేయుచున్నారు. తరతరముల నుండియు జేరేయున్న లక్షోపలక్షల తెనుగు వారి నీ గోలపెట్టించుచున్నారు. స్వార్థపరు లగు తెనుగువారే కొందరీ భూస్వాములకు వెనకపాట పాడుచున్నారు.

ప్రదేశమంతయు నొక మహావిచిత్ర నాటకరంగమైయున్నది. ఇటువంటి మహా సమయమున నీ మహిళామహాసభ సమా వేశమై తెనుగువారి మానవర్యాదలను నిలువజెట్టుట కర్తవ్యము. ఇంటగెలిచి రచ్చ గెలుపుచున్నట్లు సోదరీమణులు మునుముగ దీ యింటిసంగతులు చక్కజెట్టుకొని యానల

శాసనసభాప్రవేశ ప్రణాళికలలో బుద్ధి జూన్పెదరు గాకయనియు మేము కోరక తప్పదు. “గంజాముమండల మెటులబోయిన మాకేమి?” యనుకొనుట యవివేకము. రాజకీయ సాంఘికవిషయములందు గంజాము మండలముత్రతాపి బరంపురముతక్కిన తెనుగుసీమలకంటె నొకమెట్టు పైనున్నదే కాని క్రిందువడియుండలేనని నివేదించుట యధార్థమేగాని స్వాభిమాన మోతమాత్ర మును గాదని యాంధ్రమహిళామణులు తెలియుచురుగాక. గంజాముమండల ఆంధ్ర సాఫ్టీరత్నముల చరిత్రములుగూడ నొకటి రెండు మా గృహలక్ష్మి తడవియేయున్నది.

కాబట్టి యిట్టి సర్వోత్కృష్టమగు ప్రదేశమును, ఉత్కళరాష్ట్రాభిమానవశులై భార వోయుమనుట “మీ యింటితలుపు మా యింటికెత్తి మీరు తెల్లవాగ్లా కుక్కలను దోలుకొనుచుండును” అని సెలవిచ్చుట వంటిదేకదా. ఘట్టిగా పట్టుపట్టి యీపట్టున నాంధ్రనారీమణులు నలుగురూచేరి దిట్టలై మెలగుదురేని మరి యాలాటి “పప్పు లుడక నివ్వ”రని మా నమ్మకము. భవిష్యత్సమా వేశమునం దీ విషయమే ముఖ్యతమమై యుండవలెను. మరియు నీ సభకు ఆంధ్రస్త్రీ రత్నమే ఆధిపత్యము వహించవలసియుం

డునుగాని తదితరస్త్రీ లెంతమాత్రమును బనికీరారనియు మేము తెలియజేయ సాహసింపుచున్నందుకు మన్నింతుగాక! మాతృభాషయందే వ్యవహారమంతయు జరుగవలయునుగాని మరియొక ఫక్కి ననుసరించుట యాభాసకు మూలమనియు మా యాశయము.

ఐతే యింతపెద్ద మహాసభ కాధిపత్యము వహింపగల యాంధ్రస్త్రీ లెవరైన నున్నారాయను శంకయు చాలమందికి బాడమవచ్చును; కాని యది యనవసరము. శ్రీమతులగు కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మగారు, చుండూరు రత్నమాంబగారు, తెలికిచర్ల వసుంధరాదేవిగారు, తుర్లపాటి రాజరాజేశ్వరమ్మగారు, వరాహగిరి వెంకటసుబ్బమ్మగారు, కొల్లా కనకవల్లి తాయారమ్మగారు మొదలగు నిట్టి యిల్లాం డ్రెండరో యున్నారు. వీరి కాంధ్రలోకమున నున్న పేరు ప్రతిష్ఠలు సువిదితములే కాని సామాన్యములు కావు. కాబట్టి యిట్టి స్వజాతి స్త్రీరత్న సముదాయమునుండి యే యొక్కరినైనను ఎన్నుకొంట ప్రేయస్కరమని మాయుద్దేశము.

ఇక బరంపురము మన్యమని కొందరి కొక దుర్భాసిత యుండుటయుగలదు; కాని యది సత్యదూరము. ముమ్మాటికి సత్యదూరము. పరమపావనములైన ఋషికుల్యానదీజలములు పాతరోగముల బారద్రోలునని సర్కారువారే 'సర్టిఫై' చేసియున్నారు. మరియు శ్రీ దిగుమర్తివారు, గాదెవారు, యిమ్మిడిశెట్టివారు, యిందుపూరి వారు వైశ్యరాజువారు మొదలగు సంపన్నకుటుం

బములవారు పూనుకొని నడవవలసియున్న యి యజ్ఞపవిత్రకార్యమున కేగగల యతిభుల సమ్మానసౌకర్యముల కెట్టి లోటును గలుగదనియే మాపూర్ణ విశ్వాసము.

బరంపురమునకు శ్రీజగన్నాథక్షేత్రమునకును ఒకరూపాయిన్నర కాబోలుటికెట్లు. కాబట్టి మహిళామహాసభ కేగగల యిల్లాం డ్రెక్కియాత్రాఫలమును గలసి రాగలదు. కాలము గూడ జల్లగానుండును.

ఆంధ్రరాష్ట్రమునకు బ్రాణతుల్యమైన యీసరిహద్దుతగాదా తీర్పుట కింతకంటె మంచితరుణము మరిరాదు. కాబట్టి యిట్టి మహాతరుణము నూరికే పోగొట్టుకొనక సోదరీమణులు శ్రమపడి దేశచరిత్రమున కొక నూతనాధ్యాయమును గూర్తురుగాక!

కీ॥ శే॥ శ్రీ మైసూరు రాజమాత:—

శ్రీ మైసూరు రాజమాతృనిర్యాణము లోకమును శోకసాగరమున ముంచినది. కులాలంకారయు మహిళాశిరోరత్నమునగు నీయమ యొక మహాసేనానికి అనుంగుడనయ్యు శ్రీ చామరాజేంద్ర వుడయవరు రాజచంద్రుని యర్ధాంగియునై యలరారుచుండెను. ఆ మహారాజవరేణ్యుడు సం॥ 1894-రమున బరమపదము నొందెను. అప్పటి కీ ప్రస్తుత మహారాజువారు బాల్యదశయం దుండుటవలన వారి తరపున మాతృ శ్రీ మహారాణిగారే పరిపాలింపబూనిరి. ఆ యెనిమిదేండ్లలో మైసూరురాష్ట్రమున ఆదాయ, వ్యవసాయములందు గలిగిన యభివృద్ధి యసామాన్యము. రైతుల కార్థిక

సహాయము కావలసినంత యివ్వబడజూచెను. సర్వవిధముల రైతులను తామదేవత బారినుండి తప్పించెను. కోలారునందుండు బుగారుగనుల శాస్త్రసిద్ధములగు పద్ధతులపై నత్యంతాభివృద్ధినొందెను. కావేరీనదీ సహాయమున విద్యుచ్ఛక్తి యంత్రాలయము నెలకొల్పబడెను. వీనికై నవ్యయము ఆదాయముకంటె మించెననుట యథార్థము. విద్యాభివృద్ధికై వలయు న్యయము 8½ లక్షలనుండి 11½ లక్షలకు హెచ్చింపబడెను. స్త్రీ విద్యాభివృద్ధికై హైస్కూలును కాలేజియు స్థాపింపబడుటయే కాక వితంతువులకు ప్రత్యేకముగా స్కూల్ షిప్పు లెన్నో యివ్వబడజూచెను. ఉపాధ్యాయులకు తృప్తికరములగు వేతనము లేర్పాటుచేయబడెను. నూతన మందిరములు, రాజమార్గములు, జలయంత్రములు, అయోమార్గములు నెలకొల్పబడెను. చిత్తసమున్నతియు దెలివితేటలును ఆ రాజ్యమతల్లికి సాజములై యుండినవి. 'డాబుదర్జా' లామెకుగిట్టునవి కావు. స్వమతాభిమాన మాదేవి కెంత యెక్కువయో పరమతసహనము సంత యెక్కువయే. యుక్తచమత్కారములతో నామె సంభాషణములు శ్రోతలకు గర్జపేయములై యుండెడివి.

అప్పటి రాజప్రతినిధి శ్రీ కర్జన్ ప్రభువు గారు ఆ రాజ్యమణినిగూర్చి యమోఘ శ్లాఘా వచనముల వ్రాసియున్నారు. యశోధనయైన యా మహారాజమహిషి అరువదియైదవయేట వైకుంఠయాత్ర నొనరించి దేశమాతను దుఃఖమునముంచెను.

దిలీప :—

కవిరాణి శ్రీమతి చిల్కపాటి సీతాంబ గారిచే నీ యేకాంకనాటకము నూతనముగ రచింపబడి మా కార్యస్థానము నలంకరించినది. ప్రతివందనముల జేసెదము. శ్రీమతి యాంధ్రకవిపండితమండలమున నిదివరకె ప్రసిద్ధురాలై యున్నది. ఈమె విరచితములగు 'పద్మినీపణియ' మను శృంగార ప్రబంధమును 'సముద్రమథన' మను నేడంకముల నాటకమును ఈమె కవితాప్రాధిమను వెలయింపజేసియున్నది. ఈమె యపుడపుడు "భారతి", "గృహలక్ష్మి", "సుబోధినీ" మున్నగు పత్రికలకు విరామకాలముల వ్రాసి పంపిన పద్యరత్నములను నెల్లారు విశ్రువ స్థానీయులగు శ్రీమాన్ బెల్లంకొండ వరదాచార్యులు, బి.ప.గారు గూర్చి 'కాదాచిత్త పద్యరత్నము' లను పేర ప్రకాశింపజేసి యున్నారు. అద్దాని ప్రశంస గడచిన జూన్ నెల గృహలక్ష్మిలో జేయబడియున్నది.

ఈ నాటకకథ కాళిదాసకృత రఘువంశమునందలి మొదటి రెండు సర్గలనుండి గొనబడినది. ఇది ఏకాంకనాటకమగుటచే ఈకవయిత్రి దీన సంకవిభాగము జేయలేమి రంగవిభాగముమాత్రము జూపుచు ఆ యైదు రంగములకు స్థలకములను పేరొసంగినది. నాటకోపోద్ఘాతముగ మొదటిస్థలకము రెండవ స్థలకమునను మంత్రప్రవేశమువరకుగల భాగము సీమె కల్పించినది. అచటినుండి నాటకాంతమువరకు కొంచె మిచ్చుమిచ్చుగ రఘువంశము ననుసరించినది. ఈమె రచన కొన్నియెడల కాళిదాసకవనమునకు మెరుగు

బెట్టినట్లుండును. దిలీపుడు పుత్రవరప్రాప్తి కోరకు వసిష్ఠాశ్రమునకు పోవునపుడు రాజ్యాధికారమును “నచివెషునిచిక్షిపె” నచి వసముహన కప్పగించినటుల కాళిదాసు చెప్పి యున్నాడు. (1=34) నాటకసరణి కిది సరి పడక యీ శ్రీమతి సుమంత్రునామత్రించి వానిపై బెట్టినది.

ఇంకొక యుదాహరణము : దిలీపునికి సంతానము కలుగకుండుటకు కారణమును వసిష్ఠమహర్షి తన తపోమహిమచే కనుగొను పట్టున కామధేవుని దిలీపునకిచ్చిన శాప ప్రశంస రెండు శ్లోకముల జేయబడియున్నది. దుస్సహమగు నీ శాపశబ్దమును పలుమారు చ్చరింపనొల్లక “ఆధ్వని” యని యీమె భావగర్భితముగ జెప్పినది. ఇట్టి వింకన నేకములు గలవు. వానినెల్ల వ్రాయబూనిన నాటకమంత గ్రంథము కాగలదు.

సింహాదిలీప సంభాషణములు భాషలు ననదృశము లనదగును. ఈపట్టున నీమె కాళిదాసు నతిక్రమించినది. ఆ భాగమును నొకపరిజూచిన మరల మరల జదువవలయు నను కోరిక మితిమీరునట్లు గలదు.

కాళిదాసుని రచనయందు లేక నాటక రీతుల ననుసరించి ఈమె చేర్చిన విషయ మింకొకటికలదు. రఘువంశమున యరుంధతీ సుదక్షిణా సంభాషణములు లేవు. ఔచిత్యము ననుసరించి ఈ కవిరాణి ఈ స్త్రీల సంభాషణల నందందు సొంపుగ గూర్చినది.

ఈమె రచించిన హిమాలయవర్ణన మహారమణీయమై పెద్దనాదులసరణి నను

గమించుచున్నది. దానినిట యుదాహరింప కుతూహలమగుచున్నది.

దిలీ:—ఆహాహా! ఏమి ఈ పర్వత రామణీయకము.

సీ|| ప్రబలాకృతిని నభోభాగంబునకుఁదాఁ

మిన్నందువెల్ల నామేడితోడ |

వైనుండిఘరణికిఁ బ్రవహించి లలిమిందు

నమలగంగా ప్రవాహంబుతోడ

నా దిత్యచంద్రతారాది సద్గ్రహరాజి

సిగ్గపూలవలెవేడ్కఁ జెలుపుసూపఁ

సలయేటికాల్పవల్ చిలువభూషలరీతి

నందందఁబాటుచు నందిమెనఁగఁ

తే||గీ|| బ్రమభసిద్ధవియచ్చర పాళికపుడు |

సేవ్యమై సర్వలోకసంభాష్యమగుచు |

ఘరణివెలసిన నయ్యట్టతనునిపోల్కి |

హానినైతోచెనదిగ నీహారనగము ||

ఈ నాటకము చిన్న యాకృతిగల ముప్పదియేడు పుటలలో నిమిషియున్నది. తెలుగు జదువగలవా రొక ఘంటలోపల దీని బూర్తిజేయగలరు. వారి యీనంద మనుభవైకవేద్యమై యుండగలదు. ఆంధ్రులెల్లరు ఈ చిన్నపొత్తముంగొని చదువుట కింట నీమెయెడల వారు సూపగల యాదరము వేరొండండజాలను.

నేపథ్య విదానముల నేర్పజాలమి సింహమును సందినీధేనువును మాట్లాడవలయు చొట్ల “దెరలో”యని నేపథ్య సూచన చేసియున్నది. నాట్యనిపుణులీ రెండంశములందును ఈకాలపు నాగిరకతకను రూపములగు నేర్పాట్లు చేయగల్గుదురు.

కథాంశము లనేకములు కావ్యములగను చిత్రలేఖనములగను వెలసియున్నను

అత్యంతాకర్షకమగు నీనాటక కథాంశము నెవ్వరును కావ్యరూపమునగాని చిత్రరూపమునగాని నిలిపినట్లులేదు. ఈ యుపజ్ఞానీతాంబగారి కుదముచుటయు గొప్ప విషయముగ నున్నది.

నెల్లూరుమండలమున విజ్ఞానపురుషులును విజ్ఞలును ఆంధ్రసాహిత్య నిష్ఠాతులును నగు శ్రీమాణిమాడభూషి నరసింహాచార్యులు, బి.ఎ. బి.యల్ గారీ గ్రంథమున కవతారిక వ్రాసియుండుట జూడ ఇచ్చటి విద్యనృండులియెక్క ఆదరము సూచితమగుచున్నది.

మాదిరికొరకీ క్రిందిపద్యములు జూపబడుచున్నవి.

క॥ పెనువగల్గున వారిడు నె
చ్చనియూర్పులనే నొసంగు నె లిలము కొప్పంబును జెందుగా! కయా నీ
రనమందెట్లుగ్రోలు వారు హా! యగతికులై॥

తపోవంశము 1-67.

మత్ పరం దుర్లభం మత్వేనూన మాపద్ధితం మయా |
పయఃపూర్వైస్సనిశ్చయైః కవోష్ణముపభుజ్యతే॥

క॥ శ్రీకంఠంబునమస్తలోకములకున్ సేవ్యుడయే
నైననున్
నాకున్బుజ్యుడరుంధతీవిభుడు, విజ్ఞానంబునకే
జూడు పె
నీవకగోవును బట్టినీవు మేనవక వీక్షించుచున్
బోవగా
నాకున్ జెల్లు నెమర్దురుప్రియము సంధానింపకే
బేలనై॥

(రఘు-2-44)

క॥ నిలుచుండుట దర్శించుట
పనుకుటలవిగల్గలేనేని బంధుత్వంబుల్

గలయు. నిలు; మేను నీకుం

జెలికాడను నాదుపనుపు సేయునుప్రీతి॥

రఘు-12-58 సంబంధమాభాషణపూర్వ

మిత్యాది

ఈకవయిత్రి యనేకగ్రంథముల రచించియున్నను నెద్దియు పాఠ్యగ్రంథముగ నింతవరకు నియమింపబడకుండుటంబూడ విద్యావిధాయకులు వీని దిలకింపలేదని యోచింపదగియున్నది. ఈస్థితిని మనసునందుంచికొనియెకాబోలు నీమే తన భరతవాక్యమున “కబ్బములు రాజమన్ననగాంచుగాక” యనియు కోరియున్నది.

గోష్ఠి:—

ఆంధ్రరత్న దుగ్గిరాల గోపాలకృష్ణయ్య గారియో అతని నిర్మాణకార్యక్రమ కృషి యస్తమించకుండ, అతని అంతేవాసియగు శ్రీ గుమ్మడిదల వెంకటసుబ్బారావుగారు అతని వీరమును ఆంధ్రరాష్ట్రరమణీమణికి కంఠస్థకౌస్తుభమైన విజయవాడయందు ప్రతిష్ఠించి శ్రీవారి గ్రంథములను బ్రకటించియు ఉపన్యాసములను సేకరించియు, భావములను ప్రోక్షింపించియు, గోష్ఠిని నిర్మించియు కొనసాగించుచున్నందు కెంతయు వంద్యులు. వీరు ప్రస్తుతము గోష్ఠియనుపేరట నొక ఆంగ్లమాసపత్రికను స్థాపించి గతఆషాఢముతోకూడా నాలుగుసంచికలను ప్రకటించినారు. భారత ఋషీశ్వరులు ప్రపంచోద్ధరణముకొరకు నిర్మించిన బ్రాహ్మణధర్మమును పునరుద్ధరించి జగద్వ్యోప్తము చేయనిదే దాని వర్ణాశ్రమ ధర్మములలో సంతర్భూతమైన మోక్షానక్తి, క్షాత్రతేజము,

కృషిప్రాశస్త్యము, సేవాగౌరవమును అనుసూత్రములు జగద్వాప్తముకానిదే, భూలోకము స్వర్గతుల్యము కాదను గోపాలకృష్ణుని దివ్య సందేశమును సుబౌధిరావుగారు నిర్భీతిగ ఈపత్రికద్వారా చాటుటయేగాక సకలవర్ణముల వారికిని మతములవారికిని తమ తమ కుబ్జదైవములు మతదైవములు లేక యిష్టదైవముల నారాధించుకొనుచునే గాయత్రి మంత్రోపదేశమునొంది జగత్సౌభాగ్యమునకు సహాయవశువారినిగా మార్చుటకు తీవ్రమైన కృషిసల్పుచున్నారు. అనన్యసుందరమైన శైలి, అసంకోచమైన భావప్రకటనము, అమలిన మనోహరశీలము, అదాంభిక సుమంగళకర శ్రద్ధ అతని నిట్టి సత్కార్యకరణమునకెంతయు నిర్దునిగనొసర్చుచున్నవి. ఆషాఢమాసములో ప్రకటింపబడిన మనసాంఘిక సమస్యయనుప్రధానవ్యాసము, బౌద్ధుల అహింసా సిద్ధాంతమువలన ప్రపంచమునకు లభించిన నిర్వీర్యనిస్తేజప్రదర్శనము, మహాత్ముని నిరశనవ్రతములపై ని విమర్శనములను మొదలగు వ్యాసముల నెల్లరును పఠింపదగును. అఖిలభారతఖండమునందును ఇట్టి సర్వోత్తముఖనిర్మాణక్రమవ్రతమును బూని విమర్శించుచున్న ఆంగ్లమాసపత్రిక యిది

యొక్కటే యని యాంధ్రులు భావించినచో ఎవ్వరును ఆత్మస్తుతిగాగాని అతిశయోక్తిగా గాని పరిగణించరిని నిస్సంశయముగ చెప్పవచ్చును. సంవత్సరము చందారు 3-0-0లు మాత్రము. అనతికాలములో అఖిలభారతర్ష ప్రచారమునంది వర్ధిల్లగల యిట్టి దివ్యపత్రిక నాంధ్రులారంభముననే ఆదరించి పెంచుదురగాక!

ద స రా సంచిక :—

గత సంవత్సరము లన్నిటియందువలెనే యీ యేటగూడ అక్టోబరు 1-వ తేదికి 'గృహలక్ష్మి' దసరా సంచిక ప్రకటించబడును. త్రివర్ణచిత్రములు, ఛాయాపటములు, కథలు, వ్యాసములు, పద్యములు, గేయములు మొదలగువానితో సంచిక సర్వాంగసుందరముగా పాఠకుల కర్పింపబడును. ఆంధ్రదేశమునందున్న మహిళా సమాజ మందిరములయొక్కయు, విశిష్టలగు మహిళామణులయొక్కయు ఛాయాపటములను వానికి సలబంధించిన వివరములను సంక్షేపముగ వ్రాసి సెప్టెంబరు 8-వ తేదిలోగా మా కార్యాలయమున కందజేసినచో కృతజ్ఞతాపూర్వకముగ స్వీకరింతుము.

వైద్యరత్న పండిత డి. గోపాలాచార్యులవారి,

జీవామృతము

కండపుష్పికి, వీర్యవృద్ధికి,
— జవనత్వములకు. —

అన్నివీళ్లను
దొరుకును.

ఆయుర్వేదాశ్రమము మదరాసు.

డీప్టిబ్యూటర్లు:

రూపాకుల అండుకో, బెజవాడ.

గంధక పుష్పం (రిపిడ్)

తులం 1—కి రూ 4-0-0.

15 మోతాదులు రూ 0-12-0.

(ఇది రక్తమును శుభ్రపరుచుటలో అపారమహిమ గలది)

రక్తము వణికిన గీరమునందు జనించు తెలుపు, యెరుపు, నలుపుమత్స్యలు, తిమ్మరులు, నుఖి వ్యాధులు, నడు జీర్ణించుటచే యగు మేహవ్యాధులు, ఆగచేతులు ఆగకాళ్లయందు గలుగు మత్స్యలు, కీళ్ళిపోట్లు, మేహప్రణములు మొదలగువాటిని మాన్పును. అశుపానఫలములచే అనేక జబ్బుల మాన్పును. 20 సంవత్సరములనుంచి మా అనుభవసిద్ధమగు అనుపానమంబరి మందునంటిపంపబడును.

సువర్ణ గంధక పుష్పం

తులం 1—కి రూ 10-0-0.

15 మోతాదులు రూ 1-4-0.

ఇది నేవించిన సకలరోగముల వారింపజేసి, నాణీమండలమునకు బలమునొసగి, ప్రాణశక్తిని వృద్ధిపొందించి మెదడునకు ఆహారపదార్థము, శ్వాసకర్మము కలిగించి, యౌవనము తోపజేసి, దేహేంద్రియ మనోబలముల ప్రసాదించి కాయసిద్ధి కలిగించు లక్ష్మీకరి మహాషణ రసాయనము. పరీక్షించుగినది, పథ్యములేదు.

నలయువారికి పద్దక్కాల్లాగు సంపెదము.

అడ్రసు:—

వి. వి. ఆర్ అండ్ కో,
కొవ్వూరు పోస్టు, శివమొగ్గదావకి జిల్లా.

అనుకరణములచూచి మోసపోకుడు

అమృతాంజనము

అన్నినొప్పలకు సిద్ధమృతము

అమృతాంజనంపిహా

బొంబాయి, మదరాసు, కలకిత్తా.

డోంగ్రే గారి
బాలామృతము
బలవనమైనబద్ధ
లకు పుయ్యమున్ను
బలమున్ను. అర
గ్యము. నిచ్చును.
అన్నిస్థలములందు
దొరకును.

అ
న్ని
వో
టు
ల
అ
మృ
త
మ
ను

ప్రాప్తయిటర్లు:—కె. టి. డోంగ్రే అండు కో, గీర్లామ్, బొంబాయి
మద్రాసు ప్రాకిస్టులు, దామోదరుకంపెని,
78, చైనాబజారురోడ్డు, జి. టి. మద్రాసు.

వి నో ది ని

ఆంధ్రదేశాని కంతటికి

నవ్వల మాసపత్రిక

యిది యొక్కటే. ఇప్పుడిది మాసమున కొక్కొక్క
త్రివర్ణముఖ చిత్రముతోను, మనుపటికంటె హెచ్చుగ
హాస్యపు బొమ్మలతోను, హెచ్చుపుటలతోను వెల్వడు
చున్నది. చక్కని వ్యాసములకు బహుమతులుగూడ యివ్వ

బకుచున్నది.

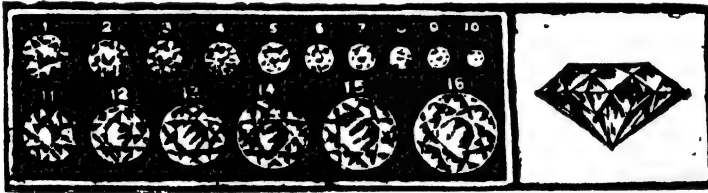
సం॥ రం చ. దా రు 1. మాదిరి సంచిక ఇనాముగ పంపబడును.

ప్రతి ముఖ్యపట్టణమునందు యేజెంట్లు కావలెను.

వి నో ది ని కార్యాలయము,

V. K. (4) 174

234, గోవిందప్పనాయకన్‌వీధి, మద్రాసు.

మాపరిశ్రమశాలలో డా.జి.లోడై మంగ్, శాస్త్రీయపుష్కరాగములు,
ఇమిటేషన్ పుష్కరాగములు, పట్టెకెంపులు, కుచ్చుకెంపులు, వైక్రాంతములు,
నీలములు, సచ్చలు కలవు. ప్రతిరాయి నీమకమలములకునలె, పట్టెలుతీర్చి
గ్యారంటీగా పంపబడును. దీనియందు మాకు సుమారు 160 సంవత్సరములుగ
వశ్యపరంపరగా అనుభవముకలదు. మావద్ద పరీక్షితులగు వ్యాపారుల నెరిగియుం
డినను క్రొత్తగావ్యాపారము చేయతలంచువారు చిన్నఆర్డరుఇచ్చి ఒకసారి తెప్పిం
చిన పై విషయము ఎల్లరకు తెలియబడును.

ఎలక్ట్రిక్ సానలో రవవడితో తయారు చేయబడిన అసలురంగూన్ కమల
ములు గారంటీగా పంపబడును.

పి. గోపాలస్వామినాయుడు అందు సన్న

వెలల జాబితా ఇనాముగా పంపబడును:—

కార్యాలయము, కర్మాగారము:

5. పుదుచ్చేరివీధి,

పరింగిమలె పోస్టు.

ప్రాంతి:

234 గోవిందప్పనాయకన్‌వీధి

జి. టి. మదరాసు.

పనితనముగల వెండిసామగ్రిల నిలయము

ఉమ్మడి రామయ్యశెట్టి గురుస్వామిశెట్టి & కంపెని,
నగలవ్యాపారులు

25. చైనాబజారులోను,

మదరాసు.

62. గోవిందప్పనాయక్ వీధి

వేప

గృహాలక్ష్మి సంపాదకులు కే. యన్. కేశరిగారు వ్రాసినది.
మన దేశమున ప్రతిపెరటిలోను ఉండు వేపచెట్టువలని పూర్ణమైన
ఉపయోగమును పొందవలచినవారు ఈ గ్రంథమును చదివితీర
వలయును. వేపచెట్టుయొక్క ఓషధీగుణము, పాకకళ్యాణ దాని
భాగము మొదలగు విషయము లెన్నో ఇందు చర్చింపబడినవి.
క్రొనుసై జాన మంచి ఫెచరువెయిటు కాగితములమీద సుందరముగ
ముద్రింపబడినది. వెల రు. 0-8-0.

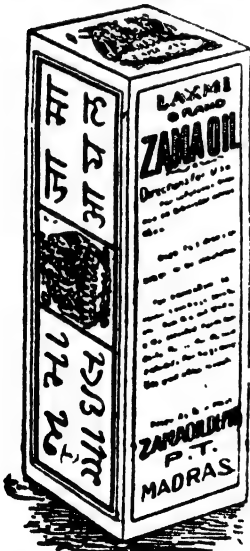
పోస్టేజి ప్రత్యేకము. నేడే ఒక కార్డువ్రాయుడు.

గృహ లక్ష్మి

పోస్టు బాక్సు 752, ఎ.గూర, మదరాసు.

జామాతైలము

ఏ జంట్లు కావలెను.

తలనొప్పి, యిక్ష్మయజా, చేయి కాలు పట్టు
కొనుట, పంటినొప్పి మొదలగువ్యాధులను ఒక ఊణ
ముగ్గు పోగొట్టగల ఖ్యాతిచెందిన “జామాతైలము”
నకు సమమగు మందు వేరేదియు లేదు. చాలా
యోగ్యతాపత్రములను పొందియున్నది.

బుడ్డి 1-కి అణాలు 6 ఇచ్చి ఉపయోగించి చూడుడు.

అమర్ చెందు, శోభాచెందు,
ఇంగ్లీషుమందులు, పలుసరకులు, సల్ఫ్యూరిక్, నైట్రిక్,
మొరాటిక్ ఆసిడ్ల వ్యాపారస్థులు.

నెం. 63, నైనప్పనాయని వీధి, మద్రాసు.

మహానూతికా భరణము.

(బాలింతలకు పరమాషధము)

ఈ ఔషధము స్త్రీలు ప్రసవించినప్పుడు కలిగే అనేకవిధములగు నూతి కావ్యాధులకు అమోఘముగా పనిచేయును. నూతికాస్వరము, ఒర్లునొప్పులు, తలనొప్పి, నిద్రలేమి, దప్పిక, తాపము, మొదలగు లక్షణములు కలిగినప్పుడు, సన్నిపాతముబట్టి ప్రలాపము గలిగినప్పుడు ఉపయోగించి తప్పక పనిచేయును. గర్భాశయమునుండి మైల సరీగా ప్రవహింపక కడుపునొప్పిగలిగి బాధపడునప్పుడు ప్రయోగించినయెడల, మైల వెడలగ్రక్కించి, గర్భాశయమును శుభ్రపరుచును. వాతమును పోగొట్టును. పిచికారి (Douche) మొదలైనవి అవసరము లేకుండా ఆర్తవమును ప్రవర్తింపజేయు మందు యిది ఒక్కటే; ఇది బాలింతల పాలిటి పరమాషధము.

వెల తు. 1—కి రు. 30.

పునరు వారమురోజు లకు మందు రు.5

రజోదర్శిని

స్త్రీలకు గలుగు రజస్సంబంధమైన వ్యాధులకు మంచి మందు. ముట్టునొప్పి, మైల సరీగా కాకపోవడం, బొత్తుగానే బహిష్టు కాకపోవడం, మొదలైన బాధలను నివారించును. రజస్వల కాని వారలకూడ సేవించినపిదప రజోదర్శనమైనట్లు ప్రశంసలు గలవు. వివరములు కోరిన పంపబడును.

50 మాత్రలు కు. 2.

పై రెండు ఔషధములనుగూర్చిన వివరములు కోరినవారికి ఉచితముగా పంపబడును. 180 పేజీలగుల 'ఆయుర్వేద చికిత్సాదర్పణము' అను గ్రంథము 0-2-0 లకు పోస్టేజీబిళ్లలు పంపినవారికి ఉచితముగా పంపెదము.

Consulting Physician :-

ఆయుర్వేద భూషణ

వేటూరి శంకర శాస్త్రి,

ఎ. ఎం. ఎ. సి.

అనుకరణమే ప్రత్యేక ప్రశంసకు తగుకారణము

అనుకరణములను జూచి మోసపోకుడు.

మైసూరు చందనసబ్బును అనుకరింపుచు

ఆమాదిరి సబ్బులను అనేకులు ఏల తయారుచేయుచున్నారో

మీకు తెలియునా?

అంగళ్లలో నొరుకు సబ్బులన్నిటిలో అదియే

అత్యుత్తమమైనది!—మిక్కిలి సువాసనగలది!!

ఎక్కువ సౌందర్యపోషకమైనది!!!

ఆదర్శప్రాయమైన యిట్టి సబ్బు

మీకు గావలసినచో

మైసూరు గవర్నమెంటు ఫోపు ఫ్యాక్టరీ

వారికి

నేడే వ్రాయుడు

హిజ్ ఎక్స్‌లెన్సీ బర్తాగవర్నరుగారికి

కావలసిన సబ్బులను తయారుచేసియిచ్చుటకు నియమింపబడినవారు

ఈ ఫ్యాక్టరీ వారే!!!

వజంట్టు:—బెస్టు & కంపెనీ (లిమిటెడ్)

మదరాసు, కాకినాడ.

ఉత్తరసర్కారులకు సబువజంట్టు:—

(1) పైడా చినవంకటరామన్న శ్రీ బ్రదర్స్, కాకినాడ.

(2) ఆలపాటి రామమూర్తి, బెజవాడ.

జమ్మి వెంకటరమణయ్యగారి

యి.ట్యూట్ స్టీహవ్యాధులకు (Liver and Spleen complaints) దివ్యోషధములు.

ఈ దౌషధము వైరోగములను వదుర్చుటయే కాక, రాకుండ కూడా చేయును. వైద్యశిఖావణులెల్లరును మిగుల పొందుచున్నారు. ఇతరమందులన్నియు వేసివేసి నిరాశచేసుకొన్న సందర్భములలోకూడా ఇది పనిచేసి విజయమును బడసినది.

అనేక ప్రదర్శనములలో బహుమానమును బడసినది. తాగులో జరిగిన ఆంధ్ర ఆయుర్వేద మహాసభలో ఇది ప్రథమతరగతి యోగ్యతాపత్రమును పతకమును బడసినది.

జమ్మి వెంకటరమణయ్యగారి ఫోటోగ్రాఫు దీనికి శ్రేణు మార్కుగా రిజిస్టరు అయినది కనుక ఆ ఫోటోను చూచి మందు కొనుక్కొన్నచో మోసపోయి, 5 రూపాయలకు 10 రూపాయలకు పెండు రకము లమ్మబడును. 7 బుల్బు లేతగానున్నప్పుడు మొదటి, ముదిరినప్పుడు రెండవది ఉపయోగించవలెను.

భింపు ప్రధానస్థానములు :

మదరాసు, 8, సాలై వీధి, మైలాపూరు. కలకత్తా, 125, హరిజనురోడ్డు.

జండుగారి అశోకారిష్టము

(భైషజ్యరత్నావళి)

స్త్రీలకుకలిగే అన్నివిధ దుర్బలములకు నుపయోగించు గొప్ప టానిక్కువంటి దివ్యోషధము.

స్త్రీలకుకలిగే బహిష్టువోషము లన్నిటిని నివారణచేయును. అనగా కడుపునొప్పి, ఋతుస్రావము, రక్తిస్రావము, సోమరోగములు సహా నివర్తించును.

దీని నుపయోగించుటచేత గర్భహీనతనుపోగొట్టి, గర్భముధరించగలరు. కాన శిశువులు పుట్టిగలవారై వ్యాధులనుండి నిర్ముక్తులగుదురు.

స్త్రీలకు ప్రసవమునకువెనుక అదృశ్యమైనబలము కలుగజేయును. ధర 1 పాసు రు. 1 9 0   ½ పాసు రు. 0 14 0

Manufactured by
The Zandu Pharmaceutical Works Ltd.
Bombay 14.

SOLD EVERYWHERE:
Sole Agents for Madras Presidency:

డా.మోదర అండు కంపెనీ

78, చైనాబజారు రోడ్డు, జి.టి. మద్రాసు.

